

S Z I V Á R V Á N Y
A M A G Y A R É G E N

LORD ROTHERMERE

HARCOT KEZD A MAGYAR IGAZSÁGÉRT.

OSZK

MÁSODIK RÉSZ

LEHET, HOGY jön idő, mikor történelmi dátum lesz ez a nap . . . Tanítani fogják az iskolákban és nemzeti ünneppé deklarálja a törvényhozás. 1927 június 21-én a londoni »Daily Mail«, Anglia legnagyobb napilapja, a lap nagyhatalmu szerkesztő-tulajdonosa cikkével jelent meg. Lord Rothermere a magyar igazság mellett tört lándzsát. London ködös hajnalában kifutottak a rikkancsok az utcára a »Daily Mail« friss számával és ebben a pillanatban a reménység, a hit új korszaka nyílt meg minden szenvedő magyar milliók számára.

Szivárvány ragyog a magyar égen: Anglia nagytekintélyű politikusa, újságfejedelme zászlót bontott és küzdelembe indult, hogy meg ne pihenjen addig, míg minden idők legnagyobb igaztalansága — Trianon jóvá nincs téve. Elindult a Toll, hogy elfeledtesse egy másik toll bűnözését. Mert nem fegyverek diadala alázta meg a magyart — a trianoni béketraktát fogalmazó írószerszám győzte le az erőszak brutalitásával a mi ezeréves jussunkat. Ó van igazság — kard élén vész el, a ki igaztalanul karddal támad — Toll reparálja ime a trianoni betűvető szerszám kegyetlen ítéletét.

Hol áll meg a drága akarás, hol és mikor?! — minek jósolni?! Boldogság számunkra a mi eddig történt, mert megerősít bennünket szent hitünkben, hogy „születni fognak nagyszerű napok“ . . . Lord Rothermere föllépése a mi számunkra: történelmi fontosságú, lord Rothermere küzdelme a mi nagy harcunk, a melynek sikere nem lehet kétes, a melyben hiszünk, a melyre esküszünk. Minden magyar milliók hite ez és minden magyarok esküszünk — azok is, a kik itt élünk a megcsonkított országban azok is, a kiket Trianon rabul ajándékozott idegen hatalmaknak. Ha nem volt nemzeti vallásunk — ellenségeink ime megalapították — mert abban az elszántságban, hogy „nem, nem, soha!“ együtt vagyunk felekezeti és születési különbség nélkül mindnyájan, a kiket itt hívott életre a Sors. A mennyi templom: mind ennek a hitnek temploma; a mennyi pap — mind ennek a hitnek fölszentelt prédikátora és ha másképp tartják is nyilván az anyakönyvek rubrikái a magyar milliókat — az igazság ez: Trianonnal szemben egyek vagyunk, egy az akol és ha lord Rothermere az, a kít a Végzet pásztorunkúl kijelölt — megyünk, megyünk — megyünk egy szálíg, a megváltásba vezető pásztor után . . .

Lord Rothermere neve immár a magyar történelemé. A mi körötte 1927. június 21. óta történik, az a mi ügyünk, a magyar élet, a magyar föltámadás krónikája. Ezért ítéltük közszolgálatnak, hogy egybegyűjtsük a Rothermere-akció riportanyagát és megőrizzük a történelem számára. Nem történelmet akartunk írni, de becsületes adatszolgáltatói akarunk lenni a Holnap történetírójának.

Nemzeti létünkről van szó — a melyet csak akkor biztosíthatunk a régi integer fundamentumon, ha él bennünk a hit, hogy a föltámadás csak késedelmes, de bizonyos. Ebben a hitben akarjuk megerősíteni a megcsúfolt országot, mikor összegereblyéljük a Rothermere-akció riport-matériáját és letesszük okulásul, reménységül a magyar könyvespolcokon.

Magyar anyák, magyar apák: olvassátok és lobogjon a lelketek! Lessz még egyszer ünnep a világon . . . És adjátok tovább olvasmányul gyermekeiteknek ezt a könyvet, amely a mi szent hitünk bibliája akar lenni. Adjátok oda nékik, hogy minden nap újra és újra átlapozzák és megizmosodjanak a föltámadásban való bizakodásban. Hogy megerősödjenek a hitben, hogy nem lesz mindig éjszaka, hogy megvirrad, hogy hajnalodik . . .

Junius 21 . . . Jegyezzétek meg az indulás szent dátumát és nevezzük el *a magyar szivárvány ünnepének*. Legyen piros betűkkel írott mindörökre a magyar szivekben és legyen áldott, akinek tiszteletére a nemzeti akarat új ünnepet iktat a kalendáriumba.

* * *

A trianoni gyalázatos békeszerződés által teremtett magyar történelmi korszak döntő fordulóhoz jutott 1927 június 21-én, amikor Rothermere lord a Daily Mail-ban megírta világhistóriai jelentőségű cikkét a magyar kérdéstről. A magárahagyott, szegény kis Magyarország egyszerre olyan hatalmas segítő társat kapott, amely felér nemzetek megmozdulásával és világhatalmak felfogásának megváltozásával. Rothermere lord az angol közvéleményt jelenti, azét az angol közvéleményét, amelyiknek hangja kormányzatokat szokott döntő cselekedetekre kényszeríteni és nem egyszer formálta már mássá a világ térképét.

A Daily Mail — a maga példátlan publicitásával és az egész világra ráterpeszkedő súlyával valóságos nagyhatalom és mint ahogy ugyanez az újság-potentatium bírt döntő súllyal a világháborúban, azonképpen most ugyane nagyhatalom dörögte oda Európának, hogy revízió alá kell venni a szörnyűséges békeszerződést és Magyarországnak vissza kell adni magyarlakta területeket, amelyeknek elrablása nemcsak a világtörténelem leggaládabb bűncselekedete volt, de olyan végzetes ostobaság is, amelyet ha nem reparálnak: nem lesz nyugalom Európában, lángba borulhat ismét a világ.

Rothermere lord maga egyénileg is olyan tekintélyt és súlyt képvisel, hogy ezeknek a kemény szavaknak felharsanására meg is mozdult nemcsak Anglia, hanem az egész világ közvéleménye és egyszeribe a világpolitika középpontjába került a magyar kérdés ilymódon való megoldásának égető szükségessége. Azóta parlamenti bizottságok, politikusok, diplomaták s az egész világsajtó szélesíti, népszerűsíti ezt a kérdést és állítja be a legégetőbb világproblémaként. Ellenségeink riadtan horkantak fel és miután nem sikerült azt lekicsinyelni, a rágalom és düh szenvedélyével védekeznek e feltörő és most már el nem órázható követelés ellen olyan agresszíven, mint amilyenre csak a végső kétségbeesés szokta lobbantani azokat, akik valamely mozgalom leküzdhetetlen diadalától saját berendezkedésük összeomlását féltik.

De értékesé teszi a Rothermere lord fellépését az is, hogy sem a magyar kormányt, sem a magyar közvéleményt nem kérdezte meg cikke megírása előtt, önként írta azt és a hivatalos Magyarországot lepte meg leginkább, mikor váratlanul egy ilyen súlyos jóbarát lépett ki a világtörténelem porondjára Magyarország ügye mellett. Rothermere lord még csak a békeszerződés revíziójáról

beszél, még csak hatarkiigazítást követel, anélkül, hogy föl akarná borítani Trianont teljes egészében minden mellékhajtásával együtt. Első lépésnek azonban ez is *felmérhetetlen nagy dolog*, mert ha megindul a lavina — pusztító erejű világitéletté nővi ki magát, amely nemcsak a mostani galád határok gyenge kerítéseit tolja távolabbra, hanem elsöpri azt az egész berendezkedést, amelyet történelmi és isteni jogok ellenére mesterkélt össze a gabság és telhetetlenség rövidlátása.

Rothermere cikke megindította tehát ezt a világtörténelmi folyamatot, parancsoló erővel robbantotta bele a mi kérdésünket a világ folyamatának történelmébe és *visszaadta a már csüggedő magyarság hilet és akaraterejét is*. A romjaiból újraépülő Magyarország, a megcsonkítatlanságában helyreálló Szent István Birodalma — históriájának egyik legjelentősebb dátumául fogja tanítani 1927 június 21-ét.

* * *

Rothermere lord történelmi becsü cikkét szószerint adjuk a következő oldalakon, közölve az eredeti térképet is, amely a Lord cikkét akarja magyarázni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAGYARORSZÁG HELYE A NAP ALATT.

Irta: LORD ROTHERMERE.

London, június 21.

Kelet-Európa tele van Elzász-Lotharingiákkal. Mikor ezeket az államokat 1871-ben a frankfurti béke nevében elszakították Franciaországtól, elkerülhetetlenné tettek egy újabb európai háborút. Ugyanezt a durva hibát követték el sokkal nagyobb mértékben azokkal a békeszerződésekkel, amelyek felosztották az osztrák-magyar monarchiát. Ezek elégedetlen nemzetiségi kisebbségeket teremtettek Közép-Európa egy tucatnyi részében, amelyek közül mindegyik új felfordulás kiindulópontja lehet.

A három béke közül, amelyek Közép-Európa térképét ujjaalakították, az utolsó és a legszétlenebb volt a trianoni, amelyet 1920 június 4-én kellett aláírnia Magyarországnak. Ez ahelyett, hogy egyszerűsítette volna a nemzetiségek meglévő keveredését, még inkább bonyolította ezt a kérdést. Olyan mély az elégedetlenség, amelyet ez teremtett, hogy minden elfogulatlan utazó, aki a kontinensnek ezen a vidékén jár, tisztán látja az elkövetett hibák jóvátételének szükségességét.

A közép-európai államok mostani határai önkényesek és nem gazdaságosak. De van ennél még sokkal nagyobb veszedelmük is. Igazságtalanságuk állandó veszedelme Európa békéjének.

Ha visszaemlékezünk a körülményekre, amelyek között a szövetségesek egy maroknyi államférfiának a világ térképét újja kellett alakítania, nem meglepő, hogy gigantikus munkájuknak kisebb részeit rohamos tempóban kellett elvégezniök. Az osztrák-magyar birodalom területeinek a felosztása közülük egyeseknek természetesen, kevésbé kényes ügynek tűnt fel, mint a Németországgal való leszámolás. A fődelegátusoknak meg kellett elégedniök azzal, hogy rábízta magukat az Ausztria-Magyarországgal szomszédos kisebb szövetséges nemzetek képviselőinek és a Habsburg monarchia nemzetiségeinek tanácsaira, akik a háború alatt a mi oldalunkra álltak.

De a szövetséges miniszterelnökök nem számították le azokat a dühös féltékenységeket és vágyakat, amelyek ebben a középeurópai faji, nemzetiségi vegyületekben maradtak, amelyet történelmi, hódítási és vándorlási hullámai hagytak itt. Semmi kétség, hogy a különböző békeszerződésekben, amelyek így jöttek létre, az igazságot néha feláldozták a kapzsiságnak, amelynek az eredménye az lett, hogy Közép-Európa legnagyobb része ma a bizonytalan egyensúly tökéletesen balkanizált állapotában van.

Mi Angliában olyan sok súlyos saját problémákkal állunk szemben, hogy hajlamosak vagyunk arra, hogy ezeket a félig elfelejtett békeszerződéseket egyszer s mindenkorra elintézt ügyeknek tekintsük. De azok közül, akik ismerősek Közép- és Kelet-Európa viszonyaival, senki sem oszthatja ezt a nyugodt álláspontot. Azok a kezek, amelyek a mai politikai helyzetet létrehozták, jövő háború magvait vetették el.

A békeszerződés által teremtett új állapot bizonytalanságát bizonyítja az a tény, hogy három közép- és keleteurópai állam, Jugoszlávia, Románia és Csehszlovákia, azonnal szükségét érezte, hogy egy katonai szövetséget létesítsen Franciaország támogatásával a békeszerződések fenntartására, különösen pedig a Magyarországgal kötött trianoni békeszerződés fenntartására, amely nyilvánvaló hiányokat és igazságtalanságokat tartalmaz.

Ez a szövetség, amelyet kisántánt néven ismerünk, most is fennáll, bár az évi konferenciáján, az elmúlt hónapban, a három állam állásfoglalása Magyarországgal szemben már szemelláthatóan kevésbé agresszív volt, mint az elmúlt években. Ez a feledés kétségen kívül annak a hűségnek tudható be, amellyel Magyarország, bár állandóan protestál a békeszerződések tisztességtelensége ellen, annak köteleseit mégis teljesítette.

A kisántánt mindenestre rohamosan veszít nemzetközi értékéből. Az ilyen szövetségek, amelyeket meghosszabbítanak azután is, amikor szükségességük meg-

szűnt, maguk is veszedelmeivé válhatnak a nemzetközi békének. Hét éve éppen a hónapban, hogy a trianoni békeszerződést aláírták és azok, akik legjobban ismerik Közép-Európát, kérdezni kezdik, hogy vajon nem volna-e bölcs dolog helyreigazítani egyes nyilvánvaló hiányait ennek a békeszerződésnek a ma uralkodó nyugodtabb atmoszférában.

Ilyen lépés első jótéteményét maguk a kisántánt államai élveznék. Románia példának okáért halálos ellenségeskedésbe került Oroszországgal, Besszarábia anektálása miatt. Akár bolsevista marad Oroszország, akár nem, Romániának állandóan számolni kell azzal a lehetőséggel, hogy ujonnan megszerzett gazdag határállományait fegyveres erővel kell védenie. Egy ilyen háboruban pedig nem remélhet eredményt akkor sem, ha nyugati szomszédja egy teljesen békés állam lenne. A jelenlegi fennálló viszonyok között pedig ez az eset nem következhet be. Erdély elcsatolása Magyarországtól Romániához egy és háromnegyedmillió magyar román uralom alá való juttatását jelenti. Ezeknek a többsége úgy el van keverve egy tulyomóan román és német lakossággal, hogy Magyarország megbarátkozott már ennek az elvesztésével. De közvetlenül most fennálló határain kívül két egységes területen laknak magyarok, számszerint körülbelül 600.000-en.

Egy stratégiai vasutvonal mérlegelése volt a legfőbb indítókoka annak, hogy ezt a lakosságot Romániához csatolták. De ilyen jelentéktelen tényezők miatt nem szabadna megengedni, hogy Közép-Európában a háborus szellemet ébrentartsák.

Hasonlóképpen Csehszlovákiának, melyhez a békeszerződés több mint egymillió magyart csatolt, ha egy napon ellentétbe keveredne Németországgal amiatt a hárommillió osztrák német miatt, amelyet hozzácsatoltak, előnyére válna, ha déli határán elintézne minden elől ői birtokvizsályt. Békesség Magyarországgal, amelynek alapja a határ ésszerű kiigazítása, további egy lépés lenne a vámunió felé, amely mindkét államra igen jó hatással lenne.

Magyarország harmadik szomszédja, Jugoszlávia, a déli oldalon, a békeszerződés eredményeképpen 400.000 magyart vett át, amelyeknek legnagyobb része Horvátországnak abban a sarkában él, amelyet a Duna és a Dráva alkot. Ezek körülbelül 300.000 némettel vannak keverve, akik biztosan szívesen vennék, ha magyar uralom alá jutnának vissza. Jugoszlávia számára, amelynek a helyzete külpolitikailag és belpolitikailag egyaránt, a jelen időben kritikusabb minden államnál, kivéve Oroszországot, rendkívül erőgyarapodást jelentene, ha megszabadulna az elégedetlen nemzetiségektől az északi határon. Az új határ, amely csak alig különbözik a jelenlegitől, megbízható lenne, anélkül, hogy érintené a horvát területet, amely a régi Ausztria—Magyarország tartománya volt és amely egyesülve Jugoszláviával, a mostani jugoszláv királyságot alkotja.

Ilyen módon aránylag egyszerű változtatásokkal, kétmilliót lehetne abból a 3,300.000-ból, amelyet a trianoni béke idegen uralom alá helyezett, saját fájával újra egyesíteni. Könnyű volna ez a visszacsatolás, anélkül, hogy a békeszerződések fővonalait lényegesen változtatnák és anélkül, hogy Közép-Európa hatalmi egyensúlyát különösebben érintené.

Állítom, hogy eljön az idő a szövetséges hatalmak részére, amelyek aláírták ezt az erőszakos szerződést, amikor revidiálniuk kell azokat a határokat, amelyeket akkor lefektettek, az elmúlt hét év világossága és tapasztalatai alapján. Hogyha egy intézkedés nem vált be egy hétéves próba alatt, ez erős bizonyíték amellett, hogy alapjában egészségtelen.

A Magyarországra erőszakolt béke paragrafusainak megváltoztatásánál tekintetbe kell venni a területek kevert lakosságának a véleményét.

A népszavazást, amelyet mindegyik területen meg kellene tartani, az Egyesült Államok kormányának ellenőrzése alatt, vagy pedig más teljesen érdektelen államnak az ellenőrzése alatt kell megtartani, mert ezeken a területeken a magyar lakosságnak nincs meg a szólás- és vélemény szabadsága, amelyet a trianoni békeszerződés biztosítani akart számára.

Én a közép-európai helyzet megváltoztatását követelem, épp annyira a célszerűség, mint az igazságosság szempontjából. Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia minden remélt nemzeti fejlődése a külföldi kölcsöntől függ. Ez azt jelenti, hogy stagnálásnak és szétbomlásnak lennének kitéve, hogy ha nem tudják meggyőzni London és Newyork nagy

bankárjait arról, hogy nincs semmi akut, határkérdés küszöbön, amely a kölcsönök biztonságát fenyegethetné.

The dark line represents Hungary's present frontiers as established by the Treaty of Trianon in 1920. The dotted lines indicate approximately the alterations required to restore to the country the 2,000,000 Hungarians referred to in Lord Rothermere's article.

Megjegyzem, hogy newyorki pénzintézeteink kölcsönt folyósítottak Belgrád városának. Ahogy Jugoszláviában a viszonyok most állanak, nem tudnék elképzelni haszontalanabb befektetést. Az albán-szerb kérdés Jugoszláviát egyre fenyegetőbb ellenséges viszonyba, ha ugyan nem összeütközésbe hozza Itáliával, mert az a kérdés, hogy kié a kontroll Albánia fölött, épp olyan fontos kérdés Olaszországra nézve, mint Angliára nézve, hogy kinek a határán van Calais és Boulogne.

Középeurópa békéje nagyon fontos Nagybritanniára nézve. Nem bizhatjuk magunkat néhány kicsi és viszonylag jelentéktelen nemzetek kegyelmére, amelyek megnövekedésüket, sőt egyes esetekben létezésüket is annak köszönhetik, hogy a szövetségesek a háboruban nagy áldozatokat hoztak. Nemzedékeken át a Balkánt tekintették a nemzetközi viták gyújtópontjának. Ott tört ki a világháború is, most pedig a tájékozatlanság és elsietett döntések következtében, amelyet a béke delegátusok hoztak, az oly régen fennálló balkáni veszedelem sokkal nagyobb területekre terjesztődött ki.

El kellene takarítanunk a trianoni szerződés száraz fűvét, mielőtt szikra esik bele és lángvakap. Ha a vízály már kiélesedett, késő lesz.

A kis államok rövidlátóinak ítéletei nem állnak Európa békességének útjába. A kisántant egyik sokat hangoztatott alapvető kívánsága, hogy megakadályozzák Magyarországon a monarchia restaurálását. Ugyan miért ne legyen királyuk a magyaroknak, ha ők erre vágnak és ha egyébként békében, tisztességben vezetik ügyeiket? Románia és Jugoszlávia, melyek Magyarországot fegyveres támadással fenyegetik, ha visszahívja királyi családját, maguk is monarchiák.

Rothermere lord magyar vendégei társaságában Párisban

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Bátran bizhatunk Magyarorszában. A világháboru előidézésében csak nagyon kis része volt. És mialatt a magyar katonák vitézül harcoltak az ügyért, amelyhez szövetség fűzte őket, az angol állampolgárokat lovagiasan kezelték az egész háboru alatt, megengedték nekik, hogy rendes életüket folytassák és nem internálták őket.

Pár hónappal a fegyverszünet után, összetörve, még mindig elég energia és nemzeti érzés volt a magyarokban, hogy megtörjék a bolsevista uralmat, amely a hirhedt Kun Béla vezetése alatt rájuk akart tapodni. Ezzel megszabadították Európát attól, hogy kellős közepén tűzfészek legyen.

Ezután következett Magyarország megcsonkítása a békeszerződés által, amelynek megkötését ma már nagyon sok ántántállamférfi is szívből sajnálja. Ez a szerződés Magyarország népességét 21 millióról 8 millióra, területét 125.000 négyzetmérföldről 36.000 négyzetmérföldre csökkentette.

Magyarország örült annak, hogy a cseheket, horvátokat és románokat elveszítette. Akiket a dualista monarchia idejében ékeltek közé. De ezekkel együtt 3,000.000 tiszta fajú és nyelvű magyart is elveszítettek. Az ország területi veszteségei magukban foglalták teljes fásó- és vaskészletének elvesztését, három olyan dologét, amely alapvetően lényeges a földművelő állam részére.

Magyarország eddig teljesítette vállalt kötelelességeit és nem okozott zavart a szövetségeseknek, kiegyensúlyozta büdzsáját és rendet teremtett.

Szeretném már látni, ha külügyi hivatalunk rálépne arra az utra, amelyre Olaszország mutatott példát a nyugati hatalmaknak, segítőkészet nyujtva Magyarországnak. Magyarország, Anglia és Franciaország természetes szövetséges és megvan a joga ahhoz, hogy helye legyen a nap alatt.

A magyar nemzet viselkedése Németországgal szemben bizalmatlan és tartózkodó. Amíg a háboru emléke él, régi kapcsolataik felujtása lehetetlen.

Épp úgy nem lehet kérdés tárgya az Ausztriával való kapcsolat felfrissítése sem. A helyzet ma inkább ahhoz hasonlít, mikor az 1849-iki szabadságharc után, Kossuth Lajos, a magyar nemzet vezére, menedéket és rokonszenvet talált Angliában.

Olyan nép mint a magyar, amelynek ezeréves nemzeti és alkotmányos tradíciója van, amely egész Európát védte a törökök ellen, amelynek saját Magna Cartája van, — az Aranybulla 1222-ből és csak hét évvel fiatalabb, mint a mi hasonló törvényünk — minden jogot megszerzett arra, hogy ne kezeljük úgy, mintha ujonnan alakult Balkán-állam lenne hirtelen összetákolt alkotmánnyal, tapasztalatlan politikusok vezetése alatt.

Örömmel látnám, ha külügyi hivatalunk azzal mutatná meg a magyar ügyek iránt való érdeklődését, hogy közbelép annak a kísérletnek az ügyében, amellyel Románia a nemzetközi döntőbíráskodást akarja megakadályozni és az erdélyi magyarok pártjára áll, akiket a román kormány minden ellenszolgáltatás nélkül kiforgatott birtokaiból.

Minden nemzet, akár szövetséges volt azelőtt, akár ellenség, amely fegyveres erővel próbálná megváltoztatni Európa mai térképét, az Egyesült Hatalmak fegyveres erejével találná magát szemben. De jó volna pénzügyi óvatosságra inteni azokat a bankcégeket, amelyeket felhívtak arra, hogy segítsék Közép-Európa ujonnan alakult államait. Ennek a lépésnek jótékony és megnyugtató hatása lenne. A határkérdések okszerű megoldása és megfelelő határkiigazítások, ha okosan és nyugodtan hajtják őket végre, nem veszélyeztetik, de megerősítik a világ békéjét.

A SZIVÁRVÁNY-CIKK ELSŐ VISSZHANGJAI.

Lord Rothermere cikkének óriási volt a hatása, de érdekes, hogy ez a hatás előbb jelentkezett a külföldi sajtóban, mint idehaza, ami döntő bizonyosság, szerencsére amellet, hogy Rothermere a maga jószántából írta meg cikkét, anélkül, hogy a hivatalos, vagy nem hivatalos magyar világnak előzetesen tudomása lett volna arról, hogy döntő fontosságú akciót készít elő a Daily Mail.

Hogy mennyire így volt, mi sem jellemzőbb erre annál, hogy a június 21-én Londonban napvilágot látott cikkről másnap a magyar sajtó csak igen-igen szűkszavu távirati híradást adott. A lapok rövid kivonatban ismertették a Lord cikkét és a híradás szinte elveszett az újságledőlkön, mert a redakciók egyszerűen mint egy publicista megnyilatkozását kezelték az ügyet, nem sejtván, hogy roppant fontosságú, szilárd akarással megindított akció első etappjával van találkozásuk. Mert az igazság indult el . . . „La verité est en marche et rien ne l'arretera . . .” Zola újra így írná, ha megéri, hogy az igazak ügye megint védelemre szorul.

Megszólal a Neue Freie Presse.

Másnap azonban átvette és szó szerint leközölte a Lord cikkét a bécsi „*Neue Freie Presse*”, amely külpolitikai sullyal bír és irányító szerepet visz a középeurópai sajtóban. A *Presse* a szó szerint közreadott cikk elé a következő megjegyzéseket írja:

— Rendkívül jellemző, hogy olyan ember, mint *Rothermere lord*, aki *Anglia leghatalmasabb újságmágnása*, ilyen energiával száll sikra a békeszerződések revíziója érdekében. Természetesen mindenkinek, aki a gyakorlati politikát tarja szem előtt — tisztában kell lennie azzal, hogy csak kevés remény nyílik arra, hogy a békeszerződéseket aláíró államok már most hajlandók lennének nagyobb méretű határkiigazításokba belemenni. Ebből a szempontból *Rothermere lord* szava valószínűen a pusztában hangzik el, mert nyilvánvaló, hogy egy békeszerződés revíziójával még nem érnének el sokat. Igazi békeállapotot még nem teremtenének azzal, ha kiküszöbölnek valamely állammal szemben az igazságtalanságokat. Valamennyi államnak össze kellene fogni, hogy a népek gyűlöletének okait mindenütt kiküszöböljék és mindenütt olyan rendet állítsanak helyre, amely biztosítja a békét. De vajjon megvan-e már ma az akarat erre az igazságos eljárásra? Sajnos, mi nem igen tartjuk ezt valószínűnek.

A német echó.

. . . E pesszimiztikus bevezetés ellenére is nagy nyomatékot adott a cikknek az, hogy szó szerint, feltűnő helyen, világeseményként adta közre az angol cikket a német nyelvű sajtó eme egyik legjelentékenyebbike. A *Presse* nyomán a berlini lapok egyik legnagyobbika a — *Taegliche Rundschau* — foglalkozott vezércikkben a *Rothermere*-cikkkel és többek közt ezt írta:

— A magyaroknak *Rothermere lord* által képviselt nézetei teljesen helyesek. Az új határ revíziója kétségtelenül hozzájárulna a magyar közvélemény megnyugtatóhoz, amely el van keseredve a trianoni súlyos megalázás miatt. Minthogy Románia, Jugoszlávia és Cseh-Szlovákia felé az új határok sem a lakosság néprajzi elhelyezkedésének nem felelnek meg, sem sztratégiai jelentősége nincsen, becsületes revízió javára válhatna a balkáni és a középeurópai békének.

Testvéri hang Lengyelországból.

Egész természetes, hogy mellénk állott a Lord cikke nyomán teljes igyekvéssel a testvér lengyel nemzet sajtója is. A legsúlyosabb lengyel újság, a *Nova Reforma* pompás cikkel indult küzdelembe a magyar jussért.

A Nova Reforma a népszövetség legutóbbi munkálataival foglalkozva, felhossa hogy a magyar birtokosok panaszát az őszi ülésre halasztotta, ami nagy felháborodást idézett elő Magyarországon. A román kormány a magyar birtokok kisajátítását oly módon vitte keresztül, ami megfelel az elkobzásnak. Ezzel mintegy halálos csapást mértek a magyar birtokos osztályra. Eltűnik az erdélyi magyar történelmi nemesség, mely izzó hazaszeretettel volt eltelve és a nemzet sorsdöntő pillanatban nem sajnálta az anyagi és véráldozatot. Anélkül, hogy a dologgal részletesebben foglalkoznánk — írja, meg kell állapítani, hogy a magyarokkal *igazságtalanság történt Romániában*, szinte helyrehozhatatlan. Kívánatos volna, hogy ezt az igazságtalanságot a legközelebbi alkalommal helyrehozzák Genfben.

A magyarokkal való ez az igazságtalan bánásmód visszahatást keltett Európában s ennek megnyilatkozása Rothermere lord cikke, mely nagyon erélyesen veszi védelmébe Magyarországot és kívánja a trianoni béke alapos revízióját.

Azután ismertette a lord cikkét, így folytatja: — Arra a kérdésre, hogy miért s milyen célból lépett fel Rothermere lord oly hirtelen Magyarország védelmére a kisántántot képező három ország ellen, az az érzése van az embernek, hogy *itt a franciák keleteurópai befolyásának aláásásáról van szó*.

Lojálisan és nyíltan ki kell jelentünk, hogy Magyarországgal igazságtalanság történt. Ezt annál inkább tehetjük, mert Prága nem régen kijelentette, hogy Budapesttel tárgyalásokat kezdhet „határkiigazítások” kérdésében. Hasonló lépést kellene tennie Romániának és Jugoszláviának. Különben itt nemcsak határkiigazításról van szó, *hanem a hazájától elszakított magyar lakosság jogainak biztosításáról*.

Velünk, mellettünk Amerika.

Száll-száll az igazság szava és megmozdul Amerika is, hogy hitet tegyen a megcsontított magyar világ jogai mellett.

A Chicago Tribune megállapítja, hogy Magyarország immár konszolidálódva van, éppen úgy, mint Németország és sokkal inkább, mint például Románia. Ez a körülmény is kiáltó bizonyossága — írja, a *magyar nemzet államfentartó erejének*. Ennek köszönhetette Magyarország a multban is európai pozícióját. A trianoni határok — ugymond — *igazságtalan, mert sok millió magyart juttattak idegen és hozzá elviselhetetlen uralom alá*. Ismerteti ezután a cikk a magyar-román vegyes döntőbírósi konfliktust és megállapítja, hogy az európai hangulat mind kedvezőbb alakul Magyarország és a trianoni békeszerződés revíziója felé. Végül kijelenti a cikkíró, hogy nemcsak Angliának és Olaszországnak nincs kifogása a trianoni szerződés revíziója ellen, **hanem Amerikában sem akad komoly politikus, aki ne nézné szimpátiával azt a mozgalmat, amely Trianon revíziójára irányul.**

A tengerentuli magyar sajtó szava.

Az Amerikai Magyar Népszava így csatlakozik a Rothermere akcióhoz:

— Napról-napra több a bizonyíték, hogy Rothermere lordnak „Magyarország helye a nap alatt” című cikke nem elszigetelt vélemény, *hanem felelősségteljes angol helyről kezdeményezett mozgalomnak a beharangozója*. A Daily Mail Párisban megjelenő kontinentális kiadása folytatja a Rothermere lord cikkével foglalkozó vélemények közlését és megállapítja, hogy a **trianoni békeszerződés megváltoztatásának gondolata feltartóztatlanul halad előre.**

A Daily Mailnek a magyar igazságért sikraszálló mozgalma az angol sajtóban is egyre több követőre talál és legujabban a **The Graphic** nevű előkelő angol lap **feltűnő támadást intéz a csehek ellen. Kigunyolja Massaryk cseh köztársasági elnököt**, akinek első kormányzati teendője az, hogy harcot indít a szlovenszói rablóciányok ellen. Párisi tudósítások viszont azt újságolják, hogy Rothermere cikkének hatása alatt a

párisi mozikban filmeket mutatnak be „feldarabolt Magyarország“ címmel. A trianoni béke igazságtalanságát mutatják ezek a filmképek, amelyeket Angliából vetettek piacra. A párisi magyarok és magyarbarátok tömegesen tódulnak a filmek megtekintésére és tüntető ujjongással kísérik azok előadását.

Egy másik cikkében a következőket írja az Amerikai Magyar Népszava Lord Rothermere akciójáról:

— Lord Rothermere-nek a londoni Daily Mail kontinentális kiadásában „Magyarország helye a nap alatt“ címmel megjelent cikke, mint azt az Amerikai Magyar Népszava már megírta, előhírnöke angol fejezőszóval helyről kezdeményezett olyan mozgalomnak, amelynek az a célja, hogy a Trianonban lábbal tiport magyar igazságot kiverekedje. Rothermere cikke visszhangra talált az egész világon. Az igazság barátai elismeréssel hódoltak Rothermerének, az igazság ellenségei feljajduló szavukat hallatták. Az utóbbiak megszólaltak és megszólalásuk újabb fegyvert szolgáltatott az igazság kiverekedésére, mert megláttatta, hol fáj az ellenfeleknek az igazság?

Az amerikai „angol“ sajtó hallgatásán nincs csodálkozni való. *Csak a vak nem látja, hogy az amerikai „angol“ sajtó — tisztelet az egy-két kivételnek — még mindig a franciabarátság ölelő karjainak a foglya.* Ez a kétes erkölcsi viszony egyszer csak véget ér és akkor bizonyos, hogy az amerikai „angol“ sajtó is megelégedi az igazságtalanság palástolásával, a wilsoni bűnök mentegetésével.

Objektív hang ellenséges földről.

A prágai német nyelvű Bohémia cikkét kell még itt megemlítenünk, mint a legbátrabb állásfoglalások egyikét. Így irt a Rothermere-akcióval kapcsolatosan:

— *Nem akármilyen lordról van itt szó, hanem az egyik legbefolyásosabb angol ujságmágnásról, olyan politikusról, aki lelkiismeretifurdalásait pontosan ellenőrzi és csak akkor enged számukra szabad folyást, ha bizonyos világpolitikai megfontolások alapján a brit imperializmus számára célszerűnek mutatkozik, hogy felfedezze a világ lelkiismeretét.* Az a körülmény, hogy egy angol ujságkirály most felfedezte szívét a középeurópai kisebbségek ügye és a békeszerződések igazságtalanságai iránt, igen nagy jelentőségű e kisebbségek szempontjából, noha az ujságkirály lord egyelőre csak a magyar kisebbségeket veszi különös védelme alá. A kisebbségek szempontjából önmagában véve közömbös itt, hogy angol szószólójuk, aki egyébként az utóbbi napokban hatályos hátvédre talált a magyar-cseh határ megállapítására kiküldött bizottság egykori főtákarában, pusztán etikából cselekszik-e, vagy pedig a megcsontosodott konzervatív ember gondolatmenetéből indul ki, aki a felfogásra rokon magyar kormányzat megerősítésétől megbízható hullámtörő felállítását várja a szomszéd államok szocializmusa ellen. A kisebbségekre nézve az a körülmény az irányadó, hogy az ő kérdésük, — vagy legalább is egyik szenvedő társuk kérdése — most európai vita középpontjába került, miután a viszonyok elnéző fordulata következtében az egyik kisebbség az elhagyott gyermek eddigi szerepéből az adoptált gyermek szerepébe lép elő. Természetesen a magyar kisebbségek érdemüknek tudhatják be, hogy Európa foglalkozni kezd komolyan az ő sorsukkal, noha számuk csak három és fél millió, szemben a kontinensen élő német kisebbségek tizenhárom millió létszámával. A felvidéki magyarok sohasem mulasztották el, hogy mozgósítsák a világot maguk mellett és felhívják figyelmét arra a különleges állapotra, amelyben új honukban élniük kell.

Trianon keresztje.

Rothermer lord szavának egyre zajosabb a visszhangja. Sorba megszólalnak érdeklünkben mindazok, akik jártak ezen a megcsontított földön, akik belenéztek a gondal telt magyar szemekbe. Jöttek az írók, a tudósok, a művészek. Mindannyiuk szá-

mára nyitva volt a magyar porta. Egyikük, Maurice Pfefferkorn egyik előkelő francia folyóirat a *Candide* hasábjain „La Croix de Trianon” címmel cikket írt Magyarországról.

Bécsben jártában hívták fel figyelmét Budapestre. Eljött hát ide kíváncsiságból. A vonaton megismerkedett egy előkelő magyar urral. Beszélgetni kezdtek, természetesen Párisról, a *Comédie Française*-ról, a francia irodalomról. A magyar ur mindenben meglepő tájékozottságot árult el. Tökéletes kiejtéssel beszélt franciául és beszéd közben lelkesen csillogott a szeme.

— Ugyebár ön franciabarát? — kérdeztem. — Irja Pfefferkorn.

Rámnézett, pár pillanatig hallgatott, azután megszólalt:

— Igen uram, amíg francia alatt a gall szellemet, a kifinomodott kulturát értik, addig franciabarát vagyok, de csakis addig...

Keményen, határozottan mondta, szemében mintha valami barbár elszántság csillant volna föl és egy pillanat alatt mintha az egész ember marconábbá vált volna. Furcsa asszociáció folytán egy szó jutott eszembe, az egyetlen magyar szó a mit tudok — betyár.

Nemsokára a Duna mellé kanyarodtunk. Tornyok, tetők, gyárkémények erdeje tünt fel a láthatáron. Megsokasodtak a sinek, a vonat megállt.

— Komárom, — mondta utitársam, 20.000 magyar lakja. A város a Duna tulsó partján már a cseheké, a pályaudvar a mienk. A gyárak csehek, a munkások magyarok. Százan és százan mennek át minden reggel ezen a hidon, utlevéllel a kezükben, munkájuk után.

— Különös, — jegyeztem meg.

— Önnek különös, nekem fájó, azoknak pedig, akik a tulsó parton kenyér nélkül maradtak, tragédia. Ez is egyik szépséghibája a trianoni szerződésnek, de sajnos nem az egyetlen.

— Ellenségeik azt állítják, hogy önök még ma sem törődtek bele...

— Téved uram, nemcsak ellenségeink állítják, hanem barátaink is, sajátmagunk is! A trianoni ítéletet aláírhattuk, eltűrhetjük, de bele nem törődhetünk, *nem, nem, soha!* — és szemében újra felcsillant az a pogány láng.

— Menjen át a tulsó partra, járja végig az elszakított falvakat! — folytatta. — Tizenöt napig mehet egyfolytában, nem fog hallani más szót, mint magyart. És ezt a földet mégis a cseheknek adták. Aminthogy elszakították tőlünk csaknem összes nagy városainkat: Szabadkát, Aradot, Temesvárt, Pozonyt, Nagyváradot, köztük számtalan színmagyar várost. De ezek ma már mind új nevet viselnek és a külföld azt hiszi, hogy ősrégi cseh, román, szerb városok.

Megérkeztünk Budapestre. Elváltam utitársamtól. A követség útján belesodrótam a társaságba és megismerkedtem több, számottevő magyar urral. Beszélgettem velük és mindannyian ugyanazt mondták, mintha összebeszéltek volna:

— Magyarország ma nem készül semmire. *Magyarország vár.* Nem kalandos vállalkozásoktól reméli sorsa jobbrafordulását, hanem az örök emberi igazságtól. És minden magyar meg van győződve, hogy maga a kisantant sem fogja bírni sokáig ezt a helyzetet és maga fogja felajánlani a revíziót.

Amikor ezt hallottam, önkéntelenül elmosolyodtam:

— Nem gondolja uram, hogy ez kissé valószínűtlenül hangzik? — kérdeztem.

— Nem, — felelték. — Mi már túl vagyunk az álmodozáson. Az elszakított területet nem az érzelmek fogják visszahozni, hanem a gazdasági kényszer. Hiszen a termőföldet elszakították a malmoktól, a bányát a kohótól, a munkást a munkájától. Mert Magyarország nemcsak mezőgazdasági állam, mint azt a külföld hiszi, hanem volt ipara is. Felvidéki hatalmas ipartelepeink a csehek kezén vannak. Ők felszerelték, kibővítették a gyárakat és ma már mint világhírű cseh vállalatok szerepelnek.

— Magyarországnak csak az Alföldet hagyták meg. Nagyszerű termőföld, de a trianoni béke óta a termés felét mindig a kiáradt Duna aratja le. Ez azért van,

mert az elszakított részeken nem folytatták azt a tervszerű, folyamszabályozó munkát, a mely-lyel a magyar mérnökök meg tudták zabolázni a hatalmas folyót.

Szemükre vetettem, hogy elnyomják a nemzetiségeket. Erre azzal feleltek, hogy megmutatták a pestkörnyéki falvakat, ahol még ma is szinnémet, szerb a lakosság. Hát elnyomást jelent ez?

Azután a mai helyzetről beszélgettünk. Mondanivalóját mindenki Bethlen gróf nevével kezdte és végezte. Ez az ember volt az, aki rendet teremtett és egy csoportba gyűjtötte a politikai pártokat. Ami erélyét, nagyvonaluságát, határozottságát illeti, Mussolinihez lehet hasonlítani.

Budapesten jártamba-keltembe föltűnt nekem, hogy a férfiak egy különös jelvényt viselnek kabátjuk gomblyukában. Megnéztem közelebbről a jelvényt: *fekete kereszt, rajta egyetlen szó, Trianon*. És ez a végszó végigkísért minden utamon.

Az ez évi magyar-francia labdarugómérkőzés után a magyarok szép emléklappal ajándékozták meg a franciákat, az első békés küzdelem emlékére. A bronzlapokon pihenő atléták domborműve. Mereven, komoran nézik a látóhatárt, ahol fölkelőben a nap. De ez a nap a régi Magyarországot rejti magában és fölötte ott ragyog az ősi kettős kereszt. Ha a fekete trianoni kereszt a megaláztatás és fájdalom keresztje, úgy ez a ragyogó kettős kereszt talán a reménység szimbóluma.

Sok emberrel beszéltem Magyarországon, de gyűlöletet senki részéről nem tapasztaltam. A magyar lelkekben még ma is úgy él Franciaország, mint az eszmények hazája. Párisnak lelkes hívei vannak Budapesten és ugyanazok, akik heves szavakkal kelnek ki a trianoni béke ellen, kulturánkról a legnagyobb elragadtatással beszélnek.

Baráti kéz nyul felénk Északról.

De nemcsak a francia, nemcsak a birodalmi német lapok szólaltak meg — az egész világsajtó a magyar ügyet tárgyalta Lord Rothermere cikke nyomán. Norvégia legtekintélyesebb lapja az oslói *Aftenposten*, a lap felelős szerkesztője, Fröisland tollából közölt hatalmas cikket a magyar igazság mellett. Fröisland tavaly járt nálunk és így alapos ismerője minden magyar kérdésnek.

Fröisland cikkét hat szerencsésen megválasztott kép illusztrálja. Az egyik a királyi várat, a másik a parlamentet, a harmadik és a negyedik a gellérthegyi barlangkápolnát, az ötödik Budapest látképét és a hatodik Magyarország és az ugynevezett utódállamok térképét ábrázolja. A térkép világosan feltárja az ország megcsonkítása következtében bekövetkezett tragédiát.

A cikk azoknak a benyomásoknak a felsorolásával kezdődik, amelyeket az első pillanatban szerez az idegen, amint Budapestre érkezik. A cikk írójának figyelmét különösen a gellérthegyi barlangkápolnának vecseryei ragadták meg s pompás színekkel ecseteli a Gellérthegy és a Duna szépségeit, amelyek festői háttérrel adnak a kis kápolnának.

— A barlang nyílása előtt, — írja Fröisland — az emberek ezrei térdelnek. Bent a barlangban gyertyák lobognak. A pap szava és a kórus éneke, mint a víz zugása morajlik elő a nyíláson át, de a térdelő emberek, mintha nem is hallanák ezt. E pillanatban mindenkit saját gondolata foglal el és mindenki tudja, hogy ebben a pillanatban mindegyikük gondolata közös és egy eszme körül kering, ez pedig a haza jövője. És így imádkoznak minden alkonyatkor köröskörül a Duna mindkét partján ebben a megnyomorított országban, amely talán még többet szenved a „béke” következtében, mint amennyit a háboru megpróbáltatásai által szenvedett.

A cikk írója a hangulatos bevezetés után kijelenti, hogy irásának nincs politikai tendenciája. A cikk csupán hűen igyekszik beszámolni azokról a benyomásokról, amelyeket az író norvég újságíró társaival együtt tavasszal szerzett Magyarországról. A

cikk elején kifejezett hangulat mindenkit elragad, aki ma Budapestre érkezik, mindenkinek rögtön észre kell vennie a nagy kétségbeesést és a jövő elé sulyosodó gondokat, amelyek a háboru óta az ország osztályrészéül jutottak.

— Pedig ez az ország — folytatja tovább a cikkiró, — nagyon távol volt attól, hogy a háborut akarja és előmozdítsa és államférfiai keményen szembeszállottak a háborus elvakultságokkal és elkerülni igyekeztek azt a katasztrófát, amely 1914. év nyarán kezdődött. Ezt maguk a magyarok is nyomatékosan hangoztatják. Szerencsétlenségük az volt, hogy bele voltak szorítva egy szövetségbe és a nagyhatalmaktól függtek, ami azután megfosztotta őket önálló akaratuktól. Ezután sokáig és bátran harcoltak, amíg a tulerő és belső bajaik térdre nem kényszerítették őket. És ekkor jött a büntetés, a bosszu. A magyarok ezt egy szóban fejezik ki: Trianon. És miért volt mindez? Ez az, amit a magyarok nem tudnak megérteni. Miért sujtja éppen őket a Sors oly borzalmasan, miért kellett éppen az ő országuknak így feldarabolva és megalázva kikerülnie a nagy leszámolásból, holott más államoknak sokkal nagyobb volt a bűne.

A cikk ezután Trianon jellemzésére megemlíti Vészi Józsefnek, a Pester Lloyd főszerkesztőjének, a norvég ujságírók tiszteletére adott külügyminisztériumi vacsorán elhangzott kijelentését, amely szerint Csonka-Magyarország végtagjaitól megfosztott törzs, amelynek tehát nincs életlehetősége.

Fröisland megmagyarázza a cikket illusztráló térképet, majd felsorakoztatja Magyarország tragédiájának mindennél többet mondó statisztikai adatait. A területi és népességi változások ismertetése után felhívja a figyelmet arra, hogy a háboru előtti Magyarországot ideális természeti határok övezték, jelenleg ugyiszólván hiányzik minden természetesen, vagy néprajzilag megokolt elhatárolás. A határokat ötletszerűen alkották meg az ugynevezett utóállamok, a román részen mindössze huszkilométeres természetes határ van, a Felvidéknél a Dunának hol egyik, hol másik oldalán fut az elválasztó vonal és ugyanez a helyzet Jugoszláviánál is, nem is szólva Ausztriáról, ahol az észszerű és természetes elhatárolásnak nyoma sincs. Ha az idegen megismeri a trianoni békediktátum adatait és megtudja, hogy Magyarország területének több mint kétharmadrészét, a magyar nemzetiségű lakosságnak pedig több mint egyharmadrészét szakították el az anyaországtól, akkor megérti azt az elkeseredést, amellyel lépten-nyomon találkozik Csonkaországban.

A cikk igen meleg hangon foglalkozik a norvég ujságírók magyarországi fogadtatásával, majd ismerteti az ország háboru utáni sorsának fontosabb részleteit, a békeszerződés kényszerhelyzetben történt aláírását, Apponyi gróf fáradozásait, Millerand kísérőlevelét, amelyben a reparációnak kicsiny reménysugara villant meg, továbbá a határkiigazító bizottság gyászos munkálkodását, amelynek következtében még ez a csekély reménység is meghalt. Megemlékszik ezután azokról a külsőségekről, amelyek Magyarországon az elkeseredést és a gyászt tükrözik, a Szent István-bazilika oltára mellé helyezett gyászlobogóról, amelyet az elszakított megyék cimerei és színei díszítenek, a középületeken lévő félárbócra eresztett zászlókról és mindazokról a jelvényekről, amelyek az emlékezést, az elkeseredést, de egyuttal a jobb jövőt is jelentik.

ROTHERMERE LAPJA A LORD CIKKÉNEK ECHOJÁRÓL.

A MAGYARFALÓ ellenséges román és cseh lapok igyekeztek agyonhallgatni a számukra kellemetlen Rothermere-cikket és annak visszhangját, de mindhiába. Az Igazság elindult és a lavínát bajos megállítani.

A Daily Mail pedig közben folytatta a maga becsületes és rettenhetetlen bajvivását. Julius 23-iki számában feltűnő helyen foglalalkozik azzal a hatással, a melyet Rothermere cikke keltett.

— Az Angliában élő magyarok között — írja a Daily Mail, — őszinte meglepődést keltett Viscount Rothermere cikke, amely a Daily Mail keddi számában jelent meg „Magyarország helye a nap alatt” címmel. Ennek a meglepődésnek adott hangot az a látogatás, amelyet Nagy Emil, a magyar parlament tagja és volt igazságügyminiszter tett a *Northcliffe-Házban*. Nagy Emil kitűnően beszél angolul, — bár csak a legutóbbi nyolc hónapban tanulta meg az angol nyelvet, abban a korban, amikor már nagypapa és ex-miniszter. Kijelentette, hogy Rothermere cikke elégtétel Magyarországnak, amelyre már hét esztendő óta vár türelmesen.

Nagy Emil a Daily Mail tudósítójának Magyarország térképén mutatta meg, hogy milyen igazságtalanok a trianoni határok.

— A jelenlegi magyar határokon kívül idegen földön élnek elszakítva — ugymond — egységes néptömegek, melyek teljesen és letagadhatatlanul magyarok, éppen úgy, mint Yorkshire lakói letagadhatatlanul angolok.

Rothermere cikke, amely az egész közép-európai sajtóban megjelent — írja tovább a Daily Mail, — egyre nagyobb érdeklődést kelt. Ebből következik, hogy az angol külügyminiszteriumnak már követnie kell Itália példáját és segítenie Magyarországot, amelynek területe a trianoni békeszerződés következtében 350.000 négyzetmérföldről 36.000 négyzetmérföldre csökkent és így három és félmillió magyar kényszerült elszakadni.

A Budapesten megjelent cikkek összesége azt bizonyítja, hogy Rothermere lord cikke új fejezetet nyitott Európa megbékéltetésében.

Ezután a Daily Mail „A béke kulcsa” alcímmel közli azoknak a cikkeknek a rövid kivonatát, amelyek Rothermere cikkével kapcsolatban a magyar sajtóban jelent meg.

Végül megírja az angol lap, hogy a felsőházban Berzeviczy Albert éles támadást intézett a Nemzetek Szövetsége ellen a romániai birtokperekkel kapcsolatban és röviden ismerteti Berzeviczy Albert beszédét.

Megmozdul a brítt közvélemény.

Rothermere cikke nyomán fölébredt az angol közvélemény lelkiismerete is. A Daily Mail rengeteg levelet kap, a mely megannyi a Lord bátor és becsületes állásfoglalását köszönti.

A levelekből mutatványokat ad a Daily Mail.

Az egyik levél így szól:

— Sokan, a kik az utóbbi néhány év alatt Közép-Európában utaztak és személyesen győződtek meg az ottani helyzetről, örömmel olvasták Rothermere lord cikkét a Daily Mail-ban Magyarországról és kétségtelenül igazat adhatnak minden megállapításának. Én, mint aki magam is utaztam a Magyarország határán kivüleső mindazokon a területeken, ahol kompakt tömegekben élnek magyarok és beszéltem ezeknek a kisebbségeknek sok képviselőjével, biztosíthatom a Daily Mail olvasóit, hogy erős érv szól a területek vissza-

csatolása mellett („the case for retrocession is strong”) és a kérdéses területek örökké sajtó sebet alkotnak Európa testén.

Douglas Lockhart.

Egy másik levélíró ezt írja :

— Éppen most tértem vissza Budapestről. Mélységes tragédia az, hogy Magyarországot olyan borzasztóan megcsönkítették, az országot szétszakították és egy-egy részt adtak Romániának, Csehszlovákiának és Jugoszláviának — sőt még Ausztriának is, Németország szövetségeseinek. Magyarország büntetése sokkal nagyobb, mint bármely nemzeté, noha Magyarország sohasem volt barátja Németországnak és akaratán kívül lett áldozata a háborúnak.

Miss N. Maxwell, Holland Park-avenue 47. W. 11.

E harmadik levél néhány mondata :

— Rothermere-t támogatja felfogásában Európa ezer esztendő történelme. Nincs rá eset Európa történetében, hogy egy legyőzött nép örökre legyőzött maradjon. Előbb-utóbb — néha a szenvedések századai múltán — ismét szabadon emelkedik fel.

Neil MacLaren, Great Russel street 110. London. W. C. 1.

De nemcsak a magánlevelek tömege igazolja, hogy jó uton jár a Daily Mail. A londoni sajtó is észhez kap és még az egykor velünk szemben ellenséges hangú radikális New Statesmann is dicséretreméltónak tartja a Lord akcióját, a mely a magyar határok sürgős megváltoztatását célozza. Azt írja, hogy az erre irányuló reformjavaslatok nem kifogásolhatók. Az a bánásmód, a melyben Magyarország a háboru után részesült, nemcsak kegyetlen, hanem politikailag észszerűtlen is volt és a trianoni békeszerződés békés revíziója kétségtelenül nagyban hozzájárul majd Középeurópa békéjének megszilárdításához.

A Times is beáll a csatasorba.

L. W. Lyde a világhírű geográfus a Times hasábjain segíti a Rothermere akció mielőbbi diadalát. Kiváló barátunk a következőket írja :

Az egész világon élő magyarság mind a közép Duna medencének 50 ezer négyzetmérföld területén lakik és ezek közül 3 milliót és pedig Európának legkitünőbb parasztját szeretett hazájuk politikai határain kívül tettek.

A közép Duna medencéje egyike Európa legtokéletesebb egységeinek, ahol az egységes életmódnak, az egymásra utaltságnak, az érdekek közösségének és az érzelmek egységének valamennyi természetes és földrajzi előfeltétele adva van. És ennek az istenáldotta vidéknek meg van a maga egyedül álló emberi produktuma is.

A magyarok noha ázsiai eredetűek, már régóta lerázták őshazájuk minden szellemi és testi jelét és külsőben, valamint műveltségben az európai típusok legjobbjával egy sorban állanak. A magyar ősi és büszke nemzet, amely csodálatos bátorságot és szívósságot mutatott függetlenségének és intézményeinek megőrzésében és azzal, hogy Európát századokon át megvédte a törökök ellen. A magyaroknak háboru előtt sok bajuk volt amiatt, hogy az országuk határain belül sokféle nemzetiség lakott, ami főképp annak tulajdonítható, hogy a török zsarnokság elől menekülőket vendégszeretettel fogadták be; és mivel a magyarok alkották a lakosság többségét, magyar lett ipso facto a hivatalos nyelv az 1866. nemzetiségi törvény alapján. De minden polgárnak teljes polgárjoga volt. Akármilyen volt is a nyelve, faja, hite vagy műveltsége a különböző nemzetiségeknek meg voltak a maguk iskoláik és templomai és használhatták saját nyelvüket, ha a hivatalos magyar nyelv tanításának is megfelelő helyet biztosítottak. 1923-ban Magyarország összes elemi iskoláinak egyötöde élvezte e jogokat és 14 millió korona államsegélyt.

És mi hogyan jutalmaztuk meg ezt a népet? Először is 1920-ban megengedtük az összes szomszédállomagnak, hogy semmibeveve a Párisból jövő parancsokat, mindent elfoglaljanak, amit meg akartak kapni. Románia még Budapestet is elfoglalta és Kelet-

Magyarországot annyira pusztára söpörte és oly brutálisan, mint ahogy a németek végigsöpörték északkeleti Franciaországot. Azután Magyarországot az angol szigetek nagyságáról Irország nagyságára csökkentették, népességét pedig 21 millióról 7 és félmillióra; elvették ugyanis összes érctermő hegységeiket, kijárásukat a tengerhez, jóval többet, mint a harmadát legjobb szántóföldjeinek és hetet tizenkét legnagyobb városa közül. 1,000,000 magyart Szlovákiához csatoltunk azon a kicsinyes alapon, hogy a tótoknak a Kárpátok déli oldalán utjuknak kell lenni egy vasúthoz, amely nincs is meg és egy hasonló földsvot Romániához azért, hogy elvegyük Magyarországtól egyik leghasznosabb vasuti vonalát, noha az nem is lehet nagy hasznára Romániának.

Magyarország elvesztette ugyanis egész régi érckészletét és kijutását a tengerhez, alig remélhet ipari, vagy kereskedelmi fejlődést; egyedüli reménye gazdag földje, kitűnő parasztjai. Elvesztette szántóföldjeinek 43 százalékát, legelőinek 56 százalékát és a román betörés következtében juhainak 25 százalékát, szarvasmarháinak 33 százalékát és disznóinak 53 százalékát. Pedig meglehetősen csekély határkiigazítás visszaadná neki valamennyi elvesztett gyermekét.

Könyvvel harcol India exkormányzója a magyar ügyért.

L. W. Lyde nagyértékű mellékkallását India volt kormányzójának Sydenham lordnak magyarbarát megnyilatkozása követte — jeléül annak, hogy a Jók és Igazak mindig ott vannak, a hol becsületes ember kell a gátra.

Sydenham lord könyvben foglalkozik a magyar problémával.

Ama meglepetések közül, amelyek a békeszerződés Pandora-szelencéjéből kipattantak, — írja könyvében Sydenham lord — sohasem tudtam megmagyarázni magamnak azt a rendkívül kegyetlen elbánást, amelyben a magyar nemzetet részesítették. Ha volt valaha ellenséges állam, amely kiméletet érdemelt, akkor ez Magyarország. Magyarországot akarata ellenére sodorták a világháboruba és nem rajta mult, hogy abból nem tudott kiszabadulni. A békeértekezlet főinkvizitorai azonban, nyilván nem gondoltak arra, hogy a büntetést a bűnösség fokához alkalmazzák, vagy hogy figyelemmel legyenek a fajviszonyok jogosult követeléseire, illetve a térképről önkényesen kimetszett területek gazdasági jövőjére. Magyarországot megfosztották korábbi területének és lakosságának kétharmadától, emellett egyéb korlátozásoknak vetették alá, úgyhogy ma Magyarország csak nagy bajjal tud önálló életet élni.

— A legélénkebb részvétellel nézem ezt a dicsőséges multu, büszke népet, amely most a kisantant jól felfegyvezrett népeinek gyűrűjébe van bezárva: ezeknek a népeknek az önkénye fenyegeti, noha kulturában alacsonyabb fokon állnak, mint a magyarok. Newton lord többiben felhívta a figyelmet Magyarország balsorsára és én mindig azon voltam, hogy támogassam őt törekvéseiben. Számos köszönő levelet kaptunk Magyarországból, elismerésül ama kísérletünknek, hogy a magyar ügyet képviseltük a felsőházban. Többiben felhívtak, hogy tegyek nyilatkozatot a magyar sajtó számára, de nem tehettem mást, mint hogy egységet, az állami igazgatásban érvényesítendő takarékoságot és mindenekelőtt türelmet ajánlottam a magyaroknak.

Ami Romániát, Jugoszláviát és Csehországot illeti, ezek területét a békeszerződések rendkívül megnagyobbították. Elégedetlen magyar tömegeket iparkodnak ezek az államok most igazgatni, de ez a feladat valószínűen meghaladja erőiket.

Befejezésül a könyv kiemeli, hogy a világháboru folyamán Magyarországon a legszeretettel méltóbb bánásmódban részesítették az angol állampolgárokat.

Anglia becsületbeli kötelessége.

18 A Lord Rothermere-cikk nyomán felzudult angol közvélemény egy kis leplezést is kapott a diplomácia ellenünk való agyarkodásaiból. Gordon Ross, aki a magyar-

cseh határt megállapító bizottság főtitkára volt, leleplezte a Daily Mail hasábjain, hogy Millerand kísérelésében, amelyet a versaillesi szerződés szövegéhez mellékeltek, megígérték a magyar kormánynak, hogy revízió alá vonják a határvonalat, ha a határmegállapító-bizottság véleménye szerint a határvonal nem kielégítő. Amikor azonban a bizottság megkezdte a határ megállapítását, hamarosan kitűnt, hogy rendeltetése csupán arról szól, hogy a határt pontosan úgy állapítsa meg, mint ahogy a szerződés kijelölte és hogy egyáltalán nem szándékoztak módosítani az eredeti vonalat.

Gordon Ross leleplezésével kapcsolatban ismét vezércikkben foglalkozott a magyar kérdéssel és a következőket írta:

— A magyaroknak különös igényük van Nagybritannia jóakarására. Magyarországgal igazságtalanul bántak el a trianoni szerződésben. Becsületbeli kötelessége Nagybritanniának, hogy ezt az igazságtalanságot ismét jóvátegye most, amikor az utódállamok szerződéses jogait arra használják föl, hogy az uralmuk alá jutott magyar lakossággal szemben a legnagyobb igazságtalanságokat kövessék el.

Rothermere lapja szívére köti a brit kormánynak, milyen fontos az, hogy megtartsák a Magyarországnak tett ígéreteket. Jelenleg három és félmillió magyar él idegen uralom alatt. Amíg ez a helyzet fennáll, mindig fenyeget az az eshetőség, hogy bármely jövő nemzetbeli válság Középeurópában háborúra vezethet. Magyarország szomszédállamainak épp úgy érdeke, mint a nyugati hatalmaknak, hogy ezt a veszedelmet céltudatos módon és államférfiúi belátással elhárítsák, mielőtt még katasztrófa következne be.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MEGRIADT PRÁGAI PARLAMENT.

CSAK TERMÉSZETES, hogy ugyanakkor, mikor az egész világ minden becsületes és objektív tolla megmozdult mellettünk, a cseh-, szerb-, román-sajtó részben hallgatott, részben tehetetlen dühvel piszkolódtott és nekirugaszkodott Lord Rothermerenek.

Benes lapjai tajtékzanak: a Venkov, a Prager Presse nap-nap után Rothermerekéval próbálják megállítani a lavinát, de eredménytelenül.

Julius 7-re azután megérett a cseh sajtó uszításának kétes gyümölcse: a prágai parlamentben szóba került Rothermere lord hatalmas arányokat öltő akciója.

Uhlir cseh nemzeti szocialista képviselő tette szóvá a parlamentben Rothermere cikkét, amely szerint a trianoni szerződés gyatra és igazságtalan.

— A cseh parlament jól ismeri a magyar propagandát, — mondotta a szónok. — A magyar politikai nyilvánosság ne gondolja, hogy most már kegyelmet gyakorol azzal, hogy kereskedelmi szerződést ad Csehszlovákiának. Cseh-Szlovákia elég erős ahhoz, hogy minden otrombaságot erélyesen visszautasítson, amely a magyar propaganda részéről közvetlenül vagy közvetve éri. A magyarok semmit sem érnek el azzal, hogy az angol és amerikai nagytőke utján bojkottal fenyegetik meg Csehszlovákiát. A kérdés még mindig nyitott: Magyarországnak van-e szüksége Cseh-Szlovákiára vagy fordítva?

Benes *Uhlir* beszédének Rothermere-rol foglalkozó részénél megjelent az ülésteremben és az előadó beszédének végeztéig bent maradt.

A vitában felszólalt a többi között Rosche német nemzeti képviselő, aki szembezállt az előadónak és a cseh hivatalos köröknek azzal a felfogásával, hogy Magyarországtól rossz néven veszik ipari fejlődését. Senkinek sincs joga előírni Magyarországnak, hogyan fejlessze iparát. Magyarország ma tökéletesebb textilt állít elő, mint Csehszlovákia. Ez lehet Csehszlovákiának kellemetlen, de nem tehet ellene semmit.

Gáti kommunista képviselő azt a nézetét fejtegette, hogy Anglia azért pártolja Magyarországot, mert bolysevikkellenes blokkjában Magyarország többet jelent Csehszlovákiánál. Ez azért van, mert Magyarországot az igazságtalan trianoni béke állandó harckészségben, harci mentalitásban tartja, Csehszlovákia pedig, mint heterogén nemzetiségű állam, nem képvisel angol szempontból sztratégiai értéket.

Kovelik (tót néppárti) felvilágosítást kért a Rothermere-akcióról, amely szerinte arra irányul, hogy a Felvidéket Magyarországnak visszaadják.

Benes külügyminiszter azzal tért ki a részletes válasz alól, hogy a Rothermere-üggyel nem akar részletesen foglalkozni, mert felfogása szerint annak semmi jelentősége nincs. Ilyen propagandával nem lehet eredményt elérni. A külügyminisztérium egyebekben mindezeket az ügyeket evidenciában tartja, de meritorikusan bele nem avatkozik, mert a propaganda-tünetek célja csak állandó ellenségeskedést szítana a szomszéd államok között, vagyis a propagandának békeszerződésellenes és háborus jellege van.

Rothermere kitanítja Benest.

A legénykedő Benes hamarosan megkapta a választ. Lord Rothermere táviratot intézett a cseh külügyminiszterhez, amelynek szövege pontos fordításban a következő:

**Benes Ede ur őexcellenciájának
a cseh-szlovák kormány külügyminiszterének**

Prága.

Egyik hírügynökség utján érkezett táviratból értesülök arról, hogy Excellenciád a cseh-szlovák szenátus külügyi bizottságában

egy interpellációra válaszolva úgy nyilatkozott, hogy az én „Magyarország helye a nap alatt” című cikkemnek láthatóan az a célja, hogy háborút készítsen a jövőben az utódállamok között. Ez teljesen ellenkezik szándékkal. Ami engem illet, a legbarátságosabb érzelmekkel viseltetem az Ön országa iránt és a helyett, hogy háborút provokálnék, céloom: előmozdítani a békét.

Sokkal nagyobb véleménnyel vagyok Excellenciád államférfiúi jártasságáról és képességéről, semhogy egy pillanatig is föltételezném, hogy Ön a békét biztosítottak véli olyan vidékeknek és földterületeknek az utódállamokban való visszatartása mellett, amely területeknek tulnyomó többségü magyar lakossága van.

Ön épp oly jól tudja, mint én, hogy a trianoni béke a nélkül jött létre, hogy a nagyhatalmak képviselőinek elegendő adat állott volna rendelkezésükre, amely őket megfelelően irányíthatta a végleges rendezéssel kapcsolatos bonyolult területi kérdésekben.

Ma Prágában, az ön parlamentjében, oly vidékeket képviselő magyarok vannak, amely vidékeket sohasem lett volna szabad Magyarországtól elidegeníteni s amelyek lakosai előbb vagy utóbb törekedni fognak, hogy hazájukhoz visszatérjenek.

Több mint kilencszázezer britt katona és tengerész nem azért áldozta életét a nagy háboruban, hogy Európa bármely részében örökössé tegye az igazságtalanságot.

Magyarországnak ma már vannak barátai, akik nem fognak nyugodni addig, míg az egész világ tudatára nem jut Magyarország sérelmeinek. Az utódállamok egyikében a Magyarországtól elszakított területeken a magyarok ki vannak zárva minden közigazgatási és bírói hivatalból. Tilos nekik, hogy gondolataikat saját nyelvükön adják elő a hatóságok és a bíróságok előtt. A magyar nyelv száműzve van iskoláikból, amelyeket fokozatosan zárnak be, egyiket a másik után.

A trianoni szerződés 232-ik szakasza bizonyos számviteli rendszert állít fel a magyar honosok vagyonára nézve, mely birtokokat Csehszlovákiában lefoglaltak és eladtak. Excellenciád — tekintettel az elhangzott állításokra — kétségkívül meg fogja engedni, hogy kívánatos volna, ha az Ön kormánya közzétenné a teljes jegyzékét a lefoglalt és eladott magyar birtokoknak, azoknak nevével, akiknek e birtokokat eladták, az eladási ár megjelölésével és némi bizonyítékokkal arra nézve, hogy hasonló birtokok abban az időben milyen áron keltek el, közölve végül a módszert, amely szerint a birtokok jövedelmét fölvelték.

Nyomatékosan kérem Excellenciádat, tegye meg e javasolt lépéseket, mindig szem előtt tartva azt, hogy Anglia és Franciaország jóakarata és barátsága nélkül egyáltalában nem volna Csehszlovákia. A győzelem, melynek biztosításáért Nagybritannia annyi áldozatot hozott, sohasem célozta azt, hogy igazságtalanság köpönyege legyen. Ám, ha ezzel így visszaélnék, akkor, ha Cseh-Szlovákiára elkövetkezik a veszedelem ideje, az Ön országa azt tapasztalhatja, hogy az angol nemzet érzelmei vele szemben a kiábrándulás és a közöny érzésévé váltak.

Bizom Excellenciádban, hogy e levelmenek ugyanazt a publicitást fogja adni, amelyet Prágában a szenátus külügyi bizottságában mondott beszéde nyert, s nekem kétségkívül módomban lesz még lapjaimban erre a dologra ismét visszatérni.

Excellenciádnak készséges tisztelője:

Rothermere lord.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SÉTA A DÜHÖNGŐK KÖZÖTT

LORD ROTHERMERE — Beneshez intézett levele most már aktuális világpolitikai kérdéssé tette a magyar ügyet, a mely elől kitérni többé nem lehet, amit elodázni lehetetlen, a mit meg kell oldani nyomban, gyorsan, a legrövidebb időn belül. Ilyen körülmények között egészen természetes, hogy megvadul a kis entente sajtója és a legszemérmetlenebbül neki-támadt a nemes lordnak.

Sétáljunk egy kicsit a dühöngők uccájában és figyeljük a lármát!

A cseh Venkov ez alatt a cím alatt „Rothermere vakmerő támadása Cseh-Szlovákia ellen“, a többek között a következőket írja:

A beképzelt lord oly nagy öntudattal beszél, mintha ő legalább is az angol kormányt képviselné. Nagyzási mániájában Cseh-Szlovákiának odakiáltja, hogy esetleg elveszitheti az angolok rokonérzését. A beképzelt magyarbarát — folytatja a lap — önmagát diszkreditálja, amennyiben a levelében az utódállamokat a magyarok elnyomásával vádolja.

— A nemes lord — jegyzi meg a Venkov — akciójában nem veszi tekintetbe a földrajzi viszonyokat. Nem tudja, hogy Magyarország mai határainak megállapításainál az összes földrajzi, közlekedési és gazdasági viszonyokat tekintetbe vették.

Benes német nyelven megjelenő bérelt újságja a Prager Presse így dühöng:

— Lord Rothermere megmentője lett a középeurópai újságíróknak a nyári holt-szezonban. Külföldi és belföldi lapok feszült figyelemmel lesik az angol lord és a cseh külügyminiszter párviadalát. A külföldi lapok pusztán egy kis szenzációit keresnek a savanyu uborkaszegzonban, egyes belföldi lapok pedig azért, hogy elpanaszolhassák, hogy milyen gondoskodás történik magyarországi kisebbségeink érdekében. Nehéz dolog mindenkinek igazat adni. Ha valaki a fejébe veszi, hogy a reklám trombitáját az egész világon megszólaltatja maga mellett, mint lord Rothermere, akkor nem a külügyminisztérium dolga, hogy ebben segítségére legyen.

Hlinka lapja, a cseh zsoldban álló Slovák, így elmélkedett:

— A hivatalos magyar külpolitika láncán egy csekély szem Rothermere lord levelezése lapjaiban a jelenlegi Magyarország helyzetéről. Ismételten kellő mértékre szál-lítottuk már ennek az akciónak a jelentőségét. Jelentőségét nem szabad azonban lebecsül-nünk a magyar irredentizmus szempontjából. Nem érdektelen, hogy a mi magyarjaink táma-dást támadásra intéznek a cseh köztársaság ellen, újra és újra hangoztatva jogosulatlan kisebbségi követeléseiket, jólehet a cseh köztársaságban semminemű sérelem soha nem érte őket ... A cseh külpolitikának végzetes hibája, hogy nem törődik a magyarországi szlovákság sérelmeivel, így azután érthető, ha a magyar külpolitika sikert sikerre halmoz! Mikor fog már megmordulni Benes? Mert lehetetlen, hogy holmi Rothermere lord utcai izgató módjára ilyen dolgokat írjon Középeurópáról... Nem jósolunk sikert Rothermere lord komolytalan akciójának, mert nem tárgyilagos és katasztrófa-hoz vezet.

A Ludová Politiká-ban ezt olvastuk:

— Rothermere lord a magyarok Árpádja akar lenni második kiadásban. Rothermere gazdag angol lord, a magyarok részére meg akarja szerezni idegen államok területét, amelyeket természetes jog alapján ítéltek oda az erőszakos osztrák-magyar monarkia romjain keletkezett új államoknak. Rothermere lord akciója nagyon kétséges: minden szlovák életét áldozza Trianonért!

... Ezt természetesen a megkerült cseh-tót lap mondja, nem a mi derék tót testvéreink, a kik együtt harcoltak velünk mindenkor a magyar ügyért Rákóczi zászlaja alatt, együtt 1848-ban, együtt az 1914-ben támadt világfergetegben.

A szemléből — úgy véljük elég, a diagnózist nyugodtan meg lehet állapítani ennyiből is. Csak a történelmi hűség kedvéért említjük, hogy a szerb és román lapok ugyanilyen tárgyilagossággal kezelték Rothermere föllépését.

A MEGSZÁLLOTT TERÜLETEK SAJTÓJA A ROTHERMERE AKCIÓRÓL.

A MEGSZÁLLOTT, elrablott területek magyar sajtója nyíltan, bátran emelte fel szavát ott, a hol nem fojtogatja cenzura.

A román megszállás alatt álló határmenti magyar többségű városok tudvalevően még ma is ostromállapot alatt állanak és így a lapok is csak cenzurázva jelenhetnek meg. A trianoni béke revíziójáért megindított mozgalomról itt csak a hírek között lehetett szó. Így ad hirt a megindult harcról a temesvári Déli Hírlap, sőt a kolozsvári Ellenzék is csak egy hatvansoros kis cikkben tud megemlékezni a nagyjelentőségű akcióról.

Ugyancsak éppen hogy hirt adnak a jugoszláv területen lévő magyar lapok is. Így a Nagybecskerekben megjelenő Torontál első oldalon közli az angol parlament magyar bizottságának „a magyar állam és az utódállambeli nézeteltérések elsimitására” való megalakulását. A Szabadkai Hírlap teljes szövegében közli lord Rothermere választát és egyuttal cseh lapvéleményeket, majd a következő számban leadja Benes udvarias, de kitérő választát is.

Sokkal szabadabban mernek már megnyilatkozni a csehszlovákiai lapok, amelyek közül a pozsonyi Híradó egy egész cikksorozatban foglalkozik a Rothermere-akcióval. Közli Benes választát, melyhez a következőket jegyzi meg:

— Benes válaszához egyelőre csak annyit fűzünk hozzá, hogy Rothermere lord személyes tapasztalatok alapján indította meg akcióját, mint az egyik nyilatkozatából kiderült. És egészen bizonyos, hogy több fáradságot vett magának a magyar kérdés tanulmányozására, mint azok az urak, akik a trianoni békekötés alkalmával eljárak az entente hatalmai részéről és akikről az azóta nyilvánosságra jutott különböző emlékiratok alapján már régen kiderült, hogy teljesen tájékozatlanok voltak az itteni viszonyok felől.

Megemlíti a cikk, hogy a Narodny Dennik című lapocska elvadultságában „Don Quijote de la Daily Mail” néven említi Rothermeret.

A Híradó egy következő számában a lap főszerkesztője és tulajdonosa, Arkauer István, vezércikkben foglalkozik Rothermere nyílt levelével.

— A revízió kérdésében, — írja — Rothermere lord mozgalma bevezető állomása annak a folyamatnak, amelyet a kisebbségi sorsra kárhóztatott nemzetek indítanak meg helyzetük elviselhetővé tétele végett. Benes politikai elbizakodottsága nyilvánult meg abban a válaszban is, amelyet a Rothermere-ügyben adott. Ugyanez az elbizakodottság és sokszor rosszindulat nyilvánult meg, valahányszor magyarokról volt szó, a cseh-szlovák parlamentben. De mi ezt már megszoktuk Benes részéről, aki a kisebbségi kérdésnek nem akart sohasem akkora jelentőséget tulajdonítani, amelyet az megérdemelt volna.

A „Prágai Magyar Hírlap” egész nyíltan fejezi ki örömét Rothermere lord föllépése alkalmából és lobogó lelkesedéssel ír a Magyar Közvélemény is.

— Elkezdhetnök — írja a Magyar Közvélemény és folytathatnók a végtelenségig a magyarsággal elkövetett sérelmek felsorolását. Mi jól emlékezünk mindenre. De a magyarság tragikus sorsában is mindig reméltük, hogy a szenvedéseknek egyszer vége szakad és hogy a nemzetek gyűlölködését a kiengesztelődés, szeretet és béke szelleme váltja fel. Ebben a hitünkben nem csalatkoztunk. A nemzetek békéjét, az igazság megtestesítését, az emberszeretet magasztos eszméjét hirdetik azok a szavak, amelyeket Anglia egyik legnagyobb lapjában, a Daily Mailben Rothermere lord emelt a magyar kisebbségek érdekében.

. . . A lap végül annak a reményének ad kifejezést, hogy Rothermere lord mozgalma sikerre fog vezetni. A vezércikkkel kapcsolatban a lap közli azt a táviratot, amelyet a felvidéki Magyar Nemzeti Munkáspárt Rothermere lordhoz intézett. A távirat a következőket tartalmazza:

— Az igazság és tartós béke érdekében indított törekvéséért — mi, cseh-országi magyar munkások, akik évek óta foglalkozás nélkül, nyomorban élünk, szíves üdvözlétüket és hálás köszönetünket nyilvánítjuk önnek.

A bátor hangú cikkért a csehek megorroltak és a Magyar Közvéleményt elkobozták. Mert hogy ők demokrata köztársaság, ahol virítanak az összszabadságjogok . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A VILÁGSAJTÓ ÁLLÁSFOGLALÁSA.

A BENESHEZ INTÉZETT Rothermere-levél nyomán újra föllángol a világsajtóban a magyar igazság tüze.

Mussolini lapja nyitja meg a sort.

A Milánóban megjelenő Popolo d'Italia, amelyet Mussolini alapított s amelyet most öccse, Arnaldo Mussolini szerkeszt, nagy cikkben foglalkozik a Rothermere-üggyel. A cikk, amely feltűnő helyet foglal el a lapban, nemcsak beszámol az eseményekről, hanem kritikát is tartalmaz s vele erőteljes állásfoglalást a magyar igazság mellett.

A cikket Eugenio Morreale írta, aki a magyar ügyekkel szemben megszokott olasz lelkesedéssel és melegszívű tárgyilagossággal felsorakoztatott érvei támogatására térképpel kíséri cikkét, hogy a szavak és a számok mellett képben mutassa meg megcsonkításunkat. Az események hű elbeszélése és a Felvidék helyzetének leírása után a következőket írja:

— Rothermere lord azt ajánlotta, hogy a Magyarországtól elszakított régi területeken tartsanak népszavazást egy semleges hatalom, például az Amerikai Egyesült-Államok felügyelete alatt. A magyarok azt mondják, hogy bizonyosak abban, hogy a nép szava nekik adna igazat Erdély magyar részében, mert a magyar szavazatokhoz csatlakoznának a németek is, akik meg vannak félemlítve a románok által, akik oly sokat ígértek és oly keveset tartottak meg.

Sorakozó Mussolini lapja mellé.

. . . De nemcsak Mussolini lapja ír így. Mellettünk az egész olasz sajtó.

A Tevere, amely népszerű római délilap, vezércikkben foglalkozik a dologgal. A cikk címe: „Igazságtalanság Közép-Európában.” A cikk szószerint a következőket tartalmazza:

— Az az érdekes vita, amely Rothermere és Benes cseh-szlovák miniszter között folyik Közép-Európa helyzetéről, figyelmet érdemel nemcsak tartalma, hanem szokatlan formája miatt is. Rothermere lord sikraszáll azért, hogy nagyobb lélekzetet kell hagyni Magyarországnak, mint amennyit a békeszerződések biztosítanak a számára: Benes ur pedig tiltakozik ez ellen Cseh-Szlovákia részéről. Rothermere azonban ragaszkodik az álláspontjához, figyelmeztetvén Benest a többi között arra, hogy Cseh-Szlovákia egyszerűen nem léteznék az angolok jóakarata nélkül és hogy nem lehet egy örökkévalóságra berendezkedni olyan igazságtalanság alapján, mint amilyen Magyarország kárára történt. Valóban, a legutóbbi bécsi forradalmi események, továbbá azok a tanácsok, amelyeket Franciaország a kis-antantnak adott, no meg Jugoszlávia nyugtalanítása és rémülete, — mindez azt a tanulságot mutatja meg nekünk olaszoknak, hogy rokonérzéssel tekintsünk Középeurópának amaz egyetlen pontja felé, ahol biztosítva van a rend.

Hosszabb cikket szentelt Rothermere föllépésének a „L'Impero” is. „Középeurópa nemzeti kisebbségei” cím alatt feltűnést keltő cikket közölt. A cikk elmondja, hogy Rothermere lord akciója a magyar kisebbségek érdekében, illetve a trianoni béke rendelkezései folytán kegyetlenül megcsonkított Magyarország határainak kiigazítása iránt — sokkal nagyobb hullámoztatást vert fel, semhogy napirendre lehetne felette térni. Az érdekelt országok politikai körei és sajtója most már egyre növekvő érdeklődéssel szólnak a kérdéstről s meg lehet állapítani leggyakrabban a magyarok javára . . .

Igy a legutóbb Medinger dr., a cseh felsőház tagja úgy nyilatkozott, hogy feltétlenül vissza kell adni Magyarországnak azokat a cseh imperium alá került területeit, amelyek lakossága tulnyomó részben magyar. Tusar volt miniszternek szintén ez a véleménye. Sőt Svehla cseh miniszterelnök és Masaryk köztársasági elnök ujabban több ízben tárgyaltak már a magyar kérdéstről s hir szetint Masaryk maga is osztja Tusar véleményét.

— Vagy nem érdekes-e, írja a L'Impero, — hogy az egyik bukaresti román ujhág: a „Cuvantul”, amely elsőnek emelte fel tiltakozó szavát Rothermere lord béke- és határrevíziós akciója ellen, most már maga is követeli a — cseh-román határkiigazítást!... Amivel csak azt bizonyítják, hogy Rothermere lord felfogását elítélik akkor, amikor magukról van szó, de tüstént egyetértenek vele, míhelyt mások kerülnek szóba...

A lengyel sajtó egyik tekintélyes képviselője: a „Slovo” hosszú cikkben fejti ki, mennyire szükséges volna a lengyel-magyar közvetlen határ. Ezt pedig igen egyszerűen el lehetne érni, ha — a saintgermaini szerződés értelmében népszavazást rendelnének el a rutenség által lakott területeken. Mert hiszen a saintgermaini szerződés azt is világosan kimondta, hogy például a régi magyar vármegyék: Ung, Ugocsa, Bereg meg Mátramaros egy része ideiglenesen cseh imperium alá kerül ugyan, de egy éven belül népszavazással dönthetnek arról, hogy Csehszlovákiához, Lengyelországhoz, Romániához vagy Magyarországhoz óhajtjanak-e csatlakozni. S ezzel a népszavazással még mindig adós Csehország, bár ugy a rutenség vezetői, mint a magyar vezető körök mindent elkövettek már, hogy a cseh kormányt a saint-germaini békeszerződés idevonatkozó pontjának megtartására szorítsák.

A külföldi, főleg francia és cseh sajtó felfogásával szemben, amely azt állítja, hogy Rothermere lord akciója „elsősorban” az osztrákoknak Németországhoz való csatlakozását óhajtja megkönnyíteni, a magyar sajtó Bethlen gróf miniszterelnök nyilatkozatai alapján azt hirdeti, hogy a lord akciója korántsem irányul a békeszerződések revíziójára általában, sőt még csak a trianoni békét sem kívánja felforgatni.

Rothermere lordnak semmi egyéb célja nincs, csak az, hogy a magyar ügy igazságának felismerésével adják vissza Magyarországnak legalább azokat a határait, amelyek tulajdonképen a trianoni szerződésben magában biztosítva volnának. A Millerand-féle kísérőlevél „expressis verbis” kijelenti, hogy ha a szerződésben megállapított határok később etnográfiai vagy bárminemű más okból tarthatatlanoknak bizonyulnának, a nagyhatalmak korántsem zárkoznak el a határok méltányos kiigazítása elől.

Millerand levele világos és érthető. Magyarország eszerint jogosan kérheti a reá erőszakolt békeszerződés felülvizsgálatát és határainak kiigazítását nem a szerződés ellenére, hanem — ennek értelmében... Rothermere lord is csak ezt akarja, semmi mást!

Országos Szakfelügyelői Könyvtár

Le kell rombolni a hazugság-konstrukciókat!

A Berliner Lokalanzeiger „Nagymagyarország és Trianon” címmel így ír a Rothermere-akcióról:

— A cseh-szlovák kormány megkísérelte, hogy lord Rothermere fellépését haszontalanságnak nyilvánítsa, azonban azzal az egyetlen eredménnyel, hogy lord Rothermere támadásai Cseh-Szlovákia ellen csak élesedtek és hogy az angol lord most már nem elégedett meg saját lapjainak mintegy három millió példányra terjedő publicitásával, hanem mozgositotta az amerikai sajtót is, úgy hogy a béke revíziójának szükségességéről szóló cikkei hetven amerikai ujságban is napvilágot táltak. A kisantant államaiban valósággal zavarban vannak, mert úgy látják, hogy inognak az alapok, amelyekre az osztrák-magyar monarchia utódállamait felépítették s attól tartanak, hogy egyszer még kiszivárogoz, mi az igazság Középeurópában. A csehek és a franciák semmibevevési kísérletei mögött határtalan félelem rejlik, mert éppen a kisantant köreiben tudják a legjobban, mit jelent az angol sajtó támogatása és hogy annak segítségével és támogatásával olyan szerkezetek, amilyenek a kisantant államai mai alakjukban, nemcsak fölépíthetők, hanem le is rombolhatók. Lord Rothermere akciója azt jelenti, hogy lerombolják azokat a hazugság-konstrukciókat, amelyeket Trianon jelszava alatt Közép- és Délkelet-Európában emeltek.

A lap ezután utal arra az aknamunkára, amelyet a kisantant államai a békeszerződések létrejötte idején folytattak és kiemeli annak a ténynek jelentőségét, hogy Tisza gróf az utolsó pillanatig küzdött a Szerbiának küldött hadüzenet ellen. A rendezett jogviszonyok helyébe most a balkanizálás lépett. Gazdasági kaosz támadt és mindenütt új nemzeti kisebbségek kerültek idegen járom alá s a különböző uralkodó-nemzetek hihetetlen módon elnyomták e kisebbségeket. A mai viszonyok között a kisantant valóságos puszkaporos hordó. Rothermere lord nagy érdeklődéséből, amely nem csupán Magyarországra szorítkozik, hanem az általános európai politikára terjed, bizonyos következtetések vonhatók le. Magyarországon és Olaszországban mindinkább utat tör az a meggyőződés, hogy a békeszerződések revíziója kikerülhetetlenül szükséges.

Svéd állásfoglalás.

A Svenska Dagbladet, Stockholm egyik legtekintélyesebb napilapja, július 22-i számában „Rothermere, Benes és Trianon” címmel foglalkozik Rothermere lordnak Beneshez intézett nyílt levelével. A lap ismerteti Rothermere lord cikkeinek tartalmát, majd a következőket írja:

— Rothermere lord kijelentései a trianoni békeszerződés igazságtalanságairól és a szerződés revíziójának szükségéről természetesen nagy feltűnést keltettek a kis-antant államokban is. Egyelőre csak várakozó álláspontra helyezkedtek abban a reményben, hogy a Daily Mail cikkei nem fognak nagyobb hullámokat verni a világ közvéleményében. Ebben a várakozásukban azonban csalatkoztak, mert Rothermere lord cikkei a világsajtóban, igenis erős visszhangot keltettek. A cseh sajtó erre indulatos támadást kezdett, nemcsak Rothermere lord, hanem Jules Romains ellen is, aki hasonló szellemű cikket írt a párisi Illustrationban. A cseh sajtó ferdítőknél nevezte a magyarokat, akik hazugságokkal akarják újra felépíteni a régi Magyarországot. Maga Benes a szenátusban támadta meg Rothermere lordot, aki azonban nem maradt adós a felelettel az izgatott cseh miniszter felszólalására.

A cikk szószerint közli Rothermere lordnak Beneshez intézett nyílt levelét. Hozzáteszi, hogy Rothermere lord szavai és kijelentései a legnagyobb figyelmet érdemlik. A magyar közvélemény — ugymond — érthető feszült érdeklődéssel kíséri a vita minden mozzanatát. Cikkét a lap e szavakkal fejezi be: „Bebizonyosodott, hogy a trianoni békeszerződés nemcsak kiáltó igazságtalanság, hanem egyúttal tarthatatlan is.”

Bécsi hang.

A bécsi „Neues Wiener Abendblatt” nagy cikkben foglalkozik az újabb eseményekkel és többek között a következőket írja:

— A trianoni békéről néhány hét óta folyó nemzetközi megvitatás élénk érdeklődésre tarthat számot Ausztriában is. Az a szent buzgalom, amelyet Csehország ebben a kérdésben kifejt, alapjában véve fölösleges, mert Rothermere lord a trianoni szerződésnek nem háborus, hanem éppen ellenkezően a népszövetség keretében békés-barátságos revízióját pendítette meg. Ezt a revíziót a béketárgyalások folyamán a magyaroknak sub rosa — mint a trianoni szerződés kísérő-jegyzéke jelzi — kilátásba helyezték, mert maguk a párisi békediktálók is úgy érezték, hogy kis szövetségestársaik idegen népek bekebelezésével kissé megterhelték magukat. Csak későn támadt az az érzés, hogy a párisi szerződések politikailag lehetetlen állapotokat teremtettek. Rothermere lord előretörése ennek a felfogásváltozásnak jele. A kisántant államokban helyesen érzik, hogy a nagyvilág már nem hisz a békeszerződések sérthetlenségének dogmájában.

ROTHERMERE ÉS BENES SÜRGÖNY-VÁLTÁSA.

ZÜGOTT IMMÁR az egész világsajtó és Benes kénytelen volt fölvenni a feléje dobott kesztyűt, kényszerítve volt válaszolni a Rothermere-levélre. Válasza, amelyet alább adunk lojálisan, egész terjedelmében — szürke, kitérő, hebegő. Az ügyes mérlegkeverő, a nagy ferdítő zavarba jött, amikor az erős ellenfél megcáfolhatatlan állításaira kellett felelnie és így természetes, hogy a válasz vérszegény és igyekszik elkerülni a lényegét.

A távirat, amelyet július 21-én küldött el Lord Rothermere címére Benes cseh külügyminiszter, a következő:

— Nagyon köszönöm táviratát és azokat a hizelgő szavakat, amelyeket hozzám intézett. De a következőkre vagyok bátor felhívni a figyelmet: először én nem használtam azokat a kifejezéseket, amelyeket ön táviratában idéz. Ön nyilván nem értette meg szavaimat, vagy helytelenül informáltak azokról. Másodszor sajnálom, hogy táviratának további részére vonatkozóan nem bocsátkozhatom vitába. Hivatalos állásban vagyok, ennél fogva nem mondhatok el mindent, amit szeretnék, mint ahogy ezt lordságod teheti. Kénytelen lennék összehasonlítást tenni a cseh-szlovákiai és a magyarországi viszonyok között s szavaim, mint egy miniszter nyilatkozatai, kellemetlenek lehetnének valakinek, amivel nem szolgálnám országom és szomszédja jó viszonyát. Harmadszor készséggel volnék hajlandó önnek minden szükséges információt megadni a cseh-szlovákiai és a magyarországi kisebbségek viszonyairól mind a multa, mind a jelenre vonatkozóan. Ezt annál készségesebben tehetném meg, mert táviratából azt látom, hogy noha ön őszintén dolgozik a béke, az igazságosság és az igazság érdekében, a középeurópai ügyekről információi hiányosak, sőt néha helytelenek is.

Rothermere újra kioktatja Benest.

Rothermere lord nem hagyta felelet nélkül Benes sürgönyét. A következő távirattal felelt a cseh külügyminiszternek:

— Az volt a szándékom, hogy a csehszlovák kormánynak kezére járjak. Ottani magyar tulajdon elkobzásáról és eladásáról komoly vádak hangzottak el. Legszorgosabb kutatásaim sem vezettek erre vonatkozó elszámolások nyomára. Ha vannak ilyen okmányok, kérem egy példány megküldését, amely tartalmazza az eladott birtokok terjedelmét, a vevő nevét, a vételárat és az akkori forgalmi árakat. Excellenciád ilyen váddal szemben bizonyára el fogja ismerni, hogy erre vonatkozó elszámolása a külföldi pénzpiacot közvetlenül érdekli.

Excellenciád felvilágosítást ajánl fel nekem a csehszlovákiai és magyarországi kisebbségekkel a jelenben és a multban gyakorolt bánásmódról.

Ezzel szemben rá kell mutatni arra, hogy az ön népének a háboru előtti időkből származó panaszai kívül esnek az én vizsgálódásomon. A háboru igazságtalanságok kiküszöbölése érdekében vítették, arra a vádra, tehát, hogy Csehszlovákiában elnyomnak és bántalmaznak magyarokat, nem lehet azzal felelni, hogy az ön népet a háboru előtt szintén elnyomták. Anglia és Csehszlovákia jóviszonya attól függ, hogy a cseh kormány a magyarüldözésre és magyar tulajdon elkótyavetyélésére vonatkozó vádakra őszintén válaszol-e? Angliában alig tudnak arról, hogy Csehszlovákiában új Elzász-Lotharingia van tulnyomóan magyar lakossággal. Ez a felfedezés az ön országának sok barátját megdöbbené.

Abban a feltevésben, hogy Excellenciád felvilágosít engem Csehszlovákiának ezekre a vádakra vonatkozó válaszáról, megismétlem korábbi kérésemet és kormányának ajánlom, hogy erre a kérdésre államférfiui okossággal és őszinteséggel azonnal válaszoljon.

Lord Rothermere.

... Erre a sürgönyre Benes rövid távirati választ adott Rothermerének, a melyben megígérte, hogy meg fogja adni a fölvilágosításokat. A szükszavu táviratra ime a Lord újabb sürgönye augusztus 10-én Benes Eduárdhoz:

— Igen köszönöm táviratát. Érdeklődéssel várom a beküldendő információkat abban a feltevésben, hogy azok felvilágosítást nyújtanak a csehországi magyar birtokok sorsáról is.

Épp úgy mint fivérem, néhai Northcliffe lord, én is őszinte barátja vagyok Cseh-Szlovákiának és én, aki a háboruban az ön népének függetlenségéért munkálkodtam, meg vagyok győződve, hogy a cseh kormány mihamarább egyetért majd velem abban, hogy az ön országa szempontjából a legjobb politika az, ha Magyarország megbízható, tartós barátságát egyetértően megállapítandó határkiigazítás révén megszerzi. A világ közvéleménye nem fog új Elzász-Lotaringiát megtűrni sem Cseh-Szlovákiában, sem másutt. Azok a barátok, akiknek nemzeti jövőjét teljes sötétség fedi, az ön számára a veszedelem órájában nem fognak segítséget jelenteni, de azt hiszem, hogy Magyarország az ő mostani, igen hatalmas barátaival az ön országának jövője számára a legjobb biztosítékot jelentené.

Ha szolgálatára lehetek az ön országa és Magyarország közti tartós közeledés megteremtésében, rendelkezék bármikor velem.

Arra kérem, hogy ezt a nyilatkozatot sajtója útján közölje Cseh-Szlovákia népével.

Rothermere.

BENES ELNÉMULT, DE UJRA MEGSZÓLAL AZ EGÉSZ VILÁG

A BENES BEIGÉRT részletes informáló válasza természetesen elmaradt. Igéretét esze ágában se volt beváltani, de szolgáljon számára enyhítő körülményül, hogy igaztalan ügyet nehéz is megvédeni.

Benes elhallgatott, de zúgott ujfent egy egész világ a magyar igazság mellett.

Az olasz „L'Impero” fujja meg elsőnek a trombitát. Második cikkét írja a Rothermere-akció eme újabb fázisában:

— Rothermere kijelentései csodálkozásra adhatnak okot, de nem merülhetnek közönyösségbe, mert ha analizáljuk ezeket a kijelentéseket, arra a meggyőződésre kell jutni, hogy lord Rothermere érvelése határozott és megcáfolhatatlan. Csehszlovákiában a határ mentén levő zárt magyar nyelvterületen 911.000 magyar, 82.000 német és 121.000 ruthén él, 395.000 tóttal szemben. A román határ mentén levő zárt nyelvterületen 551.000 magyar és 36.000 német él, 350.000 románnal szemben, amihez hozzászámítandó a Székelyföld a régi magyar határtól egész Marosvásárhelyig, amelyen 514.000 magyar és 12.000 német él, 124.000 románnal szemben, valamint a Székelyföldtől a határmenti zárt nyelvterületig terjedő korridor 372.000 magyarral és 178.000 némettel. A jugoszláv határ mentén 264.000 magyar, 60.000 német és 50.000 más nemzetiségű él, 79.000 jugoszlávval szemben. A magyar sajtót, — írja a lap, — egészen áthatotta a békeszerződés revíziójának eszméje. Benes 1918-ban a *Matin*-ban írt cikkében azért javasolta Szlovákia katonai megszállását, hogy Európát a bolsevizmustól megmentse. De ha hibákat követtek is el a múltban, Magyarország ma a legrendezettebb és legnyugodtabb államok közé tartozik. A magyarok országa — fejezi be a cikkirő cikkét, — nemzeti és kulturális egységet jelent. Ez tneem állapíthatjuk meg a kisantant országairól, amelyek szorító gyűrűje meg akarja fojtani a magyar nemzetet. A magyar kérdés, ha nem is az ajtón, de az ablakon át belépett bizonyos hivatalos irodákba. A végleges rendezés és annak a tévedésnek a kiküszöbölése, amelyet a trianoni béke tájékozatlan alkotói követtek el, utban van. Magyarország tudja, hogy ez a revízió nem 24 óra alatt következhetik be. Ez nem is fontos. Magyarország érdeke az, hogy az ég horizontján feltűnjék a hajnal, amelynek első sugara Olaszországból jött: Olaszország felbecsülhetetlen barátsága. A lap magyar-áztérképet is közöl, mely a nemzetiségi viszonyokat tünteti fel.

De nemcsak a „L'Impero”, a firenzei Unitta Cattolica című tekintélyes ujság is hosszabb cikkben foglalkozik Rothermere lord akciójával. A Rothermere—Benes-polémia ismeretése után megállapítja a cikk, hogy Magyarországgal valóban igazságtalanságot követtek el. A kemény trianoni békét még sulyosbitja az utódállamok eljárása, amelyek kiüldözték a magyar nyelvet az iskolákból, a hivatalokból és törvényszékekből, az elszakított területeken élő magyarok vagyonaát pedig kisajátították és állandóan kitették őket a rendőrség vekzaturájának. A szerencsétlen magyarok az idegen uralom alatt sulyos válaszutra kerültek: vagy el kell hagyniok szülőföldjüket, vagy el kell szakítaniok minden szellemi köteléket, amely őket hazájukhoz fűzi. De ez még mindig nem elég, mert a három állam — a mely annyi magyart kebelezett be — vasgyűrűt font a kis Magyarország köré, keresvén minden alkalommal az okot, hogy megzavarja annak gazdasági és politikai fejlődését. Bethlen István gróf rekonstrukciós munkáját is számtalanszor meg akarták zavarni. Olaszország emelte ki Magyarországot nemzetközi izoláltságából és Olaszországnak, amely elsőként nyujtotta baráti kezét Magyarországt felé, most szintén elsőnek kell lennie a legnemesebb aspirációk támogatásában.

A ruszinok reménykednek.

A „Prágai Magyar Hirlap”-ban Kurtyák János képviselő, a ruszinszkói földműves-szövetség elnöke, a következőképen nyilatkozik Rothermere lord akciójáról:

— Mi sohasem adtunk magunk fölött a cseh kormánynak olyan gyámkodási jogot, hogy ezen az alapon Prága elcsehesítsen bennünket és súlyos adókkal sújtsa. Mindezeket azért szögezem le, mert él bennem a vágy aziránt, hogy bárha nekünk ruszinoknak is támadna egy Rothermerünk.

Arra a kérdésre, hogy mit szól a Rothermere-akcióval kapcsolatosan elterjedt terület-elcsatolási hírekhez, Kurtyák képviselő röviden ezzel válaszolt:

— Ezt ne tőlem, hanem az éhező ruszin néptől kérdezzék meg!

A bolgár sajtó is velünk van.

A Rothermere-akció Bulgáriában is nagy érdeklődést kelt. A sajtó sűrűn tárgyalja az akciót, amely erősen foglalkoztatja a közvéleményt. Ghenov egyetemi tanár, aki a nemzetközi jogot adja elő, a „Zora” hasábjain már július végén hosszabb kommentárt fűzött Rothermere lord első cikkéhez és összehasonlította a magyar kisebbségek helyzetét a Dobrudzsában élő bolgárok helyzetével. Ghenov később újból visszatért — ugyancsak a „Zora” hasábjain — a kérdésre és adatokkal igazolta, hogy Romániában a bolgár kisebbségek helyzete még rettenetesebb, mint a magyar kisebbségé.

A félhivatalos „Svobodna Recs” hasábjain Andreev ismert publicista írt Rothermere lord akciójáról. Kiemelte, hogy a lord nem támogat semmiféle irredentát, csupán azt akarja, hogy a magyar határokat méltányosan kiigazítsák. A hivatalos Magyarország — írta a lap — tartózkodóan viselkedik ezzel az akcióval szemben.

A liberális párt lapja, a „Nezavissimoszt”, három cikket közölt Kolarov Iván publicista tollából. Kolarov, a Rothermere-akcióval kapcsolatban hevesen támadta Csehországot és a pittsburgi egyezmény megsértésével vádolta Csehország intéző köreit.

A szófiai cseh követség vitába bocsátkozott Kolarovval és cikkben válaszolt a publicista vádjaira.

A félhivatalos „Svobodna Recs” Rothermere lord ismeretes cikkét is közölte, amely „Európa puszkaporos tornya” címmel jelent meg a „Daily Mail”-ban. A szófiai cseh követ személyesen tiltakozott a lap szerkesztőségében a cikk közzététele ellen és közleményt adott át, amelyben visszautasítja Rothermere lord támadását Csehország pénzügyei ellen. A követ ezt a közleményt a többi laphoz is eljuttatta, de Szófia tizenkét napilapja közül mindössze három adott ennek helyet.

Ugyanezen a napon a „Szlovo” hasábjain Venicsev publicista vezércikkben méltatta Rothermere lord akcióját és annak a reményének adott kifejezést, hogy ennek a mozgalomnak hatása lesz a neuillyi szerződésre is.

Pro Hungaria!

A legnehezebben melegegett föl a Rothermere-akció mellett a francia sajtó. De eljött a mi igazunk napja Párisban is. Az „Illustration de France” — „Pro Hungaria!” címmel közölt nagy cikket, — írván többek között így:

— A mai Magyarország nem teheti, hogy ne kívánja a trianoni béke revízióját, mert nemcsak gazdagságától fosztották meg, de a lelkének és élő husának egy része az, amit kiteptek belőle, amennyiben határain kívül több millió magyart hagytak. Ime, ezért nem hagyja abba Magyarország zord szívóssággal az örökösödést a fölött, ami testvéreivel Romániában, Csehországban és Jugoszláviában történik. De bizalma van jogaiban, s ezért nem akar kalandorpolitikát folytatni.

Franciaország, amelyet Magyarországgal oly sok közös emlék egyesít, vele szemben a legnemesebb szerepet vállalhatja. Ezt a rokonszenves, őszinte, nagylelkű és becsületes népet, amelyet a szerencsétlenség utólért és a mely nép azt a ritka látványt

nyújtja, hogy teljes erkölcsi egységben foglal állást a békeszerződéssel szemben. Franciaország segíthetné gazdasági talpraállításában és láthatná el oly tanácsokkal, amelyek megkönnyítsék a megértést, amitől magának Európának jövője is függ...

Megriad a rossz lelkiismeret.

A megsebzett kétfarku cseh oroszlán felhördült arra a hatásra, a mit a Rothermere-mozgalomból ki kellett éreznie. Először sajtóját uszította busás zsoldért a nemes lordra és reánk, de megriadt a rossz lelkiismeret és a „Lurdavi Politika” már ilyeneket irt:

— Eddig a kisántánt ellentállt minden nyomásnak, amely a trianoni békeszerződésnek revíziójára irányult. Most azonban Rothermere lord beavatkozása következtében a magyar nyomás veszedelmesebbé vált. Angol katona nem fog ugyan idejönni, de jól tudjuk, hogy Anglia keze messze elér. Olyan politikai és gazdasági világhatalom, mint Anglia, ezernyi módon képes akaratának érvényt szerezni bárhol a világon. Rothermere lord magánember, de kezében van a sajtó és a pénzvilág s jól tudjuk, hogy manapság a kormányok csak végrehajtó közegei ezeknek a hatalmaknak. Nem ismerjük befolyását az angol kormányban, de legujabb táviratának egyes mondatai sejtetni engedik, hogy erősnek érzi magát. Egyébként már maga az a körülmény, hogy Benes komoly választ adott Rothermere lord első táviratára, értésünkre adja, hogy nagyon komoly az akció. A helyzet még nem fenyegető, bizunk az angol hivatalos körökben, akik előtt szentek a békeszerződések. Magyarország azonban hisz a sikerben és tudjuk, hogy a fanatikus hit végtére mégis győz a szuronyok hegyén.

A „Slovák” című tót lap egyenesen Benesnek támad „Ő lordsága és Ő excellenciája” című vezércikében és Benesre ken minden felelősséget.

— A Rothermere lord által megindított harc — írja a Slovák — Szlovenszkónak a mai cseh rezsim ellen táplált elégedetlenségén alapul. Nem érdekel bennünket, hogy mit fognak a magyarok otthon csinálni s vajjon a lord akciója Bethlen rezsimjének a megerősödését fogja-e előidézni. Azonban tény az, hogy az akció Szlovenszkó elégedetlenségére épít.

A magyaroknak — folytatja a cikk — nincsen okuk elégedetleneknek lenniök, hiszen annyi joguk van, amennyit legjobb igyekezetük mellett sem tudnak teljesen kihasználni. Itt a szlovákokról van szó. A köztársaság kilencéves fennállása alatt csak a szlovák szenvedett, ő károsult anyagilag, amivel szemben szellemileg csak keveset nyert. Nem azért, mintha nem tartoznánk ide, hanem mert a cseheknek a szlovákokhoz való viszonya lehetetlen.

A morva Národni Noviny helyesen írja, hogy micsoda hatása lett volna a Rothermere-akciónak, ha a tót néppárt nincsen benn a kormányban. Ez kapóra jött volna őlordságának és Benes miniszter ur őexcellenciája még hiábavalóbban igyekezett volna Rothermeret cáfolni, mint ahogy azt tehetetlenségében eddig tette.

Őexcellenciájával erről legszivesebben kabinetjében szeretnék beszélni és ezt mondanám neki: — Excellenciád! Rothermere nem az első s nem az utolsó magasállású idegen, aki Magyarország szolgálatába állott. Mi, amint azt a veszedelem pillanataiban láthatta, készek vagyunk mindennünket feláldozni a közös érdekért, az állam érdekéért. De nálatok cseheknél az államfordulat óta kevésnyi jóakaratot sem tapasztaltunk ebben az irányban. Kilenc éve nem teszünk egyebet, mint figyelmeztetjük Önt azokra a hibákra, amelyeket a szlovákok és Szlovenszkó ellen Ön elkövet. És Ön hallgat... Rothermere lord akcióját Ön szülte. Az Ön szlovákellenes dühöngése és elismerése mindannak, ami cseh, Rothermere lordnak mindig anyagul fog szolgálni, aki ellen — sajnos, tehetetlenek leszünk, amíg Szlovenszkót állandóan elnyomják.

... Egészen természetes, hogy ugyanilyen megriadtan irnak a román és a szerb lapok is, de a legharagosabban a csehek prüszkölnek. Riadt elkéseredésük egyre durvább és izléstelenebb eszközökhöz fordul tehetetlen megrémülésében. Minden hiába... A Felvidék magyarsága nem csinál titkot abból, hogy boldogság számára a Rothermere-akció és Koriáth

Endre, Szüllő Géza a prágai parlamentben bátran szólnak Rothermere föllépéséről. A Felvidék magyar sajtója tudva-tudja, hogy kegyetlen üldöztetésben lesz része, mégis bátor és kemény minden megnyilatkozásában.

A Felvidék hűségese magyar tollforgatói.

A komáromi lapok minden számában részletesen ismerteti a mozgalmat és kommentárjaiban nem hallgatja el véleményét Benessel szemben. Julius 23-k számában egész oldalra terjedő vezércikket szentel a kérdésnek. Élesen bírálja Benes viselkedését és kifejti, hogy a cseh külügyminiszter igen jól tenné, ha annak a politikai elbizottságnak, mely őt annyira jellemzi, bántó éleit nem hegyezné ki minduntalan egy szerencsétlen nemzet ellen, melynek semmi bűne sem volt arra, hogy a népek családjából kitalázzák.

A lap további számaiban igen alapos közléseket találunk Rothermere akciójára vonatkozóan. Julius 28-án pedig vezércikkben reflektál Benes fennhéjázó válaszára. Megállapítja, hogy a kis-antant spiritus rectora, „gondosan kerüli a lényegét, ügyesen akar elsiklani a konkrét kérdések mellett és információi Európa előtt igen egyoldalúknak látszanak”. A cseh-szlovák nacionalista sajtóra vonatkozóan kiemeli a lap, hogy Rothermere lordot még sem lehet egyszerű lezsidózással elintézni, sem pedig azzal elhallgattatni, hogy a Daily Mail-t jelentéktelen vidéki angol lapocskának titulálják, amely nem is képvisel nyilvánosságot. „Ez a nagy hangzavar — írja a komáromi ujság — a gyengeség jele, a lekicsinylés politikája csődöt mondott.”

A Beregszászon megjelenő Ruszinkói Magyar Gazda szintén bőven ismerteti Rothermere mozgalmát és Benesnek, valamint sajtójának állításával szemben komoly adatokat sorol fel a felvidéki kisebbség szomorú helyzetéről. Adatai a lakosság közgazdasági és kulturális helyzetét egyaránt ismertetik és ezzel tulajdonképpen csak Benesnek tesz jó szolgálatot a magyar lap, mert hiszen teljesíti Rothermerének Beneshez intézett kívánságát és így a külügyminisztert megkíméli attól, hogy hivatalos diszkréciójából kilépve és túlzott elfoglaltsága ellenére nyíltan és alaposan maga válaszoljon a Daily Mail főszerkesztőjének kérdéseire.

De talán még a fenti lapszemlénél is érdekesebb az a kép, amelyet a Pozsonyban megjelenő Magyar Néplapból nyerünk. A felvidéki magyar keresztényszocialista párt hetenkint megjelenő hivatalos lapjának címbetűi felett a következő nyomtatott megjegyzés ékeskedik: „Elkobzás után második kiadás.”

Ebből a megjegyzésből láthatjuk, hogy ez a derék magyar lap, amelynek cikkeit nem Benes ur sugalmazza és amely így valóban a felvidéki magyarság véleményét fejezi ki, milyen kényes dolgokat irhatott meg. Ebből az elkobzás után megjelent második kiadásból is láthatjuk, hogy a felvidéki magyar közvélemény nem egészen ért egyet a cseh hivatalos külpolitikával.

A lap hiteles szöveggel ismerteti azt a levélváltást, amely Rothermere lord és Benes közt lefolyt. Kommentárként csak néhány sort közöl, amely néhány sorban azonban ilyen és ehhez hasonló kemény kijelentések foglalhatók: „Egyelőre csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy mint bármily más téren, e téren is megvonható a párhuzam az ezeréves Magyarország és a kilencéves Csehszlovákia között.”

Amit aztán a kommentárok elhallgatnak, azt hangosan mondják el azok a fehér foltok, amelyeket a cseh cenzura a magyar közvélemény letagadhatatlan megnyilatkozásaként a lapba beékel.

Benes urék tehát hiába mesterkednek és hiába akarják megrendezett „magyar” megnyilatkozással diszkreditálni Magyarországot igazán, Rothermere lord és a művelt európai közvélemény nem fog felülni ezeknek a törekvéseknek és éppen úgy meg fogja találni azokat a forrásokat, amelyekből az elrabolt területek valódi helyzetét megismerhetik, mint a hogy mi megtaláltuk.

... A Felvidék magyar sajtójának bátor állásfoglalása egészen megvadította a cseheket és Hodzsa Milán a renegát egykori magyar követ, Hlinkával és a többi jómadárral együtt népgyűlésekkel próbálta ellensúlyozni azt a hatást, amit Rothermere lord föllépése a Felvidéken keltett. De meg lehet-e állítani az Igazságot győzedelmes útján? A karaván halad nyugodtan.

VAD CSEH AKCIÓK A ROTHERMERE MOZGALOM ELLEN.

BENESÉK AZONBAN nem elégedtek meg Hodzsa, Hlinka és Ivánka frontba küldésével, hanem arra próbálták kényszeríteni a Felvidék becsületes magyarságát, — természetesen siker nélkül, — hogy demonstráljon Rothermere ellen.

A kikényszerített megnyilatkozás.

Elsőnek a pozsonyi kereskedelmi és iparkamarát indították el demonstrálni a csehek. A kamara Stodola Kornél szenátor indítványára a következő ráparancsolt felirattal fordult Rothermerehez:

— Mylord Rothermere! Ön mint a Daily Mail kiadója egyoldalú információkra támaszkodva akciót kezdett, amely az utódállamok és különösen Cseh-Szlovákia határait meg akarja változtatni. A pozsonyi kereskedelmi és iparkamara, mint Nyugat-Szlovákia legfontosabb gazdasági ágainak képviselője, ezennel ünnepiesen kijelenti, hogy Szlovákia és az Erdős-Kárpátok a cseh-szlovák állam keretén belül egészséges gazdasági egységes s maga az állam mostani földrajzi határai közt teljesen egészséges és az európai államok keretében üdvös fejlődésre képes alakulat. Hazánk éppen a mostani időben biztosítéka az európai békének. A genfi gazdasági konferencia határozatainak lojális végrehajtására az utódállamok közeledése előfeltétel. A pozsonyi kereskedelmi és iparkamara kifejezi azt az óhaját, hogy ez a közeledés váljék valóra. Ehhez azonban nincs szükség a politikai határok megmésztására, hanem csak a vámpolitika és a bizalmatlanság nyomán támadt mesterséges határok megváltoztatására. A pozsonyi kereskedelmi és iparkamara a legszívesebben örül a mai Magyarország gazdasági fejlődésének és meg van győződve, hogy ez az állam a mai határok közt egészséges gazdasági állam. Ha eddig a viszonyok nem konszolidálódtak egészen, ennek oka azokban a nehézségekben van, amelyeket a mi mai határaink teremtettek.

Tüntetések Pozsonyban.

A Bratislavává süllyesztett Pozsonyt személték ki a csehek a Rothermere-ellenes akció centrumának. Szent István napját Pozsony város magyar lakossága méltóságos nyugalommal ünnepelte meg. A kapucinusok templomában ünnepi istentisztelet volt, amelyen az egész magyar konzulátus Bartók László konzullal az élén résztvett. Midőn a kora reggeli órákban a konzulátus épületére kitűzték a magyar zászlót, a Ferenciek-terén rengeteg magyar gyűlt össze, hogy lássa a magyar színeket. Az összeomlás óta ez volt az első eset, hogy Pozsonyban magyar zászló lobogott.

A csehszlovák nemzeti tanács ugyancsak Szent István nap délutánjára a pozsonyi Primás-terre népgyűlést hívott össze, hogy tüntessen a Rothermere-akció ellen. A tüntetésre csak a hivatalból kirendelt cseh állami tisztviselők jelentek meg s rajtuk kívül csupán néhány szokolistát lehetett látni. A cseh sajtóiroda által kiadott hivatalos közlemény szerint a tüntetésen körülbelül 10.000 főnyi tömeg vett részt, valójában azonban alig kétezren jelentek meg. Érdekes, hogy — míg valamennyi cseh párt képviseltette magát a nagygyűlésen — a tót néppárt arravaló hivatkozással, hogy pártpolitikai szempontból nem vehet részt oly gyűlésen, amelyen szocialista pártok is képviselve vannak, tüntetőleg távolmaradt. A népgyűlés vezérszónoka Ivánka Milán képviselő volt, aki éles szavakkal kelt ki Rothermere lord akciója és a trianoni szerződés revíziójának gondolata ellen.

A kirendelt cseh tisztviselők botokkal és fokosokkal felszerelve jelentek meg a gyűlésen és Ivánka Milán beszédét állandó éljenzéssel és a fokosok fenyegető felemelésével kísérték. Ivánka után Srobár szenátor, volt miniszter beszélt, azt állítván Rothermere-ről, hogy „becsapták a magyar mágnások.” A Rothermere-akcióhoz Srobár szerint

a magyar népnek semmi köze sincsen és a Felvidéket a magyar mágnások „csak azért akarják visszaszerezni, hogy visszakapják birtokaikat.”

Több szónok után a cseh néppárt felvidéki főtitkára Briska tartott véresszáju beszédet, amelyben többek között azt mondta, hogy pap létére maga is mannlicherrel a kezében áll ki a magyarok ellen, ha a magyarság vezetői „nem térnek észre és továbbra is fenyegetni fogják az őket körülvevő szláv tömeget”.

A gyűlés közönségét a különböző szónoklatok meglehetősen felizgatták s midőn egyes szónokok a felvidéki magyar nemzeti párt politikáját hozták szóba s névszerint is megnevezték Szüllő Géza magyar képviselő személyét, aki üdvözlőtáviratot intézett Rothermere lordhoz, egyre hangosabb közbekiáltások hangzottak el, követelvén, hogy vonuljon a tömeg a pozsonyi magyar ellenzéki lapok szerkesztőségei elé és akadályozza meg erőszakkal az ellenzéki lapok „államellenes” írásmódját.

... A népgyűlés után városzerte magyarellenes tüntetések voltak. A bérelt csöcselék a „Híradó” szerkesztősége előtt adta ki a mérget.

A bérencek munkájával Benes szörnyen meg lehetett elégedve, mert a Szent István-napi demonstrációról a Venkov, a cseh kormányelnök lapja így elmélkedett augusztus 24-iki vezető cikkében:

— A tömegek elkeseredése a magyar békeellenes uszítás és köztársaságunk ellen való intrikák fölött a legviharosabban a Köztársaság-térre való felvonulás közben nyilvánult meg. Abcugolták a magyar irredentistákat, Rothermeret, Szüllőt és Magyarországot. A menetből ilyen kiáltások is hallatszottak: — Ha kell, Budapest ellen vonulunk!

Nem vonulnak... És ha jönnének, első dolguk lenne ősi cseh rítus szerint megadásra fölemelni a két karjukat.

A pozsonyi demonstrációt követte egy másik Trencsénteplicen és folytatódott a Rothermere ellenes rágalmozó hadjárat Benes lapjaiban.

Pozsony válasza Bratislavának.

A galád magyarellenes tüntetésre hamarosan megadták a választ Pozsony száműzött hűségesei fiai.

A csonka hazában élő pozsonyiak Budapesten népes gyűlést tartottak, amelyen elhatározták, hogy üdvözlík Rothermere lordot s egyben emlékiratot küldenek neki, megdönt-hetetlen adatokkal bizonyítva, hogy a csehek által elrabolt Pozsony Isten és emberek előtt az ezeréves Magyarországhoz tartozik. A gyűlés Szmrecsányi György volt képviselőt, Pozsony város és vármegye utolsó magyar főispánját kérte fel az emlékirat összeállítására. Szmrecsányi munkája felfedi Pozsony történelmi multját, nyelvi, faji jellegét és évezredes belső kapcsolatait a magyar államtesthez s egyuttal leleplezi a cseh kormány erőszakoskodásait és garázdálkodásait.

Az emlékirat történelemtudományi alapokon mindenekelőtt azt a cseh hazugságot dönti meg, hogy az ősi koronázó város neve egy állítólag előkelő Poznan nevű szlovák családhoz fűződik. Ezzel szemben a valóság az, hogy a város ősrégi magyar neve egy Poson nevű magyar családtól származik, amely családnév 1138 óta számos magyar okiratban előfordul. Történelemhamisítás a cseheknek az az állítása is, hogy Pozsony német neve (Pressburg) Bretislav cseh hercegtől ered. A Pressburg nevet a német polgártelepesek adták a városnak, előbb Brezisburg, majd Brezesburg, Bresburg, végül Pressburg alakjában. Pozsonyhoz soha semmi köze nem volt Bretislav cseh hercegnek s így az „új honfoglalók” teljesen önkényesen keresztelték el Pozsonyt Bratislava-nak.

A magyar nemzetnek kétségtelenül meglévő államalkotó és államfentartó erején sarkalló politikai szervezkedés csirái ebben az országrészben is Szent István király uralmában gyökereznek. Ő alakította meg Pozsony vármegyéjét, melynek természetes középpontja Pozsony vára lett. (1000—1030 között.) István alapította fent Pozsony várában a pozsonyi prépostságot is, midőn pedig a pozsonyi prépostság temploma III. Ince pápa idején (1221 után)

Iekerült Pozsony városba, ezt a civitas-t német (frank) telepések lakták, akik ott földműveléssel, különösen bortermeléssel, iparral és kereskedelemmel foglalkoztak. Első szabadságlevelüket (privilegium) 1292-ben III. Endre királytól kapták. Azóta szabad királyi város címen Pozsony mindama gazdasági, törvénykezési, kulturális és politikai jogokkal élhetett és hatszáz esztendőnél hosszabb időn át élt is, amely jogok ezeket a városközségi alakulatokat Magyarországon megillették.

A város Hinterlandját északkelet felől németek és szlovákok által lakott hegyi községek alkották, kelet felé azonban a kis magyar Alföld neve alatt ismert Csallóköz közel 140 községben élő lakossága már a honfoglalás óta tiszta magyar. Magyar a Dunától északra és a Csallóközzel párhuzamosan elterülő síkföld lakosságának tulnyomó része is, melynek régi magyar neve Mátyusföld. Pozsony és vidéke sohasem volt a cseheké, a magyarok bejövetele előtt rövid ideig fennállott szlovák-morva fejedelemség létezése muló epizódnál egyébnek nem tekinthető. Egységes csehszlovák állam pedig egészen a világháborút követő időig nem létezett.

Az emlékirat a továbbiakban kitűnően megfestett képet ad Pozsony fejlődéséről és kulturájáról, amely elvitathatatlanul magyar. Cseh, illetve szláv befolyásról soha szó sem volt, de nem is lehetett, mert Pozsonyban soha csehek nem laktak. Egyik legjobb bizonyítéka ennek az, hogy Pozsony valósággal történelmi talaja volt világhírű embereknek, ezek között azonban egyetlen szláv sem akadt, mert nem is akadhatott. Pozsony multjának és kulturájának csak történelemhamisítással lehet szlovák, vagy pláne cseh színezetet és jelleget adni.

Az emlékirat ezután részletes és pontos adatokkal szolgál Pozsony város és vármegye népességi viszonyairól, majd rövid összefoglalásban adja a város és vármegye elrablásának történetét. Végezetül a csehek hirhedt földbirtokreformjáról rántja le a leplet és a magyarüldözésről ad számot. Az emlékirathoz, amelyet elküldöttek Rothermere lordnak, Szmrecsányi György mellékelte a központi statisztikai hivatal térképeit és kimutatásait, de nem feledkezett meg arról sem, hogy a Fadrusz János alkotta pozsonyi Mária Terézia szobor lerombolása alkalmával a Magyar Tudományos Akadémia, valamint az összes tudományos, művészeti és irodalmi együletek által készített emlékiratokat is csatolja.

ROTHERMERE LORD FELELETE A TÁMADÁSOKRA.

A DAILY MAIL kiváló főszerkesztőjét, Magyarország világhírű barátját meg nem tántoríthatták a cseh, román, szerb gorombáskodások. Tudatában van annak, hogy kemény harcot kezdett és nem lepték meg a támadások.

A nála tisztelgő magyar sajtótudósítók előtt így fejtette ki álláspontját:

— Mindaddig nem lehet szó Európa igazi stabilizálásáról, míg egy oly nagy, büszke és páratlanul dicső multu nemzet, mint a magyarok, egy súlyos igazságtalanság terhelő érzete alatt kénytelen élni. A történelem ismételt és ismételt bizonyította, hogy nem lehet egy országot olyan területtől megfosztani, mely évszázadokon át nemzeti örökségét képezte és melyen az ő nemzete van többségben.

Előbb vagy utóbb ez a lakosság igyekezni fog eleinte békés uton és ha így nem lehetne, később erőszakkal a reájuk kényszerített mesterséges határokat és feltételeket megváltoztatni.

A trianoni békeszerződés egy nagyon hosszú okirat. Áttanulmányoztam az egészet. Magától értedődik, hogy egy nagy háboru után a vesztes hatalmak kénytelenek olyan feltételekbe beletörödni, amelyek a háboru előtti viszonyokat jórészt megváltoztatják. Ezt természetesen minden békeszerződés megteszi, azonban a trianoni béke ezen tulmenően a kisántánt három államának olyan magyar területeket adott át, melyek népessége tulnyomórészt magyar és számuk tulhaladja a három és fél milliót. Ezt a népességet az általuk lakott területtel együtt erőszakkal elszakították az anyaországtól és arra kényszerítették, hogy egy idegen állam polgárai legyenek.

Az európai béke érdeke sürgősen követeli ennek a békefeltételnek a megfelelő revideálását.

Egy ugynevezett békeszerződés, melyet csak fegyveres erőszakkal lehet fenntartani, nem tarthat örökké. Kizárólag katonai szempontból nézve világos, hogy a kisántánt hatalmak több mint kétmillió főnyi hatalmas és minden modern harci eszközzel gazdagon felszerelt hadseregeikkel igában tarthatnak egy olyan nemzetet, mely területének és lakosságának jórészt elvesztette és amelynek hadserege alig 30 ezer, rosszul felszerelt katonát számlál csak. Azonban ez egyáltalán nem tekinthető örökké tartó állapotnak, sem pedig az általános európai stabilitás alapjának. Mint a Daily Mail-béli első cikkemben mondtam, a **politikai észszerűség és az igazságosság egyformán követeli a trianoni szerződés revizióját.**

Az elmúlt hét év tapasztalata mutatja, hogy Magyarország sérelmei ahelyett, hogy orvosoltattak volna, inkább sokasodnak és súlyosbodnak. Százzámra kapom a panaszos leveleket, amelyek bizonyítják, hogy az utódállamokban a magyarok ki vannak zárva a birói és közigazgatási hivatalos állásokból, hogy nyelvüket elnyomják, iskoláikat bezárják, birtokaikat elkobozzák és eladják, anélkül, hogy beszámolnának azzal, hogy mi történik az ily módon bevett pénzekkel. Ezek az állapotok homlok-egyenest ellenkeznek a békeszerződés betűjével és szellemével egyaránt.

Kézzelfogható abszurd feltevés, — mondta lord Rothermere — hogy Anglia bármily nagy és hatalmas legyen is, vagy általában bármely más nemzet, elszigetelje magát a többi európai országoktól és közömbös maradjon sorsukkal szemben. A modern találmányok jórészt megsemmi-

sítették a távolságokat és olyan erős kötelékekkel fűzik egymáshoz a nemzeteket, hogy egyetlen egy sem tudja magát elkülöníteni.

Az európai béke stabilitása valóságos életkérdés nemcsak Nagybritanniára, hanem minden más európai nemzetre nézve. Ha Magyarország törvényes eszközökkel tovább sürgeti igazát a világ közvéleménye előtt, úgy jogos követeléseinek teljesítése nem maradhat el.

... Nyilatkozatát ezekkel a szavakkal fejezte be lord Rothermere:

— Két fiam esett el a háboruban. Nemes ideálokért áldozták fel életüket, nem pedig azért, hogy egy dicső és nemes nemzettel igazságtalanul bánjanak.

Néhány nap múlva Rothermere újabb nyilatkozatát közzölték a lapok. Ez a nyilatkozat kitér Rothermere budapesti útjára is.

— Nem volt az én utazásomban semmi titokzatosság, — kezdte Rothermere lord. — Az sem áll, ami elterjedt felőlem, hogy álnév alatt szállottam volna meg. Mi szükségem lett volna rá, hisz én épp keresni, kutatni mentem az igazságot, nem pedig bujkálni előle. Mint minden más rendes ember, a saját nevem alatt szállottam meg Budapesten, ahová Bécsből automobilon érkeztem.

— Annak, hogy utam alatt senkivel sem érintkeztem és adataimat részint magam, részint magammal vitt munkatársaim teljesen önállóan gyűjtötték össze, kizárólag az volt azoka, hogymiként azt előre láttam és amint az valóban be is következett, **bizonyosra vehettem, hogy úgy kisantant politikusai, mint sajtója részéről erős támadásban lesz részem fellépésem miatt.**

Ezekkel az eszközeikben semmikép sem válogatós támadásokkal szemben pedig az általam védett ügy igazsága mellett nagy többséget ad az is, hogy **senki sem foghatja rám, hogy a magyar politikusok, vagy ahogy ők mondják, magyar agitátorok „karmaiba estem“.**

Nem ismerek egyetlen magyar politikust sem, nem tárgyaltam egyetlen magyar „agitátorral“ sem — kiálthatom nyugodtan azok felé a vádaskodók felé, akik ma igyekeznek lekicsinyíteni a Daily Mail akciójának jelentőségét, — elfelejtve, hogy alig néhány évvel ezelőtt még örömkönyveket hullattak, ha róluk, vagy az általuk portált ügyről csak két sorban is megemlékezett a Daily Mail — mondja gúnyos nevetéssel Lord Rothermere.

— Egyebekben pedig, véleményem szerint a békeszerződésekért minden győztes állam felelős, egyformán felelős, Amerikát se véve ki. Speciálisan a trianoni béke esetében pedig az volt a legnagyobb baj, hogy azok, akiknek szavától minden függött, egyáltalán nem ismerték a helyzetet és amit véletlenül talán mégis tudtak Magyarországról, azt is csak a magyarelles propaganda jól elkészített agitációja alapján tudták.

— Én meg vagyok róla győződve, hogy sem Wilson, sem Lloyd George nem volt tisztában azzal, hogy mekkora igazságtalanság történik Magyarországgal. Amellett pedig úgy Angliának, mint Amerikának más, őket sokkal közelebből érintő kérdések kötötték le elsősorban a figyelmét s így történt, hogy ezt a kérdést teljesen átengedték Franciaországnak és a kisantant államok képviselőinek, akik természetesen igyekeztek a trianoni békét minél jobban a maguk érdekei, vagy legalább is a maguk képzelt érdekei szerint megalkotni.

Lord Rothermere nyilatkozatait újabb és újabb szenzációs cikkek követték a Daily Mail hasábjain.

— A britt közönség — írja a nagytekintélyű világlap, jelentős aggodalommal figyeli az európai helyzetet. A jelentések szerint a romániai és a csehországi kisebbségek súlyosan igazságtalan bánásmód alatt szenvednek. A kisebbség főleg magyarokból áll, akik összefüggő tömegekben laknak a trianoni határ mentén. Magyarország elfogadta a békefeltételeket, mert bizott Millerand kijelentésében, amelyben megígérte, hogy ott, ahol az új határok közgazdasági vagy nemzeti jogtalanságot idéznek elő, el fogják rendelni a határkiigazítást. Ezt az ígéretet eddig nem váltották be és így az elmúlt hét év annyi surlódást és elégedetlenséget teremtett, hogy a határok kiigazítása ma szükségesnek látszik.

A nyugati hatalmak számára most az a kérdés áll fenn, hogy túrik-e azt, hogy Középeurópában két Elzász-Lotharingia legyen; az egyik Romániának magyarlakta területén, a másik Csehország magyar területén, amely terület annak ellenére, hogy a kormány erőszakkal lépett fel a választókkal szemben, tizenkét tiltakozó magyar képviselőt küldött Prágába. Ha ezeknek az erőszakkal idegen országokba bekebelezett magyaroknak nem szolgáltatnak igazságot, akkor Csehország és Románia kétségtelenül elfogja veszíteni az angol nép barátságát és jóindulatát.

Különösen jogosak azok a súlyos panaszok, amelyek Románia magyar földművelő lakossága részéről hangzanak el. A román kormány azt mondja, hogy magasabb célokat tart szem előtt akkor, amidőn a parasztok között szétosztja a földbirtokot. Ez szépen hangzik, de lényegében a romániai magyar birtokok kártérítés nélküli kisajátítását jelenti. Ez ellen a magyar birtokosok a trianoni békeszerződés értelmében a döntőbíróshoz fellebeztek. Amikor a bíróság megalakult, a román kormány visszahívta képviselőjét. Emiatt a kellemetlenkedés miatt a magyar kormány a népszövetséghez fellebezett, amely Chamberlainnek osztotta ki az ügyet. Döntés eddig semmilyen irányban sem történt, pedig az idő mulik. A román titkosrendőrség úgy bánik a magyar gazdákkal, hogy nem igen kell már tanulnia a szovjet orosz csekától. A népszövetség szeptember elején tárgyalja a kérdést. Általában azt remélik, hogy nem ingatják meg Magyarországnak Anglia igazságérzetébe vetett hitét és Chamberlain, aki ebben a nehéz kérdésben tapintatos szilárdságot tanusított, orvoslást talál a szerencsétlen magyar kisebbségek bajaira és biztosítja Millerand ünnepélyes ígéreteinek beváltását. Az igazságtalanságot a béke érdekében orvosolni kell és elvárjuk Chamberlaintől, hogy befolyását az igazság érdekében érvényesíti.

Európa puszkaporos tornya.

Augusztus 29-én újabb hatalmas cikkel áll a magyar ügy mellé Lord Rothermere. A cikk címe „Európa puszkaporos tornya”.

A cikk mindenekelőtt utal a szövetséges hatalmaknak arra az őszinte törekvésére, hogy a világháboruban elért győzelmüket igazi tartós béke megteremtésére használják fel, mindenfajta Elzász-Lotharingia kizárásával, amely csak a háborus szellem fentartására alkalmas. Ezért Európa új térképét az önrendelkezési jog alapján akarták megrajzolni. Ez a vezérelv azonban a békekonferencia munkáinak folyamán mindjobban elhalványodott s ennek tulajdonítható, hogy ma Közép-Európa tele van a legveszedelmesebb robbantóanyaggal, aminek főoka Magyarország feldarabolása.

Németországgal szemben érvénybe léptették az önrendelkezési jogot. Még Schleswigben is, ahol a népszavazás az 1864-ben megállapított határ megváltoztatását vonta maga után. A versaillesi béke megalkotása azonban az antant államférfiait egészen kimerítette. A főellenséggel való leszámolás után figyelmük ellankadt, úgy hogy a kisebb ellenségekkel való békekötés látszólag jelentéktlenebb föladatát a békeértekezlet alárendelt

tagjainak engedték át. Az említett okból a nagyvilág érdeklődése is megcsappant a békemű iránt és bár a föladatnak csak egyik felét oldották meg, másik felét Versailles elhomályosította s a többi szerződés zárt ajtók és általános közömbösség mellett állapították meg.

Ez a henye eljárás kedvezett a kisebb nemzetiségeknek, amelyek véletlen folytán kerültek az antant körébe. Egészen ujonnan kitalált nemzetiségek képviselői árasztották el Párist, ahol antantnemzetiségű pamflet-írók segítségével minden követ megmozgattak, hogy a békeszerződések a maguk általános, de magánérdekük szempontjából is minél hasznosabban alakuljanak. Ilyen módon az önrendelkezési jog nevében a békeszerződések segítségével súlyos visszaéléseket követtek el, amelyek jövődő háboruk csiráját rejtik magukban. Ha az önrendelkezési jogot valóban tiszteletben tartották volna, ezzel kizártak volna minden panaszt.

Csehszlovákia a maga létrejöttét mesterséges operációnak és a nemzetiségi elv megcsufolásának köszönheti. Cseh-Szlovák állam, vagy cseh-szlovák nemzet soha nem volt a világon, csupán cseh királyság, amely 1620-ban elvesztette függetlenségét. A csehek uniója a szlovákokkal a píttsburgi egyezményen alapszik, amelyben a tótok a beigért teljes autonómia ellenében a maguk részéről megígérték a cseh követeléseknek a békekonferencián leendő támogatását. A cseh kormány ezt az ígéretét sohasem váltotta be s ezért a két faj között napirenden vannak a rekriminációk.

E hibrid állam részére a népek önrendelkezési jogának megsértésével kellett területet találni. Hárommillió németen felül az állam déli határán mintegy egymillió egységes tömegben élő magyart is annektálni kellett. A béketárgyalásokra kiküldött magyar delegáció hiába tiltakozott, bár a Millerand-féle kísérőlevél beismerte az igazságtalanságot és a határ kiigazításának a lehetőségét ígérte meg. A csehek annyira elnyomják a magyar kisebbséget, hogy ez Elzász-Lotharingiának egykori németesítését is felülmulja. A cseh kormány tervszerűen kisajátítja a magyar birtokokat, még pedig oly neveltséges összegű kártérítés ellenében, hogy a kisajátítás az elkobzással egyértelmű. A kisajátításokról sohasem hoztak nyilvánosságra számadásokat és a cseh kormányhoz ez irányban intézett minden felhívás eredménytelen maradt. Ha a szállongó híreknek csak a fele igaz, akkor a cseh kormány türte a legocsmányabb csalásokat, amelyek Európában valaha is előfordultak. A prágai parlament tizenkét magyar képviselőjének tiltakozását figyelmen kívül hagyták.

A nyugati antánthatalmaknak csak most van alkalmuk arra, hogy a trianoni szerződésnek Csehország és Románia által történt megsértéséről tudomást szerezzenek. A két állam mohósága és az üldöztetések két új Elzász-Lotharingiát teremtettek, amelyek fekélyek Európa szívében. Különösen kárhoztatandó ez az eljárás Csehország, a szerencsének ez elkényeztetett gyermeke részéről. A maroknyi cseh szökevényektől — az ugynevezett legionáriusoktól — eltekintve, a csehek mindvégig Ausztria oldalán harcoltak. A sors különös szeszélye lehetővé tette a cseheknek, hogy a háboru befejeztével a győzelmes hódító pózában Magyarországon, mint védtelen áldozaton, erőszakot tegyenek. Cseh-Szlovákia egyedül az antánthatalmak jószívének köszönheti függetlenségét és saját érdekében nem volna szabad azok jóakarátát eljártszania. Helyzete korántsem biztos. Csehország számtalan nemzetisége oly ellenséges érülettel viseltetik egymás iránt, hogy a belső széthuzás következtében a köztársaság egyik pillanatról a másikra eltűnhet. Csehország tehát Európa löporraktára, ahol minden megtörténhetik. Egy forradalom egyik napról a másikra elsöpörheti Csehországot Európa térképéről. A leigázott nemzetiségek kizsákmányolásának politikáját semmiesetre se szabad folytatnia, mert ezzel kihívja maga ellen a világ közvéleményét. A cseh kormány válaszuton áll: vagy folytatja a trianoni béke megsértését és kiforgatását, vagy pedig hallgat az ész szavára és kijelenti, hogy nem tartja vissza erőszakkal a zárt magyar népszigeteket és aláveti magát ezirányu népszavazásnak.

A független Csehszlovákia eszméjét a nyugati államok között a Daily Mail népszerűsítette elsőnek és ennek nyilvánossága nélkül a köztársaság nem jött volna létre. A háboru alatt Masaryk elnök megbecsült munkatársa volt a Daily Mailnek. Bizonyára ő sincs megelégedve a magyar kisebbség mai helyzetével, aminthogy az „Uj Európa” című

munkájában is beismerte a békerevizio lehetőségét. És üdvözöltem elsőnek — folytatja Rothermere lord — Csehszlovákia függetlenségét és sajnálnám, ha eljátszaná a szövetségesek bizalmát. Minden gondolkozó embernek egyet kell velem értenie abban, hogy a mai Csehország mint exponált politikai löportorony, veszélyezteti Európa békéjét. Már két évvel ezelőtt fel akartam hívni erre a figyelmet, de jónak láttam megvárni, míg a békeszerződés hét esztendőn keresztül érvényben van. Remélhetően belátják a csehek, hogy tanácsaim megfelelnek az ő érdekeiknek. A ő jövőjük a külföld pénzügyi segítségétől függ, ez azonban problematikusvá válik, ha az investáló közönségre nézve, a mai veszedelmek fennállanak. Ha ez a két állam nem javítja meg hamarosan belső és külső helyzetét, akkor kölcsöneiket az orosz címletekkel egyformán értékelik.

Nem követelek Magyarországnak számára többet, mint az elemi igazságosságot. A háboru előtti határokhoz való visszatérés kizárt dolog. Magyarországnak meg kell fizetnie a vereség adóját, ez azonban nem ok olyan igazságtalanságokkal való megterhelésére, amelyek ellen a háborut vívták. Magyarországnak jogos igénye van az elvesztett magyar területekre a trianoni határ közelében. A mai viszonyok a régi, pompás ezeréves fényes történelemmel rendelkező néppel szemben felháborító igazságtalanság. Ilyen feneketlen igazságtalanság nem maradhat fenn. Itt a legfőbb ldeje a békés, hatásos kiigazításnak. Ha ezekkel a bajokkal szemben eltakarjuk szemünket, a gyűlölködés elkerülhetetlenül katasztrófális háborura vezet.

Angliának, Franciaországnak és Olaszországnak, a mostani helyzetért felelős népszövetségi tagoknak lépéseket kell tenniök Magyarország érdekében. Nagylelkűségükkel nem fognak visszaélni. A magyar nemzet a maga ragyogó hagyományaival és párját ritkító jellemével természetes szövetségese Angliának, Franciaországnak és Olaszországnak Középeurópában. A háboruban nemeslelkűen bánt el az ellenséges alattvalókkal. Csak a szó technikai értelmében volt az ántánt ellensége; lojális, megbízható barát lesz.

* * *

... De nemcsak a nyilvánosságnak szánt cikkekben nyilatkozik meg Rothermere komoly tenni akarása: valósággal életcéljává lett, hogy kiverkedje a béketrakta revizióját. Magánéletében, magánleveleiben ugyanez a komoly vágy tölti el és ennek ad hangot minden tollvonása.

Rothermere kitart rendületlenül.

A „Pesti Hirlap” szeptember 8-iki számában báró Vay Miklós felsőházi tag publikált egy nagyon érdekes Rothermere levelet. Rothermere lord szenvedélyes teniszjátékos és a sport iránti szeretete hozta őt össze Monte-Carloban Landau Vladimir orosz emigránssal, aki több ízben megfordult Magyarországon is, mint báró Vay Miklós vendége. A lord még budapesti útja előtt igen értékes információkat kapott Landautól Magyarországról, amelyeknek valódiságáról később alkalma volt személyesen meggyőződnie. Ennek a magánlevélnek nyilvánosságra hozatalát azért tartjuk fontosnak, mert Rothermere lord mély meggyőződésének és szilárd elhatározásának egyik dokumentuma. A levél szószerinti hű fordításban a következőképen hangzik:

London, augusztus 9.

Kedves Landau ur,

meg akarom Önnek írni köszönetemet azért, hogy montecarlói találkozásunk alkalmával elémtárta azokat a súlyos igazságtalanságokat, amelyek alatt Magyarország szenved a trianoni béke rendelkezései következtében.

A kutatások, melyeket budapesti tartózkodásom alatt és azóta végeztem, megerősítették mindazt, amit Ön elmondott és az az elhatározás támadt bennem, hogy egyetlen módon lehet megőrizni a világbékét, a szerződésnek kiméletlen reviziója útján.

Biztosítani kívánom az Ön barátait, hogy én állhatatosan folytatom az agitációt, míg a sikert elérjük. Sem Csehszlovákia, sem a kis-antant többi tagjai nem lesznek képesek tartósabban ellenállni a világ közvéleménye nyomásának és teljesen biztos vagyok affelől, hogy azt létre is tudom hozni.

Néha találkozom az Ön nővérével. Ő talán valamivel lelkesebb magyarbarát, mint Ön és mindig buzdít engem előre, a megkezdett jó uton.

Igaz barátsággal:

Rothermere.

... Lord Rothermere eme újabb megnyilatkozásai mellett pihenjünk meg egy pillanatra. Állapítsuk meg, hogy páratlan, szinte egyedülálló, hogy egy világhírű politikus így exponálja magát egy szerencsétlen ország sorsáért és példanélkül álló a sajtó történetében, hogy egy idegen nép igazáért így exponálja magát egy világlap, a melyet öt földrész olvas és becsül. Pihenjünk meg egy pillanatra és szögezzük le büszke öntudattal, hogy az a nemzet, a melynek ilyen barátai vannak — bizhat, remélhet Trianon térképe nem élhet sokáig...

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

ANGOL PARLAMENTI BIZOTTSÁG ALAKULT A MAGYAR ÜGY TANULMÁNYOZÁSÁRA.

ELÉRKEZTÜNK ITT a Rothermere-mozgalom máig legfontosabb etappjához. A Daily Mail cikkeinek hatása alatt az angol parlamentben *pártközi bizottság* szerveződött azzal a céllal, hogy megvizsgálja a magyar ügyet. Az angol nem impulzív karakter. Okos, józan, megfontolt, komoly és reális. Ugyis mint kereskedő, ugyis mint politikus. Ha az angol parlamentben megalakult ez a bizottság, nem azért tette, hogy „megalakuljon”. Hanem, hogy csináljon is valamit azzal, amit a kezébe vesz.

Ez az angol parlamenti bizottság ugynevezett *pártközi bizottság*. Tehát van benne kormánypárti és ellenzéki parlamentárus, konzervatív és liberális, unionista és munkáspárti. Arisztokrata, polgár és munkás, gazda, kereskedő, gyáros, tőkés és katona. A bizottság megalakítója Sir *Gower* konzervatív képviselő. Nem áltatjuk magunkat, de leplezni sem tudjuk örömlőnk, mert tudjuk, hogy amibe angol ember belefog, azt ki nem engedi és kitapogatja kívülről-belülről. Hogyha politikáról van szó, nem játszik és nem ereget színes frázisrakétákat, hanem csinálni igyekszik valamit, ami kézzelfogható.

A bizottság tagjai: *Rothermere* lord. — Esmond Cecil *Harmsworth*, *Rothermere* lord fia, *Thanet* szigetének képviselője az angol parlamentben. — *Lord Godfrey R. Charnwood*, a felsőház tagja, *Lincoln* és *Roosevelt* életrajzírója, volt földművelésügyi államtitkár. — *Lord Edmund Fermoy*, *King's Lynn* kerület konzervatív párti képviselője. — *Lord Walter G. F. Phillimore*, volt lordfőbíró, a felsőház tagja, az Angol Egyházi Unió alelnöke, a Nemzetközi Jogász Egyesület volt elnöke. Hírneves jogi író, ki még a háború befejezése alatt igen nevezetes könyvet adott ki ezzel a címmel: „Három évszázad békeszerződésai és a belőlük levonható tanulságok.” — *Lord Thomas W. L. Newton*, volt külügyi államtitkár, felsőházi tag. — *Lord Christopher B. Thomson*, dandártábornok, aki 1915–16-ban angol katonai attasé volt Bukarestben, 1927-ben pedig légügyi miniszter. — *Sir Robert Gower*, *Baldwin* miniszterelnök magántitkára. Ugyancsak ő volt a titkára *Bonar Law* és *Ramsay MacDonald*nak. — *Sir Henry Slessor* londoni egyetemi tanár, az angol munkáspárt jogtanácsosa, *Leeds* város munkáspárti képviselője az angol alsóházban. — *Sir Patrick Ford*, *Edinburgh* északi kerületének liberális párti képviselője az alsóházban, volt katonatiszt, most ügyvéd. — *Sir Walter de France* ezredes, *Ashton-under-Line* képviselője liberális programmal az alsóházban. — *J. G. Thom*, ezredes. — *Mr. J. H. Thomas*, *Derby* munkáspárti képviselője az alsóházban, a vasutasok szakszervezetének volt főtitkára, ki mint vasuti fűtő kezdte pályáját és 1924-ben a brit birodalom gyarmati minisztere lett. — *Windsor-Clive* alezredes, a *ludlowi* kerület konzervatív párti képviselője. — *Mr. Storry-Deans* ügyvéd, *Sheffield* képviselője a parlamentben, konzervatív párti. — *Mr. George Pilcher*, *Penryn Falmouth* konzervatív párti képviselője. — *Mr. A. N. Sandeman*, *Middleton* konzervatív párti képviselője. — *Mr. E. T. Campbell* sumatrai dohányültetvényes, *Camberwell* képviselője a parlamentben. — *Mr. Roy Bird* textilgyáros, *Wolverhampton* képviselője a parlamentben.

Beszélgetés a bizottság elnökével.

Egy hírlapíró beszélgetést folytatott a magyar kérdés studiumával megbízott angol parlamenti comité elnökével *Sir Robert Gowerral*, az angol alsóház tagjával, a ki a következőkben nyilatkozott:

— A bizottság szinte magától alakult meg és eredete, ha az előzményeket is figyelembe vesszük, már régebbi időbe nyulik vissza.

44 Már a trianoni békeszerződés ratifikálása idején a lordokházában, de az alsóházban is akadtak politikusok, akik a középeurópai ügyek új szabályozását különös

figyelemmel kísérték és erről a tárgyról beszédeket is mondtak. Valahányszor ezzel a problémával összefüggésben bizonyos kérdések felvetődtek, a parlament tagjai között természetesen vita indult róla. Azoknak a száma, akik Középeurópa ügyeiben különös érdeklődésre érzik magukat kötelezetteknek, állandóan nő és a parlament egyes tagjai igen nagyfoku hozzáértésre tettek szert e kérdésekben. Azok között, akik arra a meggyőződésre jutottak, hogy e kérdések Európa általános békéje szempontjából a legnagyobb fontosságúak, különösen *Newton* lord nevét kell említeni. A bizottság pártatlanságot és a kérdés alapos tanulmányozását tűzte ki célul.

. . . Ezeket mondta *Robert Gower*, aki hogy igaz barátunk — annak bizonyítékául el kell itt mondanunk, hogy ő volt az, aki az alsóházban július 21-én *Chamberlain*hez interpellációt intézett az erdélyi birtokelkobzások ügyében.

Az interpelláció, amelyre a külügyi államtitkár részletesen ismertette a helyzetet, kimerítő, bár kitérő választ adott, főként azért nagyjelentőségű, mert *Sir Robert Gower* nemcsak Romániának szerződésszegő eljárását bélyegezte meg, hanem az alsóház figyelmét igen határozott formában hívta fel arra a megdöbbentő igazságtalanságra, hogy három és félmillió magyart hogyan szolgáltatott ki a keletkező új államok kapzsi terület-éhségének és hogy ez a három és félmillió magyar, mint nemzeti kisebbség, a békeszerződés világos rendelkezéseinek leggaládabb megszegésével a szenvedések — birtokelkobzás, kiutasítás, vallási üldözések — milyen kálváriáján megy keresztül. *Sir Robert Gower* szavai nagy hatással voltak az alsóház jelenlevő tagjaira és ha az interpellációra a külügyi államtitkár érdemleges választ nem is adott és ezt az álláspontját éppen azzal indokolta meg, hogy mint a japán és csilei delegátussal együtt az ügy egyik döntőbírája, az ügygyel szemben elfoglalt tárgyilagosságát semmiképpen sem akarja befolyásolni — az erdélyi birtokelkobzások ügye iránt az angol parlament továbbra is érdeklődést fog tanusítani. *Sir Austen Chamberlain* egyébként az interpellációra adott válasza végén határozott ígéretet tett, hogy mindjárt az őszi ülésszak kezdetén a parlament mindkét házát kimerítően fogja tájékoztatni.

Angol barátaink érkezése.

Szeptember 10-én Budapestre érkezett autóval *Gower* őrnagy, a britt parlament magyar bizottsága elnökének unokaöccse. *Gower* őrnagy autón érkezett a Bácskából, *topolyai* birtokáról, feleségével *Kalmár Margittal*, néhai *Kalmár István* korvettkapitány leányával.

Az őrnagyot szállodai lakásán egész halom angol ujság és levél várta, közöttük legelsőnek bontotta fel unokabátyja, *Sir Robert Gower*, a britt parlament magyar bizottsága elnökének levelét, amelyben bejelenti, hogy most már véglegesen október 5.-ében állapította meg a bizottság azt az időpontot, amikor Londonból az ő vezetésével elindul a Magyarországot és az utódállamokat meglátogató szűkebbkörű bizottság, amelynek célja a teljes igazság kiderítése, nemcsak a birtokperek, az elkobzott magyar birtokokért járó kártérítés ügyében, hanem minden olyan kérdésben, amely az idegen uralom alatt élő kisebbségek sorsát érinti.

Sir Robert Gower nagyérdékű levelében részletesen megemlíti, hogy a parlamenti bizottság a britt parlament november elején kezdődő ülészakán nyomban teljes akcióba kezd. Ennek a parlamenti akciónak előkészítő munkáját fogja végezni az október 5-én induló bizottság, de hasonlóképpen fontos befolyással lesznek a magyar bizottság munkájára a genfi események. Ha Genfben újra elodáznák a döntést, vagy pedig román részre igazságtalanul kedvező döntést hozna a nemzetek szövetségének döntőbírája, *Austen Chamberlain*nek igen erős kritikában lesz része és ez alkalommal már nem térhet ki azelől, hogy pontosan körvonalazza a britt kormány álláspontját a birtokperek ügyében és általában a kisebbségi kérdésekkel kapcsolatban.

Gower őrnagy ezután részletesen beszámolt bácskai tapasztalatairól. Elmondotta, hogy nemcsak maga a *Rothermere*-akció, hanem a Magyarországgal elkövetett igazságtalanságok iránt mindjobban fokozódó angol érdeklődés igen idegesíti a szerbeket. Bácskában több letartóztatás is történt, a szerb hatóságok azonban gondosan vigyáznak arra, hogy erről a bácskai magyar sajtó hallgasson, a szerb lapok pedig természetesen, hallgattak.

A földreformról és a földreformmal kapcsolatos telepítésekről mondott el még néhány érdekes adatott Gower őrnagy. Tőlük körülbelül 16.000 katasztrális holdat vettek el anélkül, hogy egyetlen fillér váltságot fizettek volna és osztották szét a Szerbiából felhozott telepesek közt. Nekik maguknak ötszáz holdat hagytak meg a Topotyától huszonnégy kilométerre fekvő családi kuria körül. Az új telepesek semmitsem tudnak kezdeni a nagyszerű földdel, egész Európa legjobb búzatermő földjével. A kiosztott parcellák legnagyobb része parlagon hever, a szerb kormány ugyanis csak a földet osztja szét a telepesek közt, de gazdasági beruházáshoz pénz nem ad nekik. De ha még állnának is rendelkezésükre gazdasági gépek, eszközök, a teljesen másféle vidékről odakerülő és tudatlan telepesek akkor sem tudnának mit kezdeni a nagyszerű bácskai földekkel.

Az angol parlamenti bizottság munkájának várható eredményéről így nyilatkozott a „Magyarság” munkatársa előtt az őrnagy :

— A legjobb reményekkel várhatják a bizottság munkáját. Az eredmények talán sokkal hamarabb fognak jelentkezni, mint azt püanatnyilag remélni lehetne. A parlamenti bizottság munkájáról eddig keveset tudott a szélesebb értelemben vett közvélemény. Ez a helyzet azonban remélhetőleg lényegesen meg fog változni, és ha egyszer a parlamenti tárgyalások folyamán előbb a magyar kisebbségek sorsa, ezt követőleg pedig valószínűleg a trianoni békeszerződés revíziójának szükségessége is meg tudja nyerni az angol közvélemény érdeklődését, lehetetlennek tartom, hogy praktikus eredmények és Magyarországra nézve fontos változások ne következzenek már a közeljövőben.

Gower őrnagy átadta a zszurnalisztának a nyilvánosság számára azt a listát, amelyen most már véglegesen és hivatalosan rajta volt a brit parlament magyar bizottságának 44 nevet magábanfoglaló névsora. Ez a hivatalos névsor a következő: A lordok házából: Phillimore lord, Thompson lord, Denbigh lord, Montague of Beaulieu lord, Marquis of Queensburg, Newton lord, Charmwood lord, Abercomby lord, Lamington lord. Az alsóházból: Sir Rober Gower, Patric Ford, Park Goff, Henry Slessor, Walter de Frece, Harry Foster, John Ganzoni, J. H. Thomas, A. N. Sandemann, Storry Deans, G. Pilcher, E. T. Cambell, R. Bird, E. W. H. Wood, W. Jenkins, C. Hilton, W. P. Templeton, Ellis Nutall, I. Kidd, W. Foot-Mitchell, A. C. M. Dixey, C. James, Sandon lord, Fermoy lord, Titchfield lord, T. Thom, Windsor Clive, T. C. Moore, Howard Bury, H. Day ezredesek, Kenyon és Slaney őrnagyok; Lt. Comd. Astbury és Charteris tábornok.

Nagy Emil nyilatkozata az angol bizottságról.

Nagy Emil dr. volt igazságügyminiszter, kinek oroszánrésze van abban, hogy Anglia rokonszenve felénk fordult, a következőkben nyilatkozott a kiküldött bizottságról:

— Londoni tartózkodásom alatt angol képviselőkkel a szezon vége előtt, vagyis augusztus elején beszéltem utoljára. Akkor említették nekem, hogy a trianoni békeszerződés folytán előállott helyzet megállapítása végett egy bizottság fog Magyarországra érkezni. Ez a bizottság a legtárgyilagosabb módon ki akarja deríteni a trianoni békeszerződéssel kapcsolatban a tiszta igazságot. Az angol közvéleményben ugyanis már félig-meddig kialakult az a meggyőződés, hogy a magyarokkal a trianoni békediktátum kapcsán valami nagyszabású igazságtalanság történt. Vonatkozik ez főleg arra az embertelen bánásmódra, amelyben az utódállamokban a magyar kisebbségeket és a magyar birtokosokat részesítik. Körülbelül világosnak látszik most már az előkelő angol politikusok előtt, hogy a trianoni békének csak azokat a határozmányait hajtották végre, amelyek Magyarországra végzetesen károsak, de azokat a paragrafusokat, amelyekkel a szerződés fogalmazói éppen a rettenetes határmegállapítást ellensúlyozni akarták, az utódállamok teljesen figyelmen kívül hagyták. Az angol Westminster ősi tradíciói szerint a képviselők és politikusok addig semmiféle kérdést nem akarnak a parlament plénuma elé vinni, ameddig közvetlen vizsgálódás alapján tiszta képet nem nyernek és ebből a célból hívta össze Sir Gower a „Study committeet”. Ez egy

privát bizottság, semmi hivatalos jellege nincsen és céljául azt tűzte ki, hogy foglalkozik a magyar sérelmekkel, nem Magyarország iránti szerelemből, hanem egyedül és kizárólag azért, mert ezeknek az előkelő angol politikusoknak van érzékük a tisztesség és az igazság iránt és ha egyszer komoly bizonyítékok merültek fel arra, hogy angol lobogó alatt inkorrektiségek történtek, akkor ők úgy érzik, hogy kötelességük a tiszta és való igazságot megállapítani.

— Ennek a bizottságnak albizottságához tartoznak azok az urak, akik Budapestre fognak jönni. Ebből nyilvánvalóan következik az, hogy ők nem lehetnek semmiféle ünneplés tárgyai, ők magyar közéleti tényezőkkel hivatalosan nem érintkezhetnek, mert hiszen meg kell őrizniök a pártatlan bíró szerepét. Ők épp úgy fogják keresni az igazságot a határokon túl, mint a határokon innen. Hogy kihez fognak fordulni, azt nem tudom. A magyarság kötelessége csak az lehet, hogy nekik teljesen tárgyilagos és elejétől végig való adatokat szolgáltatson, oly adatokat, melyek kiállják a kritikát még ellenséges megvilágításban is.

— Természetesen, ha ez a pártközi bizottság azt az eredményt viszi magával és azt referálja a londoni nagybizottságnak, hogy az igazságtalanságok, amelyekről beszélnek, valóban megvannak, akkor ez a bizottság ki fog lépni formyszerű indítvánnyal a parlament plénuma elé, követelvén, hogy a kormány tegye meg a megfelelő lépéseket. Akkor dől majd el a plénumbeli szavazáson, hogy teljesen aktuálissá válik-e az igazságtalanság orvoslása. Ha a bizottság arról győződik meg munkája közben, hogy a határok megállapításának kérdésében is nagy hibák történtek, bizonyára ebben a vonatkozásban is kiterjeszti akcióját. Hogy angol politikai körökben mennyire megnőtt az érdeklődés a magyar probléma iránt, mutatja, hogy Budapestre érkezik Londonban folytatott megbeszéléseim alapján egy igen előkelő angol politikus, *Sir Howard d'Egville*, aki főtitkára annak a szövetségnek, amely az angol világbirodalom parlamentjeit foglalja össze. *Sir Howard d'Egville* maga nem tagja a Londonban megalakult magyar bizottságnak, ő ettől függetlenül jön Budapestre, hogy megállapítsa itt a helyszínen, mi az igazság a magyar kérdésben.

„Mister Nadzsi.“

Nagy Emil nyilatkozatával kapcsolatosan aktuális elmondani, hogy a nevét bizony nehezen tanulták meg Albionban és „Mister Nadzsi“ a neve londoni tartózkodása alatt az igazságügyek egykori kemény vágású miniszterének.

És hogy „Mister Nadzsi“ angliai munkásságával szerzett hervadhatatlan érdemeit mennyire méltányolja a magyar közvélemény, hadd álljon itt ez a lelkes poéma, a melyet a poéta-ügyész *Székely* (Nuszbeke) Sándor irt *Nagy Emil*hez:

Levél Albionba „Mister Nadzsi“-hoz.

Irtá: *Székely* (Nuszbeke) Sándor.

Mi itthon ülünk tétlen, csüggedt kézzel,
S Te értünk harcolsz ott künn szívvel, ésszel!
Parancsod nincs és nem biztatott senki,
A lelked hajtott: idegenbe menni,
Turáni hittel fetörni a gátra,
Vádat kiáltani az egész világra,
S szembeharsogni gúnnyal és viharral,
Hogy: szivtelenség történt a magyarral! . . .

Óh! volt nekünk már sok dicső nagyunk,
Akikre büszkék, rátartik vagyunk,
Kiknek a neve ércbe, kőbe vésvé,
S le nem törli idők hullámverése,

Ám, így amikor hitvány koldussorba
Belétapostak szennybe, sárba, porba,
És Te a hajnalt mégis hirdeted:
Így — százszor áldott léssen a Neved!

Te vagy a zászló omladozó várunk
Vihartól mállott, porló szirtfokán,
Tenéked hódol ős jussunk, a Kárpát,
S Erdély, a kinzott, kincses tartomány!
Bácska-Bánát feléd hajtja kalászat,
Ki fönn északon egy szál kard nekül
Hatalmas melled a gátnak feszítve,
Mint nibelung-hős harcolsz emberül,
Nem önmagadért, nem a multért, máért,
Csak: egy maroknyi nemzet igazáért,
Amelynek sorsa a szivedhe' nőtt . . .

— Zászlót lendítünk e küzdés előtt!

Hisszük: a mi van, csak egy szörnyü álom . . .

— Tüzeket gyújtunk a magyar pusztákon!

Körötte fáradt, sápadt alakok:

Bus, megcsonkított, tépett magyarok . . .

— A hajnalt várjuk, s nem Kelet felől,

Szemünket elfödjük a fény elől:

Mi Tereád, mi napnyugatra nézünk,

A Te küzdésed, a mi nagy küzdésünk,

Ahol a gabság, ármány, kishitűség

Az igazság győzelmén meghajol! . . .

Köszöntést küldök Trianon alól!

Irredenta szobrok

OSZK

Országos Széchényi-Könyvtár

Irredenta szobrok

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

APRÓ GÁNC SOK.

MEGALAKULT AZ angol parlamenti bizottság, a Rothermere-akció hullámai egyre nagyobb arányokat öltenek, ujságok ezrei foglalkoznak nap-nap után szinpátiával az eljövendő magyar föltámadással — az ellenséges sajtó ostoba hazugságokkal tombol, hogy megállítsa utjában a magyar diadalt.

A „Narodny Demnik“ nevű nyomtatvány azzal traktálja olvasóit, hogy budapesti jelentés szerint a magyar legitimistáknak sikerült ellopítaniok a budapesti miniszterelnökségről a magyar kormány és Rothermere között létrejött „szerződés“ tervezetét, amely szerint Rothermere lord kötelezi magát, hogy ujságjaiban a trianoni béke revíziója érdekében propagandát indít és fontos pozícióját arra használja fel, hogy Angliát belevigye Nagymagyarország restaurálásába. Ha Rothermere lord akciója sikerül, a magyar nemzet a magyar trónra meghívja Rothermere lord legifjabb fiát, aki már most is szorgalmasan tanul magyarul. A szerződés eredetijét háromszáz magyar mágnás irta alá.

Ezzel az ostobasággal egy időben ír éles cikket a párisi „Journal de Debats“ *Lord Rothermere* ellen, akit azzal vádolt meg, hogy a trianoni békeszerződés megváltoztatása érdekében indított akciója mögött anyagi érdekek húzódnak meg. Lord Rothermere a francia részről ért durva támadásra a Journal de Debats szerkesztőjéhez levelet intézett, amelyben a leghatározottabban visszautasítja ezt a minősíthetetlen támadást. Kijelenti, hogy gróf Bethlen István miniszterelnökkel sohasem tárgyalt, őt személyesen nem is ismeri és akcióját minden politikai vonatkozástól függetlenül folytatni fogja mindaddig, míg Magyarországon ezen igaztalanságot nem reparálják.

Bukarest tréfája.

A Románia, a román nemzeti parasztpárt hivatalos lapja „Budapest tréfája“ címen támadja Rothermere lord cikkeit. Azt állítja róluk, hogy a helyzetet nem ismerve, foglalkoznak folyton a magyar propagandával. A lap hosszabb polémiát folytat a határmenti lakosság nemzetiségének kérdésében, azt állítja, hogy a lord jobban tette volna, ha a béke megzavarása előtt meggyőződött volna, hogy a Magyarország felé eső határon nemcsak hogy teljes egészében román a lakosság, hanem jelentékeny tömbökben átnyulik ez a románság a magyar területre is. Ma azonban ezeknek a városoknak etnografiai képe teljesen megváltozott.

A cikk a következő fenyegetőzéssel zárul :

— Rothermere lord fujja a zsarátnokot, amelyben a magyar álmok szunnyadnak, hogy megdöntse ezzel a békét. Rothermere rá fog majd eszmélni, hogy becsapták őt azok, akik lépésére rávették ; a még mindig mozgolódó magyarok pedig arra ébrednek, hogy Románia megismétli az 1919-es bevonulást. Ez lesz a Rothermere-mozgalmak vége.

Bukarest tréfáját nevezi szemérmetlenül „Budapest tréfájának“ a román ujság.

LESSZ MÉG MAGYAR NYÁR!

A HAZUGSÁG hadjárata Rothermere lordot meg nem állítja, meg nem tántorítja. Egy nála tisztelgő magyar újságírónak, *Lederer* Lajosnak mosolyogva diktálja tollba:

— **Fellépésem eddigi eredményével nagyon meg vagyok elégedve. Megtudta a világ, hogy magyar kérdés is létezik. Nagy örömmre szolgál, hogy a magyar nép egységesen sorakozik fel akcióm mellett és azt üzenem a magyar nemzetnek: az igazság győzi fog! Türelmet kérek! A magyarságnak nem szabad azt gondolnia, hogy a trianoni béke revíziója máról-holnapra bekövetkezhetik. Nem! De hogy a magyar részeket — visszakapják, az aztán egészen bizonyos. — Sok száz táviratot kapok Magyarországból, melyben arra kérnek, hogy ne hagyjam abba akciómat. Kérem adja át üzenetemet, hogy én nem fogok nyugodni és nem fogok megszűnni küzdeni Magyarország érdekében mindaddig, amíg az igazság győzni fog. Akik azt tételezik fel rólam, hogy akciómat abbahagyom, azok nem ismernek engem. Most már hetek óta egyebet sem csinállok, mint tervszerűen világítom és egyengetem a magyarság utját a szebb jövő felé!**

— Hogy az angol kormánykörök még nem nyilatkoztak? — sebjaj! Egy hónap múlva érdeklődhetik, akkora egész más légkör lesz a Downing-Streeti palotában. Elvegre itt az ideje, hogy az angol hivatalos körök ráeszméljenek arra, hogy Magyarorszáiban értékesebb barátot nyernek, mint amelynek az elvesztésével fenyegetik őket. Külömb barátot nyernek, mint amelyet Csehszlovákiával elveszítenek és amellet a megcsönkített Magyarország örökös nyugtalanságot rejt magában a középeurópai béke szempontjából. — Azonban ez már nem fog sokáig tartani, csak ne lankadjon el a magyar nép lelkesedése. Csak lelkesedjék, de üzenem, hogy csak békésen demonstráljon. Egy hónap múlva már többet fogunk tudni... — A Kárpátokban lesz még magyar nyár: Pozsony, Kassa, Nagyvárad, Kolozsvár a magyaroké lesz bizonyosan.

MAGYAR POLITIKUSOK ROTHERMERE FÖLLÉPÉSÉRŐL.

A MAGYAR TÁRSADALOM megmozdult . . . Kipirultak az arcok, boldog reménykedés mosolyával teltek meg a haj! sokat könnyezett szempárok. Visszatért a szívekbe a hit: lesz még egyszer ünnep a világon! A nagy nemzeti megmozdulás, a melynek hullámai már Londonig futnak — a mint az előbbi Rothermere-nyilatkozatoktól is látható, egyre izmosabb, egyre boldogságosabb.

És hogy elindult a nemzeti egybefogás, — ebben Rothermere föllépésén kívül történelmi jelentőségű része van Nagy Emil volt igazságügyminiszter Londonból írott ragyogó cikkeinek és Apponyi és Rákosi Jenő megnyilatkozásainak.

Nagy Emil portréja Rothermeréről.

A magyar publicistáknak régi büszkesége Nagy Emil, a kinek orosz-lánrésze van abban, ami Rothermere föllépése óta történt és történni fog. A „Budapesti Hirlap” élén ad portrét a mozgalom megindítása megindítása után Rothermeréről. A Daily Mail cikkeinek óriási jelentőségét — írja Nagy Emil, csak az értheti át, aki mint szerény magam, teljesen saját szegényes erőimre utalva, senki által nem támogatva, nagyjában ugyanazt hirdetem uton-utfélen — itt Londonban három hónap óta, amit a Lord cikke mond. És hamar kitapasztaltam azt, hogy az a közmondás: aki sokat markol, keveset fog — soha még nem volt annyira igaz, mint a jelen esetben. Ha én itt integritásról, a régi állapot teljes visszaállításáról beszélek, egyszerűen megállapítják rólam, hogy álmodozó idealista vagyok s nem vesznek komolyan. Ez nem jelenti azt, hogy otthon, a halálra sebzett s méltatlanságtól siró hazai néplélek ne állhasson a mindent akarok álláspontján. Semmiféle néplélek a világon, amelyiket nagy igaztalanság ért, amikor feljajdul, nyög és követel, nem elemez részleteket. Csak harsogjon tovább kuruc harsona zengésével a: nem, nem, soha! Ez a nemzeti egyhangú, nagy, tragikus lelki nyomás szülheti csak azt az erőt, ami reá vihet a megvalósulás útjára!! . . .

— Rothermere lord cikke korszakalkotó Trianon történetében. Egyelőre néhány dolgot akarok írni róla, arról a férfiuról, akit hazánk jótevői közé kell iktatnunk:

— A Daily Mail naponként két millió példányban jelenik meg. Azt a két millió példányt legalább öt millió ember olvassa minden nap.

— Azonkívül Lord Rothermere ujságja a másfél millió példányban megjelenő: The Daily Mirror képes napilap, a két millió példányban megjelenő The Sunday Pictorial, a millió példányban megjelenő Evening News s a Weekly Dispatch, amelynek példányszámát nem tudom.

— Lord Rothermere Anglia egyik leggazdagabb embere. Báróvá 1910-ben lett, s örgróffá 1914-ben. Tagja volt a kabinetnek s 1917-ben Lloyd George minisztériumában a légi ügyek minisztere lett, de 1918-ban egészségi állapota miatt visszavonulni volt kénytelen. Most leginkább Dél Franciaországban él Cap-Martini kastélyában és sokat utazik. Közgazdasági és pénzügyi szakértő. A konzervatív párt támogatója. A három év előtti választás nagy sikere neki köszönhető, mert a szavazás előtt két nappal a Daily Mail-ben villámcsapásképpen leközölte azt a hirhedt, muszka kommunista levelet, ami eldöntötte a harcot. De azért a kormánynak is független, szabad bírálója, s ez is hozzájárul nagy tekintélyéhez. A világháborúnak két fia esett áldozatul. Harmadik fia, — Esmond Harmworth 30 éves és konzervatív párti képviselő.

— Ilyen sulyos, nagy ember állt Angliában nemzeti igazunk mellé. Szava világít és menydörög. A magyar igazságról ma az egész világon mindenki beszél. Imádkoznia kell érte minden magyarnak, s áldja meg az Isten azokat is, akik otthon, Magyarországon, kezébe adták az igazság fonálát. Hogy otthon megértsék az ő szavának egész sulyát, még meg kell mondanom, — amit ugyan már máskor is elmondtam, — hogy itt a választás a szó legtisztább értelmében titkos. Itt se főispán, se főbíró, se jegyző, senki a világon a választás eredményére befolyást nem gyakorolhat. Itt egyedüli és mindenható ur a közvélemény, ez pedig leginkább az

ujságokra hallgat, amelyeknek itt érintetlen a tekintélyük. Lord Rothermere képviselőket és kormányt is emelni, vagy buktatni képes s ebben van az erő.

Az a tény, hogy ő saját neve alatt ilyen nagyszerű cikkel állt magyar igazságunk mellé, úgy hat, mint egy szellemi trombita. Felkél sirjából az elaltatott igazság.

Apponyi nyilatkozata.

Apponyi Albert gróf, a kinek neve külpolitikai vonatkozásban a legkomolyabb magyar érték, így nyilatkozott Rothermere föllépéséről:

— Rothermere cikkének — még pedig akár szándékosan előkészített akció lett légyen ez a cikk, akár csak ötletszerű cselekedet — az a hatása meg van, hogy a művelt világ közvéleménye elé nyilvánvalóan elfogulatlan, nem érdekelt forrásból nagyon megkapó formában állítottak oda a trianoni szerződésnek legvaskosabb igazságtalanságai és képtelenségei. Ennek a ténynek a fontosságát meg lehet itélni annak az ellenakciónak a szenvedélyességéből is, amelyet, Rothermere fellépése kiváltott. Az ellenakció során azonban meg sem kísérelték azt, hogy a Rothermere-cikkben felhozott tények valamelyikét is megcáfolják. Ami egyenlő a beismeréssel. Ez a kérdés tehát fel van vetve a művelt világ közvéleménye előtt és többé nyugvópontra nem hozható bármilyen erőteljes nyilatkozatok fognak is esetleg a hatalmak jelenlegi kormányainak részéről a békeszerződések érintetlensége mellett elhangzani. Régi tapasztalás, hogy valamely létező állapot fenntartása mellett akkor hangzanak el a legszenvedélyesebb nyilatkozatok, a mikor az komolyan van izgatva. Olyan akciók, amelyek a közvélemény körében indíthatnak meg, a dolog természete szerint lassan érlelik meg gyümölcsöiket. Először magának a közvéleménynek széles körökben való megmozdulása is csak fokként terjed és mindenestre többé-kevésbé jelentékeny időt vesz igénybe. Azután pedig ismét eltart jó ideig, amíg a közvélemény azt a konkrét formát tudja elérni, amely a hatalmi tényezők elhatározására nyomást gyakorol. Ne csüggyessen el tehát bennünket, ha a megindult folyamat csak lassan fejlődik, sőt az sem, ha bizonyos ellenáramlatok kerekednek időnként felül. Fődolog, hogy a folyamat az eddig stagnáló vizekben megindult és hogy az igazság hajtóerejétől elősegítve okvetlenül tovább fog fejlődni. Más szóval, hogy a magyar kérdés a művelt világ közvéleményében utat talált és onnan többé el nem tűnhet. Természetesen a mi kötelességünk is ezt a fejlődési irányt megfelelő magatartás által előmozdítani, mert azt, hogy egy kérdés van, amely megoldást kíván, mindenekelőtt maguknak a magyaroknak kell tudniok és ezt az öntudatukat a világ előtt dokumentálniok.

Rákosi Jenő Rothermere eljövételéről.

A magyar publicistika ékessége, *Rákosi Jenő* így nyilatkozott a Daily Mail főszerkesztőjének hősi küzdelméről:

— Nincsen olyan nagy ember, nincsen olyan lapvállalat, ha még oly hatalmas és gazdag is, amely ügye igazsága nélkül ilyen országokra szóló hatást tudna elérni. Trianonban kényelmes szobában, melynek biztosságát katonai őrség őrizte, feketekávé és cigarettafüst mellett, az asztalon kitértett földabrosszal, Benes és kisantantos társainak tanácsa, sugalmazása és hazug adatal szerint csinálták meg Trianont. Senki közvetlen érdekeltet meg se hallgatva, a korlátlan hatalom mámorában, nem nézve se multat, se a történelem tanuságait, se geografiát, se embert, se Istent: intézkedtek, határoztak, tráncséroztak és törvényt tettek a győztesek, és elbizottságukban azt hitték, hogy az ő akaratukat rátukmálják nemcsak a boldogtalan vesztes nemzetekre, hanem a történelemre is, mely a népek sorsát formálja s azt hitték gögösen, hogy mindennek: hegynek, folyónak, nemzetek lelkének, mindennek engedelmeskednie kell s amit ők paragrafusba szednek, az ezentul örök törvénye Európának.

— De rövid néhány esztendő rájuk cáfolt. Az idő máris kimutatta munkájuk hiu és haszontalan voltát. Nem összeesküvések, nem titkos konventikulumok, nem rejtett fegyverek dolgoznak ellenük, mint ahogy számtalanszor felpanaszolják. Egy bátor és igazságos ember lép ki egymagában és felemeli szavát és ime visszhangzik az egész világ és tele van az igazság vágyával és a gondolattal, hogy ennek a vágnak a hajnala hasad. Egy ember, egy toll, egy rövid levél, egy újságcikk: honnan venné ezt a hatalmat, ha nem az igazság erejétől? A hazugság, az önkény, az elfogultság és a tudatlanság kovácsolta a békéket. Az igazság, a megtérő lelkiismeret, a belátás és a megismerés fogja lerombolni. Mert nem az a fontos az angol lord föllépésében, hogy mennyit és mit követel, hanem az, hogy megbélyegezte Trianont, mint az okosság és az igazság rovására, kárára és megcsufolására készült emberi művet. Ez a megismerés járja be most a világot s diadalutjában nem fog megállani. Mert mikor a nap felkél és sugara felhőkbe ütköznek: akkor is, a sugarakat feltartóztatni lehet, de azt nem, hogy megvirradjon, azt nem, hogy világosság, hogy nappal legyen az éj után és az emberek látni kezdjenek s megkülömböztetni a feketét a fehértől, az igazságot a hazugságtól. Ez Rothermere lord föllépésének a nagy jelentősége. Az éber kakasszó az ővé, mely megérzi és bátran és férfiasan hirdeti, hogy — virrad és „lesz még egyszer ünnep a világon.”

Sigray gróf Rothermere föllépéséről.

Hosszabb angliai tartózkodás után érkezett vissza Magyarországra Sigray Antal gróf. Egy hírlapíró kérésére Sigray gróf a következőket mondotta el az angliai békerevíziós mozgalomról s annak várható kilátásairól.

— Londonban magánügyben tartózkodtam, de természetesen módomban volt tájékozódni a ma Angliát foglalkoztató aktuális kérdésekről. Minket az az akció érdekel legjobban, amelyet Rothermere lord indított meg a középeurópai béke biztosítására és a magyarokat ért igazságtalanságok jóvátételére a Daily Mail hasábjain. Amint értesültem, Rothermere lord már hosszabb idő óta foglalkozik a magyar problémával és már egy évvel ezelőtt baráti körben kijelentette, hogy a magyar kérdést és a magyarsággal történt igazságtalanságokat erőteljesen szóvá fogja tenni. A lord akciója tehát semmiesetre sem pillanatnyi elhatározás következménye, amit mutat az is, hogy mily kitűnően volt informálva; akcióját azonban, természetesen, abban az időpontban kezdte el, amelyet ő a legalkalmasabbnak tartott.

— Így semmikép sem áll helyt az a beállítás, mintha egyes magyar urak, vagy mértékadó személyiségek befolyásolták volna cikkeinek megírását. Mikor ő Magyarországon járt, akkor az egész bonyolult kérdést nagy vonalaiban már teljesen ismerte. Mindenesetre az ország hálával tartozik azoknak, akik őt tájékoztatták és felvilágosították, úgy, hogy ő most minden kérdésben a legalaposabban informálva van.

— A sok balszerencse után, mely az utolsó évtizedben Magyarországot érte, az első kedvező momentum Rothermere lord akcióbalépése. Fel sem becsülhető szerencse, hogy amikor mi magunk nem tudtuk az európai érdeklődés középpontjába helyezni a magyar problémát, akadt egy férfiú, akinek hatalma és tekintélye volt ahhoz, hogy ezt az ügyet, amely Európa békéje szempontjából is oly nagyjelentőségű, aktuálissá tegye. Rothermere lordnak köszönhető, hogy magyar kérdés van és hogy a napirendről ezt levenni nem lehet. A lord ismeretes arról, hogy ha egy kérdésben álláspontját kialakítja és meggyőződéséért a nyilvánosság előtt sikraszáll, akkor már nem is enged addig, amíg felfogásának meg nem nyeri az angol közvéleményt. Ismeretes, hogy ő hangoztatta elsőnek az angol—orosz diplomáciai viszony megszakításának szükségét és huzamosabb időn át folytatott hírlapi kampány után célját teljes mértékben el is érte. Most, az angol—orosz szakítás után látszik, milyen szerencse volt, hogy a magyar kormány két év előtt a közvélemény nyomására elállt attól az ideájától, hogy az orosz szovjetet elismerje. Az a Magyarország, amely a szovjetet elismerte volna, aligha számíthatott volna Anglia rokonszenvére.

A békerevizíós mozgalom kilátásairól *Sigray* gróf a következőket mondotta :

— Örömmel állapítom meg, hogy a magyar társadalom a békerevizíós mozgalommal kapcsolatban megtette kötelességét és igen nagy lelkesedéssel és céltudatossággal igyekszik az akció kedvező kilátásait megerősíteni. Ha a magyar társadalom összefog, amint az várható is, akkor az a tulzott óvatosság és félelem, amelyet a kormány a mai állapotok megváltoztatására irányuló törekvésekkel szemben mindig mutatott, a közvélemény hatása alatt bizonyára meg fog változtatni.

— Mindenesetre tisztában kell lennünk azzal, hogy a revizíós mozgalom most van még csak kialakulóban, minden gyakorlati lépés még korai volna. Nem szabad tulzott reményeket táplálni és ha nehézségek mutatkoznak, nem szabad mindjárt kishitűnek lenni. Meg vagyok győződve arról, hogy a legközelebbi jövőben már a békerevizíó kérdése sokkal gyorsabb tempóban fog fejlődni és előtérbe lépni. A kisántant felháborodása és gyalázkodása mindenesetre eléri azt, hogy *Rothermere* lord kénytelen lesz az összes rendelkezésére álló adatokkal előlépni.

Arra a kérdésre, hogy Franciaország magatartása nem lesz-e akadálya a békerevizíós mozgalom kedvező kialakulásának, *Sigray* gróf így felelt :

— Amennyiben az angol közvélemény tisztán lát a magyar kérdésben és érezteti befolyását az angol kormányra, természetes, hogy Franciaország irányító tényezői is a szükséges alapossággal fognak foglalkozni a magyar ügygyel. Különben is Franciaország mértékadó körei nem mindig tanusítottak oly merev magatartást Magyarországgal szemben és voltak befolyásos francia államférfiak, akik nagyon nyomatékos formában hozták magyar illetékes körök tudomására, hogy nem értenek egyet a trianoni béke rendelkezéseivel.

— Meg vagyok győződve — fejezte be szavait *Sigray* Antal gróf, — hogy a magyar parlament megfelelő formában fog foglalkozni a békerevizíós mozgalommal, annál is inkább, mert cseh részről *Rothermere* lorddal szemben hivatalos nyilatkozatok is hangzottak el.

Andrássy hite.

Andrássy Gyula gróf, a monarchia utolsó külügyminisztere a következőkben ad véleményyt a *Rothermere*-akcióról :

— A lord akciójának nagy jelentőséget tulajdonítok, mert igen befolyásos ember, akinek nagy súlya van az angol sajtó egyrészénél. Nem lehet mondani, hogy elfogult lenne, kizáróan csak az igazságérzete vezeti és az objektív érvek. Mintha föltámadt volna lelkiismerete s olyan irányban befolyásolta, hogy Anglia hozza helyre azt a bűnt, amelynek elkövetésében sajátmaga is részes volt. Persze nem szabad tulságosan vérmesnek lenni a reményekben s nem szabad azt hinni, hogy *Rothermere* Európa és képes egymaga is olyan nyomást gyakorolni szomszédainkra, hogy azok belássák az igazságát s önként visszaadják nekünk mindazt, amit elraboltak tőlünk. Mindenesetre remélhető azonban, hogy a lord nagy befolyással lesz az európai közvéleményre, a közvélemény pedig nagy hatalom, melyet a múltban ellenünk használtak ki és ez roppant sokat ártott nekünk a mesterséges hazugságokkal, amelyeket rólunk s magyarosításainkról terjesztettek. Nagy ideje lenne most, hogy ezt az eszközt mi használjuk ki. Ügyünk nagy lépést tenne előre, ha az objektive gondolkodó, elfogulatlan, hatalmas európai és amerikai közvélemény tudatára ébrednek, mekkora igazságtalanságok estek Trianonban...

— A társadalom feladata, — egyelőre az adatgyűjtés és annak kimutatása, hogy minő etnográfiai, geográfiai és történelmi családságokon és hazugságokon épülnek föl a mai határok. Ki kell mutatnunk, hogy állandó és biztos konszolidáció és béke Középeurópában a magyar kérdés helyes, igazságos és okszerű megoldása nélkül illuzórikus. Minden percben minden fölborulhat! A felvilágosító munkában okvetlenül nagy súlyt kell helyeznünk arra, hogy a wilsoni elvek ellenére is mennyi magyart rendeltek alá más fajoknak, anélkül, azért, hogy mi kizáróan a faj egységére alapítanók igényeinket és követeléseinket.

— A népszövetségben nagyon kevés a bizalmam úgy, amint az eddig kialakult. Különben nem lehet jósolni előre s nem lehet tudni, hogy a mai türhetetlen igazságtalanságok miként szűnnek meg? Csak azzal az eggyel vagyok tisztában, hogy akármilyen utat fog is szükségessé tenni a történelmi fejlődés, nagy előnyünkre lesz, ha Európaszerte belátja a közvélemény, hogy igazunk van. Magától értetődik, hogy a békés megoldást kívánjuk, mint minden gondolkodó és érző ember, aki tudatában van a háboru szörnyű pusztításainak

— Kétségtelen tény azonban — s ez az angol alkotmány és az angol közállapotok következménye, — hogy az angliai közvéleménynek végső elemzésben döntő sulya van a kormány elhatározására is s amit az angol közvélemény igazán akar, azt előbb, vagy utóbb, de minden körülmények között a magáévá teszi az angol kormány is, mert Anglia alkotmánya valóban szabad alkotmány s a végső mozgató ereje ott mindennek a közvélemény.

— A magyar faj felszabeditása és egyesítése, legfontosabb része a mi ideáljainknak és politikai céljainknak. Én soha, semmi körülmények között sem volnék hajlandó lemondani róla, hogy a természet és a történelem által ezeresztendeig hozánk tartozott többi részek is vissza ne kerüljenek hozzánk! Hiszen az ottani lakosság is visszakivánkozik Magyarországhoz, mert úgy véli, hogy — jogainak teljes garantálása mellett — jobban biztosíthatja érdekeit a hozzánk való csatlakozással, mint ahogy megteheti ezt a jelenlegi viszonyok között. Meg vagyok győződve, hogy például a tótok és rutének, ha mód lenne rá, hogy szabadon nyilváníthassák akarukat, sokkal többre becsülnék a régi hazájukhoz való geográfiai és gazdasági érdekeiknek megfelelő kapcsolatot, mint mai elhelyezkedésüket.

— A lehető legnagyobb hálával tartozunk Rothermere lordnak s én bízom is a sikerében. Mert ismerem az angol természetnek azt a szívósságát, amellyel rá tudja vetni magát egyes kérdésekre s ezeket mindaddig forszirozza, amíg célját el nem éri. Az angol népben — minden gyakorlatias szelleme mellett is — nagy adag idealizmus van, amely képes tőle távolálló célokért is felhevülni és kitartó küzdelmeket folytatni ezekért a célokért. Nagy dicsősége lenne az angol nemzetnek, ha felkarolva Rothermere lord kezdeményezését, erélyesen, kitartással dolgoznék ezekért az okos és igazságos célkitűzésekért... Ismétlem bármi legyen is az eredmény, sohasem fogjuk elfelejteni azt a jóakaratot, azt a férfias bátorságot és igazságszeretetet, melyet a lord már eddig is tanusított s amelynek további sikereiben feltétlenül bizunk valamennyien...

Országos Széchenyi Könyvtár

ROTHERMERE LORD AZT ÜZENTE...

EGÉSZ LENDÜLETTEL következnek az események. A magyar sajtó boldogságos kórossal adja tovább a Rothermere akció eseményeit reménykedő, csodára váró magyar milli-óknak. Lázás az ország, — a szebb jövő hite kipirítja az arcokat és máról holnapra mintha megtermett volna a magyar egység.

Ezt sürgeti Rothermere lord is, a kinek üzenetét Nagy Emil közvetíti Londonból a Budapesti Hirlap élén a magyar társadalomnak.

A kivételes hatású cikk beszámol Nagy Emil — Rothermerehez való meghívásáról és látogatásáról.

A lord — írja Nagy Emil, egyetlen fia: Esmond Harmworth képviselőnek s a Daily Mail egyik szerkesztőjének a társaságában fogadott, s közel egy órán át beszélünk azokról a módokról, amelyeknek az útján nemes barátunk a megkezdett akciót folytatja.

Bucsuzáskor kétszer is és azután még egyszer a folyosón melegen és bensőségesen rázta meg a kezemet s arra kért, hogy mondjam meg a magyaroknak, hogy ő nem fog csüggedni, a megkezdett munkát tovább folytatja, s azt izeni, hogy ne csüggedjenek a magyarok se, bármekkora is az a nehézség, ami előttünk áll, hanem teljes eréllyel segítsenek neki...

De izent még egyebeket is, s a hosszú beszélgetés végső egyenlegét a következőkben ismertetem:

A jég meg van törve. Az angol közönség érdeklődése az egész vonalon fel van keltve a Trianon-nak nevezett s tudatlanságból, kapzsiságból, megtévesztésből és egyoldaluságból össze-szótt nemzetközi baklövés iránt.

Ezt mutatja az a jellemző tény is, hogy én — szimpla magánember — egy héten belül már két vidéki városból kaptam arra meghívást, hogy ismertessem a kérdés részleteit.

Lord Rothermere benyomása az, hogy az angol közönség, de a semleges országok jóhiszemű közönsége is most már azt várják, hogy a lord egy lépéssel tovább menjen. Ha megmarad az eddig feltárt, de nagyjában még csak általánosan ismertetett igazság mellett s azt ismétli újra, a dolog végre is unalmassá válik, mert az általános nagy igazságok, bármennyire megkapók is, csak bizonyos ideig hatnak azokra, akik a kérdés irányában közvetlenül érdekelve nincsenek, s azután már részleteket, több konkrétumot szomjaz az igazság megismerésére vágyó hangulat, mely az igazságot most már közelebbről szeretné látni.

Azt izeni tehát lord Rothermere a magyar hazafias közönségnek, hogy álljanak össze s a magyar társadalom segítsen neki az ő nagy akciójának második felvonásánál: a részletmunka terén.

Ezt a lord úgy képzei, hogy készítsen a magyar társadalom egy olyan szemléltető térképet, amelyiken részletesen meg legyen vonva az az új határ, amelyiknek az útját június 21-iki cikkében nagy vonásokban megjelölte. Nem kívánja, hogy a magyar közvélemény már most jelentse ki azt, hogy ez a magyar törekvés, mert tudja, hogy a magyar faj érthető vágya az *integer Magyarország* visszaállítása, s annak semmi értelme se lenne, hogy már most, a kezdet kezdetén összekülönbözzék azon magyar a magyarral, hogy mi legyen a nemzeti követelés?! Ezt a vonalat nevezzék — ha úgy tetszik — akár lord Rothermere-határnak, ő szívesen vállalja érte a felelősséget a történelem előtt. Majd ha azután a másik oldalon jelentkezik a hajlandóság arra, hogy Genfben leüljenek az érdekelt felek és a nagyhatalmak képviselői egy új zöldasztalhoz, ami egyszer el fog következni, lefaragandó a békediktátumról mindazt, ami azon bűnös befolyás, kapzsiság és tájékozatlanság folyománya, akkor jön el majd annak az ideje, hogy a magyar nép alkotmányosan állást foglaljon az új határnak, mint a maradandó, valódi béke alapjának az iránya mellett. De addig is nélkülözhetetlen az, a Rothermere lord által megkezdett akció folytatásához, ha az érdeklődést állandóan ébren akarjuk tartani, hogy a részletek és a fogható konkrétumokra éhes angol és semleges országbeli, valamint amerikai és német közönség előtt egy világos, jól érthető térképen meg legyen vonva az a határ, amelyikre a lord nagy cikkében s az azt kísérő térképen inkább csak utalt.

Azt kéri tehát lord Rothermere a magyaroktól, hogy ha igazán hálásak neki fellépéseért, ezt a térképet, amely feltüntesse a Rothermere lord vonalat, társadalmilag minél előbb készítsék el. Jelenlétemben állapodtak meg abban a fiával, hogy ő az ősz folyamán mindenfelé megnézi a helyszínét, addig ennek a munkának már folynia kell.

Ezt a vonalat úgy képzei Rothermere lord, hogy akik azt megcsinálják, teljes és erős fantáziával felejtsek el a munka tartamára, hogy ők magyarok, hanem képzeljék bele magukat abba, a helyzetbe, mintha ők a háboru befejezése után a nagyhatalmak négytagu döntő bizottsága lennének, amelyik a wilsoni elvek szerint igenis tudatosan akart adni egy-egy részt Magyarországból a környező államoknak, amelyek közül Csehszlovákia még nem volt, de okvetlenül megalakítandónak jelentkezett. Ezt a szándékot diplomáciai, békés, nemzetközi, illetve genfi uton egészen visszacsinálni hiu ábránd, s ilyen ábránd táplálására Rothermere lord nem kapható, de senki egész Angliában. Ezt meg lehet talán csinálni egy új európai felfordulás keretében, de Rothermere lord nem felfordulást, hanem ellenkezően tartós és valódi békét akar a volt kettős monarchia romjain, azon a módon, hogy egy újabb gyökeres tárgyalás keretében lefaragtassék a trianoni békediktátumról mindaz, amit arra a tudatlanság, kapzsiság, egyoldalú bűnös információ s a magyarság meg nem hallgatása ragasztottak, a nélkül, hogy azokat az illető döntő tényezőket tulajdonképpen tudatosan akarták volna, s ha nem lettek volna kapzsi befolyások által megtévesztve, a határt nem is csinálták volna úgy, ahogy csinálták.

Egy ilyen határvonal lebegett a lord szeme előtt, amikor cikkét megírta. Ez a határ olyan legyen, hogy sehol, semmiféle indokból se menjen bele kompakt magyar lakosságok testébe, hanem ezeket adja vissza a magyar hazának, s úgy vezessék ezt a határt, hogy az csak kompakt nemzetiségi testeket csapjon át Romániához, Szerbiához, Csehországhoz, mert ennél több Wilsonnak se volt esze ágában se, de Lloyd Georgenek, s az olaszoknak se, csak-hogy ők meg lettek tévesztve. Ezt a megtévesztési hányadot kell kiküszöbölni a békeműből, ez a Rothermere-féle álláspont lényege, s büszkén vállalja azt a lord, ha ezt az új vonalat akár Rothermere-vonalnak nevezi a magyarság, s a világ közvéleménye is, amint azt majd Rothermere lord folytatólagos hatalmas sajtóhadjárata révén megismeri. A térképen a faji számarányok természetesen különböző színekkel s lakossági statisztikai adatokkal világittassanak meg, hogy így egymás mellett a bűnös mai határ, s a wilsoni elvek szerint annak idején józanul elgondolható határ szemléltetve legyenek, s akkor Rothermere lordnak eltökélt szándéka, hogy ujságjai minden hatalmával megismerteti az egész világgal a trianoni diktátum bűnös részeit a kétféle határ részleteinek a feltárásával.

Ilyen támogatást vár a magyarságtól Rothermere lord, s fellépése értékességének elismeréseképpen ezt a támogatást még a milliós hálaaláírásnál is többre tartaná...

De izent ő még mást is :

— Szervezkedjék a magyar intelligencia és vállalják sokan azt a szerepet, hogy úgy Angliában, valamint egyéb országokban előadások tartásával még közvetlenebbül terjesszék az igazságot, mint amennyire azt ujságcikkek terjeszteni alkalmasak, helyesebben mondva, az ő ujságcikkei és a magyarok felvilágosító előadásai működjenek együtt szervesen.

De szervezze meg a magyarság az angol szimpátiát is. Már igen sokan vannak Angliában, s más országokban is nagyon sokan vannak már, akik látják, hogy Trianon bűn és baklövés eredménye, de ezek szervezetlenül szét vannak szórva, jóformán egymásról se tudnak. Így sohase lesz lehetséges egy országban se lökő erőt kifejteni, s örökösen elméleti téren fog mozogni a kérdés. Ennek a szervezésnek a diplomácia segítségével kell mennie ; ezt senkise kifogásolhatja alaposan, mert hisz az egész akció egy csepp vonatkozásban se támadó jellegű semmiféle más ország ellen, sőt célja a valódi béke megteremtése, a lelkek megnyugtatása a nagy igazságtalanságok és tévedések kiküszöbölése révén, az eszköz pedig a felvilágosítás, érvekkel meggyőzés, s ez a trianoni magyarság diplomáciájának se lehet tilos, hanem talán inkább kötelessége is megalázott hazája iránt...

ORSZÁGOS MEGMOZDULÁS A ROTHERMERE-ÜZENET NYOMÁN.

ROTHERMERE LORD üzenete 24 óra alatt talpra állította a magyar társadalmat. A megmozdulás után Herczeg Ferenc vette kezébe az irányítást és mint a „Délvidéki Otthon” elnöke mozgalmat indított, hogy a magyar nemzet sürgősen Londonba küldendő hálairattal mondjon köszönetet Rothermere lordnak megbecsülhetetlen értékű gigászi munkájáért.

Herczeg Ferenc felhívására a „Délvidéki Otthon”-ban hamarosan meg volt az első előkészítő konferencia, a melyen megjelentek a „Délvidéki Otthon” részéről: Herczeg Ferenc elnök, Vermes Béla társelnök és Fall Endre dr. főtitkár, továbbá Perényi Zsigmond báró, a Magyar Nemzeti Szövetség elnöke és Sebess Dénes nyugalmazott államtitkár, felsőházi tag, az Erdélyi Székely Magyar Egyesület elnöke. Az értekezleten a Rothermere lordnak küldendő üdvözlő iratot a következőképp szerkesztették meg:

„Mi, alulírott magyarországi férfiak és nők, sorsunk és hivatásunk szerint katolikus, protestáns, unitárius és izraelita lelkészek, a magyar országgyűlés két házának tagjai, egyetemi tanárok, akadémikusok, bírák, költők, művészek és hírlapírók, hadviselt tábornokok, tisztek, katonák és nyugdíjasok, földbirtokosok és földművesek, gyárosok, bankárok, kereskedők és háztulajdonosok, a postai, a vasutas és hajózási üzemek, valamint a közigazgatás, a mezőgazdaság, a bányák a gyárak és mindennemű ipari és kereskedelmi üzemek munkásai, orvosok, ügyvédek, mérnökök és tanítók, mi, alulírott mindenféle vallásu, életsorsu és világfelfogásu férfiak és nők, valamennyien egyetértünk abban, hogy a trianoni békediktátum kegyetlen, embertelen és elviselhetetlen, az európai civilizációhoz nem méltó szerződés és valamennyien egyetértünk abban, hogy Rothermere lord urat, amiért a britt nemzet dicsőséges hagyományaihoz hiven nemes bátorsággal sikraszállott idegen uralom alá kényszerített és jogaitól megfosztott testvéreink millióiért, a magyar nemzet hálája és hódolata illeti meg“.

Az üdvözlő irat elkészítését az értekezlet Helbing Ferenc, az Iparművészeti Főiskola tanárára bízta és rögtön megkezdődött az aláírások gyűjtése.

Az első ívet Fall Endre dr., a Délvidéki Otthon főtitkára elvitte a parlamentbe és megkérte Zsitvay Tibor elnököt, hogy elsőnek írja alá nevét. Zsitvay Tibor után Huszár Károly és Puky Endre alelnökök írták alá az ívet, majd utánuk az összes jelenlevő képviselők pártkülönbség nélkül. Egyedül a szociáldemokraták jelentették be, hogy külön íven kívánnak az akcióhoz csatlakozni. A törvényhozás tagjainak üdvözlő íveit külön bekötik és ez lesz az első kötete annak a tekintélyes könyvtárnak, amelyben megőrkítik a magyar nép impozáns megnyilatkozását.

A következő kötetekben a magyar királyi Kuria, a közigazgatási bíróság, az ítélőtáblák, általában a felsőbbíróságok, továbbá a tudományos, irodalmi és művészeti társaságok, így a Tudományos Akadémia, a Kisfaludy- és a Petőfi-Társaság tagjainak aláírásait csoportosították. Ezután következnek a nagy társadalmi szervezetek, így a TESz-ben tömörült egyesületek, a gazdasági érdekképviseletek és más testületek aláírásai.

Rothermere köszönete.

— Szivem mélyéig megindított a háladatosságnak az a számtalan megkapó jele és a nemzeti közvéleménynek az a lenyűgöző egysége, amely Magyarországon cikkem nyomán megnyilvánult. Alig hiszem, hogy egy újságcikk, egyedül és önmagában, valaha is bármely országban ilyen kitörésre lobbantotta volna a lelkesedést. Százával kaptam Magyarországról a táviratokat, leveleket, hivatalos határozatokat, amelyek — ezer és ezer aláírással — mind friss reménységről tesznek tanuságot. Ezt a reménységet az az erőfeszitésem ébresztette, amely a tapasztalat alapján teljesen tarthatatlannak bizonyult békeszerződés revíziójának elérésére irányul. Üzenetek jönnek a nép valamennyi rétegéből — tekintet nélkül osztályra, vallásra vagy politikai pártállásra — és ezekből az üzenetekből olyan megrendíthetetlen nemzeti összetartás csendül ki, amelynél nagyobb aligha volt valaha. Hasonló megnyilatkozásokat kapok azoktól a magyaroktól, akik az utódállamokban, egyéb európai államokban vagy Amerikában élnek és akik a lelkesedésnek és az egységnek ugyanilyen érzelmeiről tesznek bizonyágot.

— A legtöbb üzenetre személyesen fogok válaszolni, lehetetlen azonban, hogy ezt minden egyes esetben megtegyem, amikor több ezer üzenetről van szó. Ezért a magyar sajtó útján fordulok az egész nemzethez, hogy kifejezzem legőszintébb nagybecsülésemet cikkem barátságos fogadtatásáért és a magyar háladatosságnak rendkívül megkapó megnyilvánulásáért.

— Magyarország jövője tekintetében meg kívánom állapítani, hogy Magyarország történelmi hagyományai és ezeréves, folytonos nemzeti élete szilárd társadalmi és politikai alapot nyújtanak az ország jövő fejlődésére. Erős meggyőződéseim, hogy belátható időn belül nem csupán az igazságosság parancsa, hanem az európai béke fentartásának érdeke is ki fogja kényszeríteni Trianon revízióját. Ha eljön ez a nap, akkor Magyarország megéri, hogy gazdag természeti kincseit modern alapon aknázhathja majd ki. Feltéve, hogy az ország külső és belső békének fog örüdeni, hogy lakossága szorgalmas lesz és hogy a közigazgatásban szigorú takarékoság érvényesül: Magyarország helye a nap alatt belátható időn belül teljesen biztosítva lesz.

Megalakul a „Revíziós Liga.”

A nemzeti felbuzdulás láza vetette föl az ötletet, hogy meg kell teremteni állandó, komoly szervezetképpen a „Revíziós Ligát.” Herczeg Ferenc állott a mozgalom élére azzal a programmal, hogy a meglévő társadalmi és gazdasági szervezetek bevonásával teremti meg a Ligát. Herczeg Ferenc proklamációjának erős visszhangja lett. Elsőnek a gazdák vezére jelentkezett. *Somsich* László gróf balatonföldvári nyaralásából küldte el táviratát Herczeg Ferencnek:

A Rothermere-mozgalomhoz az OMGE-ben társult gazdatársadalom nevében a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel csatlakozom,

Somsich elnök.

A nagynevű elnök táviratát kiegészítette az OMGE ügyvezető-igazgatójának alábbi nyilatkozata:

— Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és a magyar gazdatársadalom a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel vette tudomásul az akciót, melyet Rothermere lord levele indított.

Gazdatársadalmunk régi hő óhajtása, hogy a lehetetlen állapotok, melyeket Trianon idézett elő, lehetően békés uton mielőbb orvosoltassanak. Minthogy pedig az ily nemzetközi akció részére szükséges támasztó alapot az egyes országok részéről a társadalmi körök vannak hivatva biztosítani, a magyar gazdaszervezetek a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel jelentik be csatlakozásukat.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület általában nem hive a minden célra való egyesület alakításnak, a minden kiadott jelszó érdekében indítandó akciónak, mert hiszen minden új alakulás koptatja az eszme fényét, ragyogását. De ebben az esetben más a helyzet, mert itt nem mondvacsinált szervezkedésről van szó, hanem oly társadalmi szervezetről, mely egy már megindított közérdekű akció továbbfejlesztésére van hivatva.

Erre a szervezetre szükség van és nagyon egészséges gondolat Herczeg Ferencről, hogy éppen a meglévő gazdasági szervezetekre támaszkodva akarja megvalósítani e nemes és magasztos tervet.

A szervezet megalakulásához az OMGE szívesen csatlakozik és nagy örömmel fogja a szükséges gazdasági adatokat a szervezet munkájához rendelkezésre bocsájtani. Szívesen fog szervezetei révén a legszélesebb körökben propagandát folytatni és készséggel vállalkozik arra, hogy külföldi kapcsolatai révén is mennél inkább előmozdítsa a mozgalom sikerét.

A mozgalmat, illetőleg a szervezetet talán leghelyesebb lenne Békéligának nevezni, hiszen célja az igazi béke megvalósítása. Ki akarjuk mutatni, hogy a jelenlegi állapotok tartahatatlank és csak a szervezkedésünk célját jelentő állapotok jelentenek az igazi béke megvalósítását, mely teljesen biztosítaná a nemzetek közötti egyensúlyt és a nyugodt, békés gazdasági fejlődést.

Az igazi béke megvalósulása elsősorban a gazdasági egyesületek érdeke, mert hiszen e nélkül nincs munka, nincs haladás, nincs termelés.

Csatlakozunk tehát a politikamentes akcióhoz, mert csatlakoznunk kell, éppen úgy mint minden más gazdasági szervezetnek is csatlakoznia kell az ilyen tisztán nemzeti és gazdasági mozgalomhoz.

Mutschenbacher Emil dr.,
gazdasági főtanácsos, az OMGE ügyvezető igazgatója.

... A „Gazdaszövetség” se maradt tétlenül. Ugyancsak levélben csatlakozott, a következőket irván a „Revíziós Ligát” propagáló Budapesti Hírlap szerkesztőségének:

Igen tisztelt Szerkesztő ur! Rothermere lord akciójával kapcsolatban Herczeg Ferenc a Magyar Gazdaszövetséget is szíves volt a Budapesti Hírlap hasábjain azok között az egyesületek és intézmények között megemlíteni, amelyeknek tevékeny részt kell venniök a Rothermere vonal elérését célzó társadalmi akcióban.

A Magyar Gazdaszövetség ehhez a nagy munkához a legnagyobb készséggel ajánlja fel közreműködését. A Szövetséget erre nemcsak hazafias szelleme, de tradíciói is kötelezik. Nagyevü alapítójának, *Károlyi* Sándor grófnak tanításához hiven a Szövetség, mint a szervezetek között, szervezte a földmivelő népet az ország minden részében, gazdakörei épp úgy voltak az elszakított, mint a megmaradt vidékeken. És ezek a gazdakörök elcsatolásukig hívek voltak a Szövetséghez.

Nemrég elhunyt volt elnökünk, *Darányi* Ignác, földmivelésügyi miniszter korában tettekkkel bizonyította, hogy a magyar haza minden földmivelőjét egyformán értékeli. Bizonyosságai voltak ennek a felvidéki, ruténföldi és erdélyi kirendeltségek, melyeknek munkásságában a Magyar Gazdaszövetség mindenkor tevékeny részt vett.

Herczeg Ferenc felhívására a Magyar Gazdaszövetség csak azzal válaszolhat, hogy mindent megtesz, amit megtenni módjában áll, hiszen ezt nemcsak a nemzet érdeke, de azok a tagjai is joggal elvárhatják tőle, akiket Trianon miatt veszített el.

Legyen szabad azonban őszintén már most kijelentenünk, hogy a magyar Gazdaszövetség vezetősége a mozgalom élén a többi, arra megfelelő és hivatott férfiu között *Herczeg* Ferencet kívánja látni. Ő ma egyike az erre legalkalmasabb férfiakkal, nemcsak köztisztviselőként álló egyéniségénél fogva, nemcsak azért, mert idehaza mindenki feltétlen bizalommal lát olyan akciót, amelynek ő az élén áll, hanem azért is, mert őt nem mint politikust, hanem, habár erre soha mesterséges reklám útján nem törekedett, mint világviszonylatban is kiváló magyar író ismeri a külföld.

Kiváló tisztelettel

Bernát István
elnök.

60 Az „Országos Mazógazdasági Kamara” elnöke ugyancsak levélben jelentkezett, irván a következőket:

A békerevizió magyar ligájának gondolata, amelyet *Herczeg* Ferenc fölvetett és a nemzetnek gyors megvalósításra ajánlott, természetesen a gazda és földműves-társadalom széles rétegeiben is a legélelőbb visszhangot váltotta ki. A gondolat évek óta ott lappang a falu társadalmának tudatában, mint sóhaj, vágy, elképzelés, hit és fogadalom. A Rothermere-akciónak kellett jönnie, hogy a sóhajból kürtszó, a vágyból elhatározás, az elképzelésből tett, a hit és fogadalomból valóság legyen. *Herczeg* Ferencé pedig az érdem, hogy a Rothermere által meggyújtott fáklýából zászlót csinált, mely táborba szólítja az egész magyar nemzetet.

A táborba sietők pedig ezuttal nem ágyuval és nem puskával, hanem azzal az igazsággal vértetik fel magukat, hogy az emberi törvények szerint is magyar tulajdonnak kell lennie, amit az Isten annak teremtett.

Ily értelemben a ligánál sem az alapszabály, a választmány és egyéb külsőség a fontos, hanem egyedül az, hogy a nemes angol lord által hirdetett józan és reális revíziós programból — mielőbb tett és valóság legyen. A Rothermere-határokért küzdeni érdemes, hogy egykoron eljuthassunk a történelmi Magyarország határaihoz is . . .

Ebben az értelemben a magyar gazdatársadalom lelkesedéssel csatlakozik a ligához és ami erőt, készséget, lendületet és akarást ki tud magából termelni a magyar föld művelője, — azt egész hittel és meggyőződéssel bocsájtja Rothermere akciójának szolgálatába.

Almásy Imre gróf,

az Országos Mezőgazdasági Kamara elnöke.

A magyar gyáripár együtttérzését Fenyő Miksa levele tolmácsolta a következőkben: *Herczeg* Ferenc felhívását, amelyben a magyar társadalmat revíziós liga megalakítására hívja föl és elsősorban Szövetségünket aposztrofálja, a legnagyobb érdeklődéssel, — bizvást irhatnám: izgalommal — olvastam. A Szövetség elnökségének távollétében nincs módomban erre a nagyon megtisztelő, de egyuttal Szövetségünkre nagy felelősséget hártó felhívásra hivatalosan válaszolni, amit tehát mondandó vagyok, az egyéni véleményem, de nem kételkedem, hogy ezt elnökségem és az egész magyar gyáripár lelkesedéssel magáévá teszi.

Mi a Rothermere-akciónak igen nagy jelentőséget tulajdonítunk. Nemcsak azért, mert a lord, aki ennek kövét elindította, Angliában és Anglián kívül nagy tekintély és lapvállalatai révén komoly közvéleményt tud a mi igazunk mellett megmozdítani, hanem és talán elsősorban azért, mert az álláspont, amit képvisel — tulnyomórészt magyarulakta területeknek visszacsatolása a megcsonkított Magyarországhoz — a történelem, a geográfia, a nemzetgazdaság, az etnográfia, de általában mindenfajta tudomány mindenféle szempontjából megtámadhatatlan igazság, amelynek ugyszolván a saját sulyánál fogva érvényesülnie kell. Legyen szabad eldicsekednem azzal, hogy közel három esztendeje cikkekben, előadásokban, a propaganda minden rendelkezésemre álló eszközével próbálok propagandát csinálni körülbelül azoknak a határoknak érdekében, amelyeket ma helyesen Rothermere-határoknak nevezhetünk és bizonyítom, hogy ezek a határok dukálnak nekünk, azon eszmék alapján, melyek nevében a győzők a legyőzötteket a béketárgyalás asztalához invitálták, a népszövetségi paktumban lefektetett eszmék és elvek alapján és mert semmiféle szerződés nem csinálhatja meg, hogy igazsággá váljék, ami csak diktátum; történelemmé, ami hamisítás és változhatatlan tényé, ami vérségi kapcsolatok megcsufolása volt. Az volt a fölfogásom, hogy ezeket a határokat, — melyeket a magyar népszámlálási statisztika alapján Rothermere kívánsága értelmében még pontosan meg kell állapítani, — e határokon belül eső területek visszacsatolását, el tudjuk érni a legbékésebb eszközökkel, az európai és amerikai közvélemény meggyőzése utján, tisztán a mi megcáfolhatatlan dokumentumainkra támaszkodva, — minden egyebet pedig rábizhatunk a történelem immanens erőire.

Ilyen körülmények között mi *Herczeg* Ferenc kezdését lelkesedéssel üdvözljük. Nagy, komoly feladatai lehetnek egy ilyen ligának befelé is, kifelé is. Befelé az volna a feladata, hogy a magyar közönség szemét a józan reálításokra felnyissa. Hogy különválassza azokat a vágyakat, melyeket vérszón a lelkünk mélyére kell parancsolnunk, azoktól a reális és szerencsés körülmények között megvalósítható revíziós kívánságoktól, melyeknek éppen a kiváló

angol lord adott világraszólóan kifejezést. Kifelé pedig az volna a feladata: a Rothermere által megállapított magyar igazságot körülhordozni az egész világon. Okosan és minden adatért helytállani tudva. Térképek, statisztikák, tudományos tárgyilagossággal megírt brosurák segítségével. Kikeresni minden falat, melyre a mi igazunk „mene-tekell“-jét a hódítók számára felírhatjuk. Felnyitni a világ szemét arra, hogy mi az, ami a világ békéjét veszélyezteteti, dont le maintien pourrait mettre en péril la paix du monde... mint ahogy a népszövetségi paktum tizenkilencedik szakasza magát kifejezi, s ami magyarul szószerint így szól:... aminek fenntartása veszedelmbe sodorhatná a világ békéjét... Százezer magyar polgár, ennek az országnak színe-java, aki tudja, mit jelent a háboru, milyen szörnyűségeket, nyomoruságot, lezülést, akik világos fejjel tudják, hogy milyen erkölcsi és anyagi értékeket tehet tönkre egy új konflagráció, Kelet-Európa békéje érdekében összefog, hogy a magyarokon esett szörnyű igazságtalanság legalább részbeni jóvátételével, Európa békéjét megóvja a maga és a világ számára. Ebben az értelemben az egész magyar gyáripar szívesen csatlakozik a ligához és áll egész meggyőződéssel Rothermere akciójának szolgálatába.

Igaz tisztelettel

Fenyő Miksa,

a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének
ügyvezető igazgatója.

Perényi Zsigmond báró a társadalom tennivalóiról.

A megindult akció rohamosan haladt előre. Céljait *Perényi Zsigmond* báró, a „Magyar Nemzeti Szövetség“ fáradhatatlan elnöke így jellemezte:

— Lehetőleg széles körben kell az új szervezetet megalkotni és ez az, amit én is igen fontosnak tartok. Helyeslem azt is, hogy a politikát zárjuk ki a szervezkedésből. Eddig igen sok akciónál okoztak nehézséget a politikai szempontok; egyes résztvevő személyiségeknek politikai elhelyezkedése, ami vagy az egyik, vagy a másik oldalon támasztott nehézségeket az akció számára. Ezeket a nehézségeket ennél az akciónál teljes mértékben ki kell küszöbölni.

— Munkánk lényege, természetesen abból áll, hogy külföldi barátainkat megfelelően tájékoztassuk. Amit mi ebben az országban produkálhatunk, az úgy sem sok. Amit mi kiadhatunk könyvekben, vagy röpiratokban, az lényegtelen ahhoz képest, mikor egy nagy angol világlap emeli fel szavát kétmillió példányszámával és ötmillió olvasójával. Ez az igazi propaganda, amely használhat a magyar ügynek. A mi feladatunk tehát elsősorban az, hogy a külföldet megfelelően informáljuk. A harchoz nekünk kell a fegyvereket szolgáltatnunk és ebben a tekintetben teljesen rendelkezésre állunk. A megkezdődő politikai harcban angol barátaink nem tudják a szükséges eszközöket megszerezni, mert ebben a tekintetben szinte hihetetlen állapotok uralkodnak. Így például még mindig nincs angol nyelvű magyar történelmi kézikönyv. Vannak általános munkák, amelyekben egy-egy rövid fejezet vagy bekezdés foglalkozik Magyarországgal, részletes magyar történelem azonban Angliában nincs. Évek óta hangoztatom ennek a kérdésnek fontosságát, de mind mostanáig nem tudtuk megcsinálni az angolnyelvű magyar történelmet, mert nem voltak hozzá anyagi eszközeink. Így azután, ha egy angol egyetemen Magyarországra vonatkozó adatokat keresnek, nem találnak a könyvtárunkban semmit és el kell fogadniok mindazt, amit a csehek adnak nekik. Cseh történelmi könyvek ugyanis bőven állnak rendelkezésre, legnagyobb részben újabbkeletű munkák, amelyek az új cseh állam érdekeinek megfelelően készültek s amelyekből az angolok azt tanulják meg, hogy a Felvidék mindig cseh nyelvi és kulturális terület volt, a magyarok pedig alárendelt szerepet játszottak és az ellenőrzésre az angol kutatóknak nincs módja.

Herczeg Ferencnek a magyar termelő társadalomhoz intézett felhívására *Almásy* Imre gróf, mint az ország legnagyobb érdekképviselői szervezetének elnöke, értekezletre hívta a mezőgazdasági, gyáripari, ipari és kereskedelmi érdekeltségi testületek vezetőit.

Az Országos Mezőgazdasági Kamara tanácstermében megtartott előkészítő értekezleten, mint társelnökök *Almásy* Imre gróf és *Herczeg* Ferenc felsőházi tag szerepeltek.

Almásy Imre gróf a megjelentek üdvözlése után rámutatott, hogy az összes gazdasági érdekképviselői szervek a legnagyobb lelkesedéssel ajánlották fel a szolgálatukat az ismert revíziós akciónak. Most már arról van szó, hogy konkrét feladatok állapíttassanak meg és tűzessenek ki.

Herczeg Ferenc röviden vázolta az akció célját. Az akció célja és eszközei feltétlenül és kizáróan békések. A ligának egyetlen feladata, hogy *Rothermere* lordnak a magyar részről szükséges támogatást megadja s hogy a nemes lord a maga akciójában érezze, hogy a magyar társadalom mellette áll. Az úgynevezett *Rothermere*-vonal nem magyar javaslat, nem is magyar kezds. A magyar nemzet nem adja fel jogát a teljes területi integritásnak. De teljes odaadással és komolysággal kell támogatni *Rothermere* lord békementő akcióját.

A mezőgazdasági, gyáripari, ipari és kereskedelmi szaktestületek részéről résztvettek az értekezleten: *Fenyő* Miksa, *Ipolyi-Keller* Gyula, *Szávay* Gyula, *Fabriczius* Endre, *Horánszky* Dezső, *Nagy* Sándor, *Marschall* Ferenc dr., *Neményi* Ernő dr. és még többen.

A megjelentek behatóan tárgyalták a fölmerült kérdéseket és a felszólalások eredményeképpen *Almásy* Imre gróf kimondotta a határozatot, hogy a „Magyar Revíziós Liga” megalakult.

A liga igazgatósága az alakító szervezetek kiküldöttéiből alakul meg és azonnal levélben jelentette megalakulását *Rothermer*nek. A levelet itt adják:

Lord Rothermere

London,
(Daily Mail).

Van szerencsénk tisztelettel közölni, hogy a hazánkban nagytekintélyű és nagy népszerűségű akciójának támogatására a gazdasági termelő érdekeltségek, vagyis a mezőgazdasági, gyáripari, ipari és kereskedelmi országos testületek képviselői a tegnapi napon megalakították a Magyar Revíziós Ligát. Az alakuló gyűlés úgy rendelkezett, hogy a megalakulásról szóló hírlapi közlemények hangsúlyozzák a ligának feltétlenül békés, helyesebben a békét biztosító céljait és eszközeit. Főcélunk a Lordságod akciójának sikeréhez szükséges, hiteles térképi és etnográfiai, statisztikai adatok szolgáltatása. Gondunk lesz rá, hogy ezek hitelessége megcáfolható ne legyen. Semmiféle más alakulás nincs jogositva a magyar társadalom képviselőjében Lordságoddal érintkezni. Mert az összes közgazdasági és társadalmi egyesületek csatlakoztak ligánkhoz. A Lordságod által kezdett akció itteni hatására nézve tisztelettel közöljük, hogy az egyszerű falusi földmives nép is, vasuton, szekéren, gyalog tódul a Nagyméltóságodnak szóló köszönő irat aláírására. Tisztelettel felkérjük Lordságodat, méltóztassék a ligát, melynek ideiglenes helyisége Budapest, V., Szabadság-tér 12. szám alatt van, a saját bölcs elhatározása szerint igénybevenni. A liga mindenkor, minden időben és minden hivatásához tartozó dologban a legnagyobb készséggel áll Lordságod rendelkezésére.

A liga alakuló nagygyűlése.

Az előkészítő értekezletet néhány nap multán követte a „Magyar Revíziós Liga” alakuló nagygyűlése.

A gyűlés a Magyar Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság tanácstermében folyt le. A résztvevők egészen megtöltötték a nagy termet. Jelen voltak többek között báró *Perényi* Zsigmond v. b. t. t., *Molnár* Dezső altábornagy, dr. *Neményi* Imre államtitkár, dr. *Steuer* György államtitkár, dr. *Marschall* Ferenc, az Országos Mezőgazdasági Kamara igazgatója,

dr. Szász Zsombor és Jancsó Benedek az erdélyi érdekeltség részéről, Ehrlich G. Gusztáv és Hajdu Marcell a pesti izr. hitközség képviselőjében, dr. Lutter János igazgató a Külügyi Társaság részéről, dr. Lányi Márton és Tubán Tibor a Szent Gellért Társaság képviselőjében, Szávay Gyula a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara részéről, dr. Koffler Károly a GYOSZ részéről, Balkányi Kálmán az OMGE részéről, Márkus Miksa a Magyar Hirlapírók Egyesülete részéről, Barabás Albert a Pátria Club részéről, dr. Vantsó Gyula a Magyar Gazdaszövetség részéről, képviselve voltak az Országos Tanítóegyesületek, több munkásegylet, a Magyar Kereskedelmi Csarnok, a Budapesti Ügyvédi Kamara és mások.

Gróf Almásy Imre elnök röviden utalt arra, hogy az ideiglenes megalakulás óta nagy medret ástott a Rothermere-akció az európai közvéleményben. Mindenképen megérdemli, hogy a magyar társadalom a legkomolyabban foglalkozzék vele és adja meg a nemes lord akciójának a szükséges belföldi támasztékot.

A megnyitó után Németh József ny. miniszteri tanácsos ismertette az ideiglenes alakuló ülés jegyzőkönyvét az azon részt nem vettek tájékoztatása céljából. Dr. Fall Endre, a Délvidéki Otthon főtitkára felolvasta az alapító és csatlakozó egyesületek és intézmények névsorát, valamint ismertette a Liga ideiglenes ügyviteli szabályzatát, amelyet báró Perényi Zsigmond javaslatára végleges megállapítás céljából a gyűlés a végrehajtó bizottsághoz utalt.

Ezekután a választásokat ejtették meg. Országos elnökké egyhangulag és nagy lelkesedéssel Herczeg Ferenc felsőházi tagot választották meg. Az igazgatóság tagjai lettek az alapító és csatlakozó egyesületek képviselői. Társelnökök: gróf Almásy Imre, Balkányi Kálmán, Balogh Elemér, báró Madarassy-Beck Gyula, Belatiny Artur, Bernát István, Buday Barna, Fellner Henrik, Fenyő Miksa, Gallovich Jenő, Lányi Márton, dr. Marschall Ferenc, Molnár Dezső, Mutschenbacher Emil, Nagy Emil, Pekár Gyula, báró Perényi Zsigmond, Rákosi Jenő, Sándor Pál, Steinecker Ferenc, gróf Somssich László, dr. Steuer György, Szávay Gyula, Szontagh Tamás, Tolnay Kornél, Tormay Cecil, Urmánczy Nándor, Vermes Béla. Az elnökség mellé egy ötvenegy tagú elnöki tanács választottott.

A tulajdonképeni irányító szerv, a végrehajtó bizottság lesz. Ennek tagjai: Fenyő Miksa, Herczeg Ferenc, dr. Marschall Ferenc, Nagy Emil, Mutschenbacher Emil, Naményi Ernő, báró Perényi Zsigmond, Sándor Pál, Sebess Dénes, Szávay Gyula, gróf Teleki Pál. Ügyvezető elnökül dr. Sebess Dénes, alelnökül: Ajtay József választottak meg. A tudományos osztály főelőadója: Németh József ny. miniszteri tanácsos. Ügyvezető igazgató: dr. Fall Endre. Titkár: Maráky József, pénztáros: báró dr. Diószeghy Ottó. A választások után gróf Almásy Imre elnök hangsúlyozta, hogy a megválasztottak névsora is kézzelfoghatólag illusztrálja az egész magyar társadalom egységes összefogását, ami a sikeres működésnek legfőbb biztosítója.

A Ligában csatlakozó testületek és egyesületek ezek: Gyáriparosok Országos Szövetsége, Országos Magyar Gazdasági Egyesület, Magyar Gazdaszövetség, Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés, Magyar Kereskedelmi Csarnok, Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, Országos Ipartestület, Országos Központi Hitelszövetkezet, Hangya Termelő Szövetkezet és Hangya Ipar Rt., Országos Mezőgazdasági Kamara, Falu Országos Földműves szövetség, Délvidéki Otthon, Szent Gellért Társaság, Muraközi Szövetség, Országos Színészegylet és Nyugdíjintézete, Bánáti Daloskör, Hargita-Váralja Jelképes Község, Ügyvédi Kamara, Nemzeti Szociális Párt, Magyar Hadviseltek Egységes Pártköre, Népies Irodalmi Társaság, Magyar Székely Egyesület, Magyar Újságírók Egyesülete, Pénzügyintézetek Országos Egyesülete, Országos Iparosszövetség, Magyarországi Vidéki Lapok Országos Egyesülete, Mérnöki Kamara, Nemzeti Munkástábor Szövetkezet, Vidéki Újságkiadók Országos Szövetsége, Magyar Nemzeti Szövetség, Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége, Pesti Izraelita Hitközség, a Sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium Volt Növendékeinek Egyesülete.

Magyar szívek 20 albumban.

tekintet nélkül aláírni az iveket, megindult a magyar népszavazás a trianoni békeszerződéssel szemben s a békerevizió érdekében. Rövid idő alatt a magyar nép apraja-nagyja aláírta az iveket és husz kötet indult lord Rothermere-hez, hogy tanuságot tegyen a magyar nép hálájáról, élni-akarásáról és szebb jövőbe vetett hitéről. Még öt-hat kötet az idő rövidege miatt nem készült el, ezeket utólagosan küldik ki úgy, hogy 26 kötetet fognak kitenni az összes aláírások.

Egy-egy kötet sulya 15 kg s így annak a husz kötetnek a sulya, amely már elment, 3 métermáza. Az összes kötetek sarkán rajta vannak a számok s angol nyelven a következő felírás: „*Lord Rothermere-nek a magyar nép.*” A kötetek sarkán alul pedig: „Anno MDCCCXXVII.” A gyönyörű bőrkötésű táblán arany nyomással Nagymagyarország látható s benne fekete gyászfátyolos határral Csonkamagyarország.

Az első lap az üdvözlést tartalmazza s ennek diszes rajzát *Helbing* Ferenc, az Iparművészeti iskola igazgató-tanára készítette. Ezt követik az aláírások az első husz kötetben, 10.000 lapon. S ha a köteteket végiglapozzuk, szebbnél-szebb megnyilatkozását látjuk a magyar hálaérzetnek és szeretetnek. Mindjárt az első kötetben ott van a budapesti egyesített székesfővárosi villamos társaságnak 200 ive, a MÁV-nak 400, a MÁV-gépgyárnak 110, a csepeli Weisz Manfréd-gyárnak 100 ive, aztán a királyi Kuria, a budapesti Itélőtábla, a budapesti és pestvidéki törvényszékek, járásbiróságok, a Koronaügyészség, a Főügyészség, a debreceni törvényszék, a szolnoki törvényszék, az összes budapesti bankok cégszerű aláírásával ellátott ivek, a Felsőház és Képviselőház aláírásai, stb. Kőszeg városa különösen kitett magáért; az első lapon megrajzoltatta a város cimerét. De kitettek magukért az összes magyar városok. Szeged 400 iven, Miskolc 120 iven köszönti a nemes lordot. Baja város 170 iven, Hódmezővásárhely 180, Sopron 140, Salgótarján 100, Komárom 40, Szombathely 100, Vác 80, Balassagyarmat 100, Pécs 200 iven küldik üdvözlőket és így következnek a többi városaink. Első helyen Budapest vezet majdnem 500.000 aláírással.

Adatok Rothermere részére.

Az aláírásokban fősorakoznak nagyszámban az iparosok, kereskedők, bányamunkások, egyházak, ifjuság, újságírók, részvénytársaságok, ügyvédek, orvosok, tanárok, nyugdíjas katonatisztek, az Országos Kaszinó és a Nemzeti Kaszinó tagjai, társadalmi egyesületek, uradalmak, egyszóval az egész magyar nép.

Az aránylag rövid idő alatt végrehajtott mozgalmat nagyban támogatták: a Gyár- iparosok Országos Szövetsége, az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés, a Vidéki Malom- iparosok Országos Szövetsége, de különösen kivette a részét a munkából a magyar sajtó.

A „Magyar Reviziós Liga” egész erővel azonnal munkához látott és szeptemberben a vezetőség már jelentős eredményről számolhatott be a végrehajtó bizottság ülésén. Rothermere lord számára a kért térképanyagot és statisztikai adatokat a Liga egybegyűjtötte és eljuttatta Londonba.

Budapest hódolata.

A székesfőváros törvényhatósága is megmozdult, hogy szeretetével koszorúzza meg azt, aki harcot kezdett egy egész világ ellen a magyar ügyért.

Budapest törvényhatósági bizottságának július elseji közgyűlésén napirend előtt *Ugron* Gábor volt belügyminiszter, a bocskorkorát élő Erdély reprezentánsa és hú fia szólalt fel a közgyűlés állandó tapsától és éljenzésétől kísérve és a következő beszédet mondotta:

— Magyarország lakói egymástól különböző szempontok szerint követhetnek más- más elveket, felfogásokat, véleményeket, de egyben mindenki egyetért: a trianoni békeszerződés a világtörténelem egyik legnagyobb igazságtalansága. A magyar nemzetet földrajzi- lag, közjogilag, közművelődésileg, közgazdaságilag, főleg néprajzi tekintetben darabokra

tépték az igazságtalan békeszerződésben. Minden magyar ember ebben az országban egyformán érzi az igazságtalanságot és mindenki igyekszik dolgozni annak megváltoztatásán. Ezért a célért dolgozik az író a tollával, a munkás izmával, a gyárak, a gyárkérmények, mindenki aki dolgozó ember. A rajtunk elkövetett igazságtalanságot érezni kell mindenütt az egész művelt világon. Egész Európának be kell látnia, hogy a magyar igazság egyetemes igazság. Belátta ezt a nagy angol nemzet egyik vezető elméje, Rothermere lord, aki a Daily Mail egyik feltűnést keltő cikkében mellénk állott. Oly kevés barátunk van, hogy szeretettel kell megfognunk a felénk nyújtott jobbkezet. Az a lap, amelyben ez a cikk megjelent, a világ egyik legerőteljesebb újságja. A cikk nemcsak nekünk íródott, hanem az egész művelt világnak, de megtalálta az utat a mi szívünkbe. Nem szabad ezt a cikket tulbecsülni elbizakodottan, de nem szabad botorul lebecsülni sem, hanem meg kell becsülni azt a férfiut, aki bátran, nyíltan a mi igazságunk mellé szegődik. A főváros kötelességet teljesít, amikor a lakosság nevében megszorítja a felénk nyújtott jobbkezet és biztosítja nagyrabecsülésünk és szeretetünk cserfakoszorujáról. Indítványozza ennél fogva, hogy Rothermere Lordnak fejezze ki a főváros háláját és szeretetét, bízva meg a polgármestert, hogy ezt megfelelő formában juttassa a lord tudomására.

Baracs Marcell volt a következő szónok. Rámutatott arra, hogy az önvédelem művét csak a szabadságjogok teljességének élvezetében lévő emberek végezhetik. Pártja nevében elfogadja Ugron Gábor indítványát.

Peyer Károly figyelmezteti a közgyűlést arra, hogy minden alkalmat meg kell ragadni, amely a trianoni békeszerződés revízióját lehetővé teszi. Ne feledjük el, hogy amíg egyesek csak alkalmasszerűen foglalnak mellettünk állást, addig minden ország szocialistái a békeszerződések ellen sorakoztak fel. A magyar szociáldemokrata párt éles ellentétben áll kormány politikájával, de abban nincs ellentét köztük, hogy a trianoni határozatnak meg kell változnia. A trianoni békét revízió alá kell venni.

A közgyűlés ezután Ugron Gábor indítványát egyhangulag elfogadta.

Ilovszky János terjesztette be ezután indítványát, amely kiegészíti Ugronét azzal, hogy Rothermere lordnak a főváros aranytollat küldjön, mert aranyigazságot irt cikkében. Ezt az indítványt is elfogadták.

Pestmegye is ünnepli Rothermeret.

Ugyanilyen impozáns volt az ország vezérmegyéjének, Pestvármegyének hódoló gyűlése is.

Preszly Elemér dr. főispán a közgyűlést megnyitó szavaiban hangsúlyozta, hogy a trianoni béke revíziója nemcsak a mi lokális ügyünk, hanem a béke revíziójától függ egész Közép-európa jövő boldogulása is. Rothermere lorddal szemben csak a hála és elismerés hangján emlékezhetünk meg, indítványozta tehát, hogy a vármegye törvényhatósági bizottsága Rothermere lordot mélyszégyen ragaszkodásáról, hálájáról és meleg szeretetéről biztosítsa.

A főispán indítványához *Kégl János* dr. törvényhatósági bizottsági tag szólott hozzá, aki többek között a következőket mondotta:

— Országunk hivatalos képviselőjének, a magyar kormánynak, diplomáciai okokból, sajnos, tartózkodónak kell lennie a nagyjelentőségű fordulattal szemben, amely a művelt népek közvéleményében a háborús elfoglaltság felhőinek foszladozását, a történelmi valóság tendenciózus meghamisításából eredő gyűlölködés megszűnését és az igazság derengését jelenti. Annál inkább kötelessége nemcsak a szabad társadalmi szerveknek, hanem a törvényhatóságokban alkotmányos úton megnyilvánuló nemzeti közvéleménynek is, hogy erre a ma még kiszámíthatatlan jelentőségű fordulatra ne maradjon néma szemlélő, hanem arra visszhangot adva, igyekezzék állandóan élesíteni az igazság oltárán gyújtott világosságot. A népek lelkiismerete szólal meg a Daily Mail-ben és ezt a lelkiismeretet állandóan ébren kell tartani mindaddig, míg a szó valósággá nem válik. Ettől a céltól vezéreltetve, a magyar törvényhatóságoknak visszhangot kell adniok Rothermere lord cikkére, aki belső meggyőződésének parancsát

követve állott szolgálatába annak a törekvésnek, mely a világtörténelem egyik legnagyobb igazságtalanságát van hivatva jóvátenni.

A nagy lelkesedéssel és tapssal fogadott beszéd után a rendkívüli közgyűlés egyhangu felkiáltással tette magáévá az indítványt s arról Rothermere lordot a legközelebb napokban értesíteni fogja.

Veszprém hódolata.

Veszprém vármegye törvényhatósági bizottságának közgyűlésén Nagy Péter dr. kormányfőtanácsos, törvényhatósági bizottsági tag indítványozta, hogy *Rothermere* lordot a trianoni béke revíziójára irányuló tevékenységeért levélben üdvözljék és a nemzet iránt tanúsított érdemeit jegyzőkönyvben örökítsék meg.

— A Trianonban ránk kényszerített szörnyű állapot hordozása közben — mondotta a többi között — a magyar lelkeknek a legégetőbben az fáj, hogy a reánk mért szörnyűségek igazságtalanságait a világ népei nem látták, szenvedéseinkről tudomást nem vettek és felettünk és sorsunkon már-már napirendre tértek. E vigasztalannak látszó helyzetben nyult felénk *Rothermere* lord segítő keze. Nemzetünk, mely ezeréves küzdelmes életében annyi hálátlan-ságot, oly sok mellőzést, félreértést tapasztalt, örömmel, hálától túlradó szívvvel ragadja meg *Rothermere* lord kezét. Közönyös, csak a saját érdekét tekintő világgal szemben vette fel és folytatja értünk titáni küzdelmét. Megértő jósága, pártoló jóindulata szerencsétlen hazánkból az általánosan érzett hála megnyilvánulásait váltja ki. Abban a tudatban, hogy ez az ősi vármegye, mely a haza történelmében mindig kiváló tényező volt, e hála kifejezésében szintén a legelső között lesz, terjesztem elő indítványomat.

A közgyűlés egyhangu lelkesedéssel tette magáévá Nagy Péter dr. kormányfőtanácsos indítványát és *Rothermere* lordnak a következő szövegű levelet küldte el:

„Nagyméltóságú Lord! Veszprém vármegye törvényhatósági bizottsága ősi székvárosában, Veszprémben — áhol Szent István, első nagy királyunk a négy folyam és hármás bérc honában megtelepült népét a keresztény hitre térítve, az 1001. évben püspökséget és tudományegyetemet állított fel s a nyugat kulturájának utját, akkor még hatalmas birodalmában, ezzel is szélesbítette — a mai napon közgyűlést tartván, hálásan emlékezünk meg Lordságodnak magyar hazánk s nemzetünk iránti nagylelkű jóindulatáról, mellyel a trianoni kényszerbéke megváltoztatását kezdeni méltóztatott. Nagyméltóságod a dicsőségteljes britt nemzet fia, az angol világbirodalom szabad és nemes polgára. Mint ilyen, a hatalom, fény, korlátlan szabadság végtelen távolában él tőlünk, a trianoni béke által szétdarabolt és földre tiport ezeréves magyar haza szerencsétlen fiaitól. Lordságod e végtelen távolból is meglátta, megértette és szívére vette letiport nemzetünk sorsában az elviselhetetlen igazságtalanságot, s ennek megdöntését célul tűzvé maga elé, világhatalmasságot jelentő lapjait igazaink kiküzdésére harcba szólította és saját nemes személyében is sikra szállott mellettünk. Lordságod pártfogása nemzetünk zsibbadó lelkébe az éltető remény felemelő érzetét oltotta. Igazságainkért folytatott küzdelmeinkben erőt adó, kitartásra buzdító talizmánunk lesz az. Egy földre tiport és érthetetlen kegyeletlenséggel sujtott nemzet zárja szívébe Lordságodat. Vármegyénk Nagyméltóságodnak nemzetünk iránt tanúsított érdemeit mai gyűlésünk jegyzőkönyvében megörökítette és a Mindenható áldását kéri Nagyméltóságodra.“

A hajdu főváros hódoló sürgönye.

A főváros és Pestvármegye utmutatásaira sorra jelentkeztek hódolásukkal *Rothermere* lordnál a magyar megyék és városok.

A hajdúk fővárosa Debrecen nyitotta meg az üdvözlők sorát, a következő távirattal:

Lord Rothermere

London.

A mint a magyar földön nőtt kalászkok milliói meghajlanak az életet jelentő termés terhe alatt, úgy hajlanak meg Excellenciád előtt a magyar lelkek milliói s közöttük Debrecen szabad királyi város százezerfőnyi lakossága, mert el vannak telve a tisztelet és hála érzéseivel Excellenciáddal szemben, aki tiszta ítélettel, teljes pártatlansággal, bölcs előrelátással és férfias bátorsággal állott ki a Trianonban eltemetni szándékolt magyar igazság védelmére. A Trianonban földre tiport ezeréves igazság — hála az isteni Gondviselésnek — nincs eltemetve s mint a földbe vetett mag, kezd kikelni. Midőn Istenbe vetett hittel várjuk, hogy az igazságvetés termése beérijék s annak aratását megkezdhessük, a legmélyebb tisztelettel és hálaival köszöntjük Excellenciádat, mint a sötét magyar éjszakában a virradat — Isten rendelte hirnökét, a magyar reménység bátor szavu támogatóját, az igazság nemes harcosát s életére, valamint az igazságért kifejtett munkájára Isten áldását kérjük. Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottsága.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MAGYAR SAJTÓ A SZENT KÜZDELEMBEN

NEM LENNE teljes a Rothermere-akció riportja, ha pihenőt nem tartanánk egy-két pillanatra a krónika-írásban és meg nem állapítanók, hogy ime a sajtó, amelyet kulturátlan koponyák szeretnek lekicsinyelni, a sajtó csakugyan nagyhatalom, sőt minden nagyhatalmak nagyhatalma. Ime hiába volt Trianon botor ítélete, hiába az ellenséges és rövidlátó diplomácia kétes értékű diadala, a sajtó a maga félelmetes erejével döngeti Trianont és a sajtó ereje öt világrész embermillióit mozgósítja a magyar juss védelmére.

A sajtó ereje szállt itt harcba világhatalmak politikusainak rosszakarata és tévedései ellen és amikor a Daily Mail palotája elé rózsákat hint a magyar mámor, ezek a rózsák elégtételt jelentenek a sajtó számára is, amelyek szabadsága ime népek szabadságát, népek föltámadását is jelentheti.

A magyar föld hódolata Rothermere előtt, hódolat egyúttal a Toll előtt és büszke öröme lehet a magyar ujságíróvilágnak, hogy mesterségbéli testvére, ujságíró az, akinek megmozdulásától a megújhódást várjuk, reméljük.

Csak természetes tehát, hogy az országos akcióból nemcsak a mindennapi munkával vette ki részét a magyar sajtó, de mint céh is ott akart lenni a gáton a béke revíziójáért elindult küzdelemben.

A „Magyar Ujságírók Egyesülete“ rendkívüli közgyűlésre gyűlt egybe, hogy kivegye részét abból az országos mozgalomból, amely Rothermere lord akciója nyomán megindult és a melynek elsősorban az a célja, hogy a lordot megfelelő adatokkal és felvilágosításokkal lássa el. Dr. Pethő Sándor nyújtott be indítványt az egyesület elnökségéhez és ez az indítvány, amely az országos mozgalomba való bekapcsolódás módját írja körül, továbbá a most megalakult Magyar Revíziós Ligának csatlakozásra felszólító átirata került a rendkívüli közgyűlés elé, amelyen Rákosi Jenő is megjelent.

Márkus Miksa elnök a következő szavakkal nyitotta meg a rendkívüli közgyűlést:

— Tisztelt közgyűlés! Mindenekelőtt tisztelettel és szeretettel köszöntöm egyesületünk örökös tiszteletbeli elnökét, Rákosi Jenőt (Éljenzés), aki nem mulasztja el nagy öröme, vagy nagy bánatok napján, hogy eljőjön fia közé. Öröme, vagy bánatnak a napja lesz-e ez a mai nap, ki merné ezt eldönteni? Én azt hiszem, hogy mindnyájunk lelkében ez a két érzés tuskodik egymással. Örülünk annak, hogy igazságunknak új nagy harcosa támadt a külföldön, de bánatot érzünk afölött, hogy a büszke magyar nemzet, amelyről a költő azt énekelte, „nagy volt hajdan a magyar, nagy volt hatalma, birtoka“, önhibáján kívül arra egyáltalán rászorul. De ha már így akarta a gonosz vegzet, örvendenünk kell azon, hogy a vaksötét után némi kis szürkület mutatja a hajnalhasadás közeledtét. Örvendenük kell azon, hogy a világ napirendjére kerül a trianoni diktátum és a mi feladatunk ez: gondoskodjunk arról, hogy ez a kérdés a napirendről többé le ne kerülhessen. (Ugy van!) Rothermere lord akciója egyelőre még nem az angol erő megnyilvánulása, de megnyilatkozása az angol lekiismeretnek. Az angol kényes a becsületére, testének és lelkének tisztaságára és amikor most az angol nemzetnek egyes nemes fiai azt látják, hogy Anglia nevében is minő gonoszságot követtek el Trianonban, fellázadnak ez ellen és a tragikus tévedés jóvátételét követelik. Mi magyar ujságírók csak köszönetet mondhatunk nagy kartársunknak, hálásak vagyunk irányában, csodáljuk, segítjük. Csak egyet nem tehetünk, nem tagadhatjuk meg a magyar Hiszekegyet, amelyre felesküdtünk és amely Magyarország feltámadását hirdeti. Részleges feltámadást mi magyar ujságírók nem ismerhetünk, de megköszönjük, ha olyan erős legény, mint Rothermere lord, küzdőtársul szegődött mellénk azon az uton, amely Nagy-Magyarország feltámadása felé vezet. Maga az a tény, hogy a „harmincmillió magyar“ megálmodója — mi úgy reméljük és hisszük: prófétája — körünkben van és élünkön áll, maga ez a tény feleslegessé tesz minden hitvallást abban az irányban, hogy magyar ujságíró, amíg lélezkzik, másért nem fog küzdeni, mint Szent István birodalmának helyreállításáért.

Kárpáti Aurél főtitkár-helyettes ismertette azt az átiratot, mely az egyesület elnökségéhez egy nappal előbb érkezett a Magyar Revíziós Ligától. Az átiratban gróf Almássy Imre elnök csatlakozásra szólítja fel a Magyar Ujságírók Egyesületét és felkéri, hogy a liga ideiglenes igazgatóságába két tagot delegáljon.

Dr. Pethő Sándor ismertette ezután határozati javaslatát, mely a következőképen hangzik:

— A Magyar Ujságírók Egyesületének rendkívüli közgyűlése mondja ki határozatilag, hogy soha el nem muló hálájáról biztosítja a magyar sajtó munkásai nevében Rothermere lordot, amiért nemes és tekintélyes szavát felemelte egy méltatlanul letiport nemzet igazsága érdekében. Határozza el a közgyűlés, hogy egyhangu lelkesedéssel és minden rendelkezésére álló erővel és eszközzel eleget tesz Rothermere lord ama felhívásának, hogy megfelelő tudományos, irodalmi és statisztikai anyaggal támogassa a trianoni béke revíziójának Rothermereként lord által felkarolt propagandáját. E célból utasítsa az elnöki tanácsot, hogy két taggal képviseltesse magát a Magyar Revíziós Liga igazgatóságában. A két kiküldöttnek hazafias kötelességévé teszi a rendkívüli közgyűlés, hogy zszurnalisztikai és publicisztikai munkájával, nemkülömben a megfelelő és szükséges információk anyag beszerzésével önzetlenül támogassa ennek a nemzetünkre nézve oly sorsdöntő gondolatnak megvalósítását. Utasítsa a rendkívüli közgyűlés a választmányt, hogy lépjen haladéktalanul érintkezésbe és csatlakozzék ahhoz az országos szervezethez, amelyet különböző társadalmi tényezők létesítettek a béke revíziójának munkálása érdekében.

Legyen szabad ezt az indítványt kiegészítenem még azzal — mondotta ezután Pethő — hogy az Ujságíróegyesület által kiküldött két tag a maga tevékenységét oly módon organizálja, oly módon olvassa be a Revíziós Liga munkájába, hogy minden zszurnalisztikai és publicisztikai kampányban elsősorban ezeknek működése, érvei, szempontjai és tevékenysége legyen a kiindulópont. Ezekkel akartam megokolni indítványomat. Azt hiszem, megsérténem a mélyen tisztelt rendkívüli közgyűlést, ha utalni akarnék azokra a momentumokra, amelyek ennek az indítványnak tárgyalását a magyar ujságírás becsületkérdésévé teszik.

A harmincmillió magyar profétájának szózata.

Rákosi Jenő, a magyar ujságírás Isten-áldotta örökleánya volt a következő szónok. Ebben a körben — mondotta, nincs szükség arra, hogy mi egymást lelkesítsük és buzdítsuk. Meg vagyok győződve, hogy mindnyájunkban ugyanaz a tűz ég, amely felgyult ezen az akción, mely Európaszerte megindult és ég olthatatlanul és ég versenyezve minden szomszédnak a tűzével és tullobogja azt egész Európában, amerre a szem ellát. Egy-két megjegyzést azonban mégis engedjenek meg, hogy tegyek. Az első megjegyzésem szól arra az aggodalomra, illetve arra a föntartásra, amelyet elnökünk megnyitójában kiemelt. Mi természetesen azzal a mentális reservatióval élünk, hogy mi ehhez a mozgalomhoz teljes lélekkel, minden erőnkkel, minden képességünkkel hozzájárulunk, de föntartjuk magunknak azt az álláspontot, amely elválaszthatatlan minden magyar embertől, hogy Magyarországnak nem részleges határkiigazítás kell, hanem Magyarországnak az elszakított területek kelljenek.

De ez a mozgalom, amelyben benne vagyunk, semmit sem zár ki. Szokás gyakran azzal a képpel élni, hogy a havasok tetején leszáll egy kis madár, megmozdít egy kis hógolyót, az gurul tovább és mire a völgybe érkezik, óriási világfelforgató lavina lesz belőle. Vegyük olybá ezt, de azzal a különbséggel, hogy nem egy jelentéktelen kis madár, hanem egy sasmadár szállt oda a hegyre és az indította meg ezt a lavinát. Hogy mi lesz belőle, hol fog végződni, azt sem ő nem tudja, sem mi nem tudjuk; mi azonban reméljük, hogy hol lesz vége. Ma a

kérdés ott van, hogy nekünk és barátainknak két barrikádot kell megostromolni. Ma egyelőre a morális barrikád ellen folyik a harc Európa és a világ közvéleménye ellen és le kell dönteni azokat a korlátokat, amelyek megakadályozták a világot abban, hogy a mi igazságunkat, a mi igazságunk érvényesülésének szükségét, történelmi, politikai és gazdasági szempontból belássa. Ez az első cél, amelyet Rothermere kitűzött és amelyért mi dolgozunk. Azután jön a másik barrikád, az már fizikai barrikád. Ha nekünk sikerült az elsőt megostromolnunk, ha Európa mérvadó nemzetei mellénk álltak, tudvalevő, hogy azok a szomszédok, akikről itt szó van, semmi körülmények között nem állnak mellénk, amíg megfutamodásra nem kényszerítjük őket. Lehet kényszeríteni esetleg morálisan, de lehet kényszeríteni fizikai eszközökkel is. Nekünk mindenre készen kell lennünk, egyelőre azonban ennek a morális barrikádnak lerombolására fektetjük a súlyt és koncentráljuk minden erőnket. Mondhatom, hogy a legjobb reményekkel állok ennek a harcnak a szélén, mert ez nem egy újságcikknek a hatása, ez nem azt jelenti, hogy kiadtak egy újságcikket, amely Európában feltűnést keltett, napirendre tűzte ezt a kérdést és azután megint nincs tovább. Ez egy kiváló embernek, egy érdekes, különös embernek személyes akciója volt, mert nemcsak a cikkét írta meg ez a nemes angol lord, hanem nyílt levelet intézett egy aktiv cseh miniszterhez. Ez személyes cselekedet, már nem egy cikk, ez nagy lépés ebben a kérdésben, egy tettlegesség, amelynek kell, hogy következményei legyenek, mert ez köti őt, ez nem engedi őt meghátrálni. Mert ha ő meghátrálna, ez ő rá nézve súlyos helyzetet teremtene, az emberek azt mondanák, hogy ime ez az ur nagy hangon belement valamibe kellő megfontolás nélkül és most, amikor nem megy úgy, ahogy gondolta, meghátrál. Szerintem ez lehetetlenség, ez ellenkezik az angol természettel, ellenkezik az angol karakterrel, ellenkezik azzal a lélekkel és szellemmel, amely Rothermere ur fellépésében megnyilatkozott. Minekünk rendelkezésére kell állnunk, mindent meg kell tennünk, hogy elősegítsük, megkönnyítsük az ő szándékát, amelynek összes motívumait nem kutathatjuk, mert hiszen minden ilyen dolognak nemcsak egy oka van, hanem több. Azt hiszem, ennek okai belenyulnak az európai politikába, belenyulnak a világpolitikába és ez ad fontosságot a dolognak. Noha azt kell mondanunk, hogy ez egyelőre egy privát embernek az akciója, de tudjuk nagyon jól, hogy a nyilvánosságnak olyan embere, a nyilvános szellemi hatalomnak olyan birtokosa, mint Rothermere, akinek a lelkiismerete, a jelleme és gondolkodása is különb, az nem megy bele az ilyen akcióba, amelynek a vége beláthatatlan, anélkül, hogy a hátát bizonyos mértékig ne fedezné. Ezek mind oly kecsegtető momentumok, amelyek minket csak buzdíthatnak arra a feladatra, amely egyébiránt feltétlen kötelességünk, hogy őt, amiben lehet, támogassuk, utait mindenben egyengessük és ha egyéb nem, egy kórus legyünk ott, amely éljent kiált, amely neki odakiáltja: Hurrá, Rothermere! Előre! Azt hiszem, ez a feladatunk és ezt az indítvány becsületesen szolgálja, azért el is lehet azt fogadni.

Rákosi Jenő beszédét lelkes éljenzéssel fogadta a közgyűlés, amely ezután egyhanguan elfogadta dr. Pethő Sándor határozati javaslatát. Az elnök közölte még, hogy az elnöki tanács értesíteni fogja a Revíziós Liga igazgatóságát az egyesület csatlakozásáról, nemkülönben két kiküldöttjének delegálásáról s ezzel a rendkívüli közgyűlést bezárta.

A sajtó üdvözlő távirata.

Az újságírók testülete táviratban köszöntötte ugyanez alkalommal a „Daily Mail” ragyogó tehetségű főszerkesztőjét. A „Magyar Újságírók Egyesületé”-nek sürgőnye a következő volt:

A „Magyar Újságírók Egyesülete” mély hálával olvasta Lordságodnak azt a rendkívül alapos és kiváló tanulmányát, amely végre feltárta az egész művelt világ előtt a magyar ügy igazát. Lordságod igazságos szavai megszilárdították azt a hitünket, hogy igazunk végül is győzelmet arat, hogy erőszakkal elszakított testvéreink visszakerülnek hozzánk és hogy a trianoni békediktátumot olyan szerződés fogja felváltani, amely demokratikus elvek alapján biztosítja igényeinket.

Különös lelkesedéssel tölt el minket az a körülmény, hogy ezek az igazságos szavak olyan államférfiu tollából származnak, aki a mi hivatásunkhoz tartozónak vallja magát. Fogadja, Lordságod, legmelegebb köszönetünket szerencsétlen országunk javára tett nemes lépéseért. Hódoló tisztelői: *Márkus Miksa* elnök, *Pünkösdi Andor* főtítká.

. . . Az ujságíró céh sürgönyére hamarosan megjött Rothermere „kartárs“ válasza *Márkus Miksa* elnökhöz:

Tisztelt Uram! Fogadja saját személyében és közölje a „Magyar Ujságírók Egyesülete“ tagjaival őszinte köszönetem a küldött kedves üdvözlétért. Egy szabad népnek nincsen hatalmasabb eszköze, mint a sajtó, amikor valamely jogos és igazságos ügyét védelmezi. Azért örülök, hogy azon lapok útján, amelyekre befolyással bírok, fel tudtam ébreszteni a világ lelkiismeretét azon igazságtalanság iránt, amely a magyar nemzetet sujtotta. Mélyen megindít az az az egység és túlradó lelkesedés, amellyel felszólalásomat Magyarországon fogadták. Az igazság érdekei éppen ugy, mint Európa jövő békéje a trianoni szerződés revízióját követelik és én meg vagyok győződve, hogy ha Magyarország népe, amelyet az én ujságíró kollégáim az Ön hazájában bölcsen irányítanak, megmarad ebben az egységben és lelkesedésben, ügyünk győzelme nem várathat magára sokáig.

Tiszteletem nyilvánítása mellett maradtam hűséges kartársuk:

Rothermere.

Rothermere tb. magyar ujságíró.

A „Pátria Magyar Írók, Hírlapírók és Művészek Klubja“ szintén rendkívüli közgyűlést tartott Rothermere tiszteletére.

Milotay István elnök, a „Magyarság“ főszerkesztője távollétében leveldi *Kozma Miklós*, a club ügyvezető alelnöke elnökölt. Megnyitó beszédében rámutatott arra, hogy *Rothermere* lordot nagyhatású fellépésére az igazság indította. Nem valami tervszerű akció eredménye volt ez, nem megrendelt megmozdulás, hanem spontán elhatározás. Mi nem is tudunk olyan eszközökkel dolgozni, pénzzel propagandát csinálni, mint szomszédaink. *Rothermere* lord akciójának visszhangja szinte felmérhetetlen. A „Pátria Klub“, amelyik a nemzeti erőket fogta össze az ujságírók, írók és művészek egyesülete köré, a nemzeti nagy célok diadalát látja ebben a megmozdulásban s a club elnöksége lelkesedéssel ragadja meg az alkalmat arra, hogy munkáját és támogatását felajánlja a revíziós akció számára. Felkérte *Pethő Sándor* dr, főtítkárt, hogy terjessze a rendkívüli közgyűlés elé az elnökség ezirányu javaslatait. *Pethő Sándor* dr. főtítká a következő határozati javaslatokat terjesztette elő:

— A „Pátria Klub“ rendkívüli közgyűlése mondja ki határozatilag, hogy soha el nem muló hálájáról biztosítja a magyar sajtó munkásai nevében Rothermere lordot, amiért nemes és tekintélyes szavát fölemelte egy méltatlanul letiport nemzet igazsága érdekében. Elhatározta, hogy egyhangu lelkesedéssel és minden rendelkezésre álló erővel és eszközzel eleget tesz Rothermere lord ama felhívásának, hogy megfelelő tudományos, irodalmi és statisztikai anyaggal támogassa a trianoni béke revíziójának Rothermere lord által felkarolt propagandáját. E célból megfelelő sajtóbizottságot küld ki, amelynek tagjai: *Milotay István* dr., *Eckhardt Tibor*, *Barabás Albert*, *Pethő Sándor* dr., *Ajtay József* dr., *Cholnoky Jenő*, *Hóman Bálint*, *Nagy Emil* dr., *Mornyánszky Gyula* dr., *Gulyás Pál* dr., *Mihelics Vid*, *Törs Tibor* és *Csizmadia László*. Ennek a bizottságnak hazafias kötelességévé teszi a rendkívüli közgyűlés, hogy zsurnalisztikai és publicisztikai munkájával, nemkülönben a megfelelő és szükséges információs anyag beszerzésével önzetlenül támogassa ezt a nemzetünkre nézve oly sorsdöntő gondolatnak megvalósítását. Javasolja a rendkívüli közgyűlés, hogy ez a bizottság lépjen haladéktalanul érintkezésbe, esetleg olvadjon be abba a nagy országos szervezetbe, amelyet különböző társadalmi tényezők létesítettek a béke revíziójának munkálása érdekében.

Egyidejűleg kimondja a rendkívüli közgyűlés, hogy Rothermere lordot a

Pethő Sándor dr. főtktár határozati javaslatának második része így szól;

— Ez alkalommal határozza el a rendkívüli közgyűlés azt, hogy miután az olasz nemzet sajtója volt az, amely elsőnek emelte fel szavát a magyar nemzet történelmi igazsága érdekében, fejezze ki háláját és köszönetét az olasz nemzeti sajtótestületnek. Ebből az alkalomból a következő sürgőnyt intézi a Pátria Klub elnöksége az olasz sajtótestületekhez:

— A magyar sajtónak, irodalomnak, művészetnek és tudománynak a Pátria Klubban tömörült képviselői Rothermere lordnak a trianoni béke revíziója érdekében kifejtett tevékenysége alkalmából mélységes hálával és tisztelettel köszöntik az olasz nemzeti sajtó képviselőit, mint akik elsőnek karolták fel a világsajtóban a magyar nemzet történelmi igazságait. Tesszük ezt abban a reményben, hogy a vezető nagy latin nemzet társadalma a jövőben is támogatni fogja Kossuth Lajos szerencsétlen és büszke országának nehéz küzdelmét léteért és jövőjéért.

A Pátria Klub rendkívüli közgyűlése a határozati javaslatokat egyhangu lelkesedéssel fogadta el.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MINDEN HÓDOLATOT, A NYÁR MINDEN VIRÁGÁT ROTHERMERENEK!

MÁMOR-LÁVA önti el az országot, a revíziós hit és akarat egyre nagyobb tért hódít és hull a hódolat rózsája Rothermere lábai elé. Ezerszámra viszi a drót az üdvözlő sürgönyöket Londonba és őszintén fájljuk, ha csak mutatókat adhatunk az örömtüzekből:

A „Magyar Nemzeti Szövetség” elnöke, minden nemzeti megmozdulás lelke, *Perényi Zsigmond* báró küldte az első táviratot a Szövetség nevében:

Szövetségünk évek óta küzd a háborus gyűlölet diktálta igazságtalan trianoni béke revíziójáért, mely nemcsak valamikor virágzó országunkat tette tönkre, de lehetetlenné teszi a középeurópai államok békés együttműködését és ezzel egész Európa egészséges gazdasági életét és fejlődését. Szövetségünket és az egész magyar nemzetet, mely a jótéteményeket sohasem felejtí el, a legmélyebb hálára kötelezte le Önnek a Daily Mailben közzétett bölcs és az egész világnak szóló cikke, mellyel az igazság érdekében sorompóba szállt. A mindenható Istennek áldása kísérje Önt és nagy nemzetét.

A Magyar Nemzeti Szövetség nevében:
Perényi Zsigmond báró, elnök.

A budapesti ügyvédi kamara a következő táviratot küldte Rothermerenek, a magyar ügy védőjének:

Lord Rothermere

London, Daily Mail.

— A budapesti Ügyvédi Kamara mély tisztelettel és hálás köszönettel üdvözlí Lordságodat az emberszeretet és igazságérzet szülte azon nemes buzgólkodásért, amelyet az embergyűlölet és igazságtalanság által tönkretett Magyarország érdekében kifejteni kegyeskedik. Az emberi kultúra alaptörvénye, hogy az igazságnak győznie kell a hazugság fölött. Meg vagyunk győződve róla, hogy Lordságod segítségével sikerülni fog a magyar becsületességnek a maga igazát kivívnia.

Pap József elnök.

A jogászvilágot követték az orvosok a következő hódolással:

Rothermere lord, Daily Mail,

London.

Ezeréves magyar hazánk, melynek történetét véres betűkkel írta meg Clio s mely a Nyugat védelmében becsülettel állotta meg helyét, romokban hever s vele haldoklik a magyar nemzet intellektuális társadalma.

A trianoni igazságtalan béke éhhalálra ítélt bennünket mind, akik a kultúra fáklya-hordozói voltunk.

A Budapesti Orvosok Szövetsége köszönettel és hálával ragadja meg azt a baráti kezét, melyet Lordságod az örök igazság, a becsületesség és a harcmezőn hősiiesen elvérzett egymillió britt katona megszentelt emléke érdekében mindnyájunk felé nyujt és Isten kegyét kéri ahhoz a munkához, amelyet a jog és a méltányosság fog diadalra juttatni.

Fogadja Lordságod a budapesti orvosi rend soha el nem hamvadó, hálás köszönetét. Az ezeréves pillérek újraépítésénél Lordságod segítő munkatársai akarunk lenni.

A Budapesti Orvosok Szövetsége

<i>Gerlóczy Zsigmond,</i> a felsőház tagja, egye- temi tanár, elnök.	<i>Hüllt Hümmér,</i> egészségügyi főtan., egyet. tanár., alelnök.	<i>Vladár Márton,</i> egészségügyi főtan., alelnök.	<i>Gross Károly,</i> s. k. miniszteri o. tanácsos, főtítkár.
--	---	---	--

Az orvosok után a mérnökök és építészek céhe következett a Hála ragyogó felvételében, ezzel a távirattal:

Milord! A Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége a hazafias érzéstől áthatott mérnöktársadalmat egyesíti magában s közel kétezer tagot számlál, kik közt a magyar mérnökség összes vezető egyéniségei helyet foglalnak. 1919-ben történt megalakulásakor azt a célt tűzte maga elé, hogy a nemzeti erőt konzerválva, megcsonkított hazánk rombadőlt gazdaságának újraépítésén munkálkodjék. A magyar mérnökség, mely tagjai munkakörének és befolyásának szálain keresztül a nemzet gazdasági szervezetének ütőerén tartja kezét, jól tudja, hogy erőteljes gazdasági élet és erőteljes nemzeti munkakifejtés a trianoni határok közt el nem képzelhető.

Előttünk a dicső Corvin Mátyás király Nagymagyarországának képe lebeg s törekvésünk legalább is a történelmi Magyarországnak mint kerek, életképes egységnek visszaállítása nemcsak etnográfiaia, de főleg gazdasági okokból is.

Mi bizó szívvel tekintünk a távoli harcmezők felé is, ha kell! De hisszük, hogy a magyar igazság kiderül a maga őszerejéből is. Ezért hálával és elismeréssel fogadjuk Lordságod nemes és nagyjelentőségű kezdeményezését, mely a középeurópai probléma helyes felismerése révén az első kívülről jövő lépés a magyar ügy igazságához és annak békés megoldásához s ez alkalommal Lordságodat hazafias melegséggel köszöntjük.

A magyar mérnökség teremtette meg nemcsak a trianoni határok között, hanem a történelmi Magyarország területén az építési és műszaki műveket, melyeken ezeréves múltunk, mai kulturánk, a nyugati műveltségnek keleti előőrseként épült fel s melyek a trianoni szerződés következtében tulnyomó részben idegen államok birtokába jutottak. Nem fogjuk elmulasztani, hogy a nekünk, mérnököknek, jól ismeretes, erre vonatkozó gazdag adathalmazt, valamint az erőszakolt trianoni határok tarthatatlanságát igazoló anyagunkat, Lordságodnak rendelkezésére bocsássuk.

Midőn Lordságodnak újból igaz hálánkat fejezzük ki, maradtunk mély tisztelettel *Dalmady* Ödön miniszteri tanácsos, elnök, *Frohner* József dr. okl. gépészmérnök, főtítkár.

Az evangélikus egyház üdvözlete.

A dunáninnyi evangélikus egyházkerület őszi közgyűlésén *Kéhler* Zoltán dr. egyházkerületi felügyelő tette szóvá a Rothermere akciót:

— Nem mulaszthatom el — mondá — hogy mint a tiszta levegő után sóvárgók egyike, ezen a helyen is elsősorban meg ne emlékezzem az isteni gondviselés iránti legmélyebb hálával arról a friss légáramlatról, amely országsirunkban utat talált végre éppen a közelmúlt napokban. Ennek az Isteni parancsszónak kovácsa az a nemes lord, aki pusztá kézzel bár, de az igazság ezeréves legyőzhetetlen hatalmával szembefordult a ránk leső ellenségek nagy tömegével. Egyházkerületünk szétdarabolása, iskoláinknak idegen államba való beolvasztása ellen, mivelhogy ez nem jog, hanem erőszak alapján történt olyan nép részéről, amelynek az ősi magyar földhöz semmi jussa sincs, a leghatározottabban tiltakozunk, mert jogosnak el nem ismerjük. Magyar hazánk területi épségéért és iskoláink visszaszerzéséért minden erőnkkel küzdeni fogunk,

Lándori *Kéhler* Zoltánnak nemes hévvel előadott beszédét a közgyűlés tagjai lelkes tapsal fogadták.

Az egyházkerület ezután a következő táviratot intézte lord Rothermerhez:

— Mi a dunántuli ágostai hitvallású evangélikus megcsonkított egyházkerületnek a mai napon Budapesten tartott közgyűlésén összegyűlt tagjai a legnagyobb csodálattal figyeljük azt a nemes harcot, amelyben Lordságod a Szent Grál lovagjainak ezüst vértzetében a jelenkor leghatalmasabb fegyverével, a sajtó hatalmával küzd a hazugság százfejű sárkányával szemben.

— A Lordságod által hirdetett új evangélium igazságait mi sem bizonyítja jobban, mint a minden oldalról felhangzó sziszegése ama telhetetlen hidrának, amely a rablott zsákmányt védeni igyekszik. Az igazság győzelmét azonban feltartóztatni nem lehet, a szétdarabolt, sárbatiport, lefegyverzett magyarság millióinak imája kéri a seregek urát arra, hogy segítse az igazság törhetetlen és lánglelkű bajnokát a teljes győzelemre, mert mi bátran mondhatjuk, a zsoltár szavával: „bírálj meg bennünket Uram a mi igazságunk és ártatlanságunk szerint.”

A magyar igazság, a mi igazságunk feltartóztatlan győzelme biztos reményében üdvözljük Lordságodat és kérjük az igazság diadalra juttatása érdekében folytatott munkájára Isten áldását és tolmácsoljuk egyházkerületünk egész közönségének hálával teljes köszönését.

A magyar zsidóság Rothermerehez.

A magyarországi zsidóság is jelentkezett csatlakozásával. Az „Országos Izraelita Iroda” nevében a következő távirat ment el a Daily Mail főszerkesztőjéhez:

— Az Országos Izr. Iroda Kuratóriuma hálás szívvel üdvözlí Lordságodat abból az alkalomból, hogy szerencsétlen porba sujtott nemzetünk igazságát egy ellenséges világgal szemben fenn hangoztatja. Mi, zsidóvallású magyarok, ezer éve lakunk e hazában, ezeréves viszontagságos történetében a nemes magyar nemzettel jóban és rosszban osztozkodtunk. Közülünk soha áruló nem támadt, sőt elszakított hittestvéreink gyötrelmeket és üldözést szenvednek az új uralom alatt magyarságuk miatt. Isten áldása kísérje Lordságodat az igazságos ügyért való nemes küzdelmében. Az Országos Izraelita Iroda nevében:

Dr. *Eulenberg Salamon*, udvari tanácsos.

A Tisza-Duna völgye köszönti a Lordot.

A Tisza-Dunavölgyi Társulat elnöksége nemes mozgalmának megindítása alkalmából köszönőiratot intézett *Rothermere* lordhoz. A köszönőirathoz térképpel fölszerelt leírást is mellékelte az elnökség, amelyben a magyarországi ármentesítések és általában az árvédelem szervezetének ismertetése mellett kimutatta azt, hogy a trianoni békeszerződés az ország vízrajzi egységének szétszaggatása által Magyarországnak a világon párját ritkító árvédelmét csődbe juttatta s egy csapással megsemmisítette 80 év fáradhatatlan munkájának eredményét.

Rámutat az ismertetés arra, hogy a jelenlegi Magyarország területén fekvő négy-millió katasztrális holdnyi ármentesített terület a csonka ország területének negyed részét teszi és éppen azokat a területeket foglalja magában, amelyek az ország éléskamrája voltak és hogy e terület árvédelmének biztonsága teljesen az utódállamok kényének van kiszolgáltatva, mert az utódállamok a területükön fekvő folyószakaszok árvédelmét korántsem kezelik azzal a lelkiismeretességgel, mint a magyar fenhatóság alatt működő ármentesítő társulatok. Így a csonka ország termelőföldjeit állandóan fenyegeti az utódállamok felől bekövetkező elárasztás veszedelme, amint hogy az a Körösök vidékén 1925 decemberében már tényleg be is következett.

Kalapot lenget az egész világ magyarsága.

Rothermere nevét zengik a hegyek, a rónák, ezrével mennek Londonba a köszönő-köszöntő sürgönyök; teljes lehetetlenség a századrészeről is megemlékezni e szűkre szabott helyen.

De nemcsak itthon mozdul meg megye, város, egyesület és mindenki, aki él, határt nem ismerővé lett az Amerikában élő magyarság lelkesedése is. Erről a tengerentúli lobogásról így emlékezik meg egy amerikai sajtótudósító:

76 Amerikában az emberek százezreinek nagy tetszésével találkozott Rothermere

lordnak a Daily Mailben „Magyarország helye a nap alatt“ cím alatt írott cikke. A newyorki sajtó érdeme szerint foglalozik a kérdéssel és különösen a Newyorkban megjelenő „Amerikai Magyar Népszava“ nevű napilap tulajdonít megérdemelt fontosságot azoknak a következményeknek, amelyeket Rothermere cikke fejteget.

Konta Sándor, magyar születésű tekintélyes amerikai polgár, aki az amerikai politikai életben ismertnevű ember az egész kérdést felölölő nyilatkozatot tett a Daily Mail számára.

Konta Sándor részletesen fejtegeti azokat a lehetetlen állapotokat, amelyeket a trianoni igazságtalan béke és Magyarország feldarabolása Közép-Európában teremtett és megállapítja, hogy Magyarország feldarabolásával a trianoni béke a történelmi multon alapuló nemzeti eszme ellen követett el bűnt, csak a magyar nép szívósságának, bölcsességének és a békét szolgáló türelmének köszönhető, hogy egész Európát lángba borító kirobbanás nem következett még be. Ellentállás helyett az igazságba vetett bizodalom ma a fegyvere a magyar népnek és Rothermere lord cikke beigazolta, hogy a magyar nép joggal bizhat az igazságban, mert a cikk ugyanakkor, amikor Európa békéjét keresi, a magyar igazságot védelmezi, mert a kettő nem választható el egymástól.

Konta Sándor a továbbiakban elismeréssel és a legnagyobb hódolattal emeli ki azokat az érdemeket, amelyeket Rothermere lord cikkével szerzett.

És elindultak az amerikai magyarok gratuláló kábelei is Rothermere lord címére.

Cleveland magyar protestáns papjai küldötték az első sürgönyt a Lordnak. Ezt követte az „Egyesült Magyar Egyletek“ kábele, amelyet Baskó Béla és Vasvári Ödön ref. lelkészek írtak alá.

A trentoni „Független Polgárok Köre“ a következő sürgönyt küldötte:

Lord Rothermere,

c/o Daily Mail, London, England.

We send our heartiest greeting to you, for the noble and just stand you have taken in the interest of Hungary. Independent Hungarian-American Citizens Club of Trenton, Stephen Tátray, President. Nicholas Binder, Secretary. Stephen Smutko, Trustee.

Az „Amerikai Magyar Népszava“ különlenyomatokban terjesztette a szenzációs Rothermere-cikket és a lap főszerkesztője Berkó D. Géza a következő kábellet fordult Rothermerehez:

— Minden józanul gondolkozó embernek be kell látnia, hogy Viscount Rothermere kiváló államférfiu és ujságíró „Hungary's Place in the Sun“ cím alatt a Daily Mail június 21-iki, keddi számában megjelent cikke a helyes irányban tett lépést jelenti. Az ugynevezett trianoni békeszerződés 125.000 négyzetmérföldről 36.000 négyzetmérföldre csökkentette Magyarország területét, több mint 3,500.000 fajmagyart igaztalanul elszakított és alacsonyabbrendű nemzetek kegyetlen és igazságtalan bánásmódjának tett ki; ezeket a bűnöket jóvá kell tenni a közel jövőben, ha el akarjuk kerülni az új középeurópai konflagrációt. Háromszoros éljen Viscount Rothermere-re.

Az Egyesült-Államokban lévő Perth Amboynak és vidékének magyarsága nagygyűlést tartott és az alábbi kábelsürgönyt küldötte Rothermere lordnak:

— Mi, az Egyesült-Államok magyar származású polgárai, akik Pert Amboyban és környékén, New Jersey állam Middlesex countyjában lakunk, nagygyűlésre jöttünk össze, hogy egyhangú elhatározással juttassuk kifejezésre valamennyiünk őszinte háláját és nagyra-becsülését Rothermere lord őexcellenciája iránt bátor és megértő tiltakozásáért Magyarország és annak a magyar népnek ügyében, amelynek területe az igazságtalan trianoni békeszerződés eredményeként 125.000 négyzetmérföldről 36.000 négyzetmérföldre csonkított, melynek lakosságából három és félmillió magyart igaztalanul kiszolgáltattak alacsonyabbrendű nemzetek elnyomásának és amelynek világba kiáltott tiltakozó szava jóvátételt követel azért a jogtalanságért, amelyet elkövettek egy ártatlan nemzetten, amelynek egyedüli célja Közép-Európa békéjének biztosítása.

A *kanadai* magyarok a következő levéllel fordultak a Lordhoz :

— Sok ezren jöttünk ide, hogy a szabad britt lobogó alatt építsük fel új otthonunkat az elvesztett helyett és most, amidőn azt hallottuk, hogy egy angol volt az, aki nemzetünk történelmének legnehezebb óráiban segítségünkre sietett, szívünket a legmélyebb hálaérzet töltötte el. Magyarország, ahol a mi bölcsőnk ringott, nemes faj hazája, olyan fajé, amely sohasem fogja elfelejteni, hogy a legnagyobb szükség idején a leghatalmasabb és leggazdagabb ország sietett segítségére és ez a körülmény bennünket, a britt zászló alatt élő magyarokat is meg fog erősíteni abban, hogy a népet, amely nekünk menedéket adott, midőn ősapáink ezeréves országát el kellett hagynunk, fokozottabb mértékben tiszteljük és szeressük.

Rothermere köszönete.

A nagyszerű nemzeti felbuzdulás mélyen meghatotta Rothermeret. Ezernyi dolga közepette is időt szakított arra, hogy feleljen a levelekre, kábelekre, telegrammokra.

Első levelével a „Társadalmi Egyesületek Szövetségét” kereste föl :

Fogadják kérem, őszinte köszönetemet a TESZ nevében irt szives levélért.

Midőn legutóbb meglátogattam Budapestet, mindenütt láttam a gyászos fekete „T” betűt az emlékeztető fáklyával és nagyon meghatott, hogy a nép minden rétege viselte, különösen az ifjuság és a nők. Azóta sok száz levelet kaptam, mind az egység és a hazaszeretet ugyanazon érzelmeit fejezik ki. A szövetségükben tömörült negyvenhat egyesület mindenesetre hatalmas befolyást gyakorol a magyar közvéleményre, melynek egysége lehetetlen, hogy ne legyen hatással az Önököt környező nemzetekre és a nagyhatalmak kormányaira. Az Önök egyesített alkotmányos törekvései, meggyőződésem szerint, nem hosszú időn belül megvalósulnak, engem pedig meglepéssel tölt el, hogy módomban volt némi mértékben segíteni a Magyarországgal szemben való igazságosság elérésében és egy másik európai háború szerencsétlenségének elhárításában.

Kiváló tisztelettel
Rothermere.

A parlament elnöksége a következő választ kapta Rothermeretől :

Puky Endre urnak, a képviselőház alelnöke

Budapest,

Kedves Uram, kérem fogadja őszinte köszönetemet igazán kedves leveléért. Nagyon mélyen hatott rám az a megindító demonstráció, mely a magyar parlamentben ment végbe, amikor leveletem felolvasták. Az összes pártoknak ez alkalommal való egysége és a hasonló érzések kifejezése a sokszáz levélben, amit azóta kaptam egész Magyarország mindenféle rangú és mindenféle társadalmi osztályhoz tartozó embereitől, meggyőz engem arról, hogy az önök nemzeti reményeinek megvalósítása hosszú időre nem halasztható.

Mélységesen hálás vagyok, hogy valamit tehettem azért, hogy Magyarországra nézve az igazságtétel biztos bekövetkezését elősegítem és ezzel egyszersmind egy másik európai háború veszedelmét elhárítsam, — vagyok igaz híve

Rothermere.

Eöttevényi Olivérnek, a Magyar Külügyi Társaság ügyvezető alelnökének hozzá intézett levelére így felelt a Lord :

— Igen tisztelt Uram! Kérem sziveskedjék őszinte köszönetemet elfogadni szives leveléért. Ugy az Ön h iradását, mint az Önök nagy szervezetének számos helyicsoportjától, Magyarország különböző részeiből érkező h iradásait nagy meglepéssel vettem. A lelkesedésnek és egységnek az a szelleme, amely ezekből és sok száz más közlésből visszatükröződik, mély benyomást gyakorolt reám. Ha ez a szellem továbbra is megmarad, a magyar nemzet friss reményeinek hamarosan valóra kell válniuk. Mélységes hálával tölt el

a tudat, hogy a Magyarországnak szolgáltatandó igazság érdekében tett erőfeszítéssel valamelyest én is hozzájárulhattam e cél eléréséhez és ilyen módon közreműködhetek egy újabb európai háboru katasztrófájának elhárításához.

Őszinte tisztelője

Rothermere.

Józan Miklós unitárius püspöki vikárius annak az egyháznak a magyarországi feje, amely először hívta fel a világ figyelmét a vérlázító igazságtalanságokra, amelyeknek az elszakított országrészek vallási és nemzetiségi kisebbségei a szenvedő alanyai, az egész unitárius egyház nevében üdvözölte Rothermere lordot. Erre az üdvözlésre Rothermere a következő választ küldte:

— Főtisztelendő Uram! A leghálásabban szeretném Önnek megköszönni szívélyes levelét. Mély benyomást tett reám úgy az ebből, mint a többi — a magyarországi keresztény felekezetek fejeitől, továbbá a politikai, ipari, társadalmi és tudományos egyesületektől érkező levélből kiáradó mélységes együttérzés és lelkesedés.

— Ha ezt a szellemet meg tudják Önök őrizni, — ügyük győzelme biztos és én boldog leszek, ha én is tehetek valamit a magyar nemzet érdekében az igazságért és ha el tudom fordítani a fejek felől egy jövő háborunak a szerencsétlenségét.

Kiváló tisztelettel

Rothermere.

Raffay Sándor dr. bányakerületi evangélikus püspökhöz a következő levél érkezett:

Főtisztelendő uram! A legszivesebben sietek önnek köszönetet mondani leveléért. Semmi sem tett rám mélyebb benyomást, mint az a sok levél, amelyek mindegyike kifejezi a magyar népnek az igazság melletti helytállásában kifejtett törhetetlen egységét és lelkesedését. Ezek a levelek úgy az egyes személyeknek, mint a politikai, vallásfelekezeti, ipari, társadalmi és tudományos rétegek soraiból érkeztek hozzám. Meg vagyok győződve arról, hogy ezzel az egységességgel az önök reményeinek diadala biztosítva van és valóban nagyon hálás vagyok, hogyha ebben az ügyben: a jövő háboru katasztrófáinak elhárítása érdekében én is tehetek valamit. Van szerencsém a legmélyebb tisztelettel köszönteni

Rothermere.

Lukács György dr., v. b. t. t., ny. kultuszminiszter, aki hervadhatatlan érdemeket szerzett külföldi konferenciákon vívott harcaival, levélben köszöntötte a Daily Mail főszerkesztőjét, aki a következőkben válaszolt Lukács Györgynek:

Kegyelmes Uram! Kérem, fogadja leveléért leghálásabb köszönetemet. Igen mély benyomást tett énrám annak megállapítása, hogy nemcsak a magyar nemzet összes osztályai körében milyen összetartás és nagy lelkesedés uralkodik a nemzeti egység helyreállításának kérdésében, hanem az utódállamokban is, valamint az egész világon. Meg vagyok arról győződve, hogy ez az összetartás és lelkesedés feltétlenül eredményre fog vezetni a törvényes eszközök igénybevételével és igen nagy meglepésemre szolgál, hogy bizonyos fokig sikerült nekem a Magyarországgal szemben való igazságra hivatkozással a világ lelkiismeretét felrázni, melynek elérésével, meggyőződésem szerint, Európától egy jövő háboru veszedelme távoltartható lesz. Vagyok excellenciádnak alázatos szolgálója. — *Rothermere.*

Nincs messze a felszabadulás napja.

Zalavármegye törvényhatósága őszi közgyűlésén meleghangú hosszabb táviratban üdvözölte és köszöntötte lord Rothermeret a magyar igazság érdekében kifejtett önzetlen munkásságáért.

Az üdvözlő sürgönyre Rothermere sajátkezűleg írott levélben felelt Bódy Zoltán alispánnak, amely szószerint a következőleg hangzik:

London, szeptember 10.

Kedves Uraim!

Nagyon le vagyok kötelezve azért a határozatért, amelyet Ön Zala-vármegye népének megbizásából küldött és örömmre szolgál, ha megkapom az albumot is.

Megelégedésemre szolgál, hogy sikerült felráznom a civilizált világ lelkiismeretét és felkelteni figyelmét a trianoni béke súlyos veszélyeire és igazságtalanságaira. Meg vagyok róla győződve, hogy Magyarország felszabadulásának napja nincs már messze. Legyen meggyőződve, hogy Magyarország jogainak biztosítása érdekében kifejtett fáradozásaimat nem fogom abbahagyni mindaddig, amíg munkámat siker nem koronázza.

Rothermere.

A Lord válasza a »Hangya« üdvözlésére.

Az ország legnagyobb szövetkezeti organizációja a „Hangya” is meleg üdvözlő levéllel köszöntötte Rothermeret. A Lord válaszkép Balogh Elemérhez, a „Hangya” vezérigazgatójához a következő levelet intézte:

Tisztelt Uram!

Engedje meg, hogy megköszönjem nagyon kedves levelét és fontos tájékoztatását, amelyet az Ön nagy intézetének és Magyarország földműveseinek a trianoni béke alatti helyzetéről küld.

Megjegyzései teljesen megerősítik véleményemet, amely Magyarországon tett látogatásom alatt alakult ki és világossá tesz, hogy nem engedhető meg, hogy a dolgok jelenlegi állapota sokáig fennmaradjon.

Végtelen fontossággal bír ugy Magyarország, mint egész Európa érdekében, hogy a szerződés revíziója alá kerüljön és megelégedésemre szolgál, hogy módomban állott az egész civilizált világ figyelmét felhívni a jelenlegi helyzet veszélyeire és igazságtalanságára.

Biztosak lehetnek, ugy Ön, mint kartársai Magyarországon, valamint az elszakított területeken, hogy nem fogom abbahagyni Magyarország igazának biztosítása érdekében való küzdelmeimet, míg munkámat siker nem koronázta.

Maradok tisztelettel legőszintébb hive:

Rothermere s. k.

A magyar Hála szalutál a Lord előtt.

Megemlékeztünk már arról a dolgok kronológikus megrögzítésekor, hogy 20 hatalmas album lett a Rothermere lordot köszöntő aláírásokkal tele ivekből. Ugy volt, hogy az „Interparlamentális Unió” párisi konferenciájára elutazott magyar politikusok ott adják át az éppen Párisban időző Rothermerének a nemzet háláját szimbolizáló köteteket, voltak azonban aggodalmaskodók, akik szerint az ellenséges érzésű francia sajtó provokálásnak vélhetné ezt a demonstrációt. Helyesebbnek látszott hát, hogy közvetlenül Londonba juttassák el Rothermerehez.

Az „Interparlamentáris Unió” konferenciáján megjelent magyar urak így is fölkeresték a Párisba érkezett Rothermeret Teleki Sándor gróf vezetésével, hogy tisztelegjenek illusztris barátunknál és megköszönjék mindazt, amit eddig cselekedett.

A Daily Mail főszerkesztője kitüntető szívélyességgel fogadta a küldöttséget, amelyet lunchön látott magánál vendégül. A lunchön a Daily Mail főszerkesztőjével az élén a szerkesztőség több tagja is megjelent. A beszélgetés során, amelyet Rothermere a küldöttség tagjaival folytatótt, ráterelődött a szó a menekültek ügyére is.

Rothermere egyszerre csak spontán elhatározással kijelentette, hogy százezer pengőt utalványoz a megszállott területekről Csonka-Magyarországra menekültek felségélyezésére és felkérte gróf Teleki Sándort, hogy a TESz bizottsága útján intézkedjék ennek az összegnek a felosztásáról.

Este gróf Teleki Sándor a Daily Mail szerkesztőségének Párizsban időző tagjait dinén látta vendégül.

... Rothermere lord ezzel a fejedelmi ajándékkal megkoronázta eddigi ténykedéseit és bizonyságott tett arról, hogy nem a szavak, a tettek embere.

Magyar éjszaka a Szajna mellett.

Rothermere lord párisi időzése alkalmából nem akarta elmulasztani azt, hogy a magyar sajtó Párisban tartózkodó tagjaival érintkezést ne találjon. Nehogy azonban ennek a találkozásnak tüntetés-jellege legyen, tartózkodott a nyilvánosságtól és attól, hogy ezt a francia sajtó elfogult hangon tárgyalhassa, — ellenben a zszurnalisztikai kapcsolat kölcsönös megbecsülésével kívánta kifejezni szimpátiáját a Párisban időző magyar zszurnalisztákkal szemben, az által, hogy a Daily Mail párisi szerkesztősége útján egy vacsora keretében üdvözölte a magyar sajtót.

A Szajna partján, a Quai de Saint Augustin-en van Páris egyik legrégebbi és legelőkelőbb, egyben legintimebb restaurantja, a La Pironse, amely ugyszólván csak különtermekből áll. Ebben a finom helyiségben volt egy tizterítékes villásreggeli, ahol a házigazda szerepét a három angol szerkesztő: Mr. W. L. Warden, a Daily Mail párisi directeur generalja és Harold G. Cardozo, valamint C. T. Martin töltötték be.

A finom izléssel díszített asztalon piros és fehér szegfükből örökzöld levelek között a magyar színek voltak kirakva.

Fesztelen és élénk beszélgetés indult meg a nagy világlap párisi vezetőivel és igen sok kérdés merült föl, amelyről komoly eszmecsere folytattak. Vacsoraközben igen ötletes felkösztöntőt mondott Gölner Aladár dr., aki a szellemi együttműködés párisi intézetében a magyar osztály vezetője. És arra való hivatkozással, hogy a magyar színek vannak az asztalon — mint mondotta — nem várja be a vacsora végét, hanem közben mond köszönetet a Daily Mail figyelméért, főleg pedig elsősorban azért, hogy a Daily Mail ilyen bátor és nyílt harcot indított a magyar igazság mellett.

Mr. Warden válaszolt az üdvözlésre. Őszinte elismeréssel nyilatkozott a magyar sajtóról, amelyet — mint mondotta — jól ismer és méltányol. Különösen hangsúlyozta, hogy milyen elismerésre méltó a magyar sajtó komoly és méltóságteljes magatartása a külügyi kérdésekben.

Majd emelt hangon így fejezte be beszédét: — a Daily Mail célja a jóváteendő rossznak jóvátétele és az emberek által elérhető jónak elérhetése.

... Itt, ebben az idegen környezetben — írja haza a jelenvoltak egyike a Szajna partján, rendkívül jól esett ez a hang, amely — jól tudjuk — milliók számára jelent publicitást, nemcsak a kontinensen, de az oceánon túl, Amerikában is.

Hogy milyen arányu ez a publicitás, arra fogalmat ad, hogy amikor Rothermere lord legutóbbi nyilatkozatát átkábeleztek az amerikai sajtónak, onnan hetven amerikai lap részéről hivatalosan visszakábeleztek Londonba a Daily Mailhez, hogy a leadott cikk-

nek csehszlovák köztársaságra vonatkozó részét valóban helyesen közölték-e velük? Lord Rothermere közvetlen intézkedésére ekkor azt válaszolták az amerikai lapoknak, hogy legyenek nyugodtak, teljesen jól kapták meg a cikket.

Ehhez képest vett azután tudomást az amerikai sajtó a legújabb Rothermere-cikkről is.

A Daily Mail óriási londoni apparátusa mellett teljesen hasonló arányu a párisi szerkesztőség és kiadóhivatal és nyomda működése is. A Rue de Sentierben egy ötemeletes palotában van a Daily Mail párisi szerkesztősége, amelynek, hogy egyebet ne említsünk, két közvetlen telefonvonala van Londonnal. Az egyiket dolgoznak, a másik csak tartalékul szolgál, hogyha az egyik vonalon zavar támadna. Akárcsak egy házitelefonon, úgy beszélnek a Lamanche csatornán át a párisi és londoni társszerkesztőségek. A lap anyagát négy, hat, kilenc és tizenegy órakor kicserélik és Londonban és Párisban egyszerre nyomják a rotációsok a lapot, amely itt is, ott is egyszerre jelenik meg.

A vacsora végeztével, amikor már nem is gondolt senki toasztra, egyszerre csak felállott helyéről — most már angol szokás szerint — Mr. Garedzo, a párisi főszerkesztő és poharát felemelve, csak ennyit mondott:

— *Magyarország megnagyobbodásáért!*

Pillanatokig csend támadt ezekre a szavakra. Néma meghatottság ülte meg a szíveket és az az érzés töltött el bennünket ujongással, hogy itt komoly, igaz, megbízható barátokkal találkoztunk.

Hazajön Várad, hazajön Kassa. . .

A Szajnaparti esték vendégei sorában ott volt *Strauss* István orsz. képviselő is, aki a következőkben nyilatkozott a Lorddal való találkozásáról:

— Az „Interparlamentáris Unió“ párisi tartózkodása alatt kaptuk a hirt, hogy Rothermere Párisba érkezik. Nekem kezdettől fogva az volt a nézetem, hogy a magyar ügynek olyan kimagasló önzetlen és semmiféle akadálytól meg nem riadó képviselőjénél, amilyen Rothermere lord, a magyar képviselőcsoportnak feltétlenül tisztelnie kell, mert ez a legkevesebb, amivel neki tartozunk. De az álláspontok különbözők voltak. Mint ellenzéki képviselő megmaradtam a magam álláspontja mellett és amint információt kaptam arról, hogy Rothermere lord szeptember elsején Párisba érkezik, elhatároztam, hogy jelentkezem nála tisztelgés céljából.

Tisztában voltam azzal, hogy ha csak családommal megyek is el hozzá, az egész magyar társadalom hálijáról, törhetetlen ragaszkodásáról beszélhetek előtte és arról is, hogy Magyarországon ma már mindenki kalapot emelve említi Rothermere lord nevét.

— Arról nem is beszélek, hogyan is jutottam a lord elé. Részéről semmiféle nehézséggel nem találkoztam. Szeptember 2-án délután két órakor kaptuk a Trianon-szállóba a jelzést, hogy aznap délután öt órakor a lord szívesen lát, sőt teára is meghívott. Azokkal a képviselőtársaimmal tehát, akik a Trianon-szállóban laktunk, öt órára úgy mentünk tisztelgési Rothermere lordhoz, mint a magyar ügynek legbátrabb vezéréhez, akinek akciója szinte példátlan a világtörténelemben. Mert alig van olyan államférfi, aki anélkül vállalkozott volna az igazság kivívására, hogy a győzelemben legalább hazájának egyetemes érdekei révén közvetlenül érintve ne legyen.

Felejthetetlen marad előttem örökre az a benyomás, amelyet reám a lord kézszerítése és egész egyénisége gyakorolt. Prototípusa az egyszerűségnek és nemzetközi tájékozottságával ura minden nagy koncepciónak. A mi országunkat közjogában és régi területének összetételében úgy ismeri, mint államférfiaink közül a legjobbjaink. Még azt is tudja, hogy Magyarország védőasszonya a Boldogságos Szűz. Ezt megindulva említette előttem.

Nem az én leányom angolnyelvű üdvözlő szavaira, nem *Jókai-Ihász* Miklós képviselőtársam köszöntőjére adott válasza varázsolt el engem, hanem a tea alatt folytatott eszmecsere sokféle magyarországi kérdéstről.

Briand külügyminiszter beszédére Rothermere lord megjegyezte, hogy ő sem érti egészen ezt a beszédet s éppen ezért bizalmasan fog vele beszélni szavainak célzatáról, amit annál inkább megtehet, mert Briand jó barátja.

Arról még beszélni sem engedett, hogy Magyarország ne győzzön az általa kibontott zászló alatt területének visszaszerzésére irányuló akcióban.

Fanatikusan hisz abban, hogy Magyarország csak győzhet és győzelme annál nagyobb lesz, minél tovább huzzák-halasztják a trianoni békekötésben érdekelt államok a békeszerződés revízióját.

Beszélt a magyar közéleti viszonyokról is. Ismeri berendezkedésünket és nem találja egészen demokratikusnak Teljesen tájékozva van azokról a sebező törvényhozási alkotásokról is, amelyek a forradalom nyomában jöttek létre és nem váltak előnyére a magyar egységnek.

De ő Magyarország belügyeivel egyáltalán nem kíván foglalkozni. Szerinte minden rendbejön, ha az általa felkarolt nagy probléma diadalmasan megoldódik.

A királykérdést is említettem előtte. Rothermere lord hangsúlyozta, hogy aggályai vannak a jogfolytonosság szempontjából, de álláspontja ebben a kérdésben az, hogy győzzön az a közjogi felfogás, amely a magyar nép javát leginkább szolgálja és a magyar nemzetet törhetetlen egységbe tudja tartani.

Különben ez a kérdés csak per tangensem került szőnyegre. Rothermere lord mindig vissza-visszatért az általa készített térképhez, amelyen magyar városokként szerepelnek Arad, Kassa, Pozsony, Nagyvárad és mindazok a városok és területek, amelyeknek az elszakítása ránk nézve a legfájdalmasabb a magyar élet lehetősége szempontjából.

Azzal a benyomással távoztunk Rothermere lordtól, hogy a lord olyan nemes lélek, aki azoknak a magyaroknak is meg tud bocsátani, akik az ő rendkívül nagy jelentőségű munkáját ma még nem tudják értékelni.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST TURULOS KAZETTÁJA.

MIG PÁRISBAN csengett a pohár a szebb magyar jövőért, elkészült idehaza a remekbe csinált üdvözlő felirat is, a mellyel a székesfőváros közönsége nevében köszöntötte a nemes magisztrátus a Lordot.

Az üdvözlő irat, amelyet turulos kazettában juttattak el Rothermerehez, így hangzik :

Méltóságos ur!

A világtörténelem legnagyobb igazságtalanságával sujtott s ezeréves határait vesztett csonkaország fővárosának megszámlálhatatlan baj között küzködő, de elesettségében is bizakodó népe hozza Méltóságod elé háláját, tiszteletét és igaz nagyrabecsülését azért az isteni és emberi igazság nevében megírt cikkért, melyben Méltóságod a világsajtó egyik vezető orgánának, a Daily Mail-nek hasábjain hangot adott szerencsétlen Hazánk szörnyű megcsonkítása miatt mai határainkon innen és túl milliók lelkében olthatatlanul égő fájdalmunknak.

A nyugati civilizációnak és kulturának végvárát — amely elhivatottsága tudatában törhetetlen kitartással, példátlan véráldozatokkal sokszor csaknem végpusztulása árán századokon át feltartóztatta az Európát keletről oly sokszor fenyegetett veszedelmeket, a tatárok és törökök dúlását —, a világháboru után porba sujtotta egy gyűlölet és mohóság diktálta béke, a magyar történelem legnagyobb szerencsétlensége — Trianon!

Közel nyolc esztendeje borul ránk Trianon gyászának sötétsége, nyolc esztendeje küzdünk a méltatlanul ránkzudult szerencsétlenség csapásai alatt, minden életfeltételünktől megfosztva abban a szent hitben, hogy igazságunk erősebb lesz minden gyűlöletnél, de csonka országunk lassu halálra ítélt népének s az elszakított részeken földönfutóvá lett véreinknek jajkiáltása sehol nem talál visszhangra.

S most nyolc év után, a kétségbeesés hosszú, sötét éjszakája után lelkünkben újra kisütött a nap. Méltóságod nemesen érző lelkét megihlette ezeréves sorsunk örök osztályrésze, a magyar fájdalom tollából megszólalt a magyar igazság, hogy utat találjon a művelt világ millióinak és millióinak lelkéhez, akik nem tudják, hogy a világháborut nem önös érdekek szolgálatában, de becsületbeli kötelezettségből, lovagiasan végigküzdött nemzetnek milyen sötét tragédiája játszódik le szemük előtt Európa szívében.

Az igaz ügy védelmében megírt s a világon szertehangzott szózatával Méltóságod mély és örök hálára kötelezte szerencsétlen nemzetünket, mert szent a hitünk, hogy ez a szózat Magyarország feltámadásának első harsonája. A minden magyar szívében élő ennek a mély hálának, tiszteletnek és nagyrabecsülésnek kifejezéséül, kérjük Méltóságodat, fogadja szívesen és szeretettel Budapest székesfőváros közönségétől nemesen gyakorolt hivatásának szimbolumaként az aranytollat és fővárosunk, valamint ezeréves hazánk testéből kiszakított területeken lévő városaink képeivel díszített ezt az emlékalbumot.

Kelt Budapesten, a székesfőváros törvényhatósági bizottságának az 1927. évi július hó 7. napján tartott rendes közgyűlésében.

... A díszes kivitelű albumba kötött és külön kazettában elhelyezett üdvözlőiratot, valamint az aranytollat Sipőcz Jenő dr., a székesfőváros polgármestere, szeptember első napjaiban küldötte el megleghangu levél kíséretében a lordnak.

Az üdvözlőirat és az aranytoll valóságos műemkek, méltó képviselője hazai iparművészetünk iskolázott színvonalának. Magyaros ornamentális stílus vezet végig az egész művön, a dekoratív faragástól az ötvösmunkák finoman kalapált plasztikáján át a pergament gazdag grafikai megoldásáig és ez teszi eggyé és harmonikussá az aranytollat kísérő levelével és a kettőt egybefoglaló kazettával. Minden darabja művészi kézimunka.

Az aranytoll a híres magyar nemesi díszviseletek sisakforgóinak mintájára készült. Az aranylemezből kalapált ludtoll az író és írást szimbolizáló ősi íróeszköz gondolatát fejezi ki

84 Gerincének két oldalára a Trianon óta hazáját gyászoló magyar nemzet mély fájdalmának és néma reményének minden magyar lelkében élő kifejezése: „Csonka-Magyarország

nem ország — egész Magyarország menyország" van bevésve. A tollat két cimerpajzs fogja, a magyar nemzetnek koronás cimere és Budapest székesfőváros cimere. Alatta gazdagon kiképzett karakterisztikus magyar szívmotívum, ezüst foglalatban, két oldalán egy-egy nagy smaragd-kő apró rubinokkal körülfogva: a történelmi „dizsmagyarok" ötvösműveinek kedvelt kövei, melyek a fehéren csillogó ezüst foglalattal a magyar trikolor színeit adják. Ezután egy felső és alsó arany-foglalattal közé helyezett elefántcsont forgórész következik, melynek alsó foglalata ezüst „R" betűvel (Rothermere lord nevének kezdőbetűje) van díszítve, felső foglalata zafírral ékesített aranytollban végződik.

Az üdvözlő irat a régi iratok és levelek anyagán, bőrpergamenten, Mátyás királyunk világhírű könyvtárának kézzel írott kodexei, a „Corvinák" gazdag díszítéseinek technikájával készült.

Az üdvözlőirat első oldalán a keresztdíszítés fejét „Hungária", Magyarországot és a magyar nemzetet szimbolizáló nőalak alkotja: magyar viseletben, felyén az ezeréves magyar szent korona; balkezeiben Szent István király koronázási jelvényei közül az „országalmát" jobbkezeiben a „kormánybotot" tartva, összefogja az ország és a főváros cimereit. Az egész alakot Szent István király koronázási palástja borítja.

A további keretdíszítés három képmezőt foglal magában. Baloldalt a budai koronázó főtemplom, a Mátyás-templom képe. Jobboldalt az országház épületének a képe. Az alsó kép a budai királyi Várpalota.

Az üdvözlőirat második oldalán a keretdíszítés felső részén középen a kettős kereszt, apostoli királyságunk jelképe. Ettől jobbra és balra a trianoni csapást ábrázoló két motívum. A balfelén „Csonka-Magyarország nem ország" köriratban, az ezeréves Magyarország üresen maradt térképoltjában, az ezüsttel kitöltött darab az ország tizenhárom vármegyére redukált kis területet jelzi. Jobbfelén az „Egész Magyarország menyország" körirat a régi hatvanhárom vármegyés ország arannyal kitöltött képét foglalja magában. Az előbbinek színezése Budapest székesfőváros színei, az utóbbi a magyar nemzeti trikolor.

A keretdísz továbbá egy-egy oldalsó és egy kettős alsó képmezőt foglal magában.

A baloldali kép Pozsony várát ábrázolja. Ez még az Árpádházi királyok alatt épült, a tatárjárás idején megerősítették, majd a XVIII. század folyamán Mária Terézia királynő kibővítette. Ma csak romjaiban áll. Pozsonnyal együtt cseh kézre juttatta Trianon!

A jobboldali kép a kassai dóm. A XV. század folyamán épült, kriptája a törökországi számkivetésben elhunyt II. Rákóczi Ferencnek, Erdély választott fejedelmének, a híres kuruc vezérnek a jelen század elején hazahozott hamvait őrzi. Trianon ezt is cseh kézre juttatta!

Lent kettős képmező, baloldalt Temesvárnak, az elszakított Délvidék nagy városának a főterén 1736—57 között épített katolikus templom, előtte a Szentháromság-emplékkel. Jobboldalt Kolozsvár, Erdély fővárosa, Mátyás királyunk szülővárosa. Főterén a század elején emelt monumentális Mátyás-szoborcsoportozat. Trianon mind a két várost román uralom alá juttatta.

A pergamentet magában foglaló mappa egy darab borjubőrbe van kötve. A cimertartó két angyal figurája, továbbá a sarokdíszek, csattok és a hátlapon elhelyezett védőgombok vert ezüst kézimunka. A cimere: Magyarország cimere a szent koronával, zománcégetés, amely utóbbit még arany munka is díszíti. A cimere alatt és a hátlapon alkalmazott záródíszítés a tervező művész által domborított kézi bőrplasztika.

A kazetta — mely jobbról-balról nyitható és egész fedele leemelhető — csiszolt diófagyókérből készült. A zárakat díszítő faragvány, valamint a bronzkulcsok és bronzfogantyúk magyaros stílusban kiképzett kézimunkák. A kazetta négy sarkán négy turulmadár, a négy elszakított magyar terület (Észak—Kelet—Dél—Nyugat) külön cimereit tartja.

Ugy az ötvösmunkákat, mint a faragásokat, valamint az asztalos- és könyvkötőmunkákat ifjabb Richter Aladár neves iparművésznünk tervei szerint magyar iparművészek és magyar műiparosok, magyar anyagból önzetlenséggel, szeretettel készítették a nemzet nagy barátja, Rothermere lord tiszteletére.

De nemcsak Budapest volt figyelmes, nagy védelmezőnkkel szemben — versenyre kelt az egész ország, hogy szeretetét Rothermere iránt bebizonyítsa. Az „Országos Magyar Dalosszövetség” rádió-szerenádöt adott Rothermere tiszteletére... Szegeden zengett a dal és a Daily Mail szerkesztőségében egy nagyhatalmu hirlapíró szeme könnybe lábbadt... Néki szolt a dal, szomoru, kesergő öreg magyar nóták.

És elindultak magyaros szeretettel és készséggel az apró figyelmességek. Mosolygó József gör. kath. lelkész kezdesére Tokaj szőlősgazdái elhatározták, hogy Rothermere lordnak gyűjtés utján egy átalag legnemesebb tokaji bort küldenek. A mult századból való legjobb és legnemesebb aszuból válogattak össze tiz liter tokaji bort, amely éppen száz esztendő és amelyet megfelelő hálasorok kíséretében továbbítottak Londonba.

Hódmezővásárhely *Krupinszky* László utján 3 művészi becsú vázát küldött Rothermerenek, míg Debrecenben azért indult mozgalom, hogy csikóbőrös kulacsot küldjenek ajándékba Rothermere lordnak, a magyar ügy védelmezőjének. A mozgalom az egész Tiszántulon lelkes visszhangra talált. A legkiválóbb debreceni iparosok készítették el a csikóbőrös kulacsot, hogy az a magyar ipar remeke legyen. Az ajándék különös jelentőséget nyer azért, hogy dr. *Balthazar* Dezső ref. püspök, a magyar kálvinista világ kimagasló vezére, bibliai jelmondatot irt a kulacsra. A bibliai jelmondat — amelyet ezüst plakettre véstek — így hangzik: „*Uj eget és uj földet várunk, amelyekben igazság lakozik.*” I, *Péter III*, 13. A kulacs ötli-teres diszmunka, egyik oldalán a magyar koronával, a másik oldalán magyar ékitményekkel. A szijazata is magyaros himzésekkel ékes.

Lloyd George is Rothermere mellé áll.

A gyászos quartett, amely Trianont diktálta „az igazság és a népek önrendelkezési joga” hazug frázisa alapján, a párisi „nagy négyek” — ma minden bizonnyal máskép itélnének... *Wilson* hátrahagyott levelei — állítólag a vélünk szemben való igazságtalanságot szánják-bánják és más a véleménye Lloyd Georgnak is, akinek szeptember elején hallatlanul érdekes levélváltása volt az „Angol Magyar Bank” budapesti intézetének egyik igazgatójával, *Földiák Györggyel*.

Földiák György, aki San-Remoban ismerkedett meg évekkal ezelőtt az egykori angol premierrel — hazája érdekében hosszabb levéllel kereste föl a Rothermere-akció kapcsán Lloyd Georgot. *Földiák* a következőket írta:

The Right Hon. David Lloyd George Nagybritannia volt miniszterelnöke, a Privy Council és az angol alsóház tagja stb. stb.

Kegyelmes Uram!

Hét év előtt, amikor ez a szerencsétlen Nemzet testben és lélekben a külső és belső ellenség által leverten a porban hevert és tehetetlenül leste sorsának eldöltét én, ezen ország egy jelentéktelen polgára utra indultam, hogy a lehetetlenre vállalkozzam. Magyarország akkor még hadi állapotban volt az antant országaival és én mégis szemtől-szembe akartam nézni Excellenciáddal, aki akkor nemcsak Nagybritannia, nemcsak az antant, de Európa mindenható miniszterelnöke volt és az akkor nálunk uralkodó mentalitás szerint a legnagyobb földi hatalom letéteményese.

Évekig éltem Angliában, számos barátot szereztem ott, tudtam angol fejjel gondolkodni és magyar szívvvel érezni, ami azután szinte vakmerőségbe illő tervemet sikerrel koronázta. Ez volt az Eszme és a Hatalom találkozása. A lehetetlennek látszót keresztülvittem, mert dacára a tengernyi akadálnak, Lord Riddel britt sajtófőnök utján 1920 április 25-én

San Remoban Excellenciád elé kerültem, hogy fogadatlan hirnöke és szócsöve lehessen egy nemzet háborgó és agyongyötört lelkületének.

Magyarországot a háboru előtt külföldön nemcsak a művelt középosztály, de sajnos, az irányadó faktorok sem ismerték és csupán az osztrák császárság egy tartományának tekintették. Ennek az országnak a tragikum a tradíciók lovagiassága volt, mert egy olyan trónörökös meggyilkolásáért szállott sikra, aki ezen nemzetet és legjobb fiait gyűlölte és boldogulását megakasztotta.

A veszített háboru után a nagyantant csak Németországgal volt elfoglalva és Magyarországot kiszolgáltatta szomszédai brutalitásának és anélkül, hogy az igazságot csak árnyékában is kutatta volna, ellenőrzés nélkül jóváhagyta azt, hogy egy 1000 éves ország és nemzet jog- és igazság ellenére feldaraboltsáék.

Ilyen gondolatokkal telve jelentkeztem Excellenciádnál, mondva, hogy egész Magyarország lesi szavát, hogy leghőbb vágya, hogy az Ön nézetét megismerje Magyarország akkori szomorú helyzetéről és véleményét hallja hazánk sorsának jövő lehetőségeiről. Excellenciád biztosított arról, hogy minden angol szimpatizál „szegény Magyarországgal“, mely akkor — mint Ön mondá — tényleg szerencsétlen helyzetben volt. Excellenciád szeretettel emlékezett vissza Kossuth Lajosra és azon hitének adott kifejezést, ha országunk megfelel az aláírandó békeszerződés feltételeinek, akkor egy boldog és szép jövőnek nézhetünk elébe.

A nálunk akkor uralkodó felfogás szerint hangsúlyoztam, hogy Magyarországnak lehetetlenné tették, hogy a békeszerződést akkori — és sajnos mai — formájában aláírja, mert nem szólva a kétségbeejtő gazdasági követelésekről, románok, szerbek és csehek nagy és szintiszta magyar területeket tartanak megszállva. Excellenciád itt diplomatikusan figyelmeztetett engem arra, hogy tulajdonkép akkor San-Remóban a magyar kérdés nem volt napirenden, mire én így válaszoltam:

— Ennek teljes tudatában vagyunk, de úgy véljük, hogy egyedül Excellenciád valamint Anglia az, akik Magyarországot kétségbeejtő sorsától megmenthetik, vagy legalább is helyzetét enyhíthetik.

Miután e beszélgetésünk után hét év mult el és azóta — kivéve országunk határait — a világ nagy változásokon ment keresztül és tekintettel arra, hogy Excellenciád ma V. György Öfelsége kabinetjének nem tagja, úgy hiszem és érzem, nem véték a hagyományos angol fair play ellen, ha a továbbiak érdekében immár emlékezetébe hozom azon nagyfontosságú, minden kétséget kizáróan megtett kijelentését, melyet utóbb a bemutatott, ma is birtokomban levő feljegyzésemből végtelen fájdalommal Excellenciád sajátkezűleg, vagy talán titkársa útján törölt. Ez pedig így hangzott:

„Nohát akkor a magyar ügyet tényleg megfontolás tárgyává kell tennünk.“ (Well then we shall have to think Hungarian matters over again.)

Teljesen érthető volt, amit Excellenciád akkor tett. Egyszerűen az történt, hogy Nagybritannia aktív miniszterelnöke, a kis antant szövetségese visszazívta azt, amit a liberális és emberi jogok előharcosa Mr. Lloyd George egyéni érzése diktált. Talán tulzás nélkül állíthatom, hogy Excellenciádnak Középeurópát mélyen érintő nyilatkozata annakidején az európai sajtó legnagyobb részében napvilágot látott.

A mi országunkkal kapcsolatban a közelmultban történt, ez bizonyára ismeretes Excellenciád előtt. Lord Rothermerenek a Daily Mail-ban megjelent hatalmas és áldásos cikke Magyarország érdekében, valamint azon többszöri táviratváltás, mely a nemes lord és Benes cseh külügyminiszter között történt, oly szenzációs hatást provokált ki Közép-Európában, hogy tényleg immár Zola szavaival élhetnénk, mondva: „La vérité est en marche et rien ne l'arrétera pas!“

Tulajdonképp mit is tett és tesz a nemes Lord? Egyéni sulya és publicistikai hatalma révén gyakorlati lépéseket oly irányban, hogy az irányadó faktorok által revízió tárgyává tétessék precízen az, amit illetőleg én épp Excellenciádnak már 7 év előtt említést tettem.

Mi teljes tudatában vagyunk azon nagy befolyásnak, melyet Lord Rothermere kiváló személye és több millió példányszámú napi sajtója az angol közvéleményre gyakorolni képes. Mi érdeklődéssel várjuk azon parlamenti bizottság nagy horderejű akcióját, melyet a magyar ügy érdekében kifejtetni szándékozik, viszont azt is jól tudjuk, hogy Excellenciád ma mint az alsóház ellenzékének egyik vezére, az angol politikai életnek nem kevésbé hatalmas faktora, mint miniszterelnök korában volt, akinek fanatizáló személyisége ma is a brit világbirodalom érdeklődésének és becsülésének középpontjában áll, annál is inkább, mert az összes jelek szerint a konzervatív politika Angliában is napról-napra tért veszt, hogy a hagyományos angol váltógazdaság elve alapján helyet engedjen azon belpolitikai irányzatnak, melynek rudját Excellenciád vezeti.

A „trianoni béke“, ellentétben Excellenciád egykori kijelentésével, a nemzeteket mégis csak sakkfiguráknak tekintette, ahol műnemzeteket alkottak és egységes nemzeteket szétszakítottak. Hogy ez így történt és hogy a „nemzetek önrendelkezési joga“ ürügye alatt sokmillió szinmagyar honfitársat elszakítottak az ezeréves Magyarországtól, ez ime, most már igen komoly platformon Angliában is napvilágra került, kritika tárgyává tette a legyőzött országokra diktált „békeszerződések“ hibáit és fontosságait, magyarozatként felhozva azt, hogy azon időben az antant nagyhatalmai másként nem cselekedhettek.

Nos, végül méltóztassék megengedni, hogy leszegezzem azt, miszerint a magyar nemzetnek arra van szüksége és arra vágyik, hogy Excellenciád mint jelenleg ugysem kormánypolitikus, csupán azzal az egyetlen, általam eddig némán őrzött mondatával, illetve szavával most már nyíltan alátámassza Lord Rothermere nagyszerű akcióját és akkor nem fér kétség hozzá, ha Magyarországnak két olyan, noha különböző belpolitikai pártállású támasza van, mint Lloyd George, aki az angol alsóházban és Lord Rothermere, aki a brit világsajtóban és az angol felsőházban nemzeti ügyünk pártjára áll, akkor joggal hihetjük, hogy az igazságot megszegyenítő trianoni kényszer-szerződésből, Magyarországra és elszakított testvéreinkre egy áldást hozó „londoni békeszerződés“ lesz!

Ez a nemzet bizton számít Nagybritannia jóindulatára és nagy államférfiainak gyakorlati segítségére. Miként a multban, Magyarország a jövőben is lovagias és hálás lesz!

Azon reményben élek, hogy ezen tisztán hazafias intencióktól inspirált leveletem válasza fogja méltatni, kérem fogadja Excellenciád hódolatom és legőszintébb nagyrabecsületem nyilvánítását.

Budapest, 1927. augusztus 2-án.

Földiák György.

Anglia Kossuth ivadécai mellett.

Lloyd George hosszabb levélben felelt Földiáknak. A következőket írja:

— Köszönöm érdekes levelét a magyar ügyekről. Az angol közvélemény teljesen megérti, hogy sem a magyar nép, sem a miniszterelnök nem voltak felelősek az ezerkilencszáz-tizennégy évi katasztrófiáért, hanem bizonyos, teljesen tiszteletreméltó indítóokok sodorták bele őket. Ezért Anglia érzelmei, melyek Kossuth Lajos ivadécai irányában mindenkor barátságosak voltak, a világháboru eseményei nyomán sem váltak keserűvé.

— Mostani válaszomat inkább elvekre, semmint tényekre alapítom. Vizsgálat nélkül nem alkothatok véleményt arról, vajjon tisztán magyar határlakosságot tényleg akarata ellen Csehország, Románia és Jugoszlávia annektált-e? Egyetértek azonban Önnel abban, hogy a cseh parlament tizenkét magyar képviselőjének tiltakozása erős prima facie ennek a vizsgálatnak jogosultságára. Én nem voltam tagja annak a konferenciának, amely az Önök békeszerződéseinek feltételeit meghatározta és ezért nem ismerem az okokat, melyek a mai határ megállapítására mérvadóak voltak. Az ezerkilencszáz-tizennégy—ezerkilencszázhuszadiki békeszerződések együttes komplexumát illetően azonban világosan kijelenthetem, hogy megalkotói azokat sohasem tartották a megváltozhatatlanságig tökéleteseknek. Azoknak az államférfiaknak a gondolkozása, akik az említett szerződésekről a szövetséges és társult

**A székesfőváros által lord Rothermerenek adományozott
köszönőlevél fedéllapja**

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

hatalmak képviselőjében tárgyaltak, világosan kifejezésre jut abban a gondosan megfogalmazott levélben, melyet Clemenceau mint a békekonferencia elnöke ezerkilencszáztizenkilenc június 16-án a német delegációnak irt és amelyben kijelentette, hogy a szövetségesek nézete szerint „ez nem csupán igazságos elintézés a világháborúnak, hanem alapul szolgál, amelyben Európa népei barátságban és egyenlőségben együtt élhetnek.”

A szerződés egyidejűleg apparátust létesít minden nemzetközi problémák tárgyalással és megértéssel való békés megoldására és azáltal még az 1919. szerződés is időről-időre módosítható lesz, az esetleg felmerülő új tényeknek és körülményeknek megfelelően.

Mi mindannyian világosan elismertük annak lehetőségét, hogy a békeszerződések bizonyos klauzulái és rendelkezései eszmecsere, döntés és esetleg revízió tárgyává is tehetők ama nagy bíróság által, melyet a békeszerződés első pontja megszervezett, vagyis a Népszövetség által.

Az európai béke csakis a minden nemzet irányában való egyforma igazságosság alapján lehet állandó.

Ezeket írta Lloyd George, világos bizonyosságául annak, hogy érik-érik a mi vetésünk. Lloyd George levele az egész világsajtót foglalkoztatta, természetesen azonban első sorban az angol lapokat érdekelte az egykori nagy miniszterelnök véleménye.

Hungary's Plea For Justice.

Ez a főcíme annak a hatalmas cikknek, amely a Daily Mail szeptember 8-iki számában Lloyd George levelével foglalkozik :

— A mai nap — mondja többek között a cikk — hatalmasan hozzájárult ahhoz, hogy a trianoni szerződés által Magyarországra kényszerített igazságtalanság megvilágíttassék. Amióta Rothermere lord június 21-én megírta „Magyarország helye a nap alatt” című cikkét a Daily Mail-ben, azóta a magyar probléma le nem került Közép-Európa napirendjéről. Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia — ezek az államok mind hatalmas területeket kaptak Magyarországból — állandóan foglalkoznak a fennálló határok kérdésével s a disputa most már áterjedt Nyugat-Európa és Amerika sajtójába is.

A Daily Mail szerint Lloyd George a mostani pillanatot választotta meg, hogy hozzászóljon a kérdéshez.

Rothermere lapja ezután elmondja, hogyan keletkezett Lloyd George levele, amelyet Földiák György felszólítására irt. A Daily Mail feltűnő betűkkel közli Lloyd George levelét és aláhuzza annak fontosabb kitételeit.

A cikk legfontosabb passzusát itt adjuk :

— Lloyd George levele **rendkívüli fontosságú állami okmány**. Megismerteti azokat a viszonyokat, amelyek között a békeszerződések létrejöttek, ismerteti a béke szerzőinek szándékait és végül azt az elvet, melyet Németországgal szemben megállapítottak, Magyarország különleges esetére alkalmazza. A békeszerződések tudvalevően a „nagy négynek” tudniillik Anglia, Amerika, Franciaország és Olaszország vezető államférfiainak műve volt. Közülök egyedül Lloyd George maradt meg a közéletben.

Wilson meghalt, de rövidesen megjelenő levelei meg fogják mutatni, hogy a Magyarországra kényszerített békével egyáltalában nem volt megelégedve.

Clemenceau visszavonultan él, Orlando 1925-ben végkép elhagyta a politika mezejét úgy hogy Lloyd George az egyedüli tanu. A levél világosan mutatja a béke szerzőinek azt a szándékát, hogy gondoskodjanak esetleges sérelmek kiküszöböléséről. Ennek bizonyága az az üzenet is, amelyet Clemenceau a németekhez intézett. A versaillesi szerződésben meg-

állapított jóvátételeket az idők folyamán az új viszonyok figyelembevételével nagyon is alaposan megváltoztatták. Amint Lloyd George megjegyzi, a béke szerzői műüket sohasem tekintették megváltozhatatlannak.

Trianont sem tekintették végérvényesnek és meg nem változtathatónak, amint ezt Millerandnak a cikkben idézett kísérvényesnek bizonyítja. Lloyd George hangsúlyozza, hogy a magyar kérdés megvizsgálása nagyon jogosult és nyomatékkal rámutat arra az igazságra, hogy csak a valamennyi nemzet irányában igazságos béke lehet tartós. Reméljük, hogy Románia és Csehszlovákia államférfiai nem fogják ignorálni annak a férfiúnak komoly, ünnepélyes intését, ugyszólván személyes szemrehányását, aki a „big four” (nagy négy) egyike. A béke és az igazságosság nevében ezt a tanácsot az az államférfiu adja nekik, aki a háboruban és a háboru után tudvalevően barátjuk volt.

Keleteurópa tartós stabilitása lehetetlen mindaddig, amíg idegen nemzetiségű kormányok kegyetlenül bánnak a Romániába és Csehszlovákiába bekebelezett magyar kisebbségekkel.

Angol nyilatkozatok Lloyd George leveléről.

Az a tény, hogy Lloyd George az Angol-Magyar Bank igazgatójához, Földiák Györgyhöz intézett levelében aktív módon támogatja Rothermere lordnak a trianoni békeszerződés revíziójára irányuló akcióját, az angol közvéleményben általános érdeklődést keltett, tekintettel arra, hogy az 1919. évi békeszerződésekért Lloyd George nagymértékben felelős. A lapok utalnak arra, hogy Lloyd George nyilatkozata főleg azért nyer jelentőségében, mert a liberális párt jelenleg láthatóan erősödik és nincs kizárva az sem, hogy a következő választásoknál a liberális párt kap többséget. Az „Evening Standard” hangsúlyozza ugyan, hogy Lloyd George levele a liberális párt vezérének magánvéleményét tartalmazza, hozzáteszi azonban, hogy a levél hangja és tartalma ellen semmi kifogást sem lehet emelni.

A „Manchester Guardian” is rátér arra a levélre, amelyet Lloyd-George a Daily Mail-ben a magyar kisebbségekre vonatkozóan Földiák György magyar bankárhoz intézett. A nagy radikális ujság szerint angol diplomáciai körökben kétségtelenül elismerik, hogy a határok megállapításával kárt okoztak Magyarországnak. A lap azonban utal arra is, hogy különféle országoknak más határait is igazságtalanul állapították meg. Fel lehet azonban tenni, — írja, hogy Anglia szívesen fogadja azoknak a békeszerződéseknek újból való megvizsgálását, amelyeket akkor alkottak meg, mikor a szerződést kötő felek már fáradtak voltak.

A Times közli Harold Temperlei, az ismert történetíró levelét, aki helytelennek nyilváníja Lloyd George-nak azt az állítását, hogy a magyar határ megállapításáról nem tudott. A legfelső tanács, amelynek Lloyd George tagja volt, 1919. jnnius 13-án közölte Csehországgal és Romániával az állandó határokat. A jugoszláv határokat hasonlóképp megállapították Lloyd George párisi tartózkodása alatt. Föl lehet tehát tenni, hogy még sem tudott ezekről az eseményekről? Egyébként azt is tudnia kellett, hogy a magyar határok nem követik a néprajz határokat, mert Orlando annak idején Lloyd George jelenlétében ebben a tekintetben fönntartást jelentett be és visszautasította Wilson IX. pontját. Ezt később a nyilvánosság előtt is beismerték s e tárgyalás autentikus jegyzőkönyvét Mermeix „Les negociations secretes” című könyvében ki is nyomtatattak. Orlando fenntartása a második bizonyítéka annak, hogy Lloyd George tudott arról, hogy a magyar határok nem fognak megfelelni az etnikai vonalaknak.

Francia hang a Lloyd George-levélről.

A „Morning Post” párisi tudósítója jelenti lapjának, hogy az a levél, amelyet Lloyd George volt angol miniszterelnök Földiák bankárhoz intézett, Párisban nagy meglepetést keltett. A francia személyiségek hangoztatják, hogy a békeértekezlet teljesen Lloyd George befolyása alatt állott, ezért különös, hogy most Lloyd George hadjáratot indít ama békeszerződések módosítására, amelyekért részben ő maga viseli a felelősséget. A franciák azt hiszik, hogy ez a taktika aligha mozdíthatja elő az angol liberális párt kilátásait a jövő választások alkalmával.

PRÁGA IDEGES...

MENNÉL INKÁBB erősödik a világmozgalom a magyar béke revíziójáért és mennél-inkább bizonyos, hogy Trianon agonizál, Prága annál idegesebb. Kormányrendeletre egyre-másra tartják Csehországban és a Felvidéken a tiltakozó gyűléseket Rothermere ellen. A siker azonban mind kisebb, sőt úgy látszik, a Felvidék lakossága kezdi már unni ezeket a hivatalos szerelmi nyilatkozatokat a cseh hódítók irányában. Erre vall a lőcsei tüntetőgyűlés lefolyása, amely most már egészen szemléltetően megmutatta Hlinka Andrásnak, mennyire elvesztette legutóbbi csehbarát magatartásával a Felvidék népének rokonszenvét.

A lőcsei népgyűlésen, amint Hlinka András megjelent a szónoki emelvényen, rögtön kitört a botrány. Keresztényszocialisták és kommunisták óriási zajjal követelték, hogy a csehbaráttá vedlett tót vezér hagyja el az emelvényt. Hlinka megpróbált néhány mondatot előadni Rothermere lordról, azonban az „abcug, bamba, pfuj” kiáltásoktól egyetlen szavát sem lehetett érteni.

A teremben lévő cseh tisztviselők Hlinka segítségére siettek s csakhamar nyomósabb argumentumokra került a sor. A két párt összeverekedett és csak a kivonult csendőrség tudta helyreállítani a rendet. Tizenkét verekedőt letartóztattak és számos verekedőt kisebb súlyosabb sérülésekkel kórházba szállítottak. Hlinka sietve elhagyta Lőcsét.

Mindenki gyanus, aki él.

Szeptember elején cseh kormányparancsra a rimaszombati keresztény szociálista párt irodájában megjelent Bartakovics Gyula államrendőrségi detektív és felszólította Zemplényi Gyula párttitkárt, hogy adja elő az ott levő államellenes iratokat. A titkár kijelentette, hogy náluk semmiféle államellenes irat nincsen. A detektívek ezután egy rendőrtisztviselővel együtt, jóllehet, nem tudták felmutatni erre vonatkozó igazoló irataikat, házkutatást tartottak, amelynek során lefoglalták Szüllő Géza pártvezér 17 magánlevelét.

Ezután a lefoglalt levelekkel együtt Zemplényi titkárt is bevitték a rendőrségre, ahonnan csak becsületszóra engedték el a párttitkárt.

Prága uszít.

Stranski, a viharosmultu cseh szociáldemokrata politikus, beszédet mondott Prága külvárosában, Weinbergben, a népházban. Tekintettel arra, hogy a legutóbbi Stranski-gyűléseket a fasiszták megzavarták, a rendőrség nagyobb készültséggel vonult ki, úgyhogy Stranski — ha esett is számos közbeszólás — beszédét mindenestre be tudta fejezni.

A szónok elsősorban Rothermere lord akciójával foglalkozott. Botrány, — mondotta — hogy egy tájékozatlan angol arisztokrata, aki véletlenül örököse lett a világ egyik legnagyobb ujságkonzernjének, Csehországot az egész világ véleményében lealacsonyította.

Amikor a szónok kijelentette, hogy Rothermere lord legerősebb szövetségesei a fasiszták, nagy lárma tört ki. A fasiszták, akik nagyszámmal jelentek meg, kísérletet tettek arra, hogy a gyűlést megzavarják. Állandóan lármáztak és büzbombákat hajítottak a terembe. A rendőrség vagy husz embert letartóztatott.

A Felvidék magyarsága hisz és remél.

A Felvidéki Magyar Nemzeti Párt Léván pártvezetőségi ülésen foglalkozott a Rothermere-akcióval. Szentiványi József pártvezér az erőszakkal elcsatolt magyarság nevében a következő hitvallást tette:

— Csodálkoztunk azon, hogy Lord Rothermere sajtóakciója olyan nagy izgalmat keltett a cseh sajtóban és a cseh politikai körökben és hogy olyan nyilatkozatokat vont maga után, amelyek nem hozhatók összhangzásba a maguk dolgában biztos emberek józanságával. Csodálkoznunk kell ezen, mert Lord Rothermere nem mondott semmi újat és világos, hogy a világnak még beszélnie kell egyszer a magyar nemzet sorsáról.

— A világ ugyanis rá fog jönni egyszer, hogy mi minden történik a demokrácia és a wilsoni elvek köpönyege alatt. Ahelyett, hogy politikai távolbalátással és férfias bátorsággal elismerték volna az igazságokat és mindenütt az igazi béke magvát vetették volna el, ehelyett idáig komolyan vett, vezetőszeret játszó személyiségek a magyarok kiirtását követelték. Minden józanul gondolkodó embernek be kell ismernie, hogy a versaillesi, a trianoni és a saint germaini szerződéseket a gyűlölet szülte és hogy a fennálló ellentéteket még fokozták is. De adva van az orvosság: el kell ismerni a magyar kisebbségek jogait, enyhíteni kell a magyar tömegek rettenetes inségén, intézkedéseket kell hozni a termelőosztályok folyton fokozódó elszegényedése ellen, támogatni kell a magyar gazdasági élet továbbfejlődését, munkaalkalmakat kell teremteni a magyar munkások számára és be kell szüntetni a magyar földbirtokok gyarmatosítását.

— Nincs egyetlen magyar ember sem, aki meg lenne elégedve Trianonnal. Óhajtjuk és várjuk a revíziót és tudjuk, hogy annak el kell következnie.

Egy kis berzenkedés.

A kis-entente rosszul érzi magát az egyre hatalmasodó mozgalom láttára. Benes kezdeményezésére a kisántant külügyminiszterei a Rothermere-akció miatt konferenciát tartottak Genfben. Benes azt indítványozta, hogy a kisántant a legerélyesebben lépjen fel Rothermere lord izgató munkássága ellen. A tanácskozásról igen kevés hír szivárgott ki, de amit az újságírók megtudtak, nem a legfényesebb dokumentuma a kisántant külügyminiszterei között állítólag fennálló egyetértésnek, Benes indítványát Marinkovics szerb külügyminiszter csak nagyon enyhén támogatta és azzal az érveléssel tartotta magát távol az „erélyes” akciótól, hogy Rothermere személyisége nem lehet annyira fontos, hogy ezzel több állam egyszerre hivatalosan foglalkozzék. Titulescu román külügyminiszter még valahogy hajlott Benes támogatására, de az erélyes fellépést ő sem tartotta helyénvalónak. Belgrádban feltűnést keltett Marinkovics külügyminiszternek az a nyilatkozata, amelyet Genfből történt elutazása előtt a szerb újságírók előtt tett. Marinkovics egyebek között ezeket mondotta:

— A joachimsthal-i konferencia óta egyetlen új tünetet konstatáltunk, mégpedig a jelenlegi rend ellen irányuló akciót. Ez nagyobb terjedelmet öltött és ezért vele szemben akciónkat összhangba kell hozni. Erre vonatkozik a kisántant-konferenciáról kiadott kommuniké következő passzusa: az összes szükséges rendszabályokat alkalmazni fogjuk, hogy minden a morális lefegyverzés, a fennálló helyzet és a béke ellen irányuló akció leküzdéséért.

Benes tagad.

Benes külügyminiszter egyik lapjában, a Narodny Osvobosenny-ben erélyesen megcáfolja a külföldi lapoknak azt a genfi híret, hogy ő a kisántant külügyminisztereinek Genfben tartott konferenciáján indítványt tett avégből, hogy a kisántant együttesen lépjen fel lord Rothermere akciója ellen és hogy Marinkovics jugoszláv külügyminiszter ezt a tervet ellenezte. A külügyminiszter lapja „a legilletékesebb helyre” hivatkozik cáfolatában, majd így ír:

— **A cseh-szlovák kormány egyáltalán nem látta szükségét annak, hogy hivatalosan fellépjen egy magánpolitikus akciója ellen, tehát képtelenség olyasmit feltenni, hogy a kisántant ezt az ügyet valamilyen hivatalos lépésre érdemesítse. A kisántant valamennyi államának közvéleménye egyértelműleg elítélte lord Rothermere magyarbarát tevékenységét s ez elég. A kormányok nem fognak ellene lépéseket tenni.**

A Rothermere-akció izmosodása óta a csehek erőteljesen akcióba léptek a felvidéki magyarság ellen. A keresztényszocialista párthoz tömegesen érkeznek a panaszok magyar városokból és községekből, hogy a cseh hatóságok megtiltják a magyar nyelvű lakosságnak, hogy a népszámlálási ivenek magyarnak vallja magát, az iskolákban pedig megtiltották a tanulóknak, hogy az utcán magyarul köszönjenek, magyarul beszélgessenek. Az abaujmegyei Makrancon a legutolsó népszámlálás alkalmával a lakosság 97—98 százaléka magyar anyanyelvűnek vallotta magát, a népszámlálási biztosok azonban meghamisították a bevallásokat és a községi előljáróság tudta nélkül tömegesen irtak be szlovákoknak olyanokat, akik csak magyarul tudnak és szlovákul egy szót sem értenek. A színmagyar Szepsiben, ahol 93 százalék magyar lakik, a hatóságok csak cseh nyelven hajlandók érintkezni a lakossággal s a magyar lakosság ennek következtében nem tudja velük kívánságait megértetni.

Üldözés a templomi imáért.

A cseh rendőrség is erőteljesen, egyre brutálisabban folytatja azoknak a felvidéki magyaroknak az üldözését, akik állampolgári jogukkal élve, foglalkozni mertek Rothermere lord akciójával és akik ezzel kapcsolatban nem a legnagyobb lelkesedéssel nyilatkoztak a cseh kormány magatartásáról. Legujabban a cseh rendőrség eljárást indított Gregorovits Lipót nemzetgyűlési képviselő, jókai plébános ellen, aki Dercsika felvidéki községben az istentisztelet után másfélórás szentbeszédet mondott és beszédében, a cseh csendőrök szerint, megsértette a cseh állam biztonságát. A csendőrség a Rothermere-akcióra való hivatkozással, főleg azt a kitételt kifogásolta: „hívek maradunk a mi magyar nemzetünkhöz“, továbbá, hogy: „van egy magyar imádság, amit imádkozni nem szabad és ez: hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában és annak feltámadásában.“

Egy kis történelem-hamisítás.

A cseh nemzeti demokrata párt Prágában rendezett tiltakozó nagygyűlést Rothermere ellen. Az ülésen az áruló Hlinka páter mondott nagy beszédet Rothermere lord propagandája ellen. Azt fejtegette, hogy a csehországi magyar kisebbség nemzeti és kulturpolitikai téren, nevezetesen az iskolaügy terén teljes szabadságnak örvend, úgyhogy lord Rothermere ismert támadásai nem alapulnak való tényeken. Ezzel szemben Magyarországon mai napig is élnek tótok, akik semmiféle nemzeti jogot nem élveznek és így lord Rothermere helyesebben cselekedne, ha támadásait inkább Magyarország kisebbségi politikája ellen intézné. Ezenkívül a magyar kisebbség a Felvidéken nem lakik összefüggő, zárt területen, hanem erősen keverve van tótokkal még a legszélső határterületeken is. Rothermere után — mondá, Lloyd George jött. Nem lehet tudni, ki fog még jönni, de máris nyilvánvaló, hogy szívós ellenféllel van dolga Csehországnak. Hlinka visszautasította lord Rothormere támadásait és visszautasított minden olyan kísérletet, amely a trianoni béke revíziója útján hozzá akar nyulni a cseh köztársaság integritásához.

Rothnagel alpolgármester, a gyűlés elnöke, tiltakozott ezután lord Rothermere akciója ellen a béke és a demokrácia nevében. A cseh állam nem novum a világtörténelemben. Fennállott már ezer évvel ezelőtt a nagy morva birodalom formájában és határai egészen Dél-Pannóniáig terjedtek.

A kedélyes történelem-hamisítás után határozati javaslatot fogadtak el, amelyben kimondják, hogy Prága főváros lakossága egyhangulag visszautasít minden olyan törekvést, amely a cseh állam integritása ellen irányul.

... Hlinkaék érveit nem kerül az embernek nagy megerőltetésébe megcáfolni. A magyar törvényhozás az elmúlt esztendőben olyan nemzetiségi törvényt hozott, amely a közöttünk szétszórtan élő nemzeti kisebbségekkel szemben elment a legvégsőig. A kis sporadikus nemzetiségi területek Magyarországon az új törvény értelmében olyan jogokat kaptak, hogy a félig-meddig már elmagyarosodott nemzetiségi községek ismét vissza-

nemzetiesedhetnek, ha akarnak. Ilyen törvényt hozott Magyarország, amely ma nem is nemzeti-ségi állam, mint Csehország. Nálunk a nemzetiségek legszabadabban használhatják nyelvüket, állíthatnak iskolákat, azalatt a Felvidéken és Erdélyben megszüntették a magyar iskoláknak jelentékeny részét, a szinmagyar Csallóközt a cseh kormány betelepítette csehekkel és tótokkal és a tót nyelv az összes magyar iskolákban kötelező.

Hlinka állításaival teljesen egyenértékű *Rothnagel* prágai alpolgármester érvelése, aki a nemzeti demokrata párt ülésén elnökölt. „A cseh állam nem novum a világtörténelemben, — mondotta, — fennállott már ezer évvel ezelőtt, a nagy morva birodalom formájában és határai egészen Dél-Pannoniáig terjedtek.” Ezt a legendát cseh történetírók találták ki, amelyet átvett *Denis* professzor, a párizsi egyetem tanára. Ennek a nagy cseh-morva birodalomnak határait megállapítani a történelmi adatok hiányossága folytán csaknem lehetetlenség. De tegyük fel, hogy ez az állítás igaz és a régi Szvatopluk-féle birodalom valóban Dél-Pannoniáig terjedt ezer esztendővel ezelőtt. Ez olyan elavult jogcim, amelyet a józan ész előtt igazolni lehetetlenség. Ha ezer esztendővel ezelőtti megszállás az ugynevezett történelmi jognak alapul szolgálhat, akkor a spanyolok joggal követelhetnék maguknak egész Amerikát, amelyet ők fedeztek fel ötszáz esztendővel ezelőtt.

Zsarolás utlevéllel.

A cseh rémüldözés most már zsarolásra vetemedett... *Rothermere* lord akciója tudvalevőleg hatalmas visszhangra talált a Felvidéken és új reményt öntött a cseh uralom alatt szynlődő magyarság százezreibe. A cseh hatóságok a fellélegző magyarság minden megnyilatkozását a legerőszakosabb eszközökkel igyekeznek elnémitani és a hivatalos presszió legkimélethetlenebb terrorjával kényszerítik a magyar vidékek lakosságát, hogy *Rothermere* lord akciója ellen foglaljon állást. Ezek a gyűlések, amelyekben cseh zsoldban álló politikai bérencék és kommunisták vitték a szót, a legtöbbször botrányba fulladtak, vagy másképen végződtek, mint ahogy a *Benes* parancsára dolgozó zsupánok és egyéb kiskirályok szerették volna.

A csehek ennyi kudarcon felbőszülve, most olyan erőszakosságra ragadtatták magukat, amely a legnagyobb felháborodást fogja kiváltani mindenütt, a külföldön is, ahol a cseh „demokrácia és szabadság” közvéleményt formáló rendszerét még nem ismerik. Arról van ugyanis szó, hogy a cseh hatóságok — nyilván felsőbb rendeletre — egy idő óta csak azoknak adnak külföldre szóló utlevelet, akik hivatalos okmányban kijelentik, hogy a *Rothermere*-féle akciót nem helyeslik.

A Felvidék több helyéről jött egybehangzó híradás a cseh kormányzati politikának erről a legujabb és felháborító zsarnokságáról. A legerőszakosabban lépnek fel a szinmagyar vidékek lakosságával szemben, hogy *Rothermere*-ellenes állásfoglalást csikarjanak ki tőlük. Különösen panaszkodnak a Csallóköz magyarjai. Itt a cseh kormány rendelkezését úgy hajtják végre, hogy ha valaki utlevelet akar szerezni, azt előbb az adóhivatalhoz utasítják. Az adóhivatalban bizonyítványt kell kérni, hogy nincs adóhátralékuk. Az adóhivatalban azonban nem állítják ki az erről szóló hivatalos írást, hanem előbb egy hivatalos nyilatkozatot tesznek az adófizető polgár elé, amelyen ez a kérdés áll:

— Helyesli-e lord *Rothermere* akcióját?

Ha az illető azt meri ráírni az aktára, hogy helyeslem, akkor nem kapja meg az adóhivatal bizonyítványát és nem használ semmiféle sürgetés vagy felebbezés. A cseh hivatalnokok kertelés nélkül megmondják mindenkinek, hogy aki utlevelet akar, az jelentse ki, hogy nem helyesli *Rothermere* akcióját.

A Felvidéken könyörtelen presszióval csikarják ki a magyaroktól ezeket a nyilatkozatokat. Kereskedőt, iparost, üzletembert, akinek egzisztenciális érdeke követeli, hogy külföldre utazhasson, ilyen terrorral kényszerítenek politikai nyilatkozatok megtételére. Vagy aláírják az íveket vagy tönkreteszik őket megélhetésükben. Olyan gyengék *Benes* argumentumai, hogy ilyen eszközökkel kénytelen „bizonyítékokat” szerezni a maguk védelmére. Mutatja ez, hogy a csehek mennyire elvesztették fejüket és nem törődve semmivel, a legpéldátlanabb nyílt zsarolástól sem riadnak vissza, kogy az igazságot utjában feltartóztatni próbálják.

A BRIT PARLAMENTEK SZÖVETSÉGÉNEK FŐTITKÁRA BUDAPESTEN.

SZEPTEMBER MÁSODIK hetében új etappjához értünk az egyre hátalmaskodó revíziós mozgalomnak. Megérkezett a magyar fővárosba Sir Haward d'Egville, az angol parlamentek szövetségének főtitkára. A kiváló angol politikus, akinek magyarországi látogatása nagyjelentőségű, hosszabb látogatást tett *Khuen-Héderváry* Sándor meghatalmazott miniszterternél. Ezt követően *Ángyán* Béla igazságügyi államtitkárt, a sajtóosztály vezetőjét kereste fel és vele is hosszasan tanácskozott.

Sir Haward d'Egville magyarországi látogatásával kapcsolatban Nagy Emil volt igazságügyminiszter, aki még Londonban ismeretséget kötött d'Egville-vel, a következőkben nyilatkozott:

— Sir Haward d'Egville magyarországi utazása egyik szeme annak a láncolatnak, amelyben Anglia érdeklődése Magyarország iránt kifejeződik. Sir Haward d'Egville igen előkelő állású angol politikus. Az angol birodalomhoz sok olyan ország és terület tartozik, amelyek mindegyikének van vagy egészen, vagy részben önálló parlamentje. Megemlítem ezek között az irországi, kanadai, délafrikai, újzélendi, ausztráliai, stb. parlamenteket és a félig önálló parlamentek között elsősorban szereplő indiai parlamentet. Mindezek a parlamentek együttesen egy központi egyesületet alkottak (Empire Parliamentary Association), amelynek a székháza Londonban van, a Westminster Hallban. Angliai tartózkodásom alatt többször megfordultam ennek a központi szövetségnek pompás hivatali helyiségeiben, ahol óriási könyvtár áll az érdeklődők rendelkezésére és ott vannak a világnak ugyszólván összes folyóiratai.

— Sir Haward d'Egvillevel még Londonban összebarátkoztunk és ő kifejezte előttem azt a kívánságát, hogy szeretné megismerné a magyar kérdést. Ugyanis Angliában a nagyszerű Rothermere lord fellépése előtt is igen sokan érdeklődtek már a magyar viszonyok iránt. Lassan-lassan tudatára jönnek annak az angolok, hogy a trianoni békével Európa konszolidációja ellen óriási hibát követtek el és most ezt szeretnék jóvátenni, amennyiben ez újabb felfordulás nélkül lehetséges. Sir Haward d'Egville azzal a szándékkal jött Magyarországra, hogy ezeket a kérdéseket alaposan tanulmányozza és azután jelentést szándékozik készíteni a brit birodalom összes parlamentjei részére, amelyben leírja tapasztalatait.

— Természetesen nem kell azt gondolni, hogy az angolok érdeklődése Magyarország iránt tisztára idealisztikus természetű. Az angoloktól ilyesmit nem is szabad várni. Az ő gondolkodásuk olyan, hogy elsősorban minden kérdést angol szemüvegen át néznek. Anglia érdeke ma: teljes és őszinte béke az európai nemzetek között. Éppen ezért különösen érdeklődnek azoknak az országoknak egymáshoz való viszonya iránt, amelyek a régi kettős monarchia romjain terjeszkednek el. Végtelen rosszul hat az az angol közvéleményre, hogy Magyarország és a körülötte lévő szomszédok még ma is olyan rossz viszonyban vannak egymással, hogy például most, a békeszerződés után hét évvel még nem eresztik be a szomszéd államokba a magyar ujságokat.

— Lassan-lassan, különböző források révén értesültek az angolok azokról az égbekiáltó igazságtalanságokról, amelyeket a szomszéd államokban a magyar kisebbségekkel szemben elkövettek. Ebben a gondolatmenetben mindinkább tudatára jutnak az angolok annak a körülménynek, hogy lehetetlenség azt kívánni a magyarságtól, hogy mindaddig őszintén kibéküljön szomszédaival, amíg a trianoni békemű, helyesebben mondva parancs, nagy igazságtalanságai orvosolva nincsenek. E körül a kérdés körül forog most igen sok angol politikus és közéleti ember gondolkodása. Szeretnének tisztán látni ezekben a kérdésekben, mert az angol természet olyan, hogy nem szeret addig valamilyen kérdéshez hozzászólni, ameddig az illető kérdést egészen alaposan nem ismeri. Ez vonatkozik úgy a kisebbségi sérelmekre, mint a szomszédok bűnös kapzsiságával kierőszakolt határookra.

— Sokáig az volt a hite az angoloknak, hogy a trianoni békeparanccsal csakis nemzetiségi tömböket csatoltak át a szomszédos országokhoz. S a legnagyobb élményeim

közé tartozik az a tapasztalat, amelyben angliai előadásaim során volt részem, amikor az angolok a legnagyobb megbotránkozással értesültek arról, hogy tömör magyar lakosságokat átcsatoltak idegen országokhoz és lejöttek a határral például Szobig.

— Az ugynevezett irredenta-térkép, amely sok példányban forog közkézen Anliában, nem érte el a kellő hatást, mert az angolok egyszerűen megsajnáltak bennünket s ezzel a kérdés felett napirendre tértek, mindig azt hívén, hogy a tőlünk elszakított részek egészen nemzetiségi testek voltak. Az volt az angolok álláspontja, hogy emberileg belátható időn belül nem képzelhető el olyan hatalom, amely a románokat, tótokat és szerbeket vissza tudja kapcsolni fajrokonaiktól Magyarországhoz. Csak amikor arról értesültek, hogy a néprajzi háttárt olyan lelketlen módon vonták mag, hogy minden oldalról belevitték a magyarság szívébe és megkérdezés nélkül átcsatoltak a határ bűnös megvonásával magyar néptömegeket, akkor kezdett derengeni bennük az az érzés, hogy itt nagy csalás történt. Hiszen a wilsoni elvek azt hirdették, hogy nem lehet semmiféle nemzetiséget arra kényszeríteni, hogy más faj uralma alatt éljen. Éppen ebből a wilsoni szemszögből nézve, égbekiáltó igazságtalanságnak tűnik fel az, hogy észak felé, kelet és nyugat felé, mindenütt átcsaptak idegen országhoz magyar tömegeket, sőt olyan tömör német lakosságokat is, amelyeket soha meg nem kérdezett senki, hogy akarnak-e más állam uralma alá kerülni?

— Az igazság derengésének, ennek az általános eszmemenetnek egyik kifejezője Sir Haward d'Egville magyarországi utazása is. Ő is olyan politikus, aki egyoldalú bemondásokra még nem alkotja meg a nézetét s bele akar hatolni a kérdések lényegébe. Nekünk, magyaroknak elsőrendű feladatunk most az, hogy mennél kimerítőbben tájékoztassuk a világ jóhiszemű részét a rajtunk elkövetett igazságtalanságokról. Nem szabad beleesnünk abba a magyar hibába, hogy tulságosan vérmesen a legkisebb sikert is örömtűzekkel fogadjuk. Nagy és nehéz felvilágosító munkára van szükség, ameddig célhoz érünk.

— Sir Haward d'Egville körülbelül egy hétig szándékozik Magyarországon tartózkodni. Szeretne, úgy tudom, kimenni a vidékre is, hogy a magyarságot közelről megismerje. Amellett szándékában van fölkeresni az irányadó tényezőket is. Jelentős magyar érdek az, hogy viszonyainkat ne burkoljuk bele egyoldalú rózsaszínű propaganda-nyelvezetbe, mert ezzel az angoloknál semmi célt nem érünk el. Az angolok az igazságot akarják megtudni, nekünk tehát kötelességünk teljes tárgyilagossággal az igazságot eléjük tárni.

A volt igazságügyminiszter ezzel tulajdonképpen be is fejezte nyilatkozatát, de hirtelen felöltött előtte a gondolat, milyen benyomást tesz a mai Magyarország azok előtt a közénk jóindulattal jövő külföldiek előtt, akiknek alkalmuk nyílik megismerni sorsunkat.

— Minden jóérezésű külföldi embernek elszorul a szíve — mondotta, — ha azt látja, hogy mit tettek ezzel a szerencsétlen nemzettel. Azt csak valahogy elszenvedi külföldi embernek a lelke, hogy elvették azokat a területeket, amelyeken tulnyomó nagyrészen nemzetiségű elemek laknak, de hogy miért lett oláh az aradi tizenhárom vértanu földje, Arany János Nagyszalontája, Rákóczi Ferenc Kassája, és Jokai Mór Komáromja, ezt a szörnyüséget semmiféle jóérezésű külföldi lelke nem tudja bevenni.

— Mireánk magyarokra vár a nagy hivatás, hogy önmérséklettel és a külpolitikai lehetőségek okos mérlegelésével, jogi alapokon nyugvó olyan igazságos támasztópontokat tudjunk nyújtani beható felvilágosító munkával, amelynek a révén visszaszerezeshessük azokat a területeket, amelyeket csakis megtévesztés, tájékozatlanság alapján vesztettünk el.

— Meggyőződésem, hogy Sir Haward d'Egville azzal a benyomással fog visszamenni hazájába és úgy fogja jelentését megírni a brit birodalom parlamentjei részére, hogy a középeurópai békének kikerülhetetlen feltétele a magyar kérdés rendezése, amely viszont csakis a trianoni békeparancs nagy igazságtalanságainak orvoslása révén történhet.

We the undersigned men and women of Hungary, Catholic, Protestant and Jewish priests and clergymen, members of both Houses of the Hungarian Parliament, University professors and students, academicians, judges, civil servants, poets, artists and journalists, Generals, officers, soldiers and ex-service men, Landowners and peasants, manufacturers, bankers, merchants and houseowners, commercial, postal, railroad, and navigation Employes, agricultural labourers, miners and all kinds of industrial Workmen, Physicians, pharmacists, lawyers, engineers and teachers, men and women of every confession, class and social position, we unanimously profess that the **TREATY OF TRIANON** is a cruel, inhuman and insupportable dictate, unworthy of European civilisation, and we all agree that

VISCOUNT ROTHERMERE

merits the gratitude and homage of the whole Hungarian Nation because, true to the glorious traditions of the British Race, he has with noble courage espoused the cause of those millions of our brethren who have been forced under foreign yoke and deprived of all human rights.

Rothermere lordot üdvözlő okmány első oldala

Beszélgetés az Empire Parliamentary Association titkárával.

Egy hírlapíró hosszabb beszélgetést folytatott Sir Howard d'Egwillel, aki a következőket mondotta budapesti látogatásáról:

— Az Empire Parliamentary Association a brit világbirodalom parlamentjeinek egyesülése. A birodalom parlamentjeinek majd valamennyi tagja beletartozik. Így az ausztráliai parlament tagjai kivétel nélkül, a délafrikai és kanadai törvényhozó testület is szinte teljes számban s a newzeelandi és az egyesült királyságok parlamentjeinek tagjai is. Az angol osztály elnökei a lord-kancellár és az angol alsóház elnöke, alelnökeit pedig az angol parlamenti pártok képviselőiből választják és ezek névsora a következő: Baldwin miniszterelnök, Ramsay MacDonald az ellenzék vezéréképpen, Roseberg, Balfour és Oxford (Asquit) grófok, Lloyd George, Amery, a dominiumok minisztere, Crewe márki, Winston Churchill, Devonshire hercege és J. H. Thomas. Amery gyarmatügyi miniszter a végrehajtóbizottság elnöke is egyben. Én magam az Association egyetlen nemképviselő tagja vagyok. Az én feladatam a pártokon felülálló és a közösség érdekeit szolgáló feladat. Én szerkesztem az Association kiadványait is, amelyeknek feladata a birodalom parlamentjeinek tagjait tájékoztatni az angol birodalom aktuális ügyeiről és bel- és külpolitikai problémákról is, amennyiben ezek a birodalmat érintik.

— Az Associationnak minden dominium parlamentjében külön osztálya van, amelynek tisztikara a parlamentnek elnökéből és a parlamentek pártjainak vezető egyéniségeiből alakult.

— Az Association legfontosabb szerepe konferenciák és látogatások rendezése, kölcsönös ismerkedés és információ kicserélése céljából. Delegációi, amelyekben valamennyi parlament valamennyi pártja képviselve van, gyűléseit felváltva tartja az egyes dominiumokon. Konferenciái amolyan félhivatalos előkészítői a dominium-miniszterelnökök hivatalos tanácskozásainak.

— Az én látogatásom azzal magyarázható, hogy én, mint az Association kiadványainak szerkesztője, kötelességemnek tartom, hogy az aktuális problémákat, amelyekről az Association tagjait tájékoztatnunk kell, a helyszínen és autentikus forrásokból ismerjen meg. Lényegesnek tartom ezért, hogy megismerkedjem az események szereplőivel és valamennyi állásponttal.

— Kétségtelen, hogy a középeurópai és így a magyar probléma az utóbbi időben fokozottabb mértékben foglalkoztatja az angol politikai és gazdasági közvéleményt. Lord Rothermere cikkei nagy elterjedettségű lapjaiban kétségtelenül hozzájárultak az érdeklődés növeléséhez, amely azonban az utóbbi időben ettől függetlenül fokozódott. Egyébként, amint bizonyára tudják is itt, parlamenti bizottság jön Középeurópába a kérdés tanulmányozására.

— Budapesten az a nagy szimpátia leptt meg, amellyel Magyarországon fogadják az angolt. Ez a legszembeötlőbb és legkellemesebb a Pestre érkező angol ember számára és erről nem mulasztom majd el informálni honfitársaimat. Sokat köszönhetek Nagy Emil barátomnak, akivel még Londonban barátkoztunk össze és aki sokban segítségemre volt itt. Eddigi látogatásaimból természetesen látom a trianoni szerződés revíziójának általános vágyát. Erthető azonban, hogy én, mint az angol parlamentek pártonkivüli és pártokon felül álló kiküldötte, nem foglalhatok állást. Ugyanígy nehezemre esnék az angol parlamenti körök hangulatáról beszámolni, mert hiszen a hangulat természetesen pártonként más és más. Tény azonban, hogy politikai és gazdasági körökben is vannak, mégpedig jelentős szimpátiák Magyarországgal szemben.

A MAGYAR IGAZSÁG ÜNNEPE.

A BRIT BIRODALOM parlamentjei szövetsége főtítkárával pesti tartózkodása alkalmából Nagy Emil barátai és tisztelői szeptember 14-én lakomát rendeztek az „Országos Kaszinóban“, hogy ünnepeljék a magyar igazság fáradhatatlan harcosát Nagy Emilt, akinek történelmi értékű munkásságát beszéddel, szavakkal valóban lehetetlen méltatni és meginvitálták a lakomára előkelő vendégbarátunkat, Sir Howard d'Egvillet is. Az asztalfőn Nagy Emil ült, jobbján pedig Sir Howard d'Egville.

Sipőcz Jenő polgármester mondotta az első áldomást.

— Nagy Emilt — mondá — kevesen látták közülünk munkában. Néhányan mégis láttuk. Ha nem is Londonban, de legalább itt Budapesten, mikor a magyar ügy érdekében harcolt. Nem régen vetődött fel ugyanis a gondolat, hogy Budapest a kongresszusok városa lévén így ősz évadján, egy ilyen kongresszus utáni banketten fel kellene szólaltatni Nagy Emilt. Ő eleget tett a felszólításnak és beszélt az egyik banketten. A legtökéletesebb angol nyelven harcolt igazságunkért.

— Meglepetve tapasztaltam nemcsak ekkor, hanem más alkalmakkal is, hogy külföldön, különösen Angliában mindenütt ismerik Nagy Emilt. Megértem. Hiszen mint a már említett kongresszuson tartott beszédjében ő maga mondta, neki második hazája Anglia.

— Különös azonban az atmoszféra, amelyben élünk. A nagyból kicsit csinál, a kicsiből pedig sokszor nagyot. Senkit sem láthatunk helyes színben. Különösen azokat, akik hatalmon vannak, mert azokat a hizelgések oly tengere veszi körül, hogy minden törekvésünk ellenére sem ismerhetjük meg rendesen. Nem is ismerjük meg hatalmasainkat mindaddig, míg ki nem kapcsolódnak a mindennapi életből.

— Nagy Emil visszavonult az aktív hatalomtól. Más térre vonult. Olyan térre, amelyen hite szerint sokkal többet használhat hazájának, ahol még nagyobb szolgálatokat tehet, mint a miniszteri székhelyen.

— Kutathatjuk, miért vonult vissza. A legvalószínűbb, azért, mert megérezte, hogy van még tér előtte, ahol még többet használhat az országnak, mint a hatalmi székhelyen. Valószínű, hogy kiváló törvényekkel gyarapította volna, mint igazságügyi miniszter törvénytárunkat és valószínű, hogy amugy is magas színvonalon álló igazságszolgáltatásunkat még magasabb színvonalra emelte volna. De micsoda mindez ahhoz képest, amit messze idegenben tett hazájáért?

— Aki kimegy, annak a magyar nemzet reprezentatív egyéniségének kell lennie. Hála Istennek, vannak ilyen embereink. Ott van akár miniszterelnökünk, Bethlen István gróf, akár külpolitikánk nesztora, Apponyi Albert gróf. Ilyen Nagy Emil is. És ez a helyes. Mert aki kimegy, abban meg kell lennie a magyar jellem kikristályosodott tisztaságának, melyet különösen az angolok becsülnek nagyra.

— A mi szent ügyünkben azonban a legkisebb ballépés is katasztrófát okozhat. Ezért tapintatosnak is kell lennie annak, aki külföldre megy harcolni igazságunkért.

— Mindez meg van barátunkban, kinek ünneplésére gyűltünk ma össze, akinek meg akarjuk köszönni tetteit. Megérdemli bőségesen, hiszen a magyar nemzet nagyon sokat nőtt az ilyen emberek munkássága révén a külföld szemében. Ezért le kell rónunk hálánkat Nagy Emillel szemben.

— Nem vádolhatnak bennünket bizantinizmussal. Hiszen Nagy Emil ma nem gyakorol aktív hatalmat. Ő ma csak azt a hatalmat gyakorolja, amelyet az erkölcs, a jellem és a hazafiság ad. Megkérjük hát: kedves Emil, harcolj ügyünkért! Egyszer talán sikerül visszahoznod munkáddal a mi szent, régi, nagy Magyarországot.

Nagy Emil köszönti Angliát.

Zugó tapsorkánban emelkedett szólásra a podeszta után Nagy Emil:

— Átéreztem, kedves barátaim, hogy csak véletlen szereplője vagyok a mai estének. Hiszen titeket — ugymond — sokkal magasabb, nagyobb eszme hozott

össze, mint barátotok ünneplése. Mégis nagy örömmel fogadtam a mai estét. Azért fogadtam örömmel, szeretném elérni, hogy az emberek ne a hazából, hanem a hazáért éljenek. És főképpen szeretném, hogy a magyar középosztály vegye kezébe a magyar gyakorlati külpolitika vezetését, melyet századokon át selyemharisnyás bécsi lakajok levegőjében intéztek, akik nem engedtek beleszólást a külpolitikába nekünk, magyaroknak.

— Örömmel vettem hát a meghívást a mai estére, mert látom, meg van az érdeklődés a magyar középosztályban a gyakorlati külpolitika iránt.

— Nem idebent kell beszélgetnünk. Elvégre az országnak nem sok haszna van abból, ha idebent népgyűléseken elmondjuk, amit ugyanis tud minden magyar. Ki kell mennünk oda, ahol tönkretettek bennünket.

— Megéreztem, hogy egyedül az angol néptől remélhetjük a kezdeményezést nyomoruságos helyzetünk megjavítására. Szeretném, ha megnyernők az angol társadalmat ügyünknek. Ezért tanultam meg az angol nyelvet és ezért tartottam hét előadást az angol közönség előtt a mi igazságunkról.

— Amit most mondok, beszámoló beszéd baráti körben. Hozzátok szólok, magyar középosztályhoz.

— Mikor kijutottam Angliába, már az első alkalmat megragadtam, midőn egy vacsorán együtt voltam több angol képviselővel, hogy beszéljek nekik a mi keserveinkről. Azt tapasztaltam, hogy semmi hatással sincs rájuk a mi szerencsétlenségünk az integritás alapján beállítva. Vállukat vonogatták és kijelentették, hogy igazán nem tehetnek semmit ebben a dologban. Elvégre csak az történt szerintük, hogy Magyarországtól elvették nemzetiségeit. Ezt az állapotot pedig Európa békéjének megbontása nélkül lehetetlen megváltoztatni. — Hogy gondolja „Mr. Nagi”? Visszacsatoljuk azokat a nemzetiségeket, amelyek önként váltak el önöktől? — kérdezték tőlem. Ez lehetetlen.

— Csak ekkor vettem észre, hogy az ő véleményük az, hogy a békeszerződés megkötése teljesen a wilsoni elvek alapján történt. Ezt az állapotot pedig helyesnek találják.

— Erre természetesen taktikát változtattam és megkérdeztem, hogy ha a határokat a nemzetiségek szerint állapították meg, akkor hogyan lehetséges az, hogy ma kétféle magyart idegen járom alá löktek, tömör tömegekben, a határok hamis megállapításával?

— Erre meglepődtek. — Mit tetszett mondani? Magyarokat is elcsatoltak önöktől tömör tömegekben, a határok téves megvonásával?

— És kinyílt az angolok szeme. Beláttam, hogy új uton kell járnom. *Teleki Pál* gróf nemzetiségi térképét szögezve a londoni egyetem falára, bizonyítottam, hogy a határmegállapításoknál *csalás történt a wilsoni elvek szerint is*.

— Így indultam el a megkezdett uton. És részletekre felfejtettem a bűnös munka kiáltó bizonyítékát, a Millerand-féle kísérőlevelet. Megkérdeztem, miért mondják békeszerződésnek a békediktátumot? Hiszen a kísérőlevél utolsó mondata így szól: ezt a szerződést pedig tíz nap alatt változtatás nélkül írják alá, mert... Az angolok elbámultak. Hát velünk nem is tárgyaltak? És ekkor elővettem a levél első szakaszát is. Ez azt mondja, hogy Magyarország volt egyik okozója a háborúnak. A háborút elhatározó koronatanács jegyzőkönyvével nem volt nehéz bizonyítanom, hogy a külpolitikai dolgokban Magyarországot egyedül képviselő Tisza István gróf mennyire ellenezte a háborút.

Csalás a brit lobogó alatt.

— A bírák nyilvánvalóan tévedtek, tehát perújításnak van helye! De a dolog érdekében is igazat ad a kísérőlevél. Hiszen ennek a negyedik szakasza a következőket mondja: nem tehetünk eleget kívánságaiknak, mert a határt nem lehetett úgy megvonni, hogy magyar szigetek ne jussanak idegen országokba.

— Tehát a levél készítője azt hitte, csak magyar szigeteket csatolnak el, pedig színmagyar néptömböket vettek el, összefüggőleg az anyaországgal. És ekkor

éltem át életem legszebb pillanatát, mert hallhattam a fércmű feletti megbotránkozást. Megkérdeztem: hát megengedi mindezt a brit becsület?

— Megtaláltam a rést, ahol a békediktátum bűnös volta nyilvánvaló. És ekkor már fennen hirdettem: uraim, csalás történt brit lobogó védelme alatt! Ennek megvolt a hatása!

— A kísérőlevél még azt is mondja: azért nem rendeltük el a népszavazást, mert az ugyis önök ellen döntött volna. Erre is megvolt a válaszum. *Hiszen egyetlen népszavazás volt — a soproni és az is mellettünk döntött.*

— Megemlíti még a kísérőlevél, mintegy vigasztalásképpen, hogy majd kisebbségi jogokkal megvédik a magyar szigetecskék érdekeit. Itt már szigetecskékről beszélnek! És hogy mennyire megvédték ezek érdekét, azt is tudjuk.

— A Millerand-féle kísérőlevél ily módon való részletes feltárásának elementáris hatása volt. Az angol képviselők megigérték, hogy mihelyst szó kerül róla, Magyarország mellé állanak. Nem Magyarországért, hanem a brit becsületért.

— Amit mi csinálunk, legális eljárás és nem irredenta. Hiszen a kísérőlevél azt is kimondja, hogy a genfi Népszövetség tagjainak mindenkor módjukban lesz törvényes eszközökkel a megváltoztatást szorgalmazni.

— Magasra kell tehát emelnünk a lobogót, törvényes küzdelmeink lobogóját, fennen kell hirdetnünk igazságunkat, mely semmi egyéb, mint a Millerand-féle levél végrehajtása.

— A mozgalom alapja az, hogy ha elérjük, hogy az elszakított magyarokat visszatolják Magyarországhoz, Közép-Európában tartós alapja lesz a békének.

— A szelek és felhők járásának irányítását hagyjuk a magyarok Istenére. A mi későbbi céljainkat mindenki rejtse magába és ne beszéljen róla hangosan, csak az oltár előtt rebegje el imájába foglalva. Hagyjuk abba az ábrándok politikáját, a gyakorlati megvalósítás lehetőségeire szegezzük szemünket.

— Ha kiigazítják a kiáltó igazságtalanságokat, úgy hajlandók vagyunk szomszédainkkal gazdasági téren együttműködni, de ez lehetetlen a bűnös határmegvonás kiigazítása nélkül.

— A győzelem még nagyon messze van. Ha célt akarunk érni, tegyünk félre minden kicsinyeskedést és törjünk egyesült erővel a megvalósítható cél felé. És ha a könnyen ostromolható pontokat támadjuk, a siker nem fog elmaradni.

— Ez a törekvés nem sirból kibujt szellem, hanem Szent István koronájából tápláltuk. Azt visszakergetni többet nem lehet! Legyetek hát mindannyian, akik itt vagytok, apostolok. És legyetek meggyőződve, hogy én sem fogom elhagyni az utat, amelyre ráléptem. Remélem, nem maradok egyedül.

— Kérlek titeket, ne lássatok ellentéteket a gyakorlati külpolitika és a mi vágyaink között. Ha megfogjuk a kéznél levő lehetőségeket, akkor el fog jönni még a szebb jövő. Ezen a téren Anglia fogja megtenni a kezdeményezést.

— Éljen Anglia!

Teleki Pál volt az est következő szónoka:

— Meleg barátsággal üdvözlöm Nagy Emilt — mondotta. — Egy helyen azonban ellenmondásba keveredünk, mert az, hogy mi az ő ünneplésére gyűltünk össze, nem rontja le az elérendő cél szentségét. Őt át akarja háritani magáról a megtiszteltetést a nemes célra. Érthető, hogy ellentmondok neki, mert a mi összejövetelünk épp úgy szól a célnak, mint kitűnő harcosának.

— A többiben már nem mondok ellent, igaza van, egy véleményen vagyunk. Hiszen így voltak a franciák is Elzászsal. Kimondták: Elzászról nem szabad beszélni, de mindig gondolni kell rá.

— Mi eddig mindig belpolitikával foglalkoztunk, ideje, hogy kezünkbe

Teleki gróf végül az angol vendéghez intézte szavát angolul. Magyarországnak nincs mit takargatni, vendégünk tehát megfigyelhet mindent a maga valóságában. Meg vagyok győződve róla, hogy itteni tapasztalásai alapján közállapotaink leghivebb képét fogja nemzete elé tárni, éppen úgy, mint ahogy meg fogja ismertetni nemzetét e nép lelkével és jogos óhajaival.

A magyar igazság győzelméért.

Általános figyelem közepette szólalt fel ezután Sir Haward d'Egville, aki nagy elismeréssel szólt arról a munkáról, amelyet Nagy Emil Angliában kifejtett. Hangsúlyozta, hogy meg akarja szerezni azokat a helyes információkat, amelyekkel az összes brit parlamentet tájékoztatni akarja a magyar helyzetről. (Taps.) Közvetlen tapasztalás alapján akarta megismerni a tradícióknak azt a szellemét, mely annyira rokon hazája és Magyarország között. Ha visszatér Angliába, jelenteni fogja azt a lelkes szeretetet, amellyel Magyarországon Anglia iránt viseltetnek és poharát Magyarország igazának győzelmére emelte.

Sokáig ünnepelték a rokonszenves angol diplomatát és a lelkes ünnepi est *Hódossy* Gedeonnak Rothermere lordra mondott lendületes felköszöntőjével ért véget.

Búcsú—interjú Sir Haward d'Egville.

Elutazása előtt benyomásairól kért Sir Haward d'Egviltől információt egy zszurnaliszta. Sir Haward d'Egville azonban csak tartózkodóan nyilatkozott, miután tapasztalatairól az összes parlamentek által kiadott és általa szerkesztett folyóiratban hivatalosan fog nyilatkozni s ennek nem akart elébe vágni. Elmondotta, hogy Nagy Emil felvitte őt Esztergomba és megmutatta neki, hogy a hid másik végén már Csehország van és azon túl az egész lakosság fel északkeletnek, északnak és nyugatnak éppen olyan színmagyar, mint akármelyik dunántúli vármegyében. Sir Haward d'Egville nyíltan megmondotta, hogy amikor egy rövid és kellemes autótúra után az esztergomi hidnál megállottak s Nagy Emil reámutatott a hidra, azt mondván, hogy azon túl az már Csehország, Sir Havard azt gondolta, hogy Nagy Emil csak tréfál vele, mert a trianoni határokba gondosan be nem avatott ember előtt egyszerűen tréfának látszik az, hogy Párkányánál már Csehország kezdődjék, elszakítván a magyar anyaországtól milliónyi tiszta magyar tömegeket. Bevallotta Sir Havard, hogy ez az autókirándulás nagy hatással volt reá s csak azt a tanácsot tudja adni a magyaroknak, hogy ha céljaikat el akarják érni, mutassák be térképen, fotografiákkal, vagy akár mozifelvételekkel a magyar határok borzalmaikat s nem hiszi, hogyha bárki jóhiszemű ember egyszer meglátja azt, hogy miképpen jöttek bele a trianoni határokkal a magyarság testébe, lehetetlenség, hogy teljes szívvvel ne álljon a Rothermere-féle álláspont mellé.

Sir Haward óriási irodalmi és térképanyaggal utazott vissza Angliába, amelyeket elsősorban Teleki Pál gróf bocsátott rendelkezésére s végül azt az ígéretet tette, hogy Anglia politikai köreiből minél számosabb férfiut fog arra felkérni, hogy a helyszínén nézzék meg a trianoni határokat, mert ezekről, sajnos — ott künn általában még derengő sejtelem se honol s nem kell egyebet tennie a magyar ügy harcosainak, mint a jóhiszemű világ előtt bemutatni a meztelen tényeket, mert ezek a legnagyobb ékesszólással szólnak a mellett, hogy a trianoni határokat meg kell változtatni. Ez különben nemcsak Magyarország érdeke, hanem érdeke az egész európai békének, mert be kell látnia mindenkinek, hogy a határ kiigazítása nélkül vajmi nehéz dolog azt kívánni a magyaroktól, hogy szomszédjaikkal végleg béküljenek ki, már pedig ez nemcsak Magyarország érdeke lenne, hanem az utódállamoké is és ezeken keresztül Középeurópa békéje is szorosan összefügg a trianoni határ kiigazításának a dolgával.

LONDON KITART RENDÜLETLENÜL.

„A DAILY MAIL” komoly elszántsággal folytatja a harcot, újra és újra visszatér a magyar kérdésre és küzd rendületlenül.

Ujabb garanciákról nem lehet szó.

Ezzel a címmel foglalkozott szeptemberben újólág a Lord Rothermere a magyar kérdéssel. Nagy meglepéssel ír Chamberlain genfi beszédéről, amelyben a miniszter nyíltan bevallotta, hogy Anglia nem hajlandó a locarnoi szerződésben vállalt határgaranciákat más államok javára kiterjeszteni. Locarno nem szolgálhat precedensül. Világosan hangsúlyozni kell ezt, miután bizonyos kontinentális külügyminiszteriumok nem értik meg ezt. Egyes kisebb államok hangosan követelik, hogy a nagyhatalmak vállaljanak garanciákat most kapott területük integritása érdekében. Ezt a garanciát Angliából bizonyára nem fogják megkapni. Elsősorban a kisántánt tagjai csapnak nagy lármát és azt követelik, hogy Anglia szükség esetén fegyveres hatalommal oltalmazza ama szerződések revíziója ellen, amelyek meg nem érdemelt nagy területgyarapodásokhoz juttatták őket. Olyan védőfalat kívánnak a revízió ellen, amelyhez nem lehet hozzányulni, mert maguk tudják legjobban, hogy ilyen védelem nélkül a revízió okvetlenül bekövetkezik. Felelősségnélküli lépés lenne, ha a brit birodalmat Besszarábia állandó védelmére akarnák kötelezni. Épp úgy nevetséges és felelősségnélküli dolog lenne örök időkre garantálni a szerencsétlen trianoni szerződést, amely Magyarországot feldarabolta és lakosságának nagy részét Csohországba kebelezte be. Az ilyen igazságtalan elbánás nem érdemel sem rokonszenvet, sem védelmet. Lloyd George bizonyosságot tett arról, hogy a békeszerződések szerzői nem tekintették a szerződéseket olyan okmányoknak, amelyeken nem lehet semmiféle változtatást végezni. Ha bebizonyul, hogy a területi rendelkezések igazságtalanok, vagy méltánytalanok voltak, akkor meg kell azokat változtatni. Magyarországnak elvitathatatlan joga van, hogy ilyen változtatásokat követeljen. A népszövetségnek haladéktalanul meg kell vizsgálnia, hogy miképp volna lehetséges simán végrehajtani ezt a rendkívül szükséges rekonstrukciót. Chamberlain most figyelemreméltó nyíltsággal tárta fel a brit álláspontot. Nagybritannia haderőit nem fogják mozgósítani Közép- és Keleteurópa határainak védelmére, annál kevésbé, mert az angolok igen jól tudják, hogy e határok jórésze módosításra szorul. A népszövetségnek leg-sürgősebb feladata, hogy ezt a módosítást elvégezze.

Üzenet Pató Páléknak Genfben.

A népszövetségi ülések alkalmából nap-nap után a magyar ügyért harcolt Rothermere lapja.

— Amikor a népszövetség nemtörődomséggel kezelte az erdélyi magyarok panaszait — írja a Daily Mail — evvel Európa békéjét veszélyeztette. Románia vonakodott az ügyet döntőbíró elé terjeszteni; ez a békeszerződés megsértését jelentette, amivel szemben a magyarok a népszövetséghez fordultak. A népszövetség azonban szemet hunyt a legegyszerűbb tények előtt és meglegedett avval, hogy előbb megegyezésre hívta fel a feleket, majd pedig elnapolja az ügyet. Ilyen okok szülnék európai háborukat. Európa békéje mindaddig bizonytalan marad, amíg nem szolgáltatnak igazságot Magyarország panaszára. A békeszerződés három olyan Elzász-Lotharingiát alkotott, ahol magyarok laknak túlnyomó többségben.

Ezek a területek a maguk elnyomott és elégedetlen lakosságával állandó veszélyt jelentenek. Legfőbb ideje, hogy ennek az állapotnak végre véget vessenek. Chamberlain helyesen járt el, amikor az ügyet személyesen vette kezébe. Magyarország mindig lojális volt magatartásában a békeszerződéssel szemben. Ám türelmét tulságosan próbára teszi, ha látja, hogy a magyar fajtestvéreket elnyomják a zsarnok szomszédok. Olaszország a

barátsági szerződés révén máris Magyarország mellett áll. Németország is támogatja Magyarországot. Az angol és a francia kormányoknak meg kell érteniök az idők eme jelét. Egyébként a pártatlan angolok megegyeznek abban, hogy a trianoni békeszerződés revízióra szorul és hogy e revízióra a Népszövetség lenne hivatott.

Azt ajánljuk — írja a lap — a magyar kormánynak, hogy vigye ezt a kérdést a legközelebbi népszövetségi közgyűlés elé. Lloyd George levele a legnagyobb tekintélyt kölcsönözné e lépés számára, mert ebben tudvalevően kijelentette, hogy az antantállamok békedelegátusai nem tekintették a szerződéseket olyan alkotásoknak, amelyeket nem lehet megváltoztatni és valószínűnek tartották a revíziót a népszövetség útján. Ezzel az indokolással nyugodtan vihetik ügyüket a magyarok a népszövetség elé és nyugodtan kérhetnek igazságos döntést. Remélhető, hogy Chamberlain is erélyesen közre fog működni ennek az igazságos döntésnek a meghozatalában, amely kiszámíthatatlan értékű lenne az európai biztonság szempontjából.

A foltozó vargák.

Egy másik Daily Mail-cikk éles hangon kárhóztatta Chamberlainnek azt a „foltozó varga-politikáját”, amelyet a magyar-román vitás kérdésben követett. Ahelyett, hogy igazat adott volna a panaszoknak — írja a lap — Chamberlain arra törekedett, hogy olyan fércműveket alkosson, amely őt magát is ferde helyzetbe hozta. Formálisan aláírta azt a tételt, amely szerint Románia önkényesen kisajátíthatja külföldiek tulajdonát, míg a népszövetség közbelépése megsértené Románia felségjogát. A Daily Telegraph — folytatja a vezércikk, — amely egyébként lelkes híve a népszövetségnek és Chamberlain külpolitikájának, már hirt adott arról, hogy ez a döntés milyen megdöbbenést idézett elő. Ennek az álláspontnak logikus következménye az lenne, hogy jogosultnak mondanák az idegen vagyon elkobzását a szovjetkormány részéről, ami ellen Anglia szakadatlanul tiltakozik. Nagyobb következetlenség nem képzelhető, mint amikor az ilyen eljárást jóváhagyja egy olyan ország külügyminisztere, amely az egész világban tőkét ruház be.

Az egyébként barátságos körök jogosult panaszai tanusítják, hogy milyen oktalanul jár el Chamberlain, aki Magyarországgal szemben éles és halogató politikát folytat. A népszövetség decemberben újra foglalkozni fog a panasszal. Addig Chamberlainnak szabadelvűbb és erélyesebb politikát kell kigondolnia. Rá kell beszélnie bizottságát, hogy a diplomáciai hajlékonyság félretételével olyan határozatot hozzon, amely megfelel a tényeknek. Nemzetközi kérdésekben rendkívül fontos az őszinteség. Ha 1914-ben az angol külügyminiszter erélyesen bejelentette volna, hogy Anglia meg akarja védeni Belgium semlegességét, akkor ezzel megakadályozta volna a világháborút.

Világos jogokat — akár emberek, akár nemzetek jogáról van szó — nem lehet büntetlenül megsérteni. Ha a béke kedvéért előnyben részesítik az igazságtalanságot, akkor ezzel újabb nyugtalanságokat készítenek elő. Romániának becsületbeli kötelessége, hogy kártalanítást adjon a földjüktől megfosztott magyar birtokosoknak. Ha Románia földreformot óhajt, akkor viselje ennek költségeit ő maga és ne hajtsa azt végre idegen birtokok kárára. A népszövetséget nem érdekelheti a román kormány az az állítása, hogy ha kifizetné ezt az adósságot, akkor Románia államcsödbe kerülne. Ez a nyilatkozat kizárólag azokat érinti, akik román állampapiroknak vannak birtokában és akik kétségkívül elragadtatással fogadják azt a bepillantást, amelyet ilyen módon a román pénzügyekbe nyernek.

A Daily Mirror is harcot kezd.

A Daily Mail újabb nagyértékű cikkeivel egyidejűleg beáll a frontba a magyar ügy mellé lord Rothermere illusztrált reggeli lapja, a Daily Mirror is, amely naponta több mint

kétmillió példányban jelenik meg, tehát a legnagyobb képeslapja a világnak. „A löporraktár” címmel hosszabb cikket közöl a közép-európai kérdésről a Daily Mirror. A cikk kifejti, hogy a népszövetség kötelessége az, hogy elhárítsa a háboru veszélyét. Nagyon sajnálatos, hogy a népszövetség nem tesz semmiféle elhatározott lépést arra, hogy ezt a veszélyt enyhítse Európa legérzékenyebb részén.

A trianoni szerződés súlyos igazságtalanságot mért Magyarországra; ezt az igazságtalanságot még fokozza bizonyos hatalmak viselkedése. A magyar lakosság nagy tömegeit Romániába, Csehországba és Szerbiába kebelezték be. Magyarország azt állítja, hogy a román kormány elkobozta a Romániában élő magyarok birtokait; ez ellen a döntőbíróshoz fordult. Románia ellenezte a döntőbírósi ítéletet.

A döntés nem késheet sokáig. A népszövetségnek kötelessége, hogy értésére adja a délkeleti államoknak, hogy be kell tartaniok a békeszerződést. A nagyhatalmaknak megfelelő hangon kellene figyelmeztetniök Bukarestet és a többi fővárost.

Elég robbanóanyag akad mindenütt Kelet-Európában és a magyar nép tüzes nép. Nagy szerencsétlenség lenne, ha Genf bátortalan eljárása következtében elveszteni türelmét. A népszövetség vezetőinek némileg elmélkedniök kellene ezen. Ezt a veszélyes vitát legkésőbb decemberben véglegesen rendezni kell. Európa békéje bizonytalan mindaddig, amíg ez a kérdés nyitva marad.

Beszélgetés Rothermerrel.

A Daily Mail és Daily Mirror újabb bátor állásfoglalásai közepette fogadta a magyar ügy hősza, Rothermere lord — az Est-lapok angliai delegáltját, a következőket üzenvén a magyar társadalomnak:

Egyáltalán nem látom tragikusnak a genfi eseményeket. Számomra bizonyára kellemetlen meglepetés volt látni, hogy egy olyan bizottság, amelyben az angol külügyminiszter annyira fontos szerepet játszott, ilyen rövidlátó és ilyen hamis jogi felfogásnak esett áldozatául.

Én azonban a magyar politika nagy célkitűzéseii szempontjából nem veszem ezt tragikusnak, mert először is a kérdés még nincs végleg eldöntve és még mindig van módja a jóvátételnek.

Kétségtelen, hogy kedvező megoldás esetén sok minden kellemetlenségtől szabadultak volna meg azok az emberek, akiket Románia bolsevista módszereivel minden vagyonukból kiforgatott.

De van a mostani felemás határozatnak sok nagy előnye is.

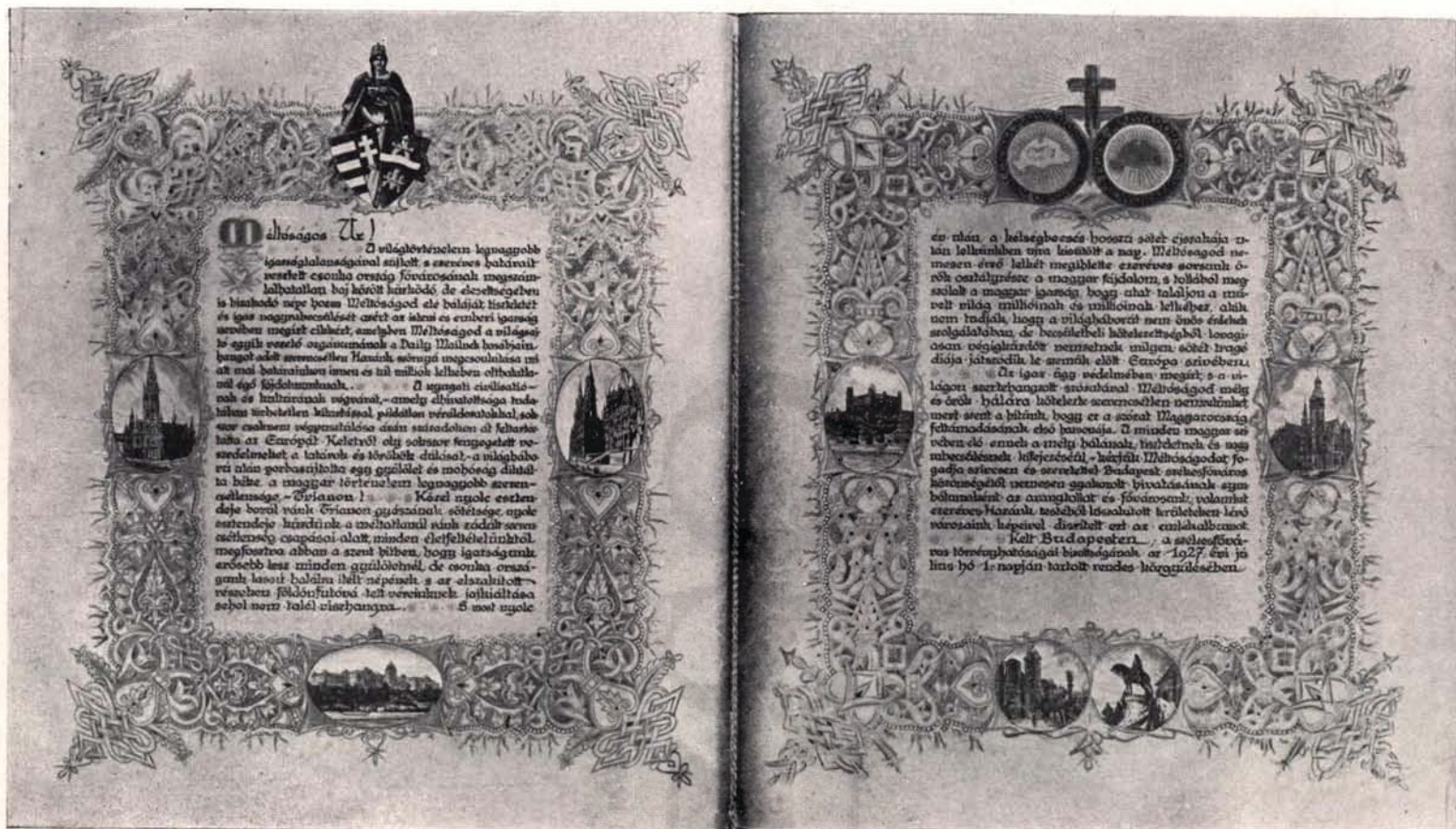
Ha ugyanis a hármásbizottság, főleg azonban a román kormány olyan okos lett volna, hogy valami elfogadható módon engedményeket tesz a jogos követeléseknek, akkor Magyarország kezét hosszú időre megkötötte volna.

Ha a román kormányt nem vezette volna dühtől elvakított politika, akkor jó alkalom kínálkozott volna számára, hogy egy összeg árán, amely igazán csekélység egy rendes állam számára, megszabadult volna sok kellemetlenségtől.

Ha a magyar követeléseket csak részben is teljesítették volna, akkor Magyarországnak lehetetlen lett volna belátható időben valami újat kívánni a Népszövetségtől.

Így azonban a magyar kormány és a magyar nép számára új lehetőségek állnak nyitva és én mind a kettőjüknek azt tanácsolom, hogy már a legközelebbi jövőben forduljanak a Népszövetséghez a trianoni békeszerződés revíziójának követelésével.

A genfi események minden kellemetlen oldaluk mellett azt bizonyították, hogy Magyarország egyre több és több jóbarátot szerez a világon — folytatta lord Rothermere. Ezért volt lehetetlen a hármás bizottság javaslatát a népszövetség tanácsában határozattá emelni és ha Magyarország jogos ügye mellett ezt a hadjáratot tovább folytatja, akkor világ-szerte önként meg fog nyilvánulni mellette a kedvező hangulat és a népszövetség lomha

A székesfőváros által adományozott
köszönő levél belseje

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

tollforgatófércműveljővátenni. Nagyon csodálkozom Chamberlain állásfoglalásán, mert nagy rövidlátás és a helyzet teljes félreismerése kellett az ilyen eljáráshoz. Ő bizonyára a legjobb indulattal cselekedett és a legideálisabb cél: Európa békéjének fenntartása lebegett szeme előtt. Csak hogy téves uton jár.

Európa békéjét leginkább a trianoni szerződés veszélyezteti és ebben az órában a legfontosabb feladat az európai tüzfészek felől a veszedelmet elhárítani.

Várni és látni: ezt üzeni a Lord.

— Folytatom akciómát, amelynek az a célja, hogy Magyarországnak megszerzem azt ami jár neki, mégpedig abban az értelemben, ahogy azt cikkeimben megjelöltem. Állítom, hogy azokat a vidékeket, ahol a magyar lakosság többségben van, azaz a háboru kitörésekor többségben volt, vissza kell csatolni Magyarországhoz. Erre Magyarországnak megvan az erkölcsi joga, amelyet senki a világon nem vehet el tőle. Bizonyos vagyok benne, hogy sikerülni fog nekem ezt a fölfogásomat érvényre juttatni a világpolitikában. Remélem, hogy minden hazafiasan gondolkodó magyar ember támogatni fog ebben a törekvésemben, de ezt csak úgy tehetik, hogyha nem tűznek ki maguk elé túlzott és a mai európai politikai viszonyok mellett megvalósíthatatlan célokat. Bizonyos vagyok abban, hogy így lehet legjobban szolgálni a magyar ügyet. Minden, ezekkel az elvekkkel ellenkező cselekedet föltétlenül megnehezítené terveimet. Legközelebbi terveimről most még nem akarok közölni semmit, mint ahogy a hadvezér sohasem fedí föl előre terveit. Egyelőre nem gondolok új cikk megírására, ami azonban nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem következnének újabb cikkek. A magyar közönségnek csak azt a baráti jótanácsot adhatom, hogy igazodjon az angol közmondáshoz: „wait and see”, ami magyarul azt jelenti: várni és látni.

ROTHERMERE MAGYAR UJSÁGCIKKE.

A RAGYOGÓ FILM perog tovább... Rothermere most már közvetlenül a magyar közönséghez akar szólni és „Az Est” vezető helyén jelenik meg hatalmas cikke, amelyben főleg Lloyd George levelével foglalkozik.

— Azt a levelet — így kezdi szenzációs cikkét Rothermere, amely rövid idővel ezelőtt a Daily Mail hasábjain jelent meg és amelyben Lloyd George elmondotta nézeteit a trianoni szerződés revíziójának lehetőségeiről, teljes joggal lehet állami dokumentumnak nevezni. Nemcsak azért van jelentős értéke ennek a levélnek, mert az egyik legjelentékenyebb államférfi írta azok közül, akik résztvettek a békeszerződések megszerkesztésében, hanem azért is, mert a trianoni szerződés revíziójának ügye rendkívül nagyjelentőségű és értékes támaszra talált Lloyd George személyében, aki levélben nyíltan figyelmezteti Magyarországot szomszédait arra, hogy: „csak akkor lehet tartós békéről szó Európában, ha ennek a békének az alapja az igazság minden nemzettel szemben.”

Lloyd George nyíltan megvallja levelében: „ami az 1919—20-as békeszerződéseket illeti, határozottan kijelenthetem, hogy megalkotóik sohasem tartották ezeket a szerződéseket olyan tökéleteseknek, hogy megmásíthatatlannak tekintették volna őket.”

Eltérőek lehetnek a vélemények Lloyd George politikájára nézve és ami engem illet, én a magam részéről sok mindent erősen helytelenítok, amit Lloyd George az utóbbi években tett. De nem lehet kétségbe vonni azokat a felbecsülhetetlen értékű szolgáltatásokat, melyeket ő az angol nemzetnek tett a világháború idején.

Lloyd George nagy és örök helyet biztosított magának Anglia történetében.

Egy államférfiúnak sem kellett előtte olyan gigászi problémákkal megküzdnie, mint neki. Pitt műve hatalmas volt, azonban csak meglehetősen korlátolt kiterjedésűnek tekinthető, ha összehasonlítjuk azokkal az óriási feladatokkal, amelyek Lloyd George vállaira neheztek. Talán a legnagyobb szolgálat, amit honfitársainak tett, az volt, hogy a szörnyű küzdelem idején sohasem vesztette el a kietartását. Mindenki más megingott a válság és a balsiker óráiban, ő azonban mindig változatlanul határozott volt: harcolni kell, amíg csak ki nem vívjuk a győzelmet. Ebben a tekintetben Lloyd George tökéletesen kifejezte nemzete akarátát. A hálaadás semilyen formája sem lehet elég nagy és elég impozáns azzal a vezérrel szemben, aki keresztülvezetett bennünket 1917 és 1918 tavaszának sötét napjain. Ennek a szörnyű napfogyatkozásnak az óráiban ez a bátor ember megtestesítője volt Nagy-Britanniának, amely akkor élte át leg-súlyosabb válságát.

Őszintén sajnáltuk, mikor lemondott állásáról. De bizunk benne, hogy még egyszer a kezébe veszi majd a vezetést.

Lloyd George nem olyan, mint Gladstone volt, amikor először visszavonult a közelettől. Lloyd George még mindig egészséges és tetterős. „Dinamikus ereje” olyan tényező, amellyel a jövőben még sok éven keresztül kell számolni.

Az utóbbi időben bizonyos körökben megpróbálták lekicsinyelni Lloyd George-ot és a világháborúban kifejtett tevékenységét. A katonák, akik nem értettek vele egyet, most leszólhatják őt, azonban azt hiszem, a közvélemény nagyon jól tudja, hogy sokkal többször volt neki igaza, mint tábornokainknak. Ha visszatekintek a háború történetére, gyakran úgy érzem, ha 1914 végén megfogadtuk volna Lloyd George tanácsait, a háború nem tartott volna annyi ideig.

Okvetlenül el kell ismerni azt is, hogy rendkívül nagy része volt a muníciós minisztérium sikerében. Módszerei talán egy kissé extravagánsak voltak, azonban akkor nem volt arra idő, hogy a költségeket számolgassuk, amikor a németek már rettenetesen szorították a szövetséges haderőket Franciaországban. Lloyd George lövedékeket készíttetett és attól kezdve,

106 hogy ő viselte a munícióellátás gondját, csapataink sohasem panaszkodhatnak, hogy nem volt elég hadianyaguk, ami azután a végső győzelmet biztosította.

Lord Northcliffe nevét is meg kell említeni, aki szintén nagy erőt fejtett ki abban az irányban, hogy gyorsan fogyasztó hadseregünk részére állandóan rendelkezésre álljanak a kellő municióforrások.

Ez a két ember: lord Northcliffe és Lloyd George dominálta — bizonyos tekintetben — a világháború középső korszakát. Lord Northcliffe sokkal közömbösebb volt a tömeg zúgásával szemben, mint bármely más államférfiú, azonban hallatlan bátorságot árult el, amikor megtámadta a hadügyminisztert, amiért a hadsereget nem látta el a magasabb foku robbanószerekkel.

Már a köztulajdonban vannak azok a levelek, amelyekből kiderült, hogy lord Northcliffe szoros kapcsolatban állott azzal a mozgalommal, amelynek eredményeképpen 1916-ban miniszterelnökké nevezték ki Lloyd Georgeot.

Lord Northcliffe meg volt győződve arról, hogy Asquith-ot temperamentuma nem tette alkalmassá arra, hogy a háború legnagyobb válságának idején a kormány élén álljon. Lloyd George tudtán kívül Lord Northcliffe minden energiájával azon dolgozott, hogy őt állítsa Asquith helyére.

Nagy szerencsétlenség, hogy a köztük fennálló szimpátia utóbb megváltozott. Lord Northcliffe azonban sohasem szűnt meg csodálni Lloyd George ragyogó képességet.

Még nem tisztázódott teljesen, hogy milyen befolyása volt Lloyd Georgenak a háború utolsó fázisaira, azonban meg vagyok róla győződve, hogy ha végül kiderül az igazság, azt fogja megállapítani, hogy Lloyd George judiciuma, még katonai kérdésekben is, általában helyes volt és mindig mint nagy hazafi és nagy miniszter működött.

Nem irom alá azt a tételt, hogy háború idején a katonai parancsnokok szentek és sérthetetlenek és nem szabad a dolgaikkal törődni. Ha ezt az ostoba elméletet az Egyesült-Államokban elfogadták volna, akkor a múlt század derekán kitört polgárháború még ma is tartana. Lincoln azonban addig változtatta tábornokait, míg végre megbízható emberekre talált. S ugyanez a bátor szellem volt az, amellyel Lloyd George megközelítette a háború legnagyobb válságát. Azt hiszem, hogy a jövő hadtörténetírói kimélelenül el fogják ítélni azokat a módszereket, amelyekkel tábornokaink a nyugati hadszíntéren hiába próbáltak győzelmet aratni. Rengeteg életet áldoztunk fel hiába a hosszúra nyújtott fronttámadásokkal, amelyeknek semmi céljuk sem volt. Lloyd George nem tudta nézni ezt a vergődést és szükségét érezte, hogy foglalkozzék tábornokaink hibáival. Tisztán látta, hogy az egyetlen orvosság: az egységes vezetés. Arra a meggyőződésre jutott, hogy Foch tábornok az egyetlen katonai zseni, akit a háború produkált és ezért ő a legalkalmasabb a parancsnokság átvételére. Főlösképpen most itt kitérnünk azokra a heves támadásokra, amelyekben Lloyd George-ot a cikkező, pamflettező katonák elárasztották. Nem igaz, hogy a mi főhadiszállásunk tábornokai az egységes parancsnokság mellett voltak. Lloyd George terveit, — többek között a versaillesi haditanács megteremtését — a legkonokabbul megobstruálták tábornokaink, egészen addig, amíg 1918 tavaszán a németek áttörték a frontot. Akkor már engedtek a tábornokok, de most már késő volt.

Nem célolok, hogy résztvegyek abban a kicsinyes vitában, amely akörül forog, hogy milyen szerepe volt Lloyd George-nak a háború intézésénél. Megelégszem annak a megállapításával, hogy Lloyd George irányította és alakította a nemzeti akaratot, hogy csodálatos intuíciója a katonai kérdésekben általában helyes volt és hogy rettenetesen, szárnyaló szelleme felbecsülhetetlen érték volt számunkra a legsötétebb órákban.

Nem volt még miniszter, aki annyira megfogta volna a tömeg fantáziáját, mint ő. A nevét összekapcsoltam lord Northcliffe nevével és ezt azért tettem, mert mind a két férfiút ugyanaz a cél fűtötte, mind a kettő csak a győzelemre gondolt és mind a kettő a legnagyobb magasságokat érte el a háború alatt. Lord Northcliffe minden erejét és hatalmát a győzelem elérésére fordította és német vezető férfiak is elismerték munkájának nagy értékét. Mindenki elismeri, hogy az ő propagandája nagyban hozzájárult a német birodalom végső összeomlásához. Bár ez a két figyelemreméltó angol államférfiú szakított és szakításuk mindvégig tartott, mind a ketten továbbra is nagy tiszteletben tartották egymást.

Azért ismertettem ilyen részletesen Lloyd George háborus munkásságát, mert azt hiszem, hogy főleg a háboru korszakával kapcsolatban fogják őt a történelemben emlegetni. Sajnálatos azonban, hogy a későbbi években tett szolgálatait már kevésbé dicséretreméltóak. Lloyd George és kollégái a külpolitika terén olyan utakat követtek, amelyeket én a legteljesebb mértékben elítélek és nem nyújt sok vigaszt az sem, hogy hibáik sietették összeomlásukat.

Nézetem szerint sohasem kellett volna Mezopotámiában és Palesztinában megvetni a lábunkat és még ma is azt hiszem, hogy mindkét országot el kellene hagynunk. Sohasem lett volna szabad a görögöket a törökökkel szemben támogatni. Lloyd George legjobb barátai még ma sem tudják megmagyarázni, hogy miért birta rá Lloyd George a görögöket, hogy vonuljanak be Kis-Ázsia belsejébe? A kormánynak a közeli Keleten folytatott politikája teljesen csődöt mondott és hosszú ideig nem fog sikerülni a mohamedán világ bizalmát visszaszerezni

A »legszerencsétlenebb Trianon.«

Ugyanezt a hibát követték el, csak hogy sokkal nagyobb arányokban, azoknál a békeszerződéseknél, amelyekkel feldarabolták a régi magyar-osztrák birodalmat. Középeurópának legalább hat pontján elégedetlen nemzeti kisebbségeket teremtettek és valamelyik ilyen pont gyújtópontja lehet egy újabb hatalmas tüzvésznek. A legszerencsétlenebb volt a trianoni szerződés.

Ahelyett, hogy egyszerűsítették volna a nemzetiségek nagy bonyolultságát, még jobban összebonyolították. Olyan nagy elégedetlenséget teremtettek, hogy minden pártatlan ember, aki a kontinensnek ezen a részén utazik, tisztán látja annak szükségét, hogy ezeket a hibákat reparálni kell. Az új középeurópai államok mai határai önkényesek és nem gazdaságosak. De van még egy sötétebb oldaluk is. Az igazságtalanság, amely megteremtette őket, állandó veszedelmet jelent Európa békéje számára.

Ha visszaemlékszünk azokra a körülményekre, melyek között Lloyd George-nak és a többi szövetséges államférfinak át kellett alakítani Európa térképét, nem kell csodálkoznunk, hogy óriási művük kisebb részleteit elsiették. Az osztrák-magyar birodalom területének felosztása sokuk előtt természetesen lényegtelenebbnek látszott, mint a német kérdés rendezése. A fődelegátusok megelégedtek azzal, hogy tanácsot kértek az Ausztria-Magyarországot környező kisebb szövetséges nemzetektől és a Habsburg-monarchiához tartozott olyan szövetségesektől, akik a háboru alatt átjöttek a mi oldalunkra. Azonban a szövetséges miniszterelnökök nem vették figyelembe azokat az ádáz féltékenységeket, kapzsiságokat, amelyek a fajoknak abban a keverékében uralkodnak, amelyeket Középeurópában a vándorlások és a hódítások történelmi áramlatai hátrahagytak. Kétségtelen, hogy az ily módon megszerkesztett számos szerződésben az igazságot gyakran feláldozták a kapzsiságnak, aminek az az eredménye, hogy Középeurópa nagyrésze most a bizonytalan egyensúly teljesen balkanizált állapotában van. Ezek a hibák annyival is inkább megmagyarázhatatlanok, mert hiszen Lloyd George egész multja megcáfolja azt a feltevést, mintha ő a kardcsörtető imperializmus vad kinövésének híve lenne. Ámbár sok tekintetben mélyen helytelenitem külpolitikáját, mégis azt hiszem, hogy a nemzet nagy többsége belátja, hogy Lloyd George, amíg hivatalában volt, komolyan arra törekedett, hogy Európában helyreállítsa az igazi békét és megteremtse azt az új gazdasági stabilitást, amely nélkül a világ nem zökkenhet vissza a rendes kerékvágásába. Ő az első között volt, akik belátták azt, amit én is hirdettem, hogy semmiféle segíthet rajtunk, ha nem hozzuk először rendbe a saját házunkat. Nincs segítség Európa számára, ha előbb meg nem próbálja minden nemzet, hogy saját magát megmentse.

Azonban éppen pénzügyi politikájában nem állta meg helyét Lloyd George kormánya. Az a költsékezés és pazarlás, amit az ő uralma alatt kifejtettek, a tönk szélére vitt bennünket és évekig fog tartani, amíg az ország kilábol ezeknek a túlzott pazarlásoknak következményeiből.

Ámbár igen erős a véleményem ezekben a kérdésekben, még sem akarom egy pillanatra sem feltételezni, hogy Lloyd George politikai pályafutása befejeződött. Ő még mindig energáinak teljében van és fiatalabb, mint valaha. Mozgékony elméje mindig alkalmazkodik az idők követelményeihez. „Más idők, más eszközök, más módok”, ezzel lehetne jellemezni az ő felfogását. Lehetséges, hogy a nemzetnek megint szüksége lesz rá és biztos vagyok benne, hogy rendelkezésre fog állni, mikor a nemzet hívja. Őszinte véleménye a trianoni szerződésről annál értékesebb, mert hiszen ő mindig rendkívül óvatos a kijelentéseiben. Hatalmas ereje van a hallgatásban. Különös, hogy ezt mondjuk egy emberről, akit éppen a szavai tettek híressé és aki — ezt én tudom, aki tagja voltam az ő hadügyminisztériumának, — akkor, amikor nézete szerint szükség volt bizonyos akciókra, akadályt nem ismerve, használta fel a rendelkezésre álló eszközöket.

Most nincs itt az ideje, hogy teljes méltatást mondjunk Lloyd George-ról. Ez a cikk nem akar sem az utóbbi évek, sem az ő története lenni. Elég, ha annyit állapítunk itt meg, hogy Anglia nem is tudja még most sem, hogy mennyivel tartozott a háboru szörnyű éveiben és a fegyverszünetet követő években Lloyd George démoni energiájának és remek intuíciójának. Nézetem szerint minden hibája ellenére az utolsó ötszáz év legnagyobb angol férfiai közé tartozik. Nem hiszem, hogy Cromwell óta jelentékenyebb alakja lett volna az angol közéletnek, mint ő.

Lloyd George nem Cromwell és azok a problémák, amelyekkel neki foglalkozni kellett, mások, mint a Lord Protector problémái. Azonban Lloyd George alakja nagyon megnövekedett 1914 óta és ma nincs Európában még egy olyan kaliberű, olyan tapasztalatu és olyan értékű államférfiu, mint ő.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

UJABB ÜZENET.

Irtta: RÁKOSI JENŐ.

ROTHERMERE LORD egy újabb üzenete következik itt, melyet a magyar ügy e bajnoka a „Pesti Hirlap” útján küld a magyar nemzetnek. Az üzenet kapcsolatban van azzal a válaszlevéllel, melyet Rothermere Zoch csehországi luteránus püspök nyilatkozatára adott. Ez a válaszlevél súlyos megleckéztetése a püspök urnak s emlékezteti őt arra, hogy lord Northcliffe és Rothermere támogatása nélkül Csehszlovákia ma tán nem is léteznék. Mert e testvérpár lapjaiban talált annakidején tért Masaryk mostani cseh köztársasági elnök arra, hogy a világ előtt igazolhassa a cseh törekvéseket és követeléseket. Ez a levélváltás egyébként csak fényes bizonyítéka annak, hogy milyen elszántan, mily tüzzel és a meggyőződés mily lángolásával hadakozik a nemes lord az ügyért, melyet magáévá tett. Ebben a hadjáratában úgy verekszik, mint hajdan Kinizsi, aki szájába vette kardját, bal kezébe és jobb kezébe egy-egy buzogányt és úgy verte a törököt.

De eme újabb üzenetben a levélváltás csak fényes epizód. A fontosabb dolog az, amit Rothermere a „Pesti Hirlap” tudósítójának mondott. Sok beszéd és találgatás tárgya volt eddig is, hogy az ő megkezdett munkájára milyen hatással lehet a genfi népszövetségi ülés határozata. Nos, ez nemhogy meglohasztotta volna, hanem még felfokozta a lord harci kedvét. Azt mondja, hogy eddig csak hangolta hegedűjét. Most már játszani fog rajta és reszketni fognak Magyarország ellenségei.

Látszik, hogy nagyon érdeklő az a hatás, amelyet föllépése a magyarságra gyakorolt s nyilvánvaló, hogy ez is szítja nemes lelkesedésének a tüzét. Már úgy formálódik ki az ő égő lelkülete, mintha nem ő sietne a *mi* segítségünkre, hanem hálás, hogy mi segítjük őt önként vállalt felszabadító feladatában. Ez sugallta nyilván azt a gondolatát is, mely bennünket azzal biztat, hogy vigyük Trianon revíziójának a kérdését immár a Népszövetség elé.

Lehetetlen megindulás nélkül nekünk magyaroknak az érettünk való küzdelem e riadó erejét szemlélnünk és utálattal kell elfordulnunk attól a kísérlettől, amely az ő önzetlen és önként vállalt akcióját önös érdekeknek, üzleti érdeknek merész meggyanusítani. Ha még csak azt mondanák rá, hogy az angol politika érdeke sugallta föllépését, ez ellen még csak kifogást sem tennénk. Hiszen nekünk annál jobb és az ő akciójának csak nagyobb súlyt és sikeresebb befolyást jelent, ha Anglia érdeke összeesik a magyar integritás helyreállításának művével. És annál dicsőbb dolog, ha egy angol ember a saját hazájának tesz értékes szolgálatot, amikor egy olyan goromba politikai hiba és kiáltó igazságtalanság ellen hadba megy, minő a trianoni szerencsétlenség. Emberi és erkölcsi szempontból pedig éppenséggel dicső dolog, amire vállalkozott.

Rajzoljuk meg annak az embernek a képét, aki a maga kedvtelése végett sétára indul. És amint megy, ime az országút szélén ráakad egy vérében fekvő, sebektől borított megcsonkított, elhagyott embertársára. És lehajol hozzá és felemeli és tiszta itallal megenyhíti és balzsamot csepegtet vérző sebeire. És azt mondja neki: szegény ember, te megraboltattál, tégedet bántalmazóid vérben fagyva itthagytak, de én nem nyugszom, amíg igazadhoz nem jutsz, amíg talpra nem állasz és ismét az nem lesz belőled, ami annakelőtte voltál. Ez Rothermere akciójának a képe. Így keletkezett, így lett európai kérdés és ez a legnemesebb keresztény és emberi erkölcs gyakorlása. Annál jobb mindnyájunkra nézve, ha mint politikai cselekedet is beválik és a világra nézve is szerencsét, békét és megnyugvást jelent.

Hogy pedig az angol lord mily hatalmasan fegyverkezett fel erre a hadjáratára, annak tündöklő példája a cseh püspökhöz írt s alább olvasható levele, amely olyan tájékozottságról tesz tanuságot, amely félelmes annak a birtokában, aki ily komolyan lát egy kényes, nem veszedelem nélkül való munkához. És tekintettel arra is, hogy Rothermere végre is csak magánember, ellenfelei pedig Európát szabályozó békeszerződések, aktív politikusok, hatalmas érdekszövetségek és egész országok csoportja: — súlyos és nagy akadályok drót-sővényeivel megerősített tábor ez; de az igazi férfiut az akadály nem csüggeszti, hanem

inkább sarkanytyuzza és ha az ő csodálatos, mondhatnám hősi elszántsága nekünk remény, hit és új erő forrását jelenti, viszont nyilvánvaló, hogy az ő erejét is fokozza az az elszántság, az a mindenre kész lélek, az a törhetetlen hazafiság, amelyet bennünk magyarokban meglátott, mikor közöttünk járt és lelkes elhatározása megfogant szívében.

A lord levele a cseh püspökhöz.

DAILY MAIL, LONDON.

1927 szeptember 17.

Főtisztelendő Dr. Zoch Sámuel urnak, a luteránus egyház püspökének

Modia, Csehszlovákia.

Főtisztelendő Uram!

Megkaptam szeptember negyedikén kelt levelét, amelyről tudomásul veszem, hogy közzétette a csehszlovák sajtóban, mielőtt nekem elküldte volna. Olyan eljárás ez, amely nem azonos a bevett udvariassággal, amelyet közszereplők és előkelő lapok szoktak egymás iránt tanusítani. Engedje meg nekem a következő választ, melyre nézve remélem, hogy a csehszlovák lapok megadják neki ugyanazt a nagy nyilvánosságot.

Mindenekelőtt nem állithatom, hogy meg tudom érteni az Ön megjegyzését Northcliffe lord öröksége tekintetében, amelyet Ön nekem tulajdonított. A szavaknak semmi értelmük.

Ami testvéremet, az elhunyt Northcliffe lordot illeti, csak annyit tudok megállapítani, hogy a cseh nép sokkal többet köszönhet neki és nekem magamnak, mint bárki más személynek a tulajdon honfitársain kívül. Mi megnyitottuk lapjaink hasábjait nemeslelkűen az Önök kormánya mai fejének, Masaryk elnöknek, hogy a világ közvéleményéhez felebbezhessen, hogy igazságot szolgáltatassanak a cseheknek. Ha ez nem állott volna rendelkezésére az Önök ügyének, egészen bizonyos, hogy a csehszlovák állam ma nem léteznék.

Országos Széchenyi Könyvtár

Az ujdonsültek.

Mindamellettt egy kissé nehéznek találom annak a megértését, hogy amikor én erőfeszítéseket tettem támogatni az igazságot az Ön országa érdekében, ugyanakkor az Ön kormánya az Ön támogatásával nem átallja ennyire *megtagadni az igazságot Magyarországtól*, Megállapításom, hogy Csehszlovákia „ujdonsült nemzetiség” — nem szorul bizonyításra. Az a tény kétségtelen, hogy csak a háború befejezése után *kreálták*.

Amikor Ön „az én országomról” beszél, nem tűnik ki, hogy melyik országra érti, a csehekére-e, vagy pedig a szlovákokéra, amelyek bár együvé vannak kapcsolva a háború óta, nyilvánosságra hozott dokumentumaikban hangoztatják, hogy ők mint elkülönített, autonóm egységek igyekeznek fenntartani egymástól való függetlenségüket.

Ami most már a földreformot illeti, amire ön kitér levelében, én azt teljes mértékben elismerem, hogy Csehszlovákia a magyaroktól elvett földek felosztásával van tényleg elfoglalva, de nem tudom megérteni, hogy egy olyan ember, aki a keresztény erkölcsöket vallja hivatásszerűen, egy pillanatig is képes védeni a rablásnak azt a nyíltan bevallott politikáját, amellyel Önök az ugynevezett földreformot végrehajtották.

Önnek teljesen tisztában kell lennie azzal, hogy az Önök kisajátítási törvénye (1919. évi 215. t.-c.) azt az alapelvet fekteti le, hogy a volt ellenséges nemzetek birtokállományai *minden kárpótlás nélkül lefoglalhatók*. Vajjon a törvényes vagy erkölcsi méltányosságnak milyen elvére hivatkozhatnak a csehek, akik Magyarország, Ausztria és Németország szövetségesei voltak a háborúban, hogy előbbi magyar szövetségeseiket ma így kezelik.

A földművelésügyi hivatal, amely teljesen cseh tagokból áll, ellenőrzi a föld lefoglalását és szétosztását és végzései ellen bármennyire zsarnokiak is azok, vagy gyalázatosak az Önök nemzeti kisebbségi polgártársaikra nézve, nincs sem segítség, sem pedig jogorvoslat. A végrehajtó tanácsnak a tagjai és más cseh politikusok is nyíltan bevallották, hogy a földművelésügyi minisztériumnak a politikája egy neme az elkobzásnak és visszaélés még a trianoni szerződés kemény paragrafusaival szemben is.

A földtolvajok és árulók.

A hivatalos eljárás, amely a földreform kérdésére irányul, most már világosan mutatja, hogy mi ennek az úgynevezett reformnak a tulajdonképeni alapja. Kral, a végrehajtóbizottság egyik tagja mondotta: „a mi célunk cseh birtokba átvenni minden földet, amely jelenleg németek és magyarok birtokában van.” Binovety képviselő kijelentette „hogy a jelenlegi törvénynek a célja megbüntetni a mi köztársaságunk ellenségeit azért, hogy birtokaikat kárpótlás nélkül lefoglaljuk.” Krafka igazgató mondotta: „az az egyetlen út és mód arra, hogy miénk legyen minden, ha a cseheknek adunk minden földet, ami még nincsen cseh kezekben.” És dr. Duras megmutatta, hogy ez a politika hogyan vihető keresztül. Ő azt mondotta: arra biztatjuk az új tulajdonosokat, hogy hozzanak cseh munkásokat, földműveseket és tisztviselőket, hogy cseh telepeket létesítsünk. Ezért mi kötelezővé tettük a birtokok vásárlóinak és tulajdonosainak, hogy cseh alkalmazottakat fogadjanak fel.

Tovább tudnám felsorolni egyik deklarációt a másik után, amelyek azt mutatják, hogy a cseh közigazgatás politikája távol van a békétől és a kiengesztelődéstől és csak a bosszu és a keserű ellenséges érzület szellemétől van áthatva.

Nem tudom megérteni az Önök felháborodását azon a megállapításon, hogy a csehek Ausztria oldalán harcoltak a világháborúban. A tények ezt nem teszik vitássá. Nem lehet Ön előtt éppenséggel ismeretlen, hogy harminchat osztrák tiszt közül, akik elérték a tábornoki rangot, nem kevesebb mint tíz cseh volt. Az a tény sem lehet ismeretlen Ön előtt, hogy Masaryk, a jelenlegi csehszlovák elnök fia, tiszt volt a magyar hadseregben. Így a hivatkozások a volt ellenségekre nélkülöznek minden alapot.

Főtisztelendőséged panaszkodik a régi sérelmek miatt, amelyeket népe szenvedett. Én nem védem azoknak a napoknak hibáit és Ön saját maga, mint keresztény pap, köteles sokkal inkább mint más, bevallani, hogy a régi igazságtalanságok nem igazolják az újakat. Hogyan tudja Ön igazolni, hogy Csehszlovákia a magyarokat ugyanazokkal a bűnökkel és visszaélésekkel sújtsa, amelyek ellen az Ön népe egykor tiltakozott.

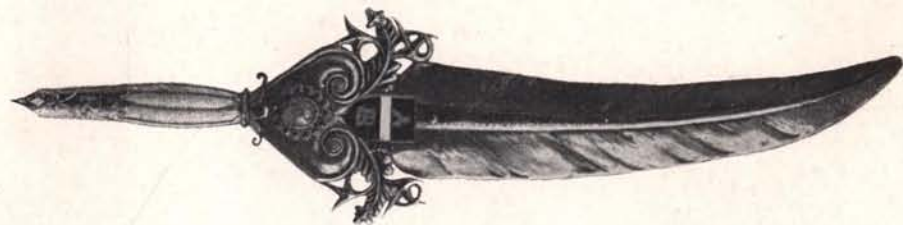
Az az állítás, mely szerint a régi magyar uralom alatt „tízmillió más nemzetiségű” meg volt fosztva az elemi iskolától és mindennemű oktatási munkától és szabadságtól, olyan durva eltorzítása a tényeknek, hogy nem is méltó a feleletre. Ha igaz is lenne, az angol birodalom minden részéből kilencszázezer katona esett el azért, hogy jóvátegyék ezeket a hibákat. Az ő nagy áldozatuk nem azért volt, hogy örökké tegyék ezeket az igazságtalanságokat egy új államban.

Az az állítás, hogy ma Csehszlovákia magyar iskolákat tart fenn, üres beszéd. A Magyarországtól elkülönített egész területen van összesen negyvenöt középiskola, amelyből csak kettő a magyar, de ebben a kettőben a tanítás tulnyomó része cseh. Nincsenek főiskolák, sem egyetemek, sem szakiskolák, kereskedelmi vagy ipariskolák a magyar milliók számára, akik a cseh köztársaságban élnek. A diplomákat és bizonyítványokat, amelyeket a magyar egyetemek adnak ki, nem ismerik el és a magyar képesítési fokot nyerőknek nem engedik meg, hogy hivatásukat Csehszlovákiában gyakorolják.

És hogy még illusztráljam, hogy az elcsehesítési folyamat milyen mérveket öltött, engedje meg elmondanom Önnek azokat az eseteket, hogy még a távirdahivatalban is, amelyek a magyar lakosság központjában vannak, olyan távirdászokat alkalmaznak, akik nem tudnak más nyelven, mint csehül.

Az üvegtokban fekvő album és aranytoll

A székesfőváros által adományozott aranytoll

Az üvegtok oldala

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Talán Főtisztelendő Uram lesz szives nekem megmagyarázni, hogyan lehetséges az, hogy az Önök által annyira jóságosnak tartott cseh uralom alatt egyetlen ujságcikkem sem került nyilvánosságra. Ámbár sok cikk, amely engem bánt, megkapja a legszélesebb nyilvánosságot — hogyan van az, hogy a magyar lapokat, amelyek az én cikkeimet nyilvánosságra hozták, elkobozták Csehszlovákiában és hogyan van az, hogy legujabban elkobozták az Önök lapjainak egyikét, amely merészelte közölni egyik leveletemet, amely a párisi Journal des Debatsban látott napvilágot.

Ha Csehszlovákiának a célja az igazság, miért nem adja vissza Magyarországnak azokat a területeket, ahol a népesség túlnyomóan magyar? Ha célja a béke: mi az oka annak, hogy a többi utódállamokkal együtt állandóan növeli hadseregét és hadiszergyárait teljes üzemben tartja?

Ha én most szigorúan irtam, ez azért van, mert Ön is szigorú hangnemben irt levelében nekem és mert én egyetértek Önnel abban, hogy az őszinteség és a nyíltság mindenféle kivánatos ilyen nehéz kérdéseknek nyilvános megvitatásánál.

Mindamellett arra kérném Önt és az Ön honfitársait, higgyék el nekem, én őszintén Csehszlovákia javát akarom. Ha tisztességesen és igazságosan fog eljárni, bennem és lapjaimban hatalmas és őszinte barátira fog találni.

Mostani eljárásomnak az a magyarázata, hogy hiszem, hogy csak rossz származhatik abból, ha erőszakos bekebelezés által magyar nemzetiségű tömböket idegen iga alatt tartanak. Ha ennek az állapotnak gyorsan vége nem szakad, nem jósolhatok az Ön országa számára semmi mást, mint egy olyan katasztrófát, amely hasonló az 1620-kihoz.

Csak egy szót még: az Ön országának veszedelmes ellenségei vannak és könnyen megtörténhetik az, ha kitart a mellett a veszélyes irány mellett, amelyet ma követ, hogy egyik ellensége látva a világ közömbösségét, erőszakkal fog végetvetni az igazságtalanságnak és elnyomásnak, amelyben az Ön országa most bűnös.

Főtisztelendő uram, fogadja tiszteletem nyilvánítását

Lekötelezett szolgálója: *Rothermere* s. k.

A meggyőződés hevéből lángoló levelet, amelyet a cseh püspök aligha tesz ki az ablakába, a „Pesti Hírlap” útján a magyar publikumhoz is eljuttatta Rothermere. Egyidejűleg a következő üzenetet küldötte a lap olvasóinak:

— **Remélem, ezt a leveletemet, amely olyan hangnemben van tartva, mint a püspöknek hozzám intézett levele, az illetékes címzett nem fogja félreérteni és nagyon kíváncsi vagyok, hogy a tárgyilagosságot őszinte és kertelés nélkül kimondott szavaira milyen választ fogok kapni. Egyben kijelentette a lord, hogy a Daily Mailban ennek a levélnek kiegészítéseképpen ugyanezt a tárgyat felölelő döntő fontosságú cikke fog megjelenni, mely az eddigiéknél is jobban fogja kidomborítani Trianon igazságtalanságait. „Ezen már nem fognak mosolyogni” — mondotta Rothermere és hozzáfűzte: — Reszkessenek e cikemtől Magyarország ellenségei! Ezen cikkem után rá fognak eszmélni a csehek, hogy aki adni tud, az el is tud venni. Eddigélé az volt a főtörekvésem, hogy a közvéleményt felvilágosítsam és felébresszem az egész világ lelkiismeretét az önökkel szemben elkövetett igazságtalanság iránt, de vegyék tudomásul, hogy mostantól kezdve akcióm erősebb aktivitásba fog lépni. Mert máig csak hangoltam a hegedűmet, de rövidesen már játszani fogok rajta! Amint látom, legelőbb Csehországgal kell leszámolni, mert az ő sajtója fűti legjobban a disszonanciát az európai világsajtóban. Irja meg lapjának, ha Csehország nem mond le szépszerével e bitorolt területekről, úgy az igazság nevében fogom tédre kényszeríteni!**

VÉLÜNK A MŰVELT NAGYVILÁG.

MIÓTA BETŰ terem az ólomból — nem volt hatásában nagyobb és hatalmasabb területre elható sikere ujságírói kezdeményezésnek, mint annak az akciónak, amely a Daily Mail cikkei sikerével Lord Rothermere homloka köré fon örökkön élő babért.

Egy egész világ mozdult meg árva igazunkért és millió és millió ujságpéldány harcol nap-nap után a legkülönbözőbb nyelven a magyar jussért Trianonnal szemben. Lehetetlen valamennyit csak felemlíteni is, de bűn lenne legalább az értékesebbjét meg nem őrizni e riport keretében a magunk megerősödésére és okolásúl azoknak, akik utánunk jönnek.

A német sajtó riadója.

A Rothermere akcióval szemben eleinte tartózkodó hangú német sajtó egyre erősebben foglalkozik most már a mozgalommal. Érdekes igazolása ennek a Münchener Zeitung egyik szeptemberi száma, amelynek egész első oldala feltűnő beállításban méltatta Rothermere lordnak „Európa puszkaporos tornya” című cikkét. A lap élére négyhasábos főcím gyanánt Rothermere cikkéből ezt a mondatot iktatta: „Csak az igazság lehet az európai béke alapja” s miután előbb a szerkesztő bevezető cikkben ismertette Rothermere céljait, utána teljes terjedelmében reprodukálta a lordnak Csehország ellen írott újabb vádiratát.

Nem kevésbé érdekes a Bayerischer Staatsanzeiger „Az igazság felé” címen megjelent cikke, amely eredeti megvilágításban mutatja be a revíziós akció előzményeit. A lap budapesti tudósítója Andrassy Gyula gróffal 1919 májusában folytatott beszélgetésére hivatkozik, amely alkalommal Andrassy, akiről a tudósító megjegyzi, hogy az államférfiak egyik legkiválóbb tulajdonságával: előrelátással rendelkezik, többek közt a következő kijelentést tette:

— Magyarországnak sulyos békét fognak diktálni, de minél nagyobbak lesznek a területek, melyeket elrabolnak tőle, annál gyorsabban visszkapja őket. A csehek, szerbek és románok sohasem fogják megemészteni a magyar területeket, amelyekkel nagyon megterhelik a gyomrukat. Magyarország számára az adott viszonyok közt ez a legelőnyösebb. A felszabadítók testvéri szeretete nem fog sokáig tartani és megérjük azt a csodát, hogy a tótok a cseheket, az erdélyi románok a Kárpátokon túli testvéreket és a horvátok szerb felszabadítóikat gyűlölni fogják.

Andrassy gróf — folytatja a cikk — csendes ember lett, de jóslásai beigazolódnak. Ugyanez alkalommal Andrassy gróf arra is utalt, hogy Magyarország jobb jövője Anglia és Olaszország magatartásától függ és Magyarországnak e két állam közvéleményét kell megnyernie, hogy jogait elérje. Ezt a célkitűzést kezdetben igen nehéz volt megvalósítani. Olaszország irányában könnyebb volt a jeget megtörni s a magyar külpolitika fáradozásai e tekintetben a Bethlen gróf és Mussolini közt létrejött szerződésben mutatnak konkrét eredményt.

A hivatalos Anglia szerepe azonban Magyarországgal szemben nem oly könnyű. Az angol kormány kénytelen Franciaországgal számolni, amely — Anglia hibájából! — az európai országok legmilitáristább állama lett. Franciaország légiflottája sokkal nagyobb veszedelem Anglia számára, mint az egykori német flotta volt. Az angol birodalom erős, de nem független állam többé; megszűnt az angol „splendid isolation” s ezért Anglia kénytelen Franciaországot sokszor meggyőződése ellenére is támogatni. Ebben a helyzetében a hivatalos Anglia épp oly kevésbé támogatta a magyar ügyet, amennyire nem volt ereje ahhoz, hogy a Rajnavidékéről kiharcolja a franciákat, jóllehet belátta, hogy a rajnai megszállás nemcsak Németország megnyomorítását, de Anglia kárát is jelenti. Anglia fél Franciaországtól, de fél Németországtól is s ebben az aggodalmában állandóan Scylla és Charibdis között hánódik.

Angolország közvéleményének azonban volt ideje s módja más problémákkal is foglalkozni meggyőződést szerzett arról, hogy mi nyugtalanítja az európai békét? Egész sereg

előkelő angol államférfi, politikus és publicista tanulmányozta a délkeleti európai viszonyokat és rájöttek arra, hogy a béke legnagyobb veszedelme a — békeszerződésben rejlik. Nincs csodálnivaló abban, hogy a világtörténelem legnagyobb csalását a trianoni békeszerződésben fedezték föl, mert hiszen Magyarországnak igazán nincs szüksége arra, hogy a trianoni szerződés ellen propagandát indítson. Elég csak egy hajóutat tenni a Dunán Bécsből Budapestig és innen Bajáig és ennek az utnak a hatása erősebben beszél minden szónoklatnál és tájékoztató propagandánál. A dunai hajó utját égő határok lángja világítja meg... Milliónyi német él a nagy német birodalom határain kívül, de ezek a németek legalább abban a tudatban élnek, hogy mögöttük egy hatvanötmillió Németség áll. Tizenkétmillió magyarból a győztesek négy és félmilliót szakítottak el és olyan államokhoz csatolták, amelyek a legminimálisabb emberi jogokat sem adják meg nekik... A lap e részben megjegyzi, hogy még a török rabság is emberségesebb volt Magyarország számára a trianoni szerződésnél, de a magyarság ezt az ígát is lerázta.

Majd a következő szemrehányást teszi:

— Meglepő, hogy Magyarország nem mert egy pozitív politikai irányt megszabni. Bethlen gróf szeme előtt csak egy cél lebegett: az országot belül fölépíteni és a győzőknek megmutatni, hogy a feldarabolt Magyarország ezeréves ragyogó multjának erejével még mindig hatalom Európában... A gazdasági helyzet türhetetlen Középeurópában. Magyarország ma szegény állam, de van tekintélye és hitele, mert olyan tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek a német népnek is becsülést szereznek.

A cikk megállapítja, hogy Európa új háboru előtt áll; a népszövetség nem tudja megakadályozni a fejleményeket. A cikk azzal végződik, hogy a magyar külpolitika vezetését most Mussolini és Rothermere lord vették a kezükbe... Hogy mit jelent Olaszország a magyarok számára, — írja a cikkíró — azt nem kell külön hangoztatni, Rothermere lord azonban a magyarok jogáért küzd.

Ez a végső akkord, bármennyire adós maradt a tudósító a kellő indokolással, annál érdekesebb, mert Németországban csakugyan nincsenek tisztában a magyar külpolitika céljaival...

A diktátorok „korlátoltsága“.

A „Berliner Blatt“ vezércikkben foglalkozik Rothermere lord akciójával. A lap kiemeli az akció nagy jelentőségét és megállapítja, hogy Csehország Wilson és Lloyd George alkotása, mely létét ugyanannak köszönheti, mint a többi áldatlan békekötés: a diktátor urak földrajzi és politikai korlátoltságának, valamint lelkiismeretlen felületességnek. Nyilván nagyon sürgős volt számukra, hogy a legyőzöttekre rákényszerítsék békéiket, úgy hogy a részletekkel egyáltalán nem is törődtek és az európai dolgokban való reménytelen tudatlanságuk betetőzte művüket. A valóságban a balkán népek delegátusai döntöttek a békefeltételekről. Lloyd George és Wilson teljes hitelt adtak ámitó beszédeiknek. Hazug módon Magyarországot nyilvánították a világháboru tulajdonképeni okának és azt állították, hogy csak Magyarország megsemmisítése teremt végleges nyugalmat Közép- és Délkeleteurópában. Ilyen módon jutottak aztán a csehek — ugyanugy, mint a jugoszlávok és románok — a Magyarország testéből kimetszett óriási zsákmányok birtokába. A világháboru előtt a Balkán kisépei és a csehek állandóan nemzetiségük elnyomása miatt panaszkodtak. Ma a nemzetiségi elnyomás sokkal gonoszabb, sokkal zsarnokibb, mint azelőtt. A legkisebb incidens is elegendő lehet arra, hogy fölcsapjanak a lázadás lángjai. Rothermere helyes ponton ragadta meg a kérdést, amikor rámutatott arra, hogy a mostani helyzetben Csehország, Románia és Jugoszlávia államkölcsonei komoly veszélyben forognak. Németországnak az a feladata, hogy éber figyelemmel kísérje a dolgok fejleményeit, kérje idejében a sürgössé váló revíziót és támogassa minden erejével ezt a törekvést.

A Daily Mail újabb és újabb rohamai eredménye, hogy a svéd sajtó állandóan és részletesen foglalkozik a magyar revíziós mozgalommal és a „Svenska Dagbladet” harmadik vezércikkét írta a magyar ügy mellett. Megemlíti, hogy a nyár folyamán az európai politikában egy különösen figyelemreméltó epizód játszódott le, amely még koránt sincsen lezárva és ez Rothermere lord akciója a trianoni béke ellen. Már ezelőtt is megtörtént, hogy angol lordok kritizálták a békeszerződéseket, így például lord Newton, anélkül, hogy állásfoglalásuk nagyobb port vert volna föl.

Lord Rothermere azonban óriási apparátussal rendelkezik és mellette eltörpülnek a magyarellenes vélemények, mint amilyenek Seaton Watsoné és Wickham Steedé. Lord Rothermere politikai hatalmi tényező, bár nem oly erős, mint elhunyt bátyja, Northcliffe. A Daily Mail majdnem kétmillió példányban jelenik meg és így nem beszélhetünk valami kis sajtókampányról.

Lord Rothermere határozottan és energikusan követeli, hogy az a kétmillió magyar, akiket bekebeleztek az ugynevezett utódállamokba, visszatérhessen az anyaországhoz. Magyarországon érthető örömet keltett lord Rothermere fellépése. A csehek eleinte fitymálni akarták a mozgalmat.

Rothermere fellépése a cseh köztársaságra nézve a legrosszabb időpontban jött. A Felvidéken ugyanis még mindig nincsen elrendezve véglegesen az adminisztráció. A csehek és a tótok között még mindig fennáll bizonyos feszültség, mely többször hangos elégedetlenségben is megnyilvánult.

A cikkíró idézi Skrzinsky volt lengyel külügyminiszter kijelentését, amelyben az antanthú diplomata maga is bevallja, hogy a békeszerződések területi határozatai nagyon is vitathatók. Millerand is bevallotta, hogy az etnográfiai határok nem egyeztethetők össze a politikai határokkal. De hogyan oldották meg a problémát? Egyszerűen az egyik fél rovására. Figyelemreméltó, hogy Gordon Ross, aki főtitkár volt a magyar-cseh határmegállapító-bizottságban, most teljesen Rothermere pártjára állott. De azt mondják, hogy Tusar volt cseh miniszter is ellenezte a nagy tömegű magyarság bekebelezését. A cikkíró eklatáns példával fejezi be tanulmányát. Mi lenne most a helyzet — kérdi, ha annak idején Dánia kapta volna meg mind a három zónát Németországból és pedig népszavazás nélkül? Mindenki megérti, micsoda megterhelést jelentett volna ez nemcsak Dániára, hanem a többi skandináv államra is. Hasonló a helyzet most a dunai országokban.

A svéd hercegérsek levele.

Ezzel a cikkel egyidejűleg hozta a táviró egy másik érdekes svéd mellénkállás hírét. Söderblom, Svédország evangélikus érseke, nála járt magyarországi vendégek előtt nagy elismeréssel nyilatkozott a magyarságról és méltatlannak ítélte azt a bánásmódot, mellyel Magyarországot a mai lehetetlen határai közé szorították. A hercegérsek kijelentéseinek nagy visszhangja támadt a szlovenszkoói magyarellenes táborban. A Turócszentmártonban ülésezett evangélikus egyetemes presbitérium memorandumot intézett Upsalába Söderblomhoz.

A hercegérsek válasza az ősz elején érkezett Turócszentmártonba. Az írja, hogy a memorandum elolvasása után sem tudja megtagadni mélységes rokonszenvét a sorssujtotta magyarságtól. Rámutatott arra, hogy a volt osztrák-magyar monarchia népei életének alakulása igen komplikált probléma, de megállapítja, hogy mindenki, aki előítélet nélkül mérlegeli a dolgokat, kénytelen belátni, hogy Magyarország magas kulturát képvisel és a magyar nemzetet a békeszerződés nagyobb mértékben csonkította meg, mint bármilyen más népet.

A hercegérsek szerint helyes az a megállapítás, hogy a területek és határok nagy megváltoztatása és az új alakulatok: a békétlenségnek és a jogtalanságnak az okozói. Súlyos végzete ez a népek történelmének.

— Az új urak, — írja — könnyen megkísérlik, hogy visszaéljenek a nemrég megszerzett önállóság hatalmával. Magától értetődik, hogy azoknak, akiknek a békeszerződés teljesen megszerezte nemzeti szabadságukat, sokkal könnyebben esik dicsérni a viszonyokat, mint azoknak, akik fájdalmasan érzik a veszteségeket.

Söderblom levelének befejezésében figyelmébe ajánlja a szlovenszkói evangélikusoknak, hogy az egyháznak tőle telhetően ügyelni kell arra, hogy az igazság és a nemzeti szabadság elvét mindenütt ápolják és elismerjék. Ha ez megtörténik — írja, akkor el fog jönni az az idő, mikor a szlovákok buzgó lelki tehetsége és a magyarok jóra valóssága találkozni fog az emberiség jóvoltának munkálásában.

Vérző magyar sebek.

Pompás újabb cikk a Daily Mailben... A francia képviselőház kereskedelmi bizottsága elnökének Julien Durand képviselő nyilatkozata, aki most tért haza középeurópai tanulmányutjáról. Durand meggyőződést szerzett arról, — írja, hogy a magyarokkal szemben elkövetett igazságtalanságokat jóvá kell tenni. Kiemeli, hogy Magyarországot a trianoni szerződéssel kegyetlenül megcsonkították. A szomszéd államok a háboru alatt az antant javára teljesített szolgálataik jutalmául nagy magyar területeket kaptak. Ez tisztán politikai operáció volt, amelyet az antathatalmak bizonyos, a háboru alatt tett ígéreteik miatt kénytelenek voltak végrehajtani, amely azonban a feldarabolt Magyarországon vérző sebeket ejtett. A mostani Köpéurcpa a béke minden barátjának szemében nyugtalanító látvány. A lehetőséghez képest segíteni kell ennek az ősi országnak szenvedésén, amely sok évszázadon át a nyugati civilizáció védőbástyája volt.

Herczeg Ferenc nyilatkozata egy olasz lapban.

A legelterjedtebb olasz lap, a trieszti *Piccolo della Sera* munkatársa felkereste a revíziós mozgalom megindítóját, Herczeg Ferencet Abbáziában és főképpen Rothermere lord akciójáról s a trianoni békeszerződés revíziójáról kért tőle nyilatkozatot. Herczeg Ferenc az olasz újságírónak a következőket mondotta:

— Bármily okos Gambetta mondása: mindig rágondolni, de róla sohasem beszélni, mi magyarok nem követhetjük azt, mert mi nem akarunk titokban revansháborút előkészíteni, hanem fel akarjuk ébreszteni a világ lelkiismeretét. Ezért nem hallgatunk, hanem beszélünk. A trianoni szerződéssel szinte ki voltunk űzve az emberi közösségből. Az első testvéri szó Olaszországból hangzott felénk. Most Rothermere lord bátorit kitartásra és mi ki fogunk tartani.

— A magyar nemzetnek száz hibája lehet, de a veszedelem pillanatában igazi bátorsággal viselkedik. Hogy miképpen keletkezett a lordnak ez a váratlan hadjárata? A magyarázat egyszerű. Ugyanaz a nemes ösztön dolgozik benne, amely az angolszászokat a rabszolga-kereskedés kiirtására ragadta. A nemes lord Magyarország feldarabolásában s a magyar kisebbségek elnyomásában *világbotrányt* lát s annak megszüntetését az emberi civilizáció érdekében szükségesnek tartja.

— Magyarország a trianoni szerződés békés revízióját akarja. Hisz csak egyetlen fegyvere van: az igazság. Tudjuk, hogy nagy munka előtt állunk, amíg a célt elérjük. A nagy nemzetek közömbössége nem omlik le egy harsonaszóra, mint Jerikó fala. Mi türelmesek leszünk, mert célunkat el kell érni, ha Magyarország élni akar. Már pedig semmi kedvünk meghalni. Sőt hiszem: életerőnkkel még meg fogjuk lepni a világot.

Herczeg Ferenc ezután ismerteti a csehszlovák viszonyokat és azt mondja, hogy az új csehszlovák állam hű másolata a régi Ausztriának, azzal a különbséggel, hogy népvizonyai vigasztalanabbak, erőforrásai sokkal szegényebbek. Az egész államrendszert a meternichi szellem jellemzi: rendőrzárolom és kémrendszer, a szabad szó elfojtása, nyers

erőszak mindenkivel szemben, aki nem beszél csehül és tömeges vagyonekobzás. Mindez nem a cseh népre vonatkozik, hanem a vezetőkre, akik a szuronyokra, a félelemre, a gyanura és a kegyetlenségre alapítják uralmukat. Bizonyos szempontból részvétellel kell lennünk a különben szabadságszerető cseh nép iránt, amely most a börtönőr szerepét tölti be a magyarsággal szemben.

A trianoni szerződésben megszabott lehetetlen határok s a magyar-tót ezeréves kapcsolat ismertetése után Herczeg Ferenc így fejezte be a beszélgetést:

— Ezer év után a magyarok végre felfogják, mivel tartoznak maguknak és multjuknak. A szörnyű nehézség, amellyel a nemzeti élet küzd, nagyszerű tüzet gyújtott a magyar nemzet lelkében. Megfiatalította. Az olasz nép a legjobban tudja, hogy nemzet akkor nyeri vissza fiatalságát, hogy ha újra hinni kezd. A magyar nemzet minden egyes tagja ma szilárd hittel megy a jövő felé.

„Fair play.“

A zoológiai kongresszus alkalmával Budapesten járt I. *Cunningham* angol tudós, aki a Madártani Intézetnek megküldötte Londonból a „The Morthern Whig and Belfast Post” szeptember 23-iki számát, amelyben „Magyarország helyzete”, „A béke veszedelmei”, „Az igazság alapelve” cím alatt érdekes cikkeket irt és ebben kifejti, hogy a Magyarországra rákényszerített trianoni béke a mostani Európának a legnagyobb veszedelme. Ez a béke kigunyolása az ántánt által hirdetett elveknek és a Wilson-féle 14 pontnak. A magyar fényes történelmü, vitéz nemzet, mely Angliával évszázadokon át barátságban volt,

Az ország felosztásánál teljesen figyelmen kívül hagyták a gazdasági tekinteteket. Ha Magyarországot megismeri az ember — elbámul, hogy mekkora magyar területeket dobtak oda, millió és millió magyart — idegen államok kénye-kedvére. Lehet, hogy a magyarok nem használták ki az alkalmas időt, mikor erősek voltak s talán a nyelvkérdés is visszahatást szült egyes nemzetiségeknél. A magyar nemzetnek sok erénye van, de a rossz napokban nem talált barátot. A mostani magyar—román nézeteltérésben világos, hogy Románia a hibás. Előbb-utóbb készen kell lennünk a békeszerződések revíziójára, vagyis az igazságtalanságok megszüntetésére. De vigyáznunk kell, nehogy még rosszabb süljön ki belőle. Másrésről a halogatás csak súlyosbitja a helyzetet s az ántántnak figyelembe kell vennie, hogy most talán aránylag erősebb, mint a milyen 1940-ben lesz! Mindenesetre szükséges volna, hogy Csehország, amelyiknek két tehetséges vezetője van, hajlandóságot tanúsítson az engedékenységre. A trianoni békét egy jogi bizottságnak kellene felülvizsgálni s ennek a határozatát bizalommal kellene követni. Annyi bizonyos, hogy a Magyarország határán túl élő magyarok nem sok áldást jelentenek az utódállamokra. Körülzárt szigeteket, persze, nehéz lenne figyelembe venni, de a fő elv a „Fair play” és változtatnunk kell Trianonon, mert ezért mi vagyunk felelősek.

Érik a revízió gyümölcse.

Corrado Rossi tollából Velence legnépszerűbb lapja, a „Gazetta di Venezia” adott nagyobb cikket a Rothermere-akcióról. Corrado Rossi többek között így ír:

— Jellemző tünet, hogy a trianoni békeszerződés elleni tiltakozásnak megrázó kiáltása a hatalmas angol nemzet részéről hangzott el. Szükségesnek tartjuk megállapítani, hogy mi olaszok már több ízben kifejezést adtunk tiltakozásunknak a magyar nemzet megcsonkítása miatt és szavunkat csaknem az egész olasz sajtó visszhangozta. Ha nyiltan nem is állhatott Olaszország a revízió gondolatának szolgálatába, aminek különböző súlyos okai vannak, de éles bírálatát soha sem rejtette véka alá, amikor annak az anarchikus állapotnak a megítéléséről volt szó, amelyet a trianoni békeszerződés teremtett Középeurópa legkényesebb pontján.

118 Közvetett uton ez már a revíziónak a követelését jelentette és most, hogy a hatalmas Anglia felemelte szavát a velünk kitünő baráti viszonyban élő Magyarország érdekében,

mi csak örömmel üdvözölhetjük az új barátnak erőteljes és nagy reményekre jogosító megnyilatkozását. Magyar barátaink figyelmét mindenesetre szükségesnek tartjuk felhívni arra a körülményre, hogy ez az akció, bármilyen erőteljesen haladjon is és bármilyen elismert tekintélyek álljanak mögötte, nem vezethet ahhoz a gyors sikerhez, amelyet a revíziót váró magyar nép esetleg nagy felbuzdulásában remél. Az út, amely a kálvária végéhez vezet, hosszú és fájdalmas, hiszen erről éppen Olaszország szerzett szomorú tapasztalatokat.

Magyarország jövője megköveteli, hogy a magyar közvélemény egységesen álljon a kormánya mögött és kövesse a bizalom s a reménység útján, amelynek a végére csak akkor érhetnek el, ha megfelelő óvatossággal és a legkisebb elhamarkodottság nélkül vigyáznak minden egyes lépésükre. A túlzott remények és a csalóka illúziók súlyos veszedelmet jelentenek Magyarországra, míg a mérséklet és a kellő óvatosság csak a magyarok érdekében érleli a revízió gyümölcsét.

Magyarország angol jogvédői.

A genfi népszövetségi halogatás, amely a magyar-román vitában való döntés elől megint kitért, ismét sorompóba állította a mi igazságunk lelkes barátait. London nagy lapja, a „Manchester Guardian“ két hasábot szentel a legkiválóbb jogászok szakvéleményének, akik egyhanguan a legerélyesebben elvetik Chamberlain külügyminiszternek a magyar-román vitában elfoglalt álláspontját.

Valamennyi szakvélemény megegyezik abban, hogy a trianoni békeszerződés feltétel nélkül garantálta a magyar alattvalók tulajdonának sértethetlenségét. Ez a garancia alapvető joga valamennyi érdekelt államnak, ezenkívül legfontosabb alapfeltétele a végrehajtott területátruházásnak. Ha Románia nem tartja tiszteletben ezt a feltételt, akkor elveszti jogát az új területekre. Ez a feltétel egyszersmindenkorra korlátozta a román szuverénitást a magyar alattvaló tulajdonával szemben. Magyar birtokosok javait legjobb esetben csupán teljes kártalanítás ellenében lehet kisajátítani. Az egyes szakvélemények végső megállapításai a következők:

Sir Alfréd *Hopkinson* képviselő, a manchesteri egyetem volt másodrektora:

— A magyar alattvalók tulajdonát feltétlen oltalom illeti meg, úgy a nemzetközi jog, mint a trianoni szerződés alapján. Ettől az oltalomtól nem rabolhatja meg őket a román kormány az agrártörvény útján és közigazgatási aktussal. A román agrártörvény hátrányosabb elbánásban részesíti a magyarokat, mint a románokat, ami szintén egyértelmű a nemzetközi jog és a trianoni szerződés megsértésével, miért is ebben a kérdésben a döntőbírság illetékes ítélni.

Hugh Bellot, az International Law Association titkára, a hágai főiskolán a nemzetközi jog tanára:

— A nemzetközi kötelezettségeket nem lehet országos törvényekkel megváltoztatni. Romániának tehát nem áll jogában, hogy a trianoni szerződésben foglalt garanciákat agrárreform ürügye alatt kijátsza. Teljes kártalanítás nélkül a kisajátítás nem egyéb elkobzásnál, ami beleütközik a nemzetközi jogba is. A magántulajdon sértethetlenségét a nemzetközi jog is elismeri. Területátruházások esetén a nemzetközi jog feltétlen oltalmat követel bárminő hátrányos elbánással szemben az elcsatolt területen lakó személyek magántulajdona és valamennyi érdeke számára. Éppen ezért a román agrárreform beleütközik a trianoni szerződésbe és nem alkalmazható a magyarokra. Ilyen körülmények között a magyarok jogosultak arra, hogy panasszal forduljanak a döntőbírsághoz. Ettől eltekintve, az agrárreform elkobzást is jelent, ehát beleütközik a nemzetközi jog alapelveibe.

Ralph Sutton, kiváló angol jogász:

— A döntőbírság megállapította saját illetékességét. Nem lett volna szabad megakadályozni, hogy ez az ügy a bíróság elé kerüljön. Ezzel szemben a Népszövetség hármassága olyan feltételeket javasolt, amelyek előre ítétek volna az eldöntendő főkérdésben.

Ezekhez a szakvéleményekhez a lap azt a megjegyzést fűzi, hogy csaknem valamennyi többi ismert angol jogász is egyhanguan elveti Chamberlain felfogását.

Vezércikkében a Manchester Guardian összefoglalja e szakvélemények végső megállapításait és kiemeli, hogy a trianoni szerződés feltétlen oltalmat biztosít a magyar alattvalók tulajdonának. Az a tisztán jogi kérdés, amely ezzel kapcsolatban a trianoni szerződés értelmezésére vonatkozik, kétségtelenül a döntőbíróóság illetékessége alá tartozik. A népszövetségi bizottság végső megállapításai egyenesen elképesztők. Chamberlain beismerte, hogy kénytelen volt nem jogászai szempontokat is fontolóra venni. Ezt a fölfogást lehetetlen összhangzásba hozni a békeszerződéssel. Miért nem engedte a népszövetségi bizottság, hogy a hágai nemzetközi bíróság értelmezze a békeszerződést? Milyen politikai okok késztették arra a bizottságot, hogy figyelmen kívül hagyja a tisztán jogi álláspontot? Fennmarad sajnálatos következményül az a súlyos gyanu, hogy a szerződésben megállapított jogokat nem lehet a Népszövetség útján érvényesíteni.

Jules Romains tanácsai.

Jules Romains, a nagynevű francia író, aki csak nemrég irt pompás cikket mellettünk a párisi l'Illustrationban, így nyilatkozott legutóbb a Rothermere lord küzdelméről:

— Véleményem szerint csak idő kérdése, hogy a magyar revíziós törekvéseket siker koronázza. E törekvések nagy hatóereje nemcsak abban áll, hogy az igazság és a jog jegyében állnak a tisztánlátók előtt, hanem abban is, hogy a Nyugat népei előtt eddig ismeretlen problémákra hívták föl a figyelmet.

— Mi itt Franciaországban nem tudtuk, hogy létezik egy magyar kérdés. Minket félrevezettek... Mi nem tudtuk, hogy a nyugati kultúra határain egy nagyra hivatott nép heroikus küzdelmet folytat a saját életéért a fojtogató szláv gyűrű ellen.

— Ha a magyar kérdést már elcsépelelték volna a francia ujságok, ha a nyugati népek megszokták volna annak tudatát, hogy Magyarországot nagy igazságtalanságok érték, nem lenne annyi reményünk, mint most, amikor alkalmatlan kezek még nem rontották el a magyar ügyek helyes propagandáját. Most olyan helyekről indult meg az akció, hogy feltétlenül el kell érnie célját, ha a további küzdelemre helyes utakat választunk és fölhasználunk minden rendelkezésünkre álló, alkalmas eszközt.

— Legfontosabb szerintem a helyes kulturpropaganda. A népek nem úgy ítélnek, mint a bírák, tényállás után és hideg tételek szerint. A népek ítéletét önérdekeik után rokonérzésük diktálja, a mi korunkban nagyon rosszul ismerik a franciák a magyarokat. A múlt században, Kossuth majd Berlioz és Liszt korában sokkal jobban ismerték. A mi nemzedékünk a magyarokat, mint a más népeket elnyomó osztrák-magyarok egyik tényezőjét látta. A leg-sürgősebb teendő e tévhit eloszlatása. Egy népszerű, jól megírt francia nyelvű magyar történelemre lenne szükség. Ez lenne a leghatásosabb propagandaeszköz. Mert a magyar nép szinte regényesen heroikus küzdelme a szabadságért, a nyugati kulturáért, a kereszténységért — föltétlenül tömegeket hódítana a magyarok pártjára. Az a nép, amelyet úgy sajnálnak, hogy egyben büszkének is rá — megnyerte ügyét a népek ítélőszéke előtt.

— A magyar-francia kulturális kapcsolatok elmélyítése érdekében föltétlenül szükségesnek tartom a párisi magyar-francia társaság föllállítását. Ez a társaság, amely nem szükséges, hogy sok fölösleges tagot egyesítsen magában, találkozóhelye lehetne a magyar érdekek francia és magyar munkásainak, tudósoknak, íróknak, művészeknek és a gazdasági élet vezéralakjainak. Fölolvasásokat, ismertető előadásokat tartanának, könyveket és propagandairatokat adnának ki. A francia jelleget megadná az olyan személyiségek részvétele, mint Cémier, Claude Farrère, Bourdet, egyszóval Magyarország minden neves francia barátja. Csakhogy ezt sürgősen létre kellene hozni, mert most itt az ideje.

— A magyarországi helyzet, a magyar kormány külpolitikája most halad a helyes úton. Csak ezt megőrizzék! Mert minden szélsőséges kilengés, a háború, azaz

az erőszakos megtorlás vágyának hangoztatása — hosszú időre kicsavarná a fegyvert Magyarország minden külföldi barátjának a kezéből. Csak jogaikat követeljék és ne a bosszút emlegessék. Ezt üzenem minden hazafias magyarnak.

— A tél folyamán nagyobb utazást tervezek a nagy magyar vidéki városokba. Elsősorban Szegedet szeretném látni, majd Debrecent, a Balatont, stb. Budapestet már ismerem, most meg akarom ismerni a vidék népét, a magyar parasztot s a megmaradt városok szellemi munkásait.

Holland riport a romániai elnyomásról.

Hollandia legterjedelmesebb napilapja, a „Maasbode“ két egymásutáni cikkben részletesen foglalkozik a Rothermere-akcióval kapcsolatosan a magyar kérdéssel, főleg pedig a román rabságban synylődő magyarság helyzetével.

Az alaposan tájékozott holland lap cikkirója a következőkben számol be romániai tapasztalatairól:

— Rothermere-vel egyszerre én is Budapesten jártam és innen utaztam tovább abba az országba, amely Magyarországtól hadizsákmányként a legnagyobb darab földet vette el. Ujságíróembernek az utazás Romániában nem éppen egyszerű és veszedelem nélküli, s meg kell vallanom, hogy sokkal szívesebben repülnék az Óceán felett ködben és viharban, minthogy mégegyszer vállalkozzam romániai utra.

Az ember Romániában igen gyorsan hozzászokik az ország erkölcsiéhez, de mielőtt ez megtörténnék, sajnos, annyi mindenben kell keresztül mennie, hogy türelmetlenül gondol az ország elhagyásának boldog pillanatára. Az ujságíró leghelyesebben teszi, ha ezen az országon ahol mindenki panaszkodik és sír a rettenetes állapotok miatt, inkognitóban utazik keresztül.

Rothermere lord felhívta a művelt világ figyelmét arra a nagy igazságtalanságra, amelyet Trianon Magyarországgal szemben elkövetett. Ő azonban csak a magyar határterületeket látja, ahol két és félmillió magyar egymás mellett él, tűr, szenved és követeli ezeknek a területeknek a visszaadását. Nemzetiségi nézőpontból a lord valóban fején találta a szöveget. Ha azonban bemerészkednék Romániának és Cseh-Szlovákiának a belsejébe, meggyőződnek arról, hogy nemcsak a határok kiigazítására van szükség, de a trianoni gatzettet százszázalékkal kellene jóvátenni az igazság és emberiség nevében, a népek önrendelkezési joga alapján, a lelkiismeret és a lélek jogán és nyugati kultúra nevében, amelyek mindegyike ellen különösen Erdélyben követtek el súlyos erőszakot. Rothermere megvádolja Romániát és Csehországot, hogy lefoglalják a magyarok földbirtokait a békeszerződés rendelkezései ellenére. Ez olyan tény, amelyet nem vehet tagadásba sem a cseh, sem a román, sem a jugoszláv kormány. Olyan tények ezek, amelyeket ellentmondással nem lehet elintézni. A földbirtokosokhoz képest, akiknek ügyét az egész világ ismeri, azonban sokkal többet vettek el a három új állam valamennyi szerencsétlen lakosától, olyanoktól is, akiknek nincs földbirtokuk, legfeljebb csak bizalmuk lakóhelyükben, hazájukban és akik teljesen védelemnélkül élnek ezekben az országokban üldöztetés, gyűlölet és megvetés közepette, akiket elnémitanak és akiknek még olyan belső megnyilatkozását is ellenőrzik, hogy imájuk, amelyet az égbe küldenek, ne az anyanyelvükön hagyja el ajkukat.

Erdély nagyobb városaiban, ahol a magyarok nagyobb többségben vannak, még csak akad a védekezésnek valamely módja, a községekben azonban, ahová már a törvény nem ér el és minden falusi jegyző, rendőr, miniszter, bíró, képviselő és végrehajtó egy személyben, az a helyzet, hogy a magyar gyermekek nem beszélhetnek magyarul, az iskolákban pedig régi hazájuk gyalázására tanítják őket és a magyar történelmet hamisításnak, csalásnak bélyegzik meg. A szülők tehetetlenek az erőszakkal szemben és szótlanul kell hallgatniuk, hogy gyermekeik a hősokeket, akiknek fejét dicsfényvel övezi a történelem, szidják és a magyar haza ellenségeit dicsőítik. A magyar szülők gyermekei román nevelésben részesülnek. Ennek következtében elfelejtik anyanyelvüket, de még ez sem akkora érdem, hogy a

vizsgákon áteresszék őket, mert a románok mindenáron meg akarják akadályozni, hogy a magyar ifjuság felsőbb iskolákba kerülhessen. Így rabolják el az ifjuság idealizmusát.

Igy az iskolákban . . . A családi otthon zavartalan boldogságát pedig a létért való nehéz küzdelem rontja meg. Megvesztegetés nélkül még piaci árusításra sem lehet Romániában engedelmet kapni. Aki boldogulni akar, annak mindenféle mellékutakon kell járnia, hazudnia, csalnia és vesztegetnie kell, e nélkül nincs boldogulás. Így kényszerítik jellemtelenségekre a nemes karakteréről évszázadokon keresztül annyira híres magyar népet.

Erdély régi nagy kulturáját tervszerűen megsemmisítik. A román iskolákban olyanok tanítanak, akik maguk is alig tudnak írni, olvasni. Azt az elkeseredett harcot, amelyet a magyarok az iskolákért folytatnak, csak az tudja igazán megérteni, aki ezeket az állapotokat a helyszínén tanulmányozta.

A normális kereskedelem teljesen megszűnt. Aki árukat kap, vagy szállítani akar, kénytelen az állomásfőnöktől kezdve minden vasuti alkalmazottat megvesztegetni.

Mit segít itt a határok csekély visszaállítása? Magyarországon talán nagyot lendít, ha Aradot, Temesvárt, Nagyváradot és Szatmárt visszakapja, de olyan városoknak, mint Kolozsvár, Marosvásárhely, Brassó és Csíkszereda még mindig olyan állam kebelében kell maradnia, ahol ilyen állapotok uralkodnak. Ha a gyermek élete az anya kezében veszedelmeztetve van, a törvénynek joga van az anyától elvenni gyermekét. Hogy lehet megengedni akkor hogy egy ország, amely műveltség dolgában még a Balkán-államok között is az utolsó, olyan népet uralkodjék, mint a magyar?!

Lehet-e Romániának morális joga Erdélyre, amikor román testvéreitől is elrabolta a kulturát, amelyet azok évszázadok alatt Erdélyben szereztek. Ha az ember egyszerű román parasztokkal beszélget, olyan kijelentéseket hall, hogy állatjaiknak jobb dolguk van, mint nekik maguknak, ide-oda dobálják őket, mindenki parancsol, fenyegetődzik és zsarol és a legszomorubb az, hogy az országban megszűnt a bizalom a bírakkal szemben is. Egy román kereskedő mondta a következő emlékezetes szavakat:

— Nekünk bűnhödnünk kell azért, mert románok vagyunk. A magyarok panaszt tehetnek Budapesten, vagy Genfben, de hova menjünk mi panaszainkkal? Nekünk még csak elégedetleneknek sem szabad lennünk, mivel románok vagyunk.

A román hivatalnokok, akiket Erdélybe helyeznek, csekély fizetésük ellenére is fejedelmi módon élnek. Mindenük megvan, amit csak kívánnak, anélkül, hogy fizetnének érte. Így élnek az emberek ebben a szép országban, ahol azelőtt mindenki mosolygott és boldog volt és ahol most örökös az aggodalom és a küzdelem. Csak egy kincsük van az embereknek, emlékezés a multra és hit a jövőben, amelyre most Rothermere lord figyelmeztette őket.

A megnagyobbodott Romániát kizsákmányolják az egyesek és a pártok. Első dolguk volt, hogy rátörtek Erdély kulturájára. Hivatalosan kiadták a jelszót, hogy a régi és új Románia műveltségi fokának egyformának kell lennie. E célra Erdély kulturáját tervszerűen megsemmisítették és egyuttal korrumpálták.

A kolozsvári görög-katolikus dékán kérésére a kormány néhány milliót a hadirokkantak rendelkezésére bocsátott. Nemsokára kiderült, hogy a hadirokkantak listáján első helyen Lupu egészségügyi miniszter és mindjárt alatta maga Daianu dékán szerepel, mind-egyik száz-százezer leu pótlékkal.

Gogát, a volt belügyminisztert a román lapok a legsúlyosabb korrupcióval vádolják és ezek ellen a vádak ellen Goga még csak nem is védekezik. A múlt évben meghalt San Marco hercegnő. Az örökség körül pörök keletkeztek. A hagyaték leltározásánál kiderült, hogy az elhunyt kastélyából az egész rendkívül értékes butorzat eltűnt és hogy ezeket senki más, mint a volt belügyminiszter, Goga Octavian lopta el.

Üzleteket és karriereket azonban Romániában nemcsak a miniszterek csinálnak, hanem más személyek is. Például Draconescu, aki 1919-ben Erdélybe jött, ahol hamis bizonyítványok alapján csakhamar a marosvásárhelyi kereskedelmi akadémia tanárává nevezték ki. Kitűnő összeköttetése révén gyorsan az intézet igazgatójává lépett elő és e magas állásá-

ban csak egy kívánsága volt, még pedig az, hogy befolyásának megfelelő pénzügyi alapot teremtsen. Teljesen önkényesen felemelte a tandíjakat s a többletet magának tartotta meg. Ezen a módon sikerült neki néhány százezer leut elsikkasztania. Csak amikor az iskola drága butorzatait is el akarta tüntetni, tettek ellene feljelentést. A szigorú megtorlás nem maradhatott el és ez nem folyt le másként, minthogy Draconescut áthelyezték Campolungba, még előkelőbb állásba.

Számtalan hasonló adat jutott kezembe a románok erdélyi gazdálkodásáról, úgy hogy igazán csodálkoznom kell, hogy a házak még helyükön vannak, mert ebben az országban mindent, de mindent ellopnak. Az a kérdés már most, biztosíthatják-e ilyen állapotok Európa békés fejlődését? Nem az-e minden politika célja, hogy az országot és népét az emberiség hasznos részévé tegye? Lehetséges-e az, hogy az antant egy olyan virágzó országot, mint Erdély a gonosztevők, csalók és sikkasztók Eldorájává akarja tenni?

Az erdélyi románok, néhány megfizetett személy kivételével, akik azonfelül maguk is résztvesznek a tolvajlásokban, a bukaresti urakkal szemben megvetéssel és gyűlölettel, viseltetnek. Az erdélyi románok vezetői, Vajda, Maniu és Pop már régen belátták tévedésüket és visszakívánják az 1918. előtti állapotokat. Több erdélyi román kijelentette előttem hogy egyetlen reményük Károly trónörökösben van és abban a percben, amikor ő visszatérne, kitorne a vihar és Rothermere lord akciója a gyakorlati megvalósulás útjára léphetne. Az erdélyi románok meg vannak győződve arról, hogy az Erdélyben uralkodó politikai és társadalmi anarchiának csakis a háború előtti állapotokra való visszatérés vethetne véget.

A magyarok helyzete Erdélyben siralmas. Küzdenek ugyan jogaikért, az eredmény azonban csak apró koncessziókból áll. A legfiatalabb generációban már kezd elhalványulni a régi haza emléke és az elnemzetlenedés szomorú jelei mutatkoznak. A magyar uralom alatt a románok évszázadokon át megőrizhették nyelvük tisztaságát, sőt az újabb román nyelv és irodalom éppen a magyar Erdélyben keletkezett. A románoknak nyolc év alatt sikerült annyira vinniük, hogy a magyar gyermekek már nem tudnak magyarul írni-olvasni, románul tanulnak s teljesen elfelejtik anyanyelvüket.

Nehezen hihető, hogy az egymás szomszédságában lakó két és félmillió erdélyi magyar az üldözésnek és elnyomásnak ezt az ígáját és főként gyermekeik elnemzetlenedését sokáig fogja tűrni. Erdély ma vulkánhoz hasonlít, amely minden percben kitörhet. Politikai nézőpontból ez az állapot nem lehet tartós, mert az erdélyi románok és a magyarok egyaránt csak megfelelő alkalomra várnak, hogy Bukarest uralmát magukról lerázzák.

A román korrupciós rendszer következtében Erdély teljesen tönkremegy. Európa számára mindaddig nem jöhet figyelembe, amíg Romániához tartozik. Másfelől azonban Európa nem hagyhatja figyelmen kívül Erdélyt, ha valóban komoly a törekvés az európai egyensúly helyreállítására. Erdély felosztása éppen olyan hiba volna, mint amilyen volt az egész országnak Romániához való csatolása. Egy gazdasági és politikai egységet, amely több, mint ezeréves, nem lehet büntetlenül széttrögni és az elkövetett hibákat nem lehet javításokkal jóvátenni.

* * *

A „Maasbode” cikke örök szégyene Romániának. Ha magánembert érne annyi súlyos vád, nem lehetne helye egy percig se tovább a tisztességes emberek társaságában. Az államalakulatok sem élhetnek becsület nélkül és ez az igazság lesz Románia sirásója.

ROTHERMERE TRIANONBAN.

A „Daily Mail” ura — talán, hogy új ihletet, új erőt merítsen a hadjárathoz, meglátogatta az ősz elején a mi francia Mohácsunkat, Trianont.

Apró nyaralóhely Páris, illetve Versailles mellett Grand és Petit Trianon. És mégis tömegesen érkeznek naponként látogatók nemcsak Párisból, hanem messzi országokból is, akik csak a híres kastélyt akarják látni, ahol a békeszerződést aláírták. A trianoni kastély azelőtt is híres volt, hiszen Grand Trianon Marie-Louise-ről és a nagy Napoleon szerelméről mesél, Petit Trianon Marie-Antoinette titkait rejtí magában. Ezért nézik meg az amerikaiak, angolok, németek és a világ minden tájáról ideözönlő látogatók. Ez jelenti nekik a histórikus élményt. Nekünk, magyaroknak, más jelentőséget tartogat Grand Trianon. Az életünket és mai tetszhalálunkat.

Szeptember elején egy úr érkezett nagy társasággal Grand Trianonba és a fényes nemzetközi látogató közönség nem tekintette meg csupán a nagy tárgyalótermet, amelyen most lényeges változásokat hajtanak végre.

Ez a magas tekintélyes úr Rothermere lord volt, aki egynéhány politikus-ismerőssel és barátjával ment el a Grand Trianon-kastélyba, ahol a magyar békeszerződést elhamarkodottan aláírták. Az előkelő társaságban Rothermere lord meggyőző, energikus hangján hosszabb előadást tartott a Magyarországot ért borzasztó igazságtalanságról. A véletlenül ottartózkodó magyar látogatók kíváncsian hallgatták a lord barátai számára tartott előadását, amely ismét azt bizonyította, mily kitűnően ismeri Rothermere lord a magyar kérdés minden vonatkozását és mily páratlan logikával tudja levezetni a mai helyzetből a békerevizió elkerülhetetlen szükségét.

A társaság tagjai sok kérdést intéztek Rothermere lordhoz, aki hosszabb tartózkodás után autóba ült és visszatért Párisba. Az amerikai és német látogatók, kezükben a Baedekerrel, tovább sétáltak, de ők is a lord beszédének hatása alatt a Magyarországot ért igazságtalanságról beszéltek. A kevésszámú magyar pedig — csonkaországiak és megszállott területről valók — megrendülten maradt még a béke aláírásának színhelyén és Rothermerére gondoltak, aki előkelő barátait odavitte, a trianoni terembe, hogy meggyőzze őket arról a borzalmas hibáról, amelyet hét évvel ezelőtt tájékozatlanságból vagy rosszindulatból egy nemes nemzet ellen elkövettek.

Mi inspirálta Rothermeret?

Innen a trianoni Rothermere-vizitről pattant ki a nagy titok: mi inspirálta tulajdonképpen a lordot arra, hogy harcot kezdjen a szittyá jussért egy egész világ ellen. . .

Rothermere lord bizalmas beszélgetés közben elmondotta Doby Géza dr. egyetemi professzornak, aki tagja volt a Párisban Rothermerenél járt magyar deputációnak, hogy budapesti tartózkodása idején, pontosan *junius 4-én* autón Budára akart menni és látta, hogy a Vigadó előtt igen sok diszruhás rendőr áll. Feltűnt a lordnak ez a rendőrségi parádé, érdeklődött a járókelőktől, hogy mi van bent a Vigadóban? Ekkor értesült róla, hogy a Társadalmi Egyesületek Szövetsége tiltakozó gyűlést hívott egybe a trianoni béke ellen, mint minden évben erre a napra. Erre kiszált az autóból, felment a Vigadó lépcsőjén és meghatva látta a sok-ezernyi embert trianoni jelvényekkel ruháikon és végighalgatta a szónokok tűzeshangu beszédeit.

— Ekkor láttam, — mondotta Lord Rothermere — hogy az akció megkezdésére elérkezett az idő. Láttam, hogy a magyarság már egy táborban áll és hogy társadalmi és felekezeti különbség nélkül mindenki együtt van azon a gyűlésen, amely demonstráció az elkövetett jogtalanságokkal szemben. Én az akció megkezdését talán kissé későbbre halasztottam volna, de megkapott a béke ellen való felháborodásnak ez a kemény megnyilatkozása és azóta minden erőmmel arra törekszem, hogy eredményeket érjek el.

— Amikor a Vigadóból kijövet végignézttem a sokezer embert, önkéntelenül is arra gondoltam, hogy milyen jó és véletlen szerencse, hogy ezen a napon éppen erre vitt az utam. . . . Ime így született, így indult el a nagy akarás, Rothermere hadüzenete „mindent megfontolva, mindent meggondolva.”

Türelem és józan okosság! — ezt üzeni a lord.

Bármennyire fájdalmas is ellenfeleinknek, Rothermere újra és újra leszögezi bűneiket. A trianoni bűnügyi helyi szemléről visszatérve, a brit fővárosba, Genf döntés-nélküli döntéséről nyilatkozott hosszasan egy magyar látogatója előtt, aki azzal a kérdéssel kereste föl a lordot: mi a válasza arra, hogy megkezdett harca nem mozog egy sinben a hivatalos angol külpolitika irányával és hogy a kisántánt állandóan ezzel vigasztalja magát?

Rothermere válasza így hangzott:

— Anglia szabad ország és a sajtó éppugy, mint a külpolitika, nyugodtan tovább halad a maga független útján. Utaik gyakran különbözőek, sokszor azonban csak tempójuk más. Tény, hogy az angol külpolitika igen gyakran praktikus helyeselte az általam hirdetett elveket. Az angol kormány ismételtén szükségesnek látta az aktív közbelépést, hogy az általános béke érdekében Magyarországot megmentse a szomszédok szorongatásától. Ime, néhány példa:

— Közvetlenül Károly király második balulsikerült restaurációs kísérlete után Magyarországot a szomszédos államok egyesült haderői invázióval fenyegették, noha a szövetségesek valamennyi követelését előre teljesítette volt. Csak Anglia erélyes föllépésének sikerült ezt a veszedelmet a tizenkettedik órában elhárítani.

— Midőn Magyarország előterjesztette kérelmét, hogy pénzügyeinek talpraállítására kölcsönt vehessen fel, az egymással váltakozó különböző politikai irányu angol kormányok egész befolyásukat kellett, hogy érvényesítsék s elérjék, hogy Magyarország szomszédai a talpraállításra irányuló tervvel szemben tanusított ellenséges magatartásukat ejtsék el és nyugodjanak bele a jóvátételi zálogok felszabadításába. Amikor a nemzetközi kölcsön kibocsátására került a sor, megint Anglia teremtette elő a szükséges tőke legnagyobb részét, figyelmen kívül hagyva a kisántant szívós ellenállását és intrikáit. A rekonstrukció későbbi időszakában, amikor Magyarországnak hasznos beruházásokra kellett pénz, újra Anglia hathatós támogatására volt szükség és ez nem is maradt el.

— A rekonstrukciós munka szerencsés befejezése után Anglia egész súlyát vetette latba a kisántant intrikái ellen, mert ezek az államok minden követ megmozgattak a magyar pénzügyi ellenőrzés megszüntetésének megakadályozására. Ugyanez a játék ismétlődött a katonai ellenőrzés megszüntetésével kapcsolatban.

— Midőn Sir Austen Chamberlain legutóbb vonakodott, hogy a mostani status quo megvédésére a locarnói egyezményen tulmenő újabb kötelezettségeket vállaljon, megint az általam hirdetett elvekkel összhangban cselekedett. Az angol külügyminiszter távolról sem volt elfogult a középeurópai államokkal szemben. Genfben e tekintetben csak Anglia és a dominiomok nézetét képviselte. Ez annál fontosabb, mert eklatans módon mutatja, hogy a brit közvéleményben teljes az egyetértés a tekintetben, hogy az új hátárok egynémelyike igazságtalan és tarthatatlan. Az angol közvélemény nagy örömrivalgással fogadta a locarnói egyezményt, amely a brit birodalmat a mai francia-német határ fenntartására kötelezi, mert mindenütt belátták, hogy ez a határ alapja a tartós és igazságos békének. Hasonlóképpen mindenfelől üdvözölték a külügyminisztert, amikor vonakodott, hogy a trianoni és más békeszerződések területi intézkedéseinek fenntartására kötelezze a brit nemzetet.

— A kisántant egyes ujságjai — mondotta a magyar látogató — azt állítják, hogy a trianoni békeszerződés revíziója érdekében külföldön megindult sajtókampány Magyarország érdekei ellen van, mert zavarja a Magyarország és szomszédai közti viszonyt, amely pedig már a javulás útján volt.

— A legutóbbi hét esztendő története — mondotta erre Rothermere lord — egyetlen megbízható tünetet sem mutat, amelyből e viszony tartós és komoly javulására lehetne következtetni.

— Magyarország kijárata a tengerhez — pedig ezt a békeszerződés biztosítja neki — még mindig nem valósult meg, noha Magyarország ebben az ügyben már egy esztendővel ezelőtt tapogatódzott Jugoszláviában. Románia elkobozza az Erdélyben birtokos magyarok tulajdonát minden ellenérték nélkül és életre-halálra tiltakozik még annak a gondolata ellen is, hogy ellenértéket fizessen. Csehország a magyar mezőgazdasági termelés ellen irányuló agrárvámokat vet ki s ezeknek végzetes következménye máris mutatkozik a magyar külkereskedelmi mérleg egyre növekvő passzivitásában. A kisántánt politikájának egész tendenciája kétségtelenül Magyarország tökéletes bekerítésére és gazdasági megfojtására irányul.

— A kisántánt egynémely politikusa — mondotta a látogató — azt állítja, hogy jó egyetértést tudna teremteni a magyar néppel, ha Magyarország demokratikusabb kormányrendszert állítana a mostani helyébe.

— Furcsa dolog, — mondotta erre Rothermere lord — ha úgy akarják a jó viszonyt a másik állammal megjavítani, hogy törvényes kormányának megbuktatására próbálják csábítani. A kisántánt államai mindenesetre bőven válogathatnának azok között a különböző kormányrendszerek között, amelyekben Magyarországnak a békeszerződés óta része volt. 1918-ban és 1919-ben Magyarország valóban ugynevezett népköztársaság volt, amelyet állítólag az abszolút korlátlan demokrácia elvei szerint kormányoztak. És éppen ezt a népköztársaságot darabolták fel azok a szomszédok, akiknek ma a magyar demokratikus irány annyira szívéükön fekszik.

— A cseh sajtópropaganda — jegyezte itt meg a látogató, azt állítja, hogy a cseh köztársaságban élő magyarok azzal az elbánással, amelyben ott részesülnek, igen meg vannak elégedve és tiltakoznak a régi hazájukhoz való visszatérésnek még gondolata ellen is.

— Ha ez így van, — mondotta Rothermere lord — érthetetlen előttem, miért nem járul hozzá a cseh kormány, hogy ezeken a területeken népszavazást tartsanak, holott ez a kérdést egyszer s mindenkorra eldöntené. Természetesen, nem lehet elvárni, hogy a magyar lakosság ezirányu igazi szándékát szabadon kinyilváníthassa, ameddig idegen uralom alatt áll. Ez a magyar lakosság ne is tegye ki magát további zaklatásoknak. Ha arra szólítják fel őket, hogy irjanak alá bizonyos hűségnyilatkozatokat, ezt nem kell megtagadniok. Ugysem jogérvényes, amit kényszer alatt kell cselekedniök. Csak semleges felügyelet mellett keresztülvitt népszavazás illetékes e kérdés eldöntésére.

— A kisántánt egyes politikusai — szólt ismét a látogató — azt állítják, hogy Magyarország mai határait nem lehet megváltoztatni, csak háborúval.

— Sokkal valószínűbb, — válaszolta a lord élénken — hogy ellenkezőleg, a mai határok fenntartása végeredményben nem lesz lehetséges háború nélkül. A békeszerződésben megvont középeurópai határok legnagyobb részét tévedéseken alapulnak s ezeket irgalmatlanul le kell leplezni.

— Mi a nézete Lordságodnak, — kérdezte a látogató — a magyar—román birtokperekkel kapcsolatban, a nemzetek szövetségében legutóbb felmerült javaslatokról?

— Rendkívül fontosak Magyarországra nézve — mondotta a lord — és világosan mutatják, hogy a világ még nem érett meg a nemzetek közötti döntőbíráskodás általános bevezetésére. Genfben politikai megfontolásokat elegyítettek egy olyan eljárásba, amelyet szigorúan jogi szempontok szerint kell lefolytatni. Ez mutatja, hogy még most is előbb jön az erő s csak azután a jog. Fölbecsülhetetlen tanulság Magyarország számára! Nézzük csak a nemzetek szövetségének legújabb ajánlásait a biztosság, leszerelés és a döntőbíróági eljárás kérdésében. Elkészülhetünk arra, hogy Középeurópa legközelebbi politikája odairányul, hogy az erősebb ország, vagy országcsoport a gyengébbeket fenyegetéssel, presszióval vagy ígéretekkel döntőbíróági szerződések megkötésére kényszeríti. Magyarországot viszont a legutóbbi genfi események alighanem kijózanították a döntőbíróági szerződésekbe

vetett hitéből. Minden kísérletet, amely döntőbírósi szerződés megkötésére akarja rábírní, ezzel a válasszal hárihat el: a döntőbírósiágoktól már az első kóstolóra megcsömörlöttem.

— Hogyan viselkedjék a magyar közvélemény a legközelebbi jövöben? — volt a látogató utolsó kérdése, amire Rothermere lord így válaszolt:

— Legszigorubb önfegyelem, hallgatás és semmi illuzió, ami a legközelebbi jövöt illeti. Tanácsom ez: reményeiteket, vágyaitokat és terveiteket ne kössétek soha a nagyharangra. Ne szóljatok arról, hogy mit fogtok tenni és soha ki ne kürtöljétek, hogy állítólag már mire vittétek. Politikátok alapgondolata pedig legyen ez: türelem és józan okosság.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ROTHERMERE ROMÁNIA ELLEN.

EZZEL A SZENZÁCIÓS Rothermere-nyilatkozattal egykeletű, a Daily Mail főszerkesztőjének, az Est számára adott nagy feltűnést keltett vallomása, a melyet a lap londoni szerkesztőjének, Kiss Ferencnek adott át közlés végett a Lord.

— Igazán megható, — kezdte nyilatkozatát Rothermere — a szeretetnek és a ragaszkodásnak az a kimondhatatlanul meleg megnyilvánulása, amivel a magyar nép kitüntetett. Immár hónapok óta nincs olyan nap, hogy a táviratokkal, levelekkel s a ragaszkodás legkülönbözőbb formáinak megnyilatkozásával ne árasztanának el Magyarországról. És aminek talán legjobban örülök, hogy ezek a levelek a társadalom legkülönbözőbb rétegeiből jönnek. Ebből látom, hogy a magyar közvélemény mily egységes a maga nagy igazságai kivívásának nagy gondolatában. És ennek így is kell lennie.

Mi is idekünn, önök is odahaza, csak úgy léphetünk fel elég erővel, csak úgy harcolhatunk fegyvereink teljes hatalmával, ha ebben a kérdésben teljesen egységes az erős magyar front s teljesen eltűnnek a párt-, osztály- vagy felekezeti ellentétek és külön érdekek. Hiszen ennek a harcnak eredménnyel való megvívása ugyanis mindenkinek egyformán érdeke.

— Rendkívül érdekes az is, hogy noha több ezer levelet és táviratot kaptam már, — folytatta a Lord — még sincs köztük talán kettő sem, amely egyforma volna. Mindegyikben van valami új, megkapó és poétikus gondolat, ami pedig annál csodálatosabb, mert hiszen az ilyen, mondhatni formális udvariassági levelek mindig sablónosak szoktak lenni. A magyarok őszinte, közvetlen természete azonban még az ilyen sablónos dolgokba is eredetiséget és poézist tud belevinni.

— Noha én igyekszem minden egyes levélre minél hamarabb válaszolni, mégis kérem, fejezze ki köszönetemet az ön nagyrabecsült lapjainak nyilvánossága útján is az egész magyar népnek, amely szeretetének melegségével áraszt el és különösen azoknak, akik oly jók voltak, hogy a maguk megemlékezésével növelték az én erőmet, buzdítást és kitartást nyújtottak a hitem szerint feltétlenül diadalmas harc végigküzdésére.

— És én szeretném, ha a bizodalomnak és kitartásnak ez az ereje és hite bejutna a magyar közvélemény szívébe is, hogy az se csüggedjen, hanem inkább dacos, magabizó elszánt-sággal folytassa nagy igazságainak diadalrajutásáért erős harcát. Erre az érzésre, tudom, kétszeresen szükség van ma, amikor Magyarország közhangulata bizonyára a genfi döntés elszomorító hatása alatt áll.

Genf — Moszkva.

— Én egyébként egyáltalán nem fogom fel tragikusan a genfi eseményeket, folytatta lord Rothermere. — Az, hogy Magyarországon kínos és szomorú csalódást keltett a dolog, teljesen érthető. Hiszen bevallom, engem is nagyon kínosan érintett a Népszövetség nagyobb-jelentőségű dolgokkal szemben mindig megnyilvánuló tehetetlenségnek ez az újabb jele, valamint az, hogy egy bizottság, amelyben az angol külügyminiszter fontos szerepet vállalt, ily nagyfokú rövidlátásról tett tanubizonyságot s egyben ily veszedelmes jogi álláspontra helyezkedett.

— Sajnálatos, hogy a Népszövetség, amelyre pedig valóban nagy és nemes feladatok várnak az emberiség jövőjében, ennyire visszariad a maga feladatának teljesítésétől. Sőt ezen-tul azzal, hogy a „három bizottság” lehetetlen javaslatát nem utasította mingyárt a legerélyesebben vissza, egy olyan, mondhatnám forradalmi álláspontra helyezkedett, amelynek kelle-metlen következményeit bizonyára maga is sokszor fogja még érezni. Különösen most, amikor az egész Népszövetség legveszedelmes ellensége, a szovjet-politika, ugyanezeknek az elveknek nemzetközi elismertetéséért küzd.

— Vajjon lehet e nagyobb következetlenséget elképzelni, mint azt, hogy a világ legnagyobb tőkekihelyező országának külügyminisztere magáévá tesz és a legmagasabb nemzetközi fórum támogatásába ajánl egy olyan javaslatot, amely nem kevesebbet mond annál, hogy valamely idegen államnak, — tehát ugyebár Oroszországnak is! — jogában áll a területén levő idegen vagyont, — tehát ugyebár nemcsak magyar, hanem adott esetben angol vagyont is — minden kárpótlás nélkül kisajátítani. Ezekutan most már szerintem igazán nem marad hátra egyéb, mint azonnal beszüntetni azokat a tárgyalásokat, amiket a Népszövetséghez tartozó különböző államok folytatnak a szovjettel abból a célból, hogy az állampolgáraik vagyonának nacionalizálásával szenvedett károkat megtérítsék. Sőt ilyenformán nincs ezután arra sem ok, hogy a szovjet ne vonulhasson be újból az európai államok közösségébe.

— A kérdés csak az, hogy vajjon mit fognak mindehez szólni az angol kis- és nagytőkések, akik vagyonukat a legkülönbözőbb országok és világrészek vállalataiba és állampapirjaiba fektették be? Hisz ezekután sohasem tudhatják, hogy a Népszövetség e bizottsága által szankcionált legujabb jogi felfogásra hivatkozva nem-e fogják a külföldi államok „reformálni” a területükön levő és az angol tőke tulajdonát alkotó vagyon-objektumokat.

— Mindezt pedig nemcsak én, nemcsak „a magyar propaganda szolgálatában,” sőt miként a cseh sajtó ujabban hangoztatni szokta „zsoldjában” álló Daily Mail állítja, de állítja a Chamberlain külpolitikáját mindig támogató Daily Telegraph is, amelynek az angol külügyminisztériummal szoros kapcsolatát pedig mindenki ismeri. Hisz maga a Daily Telegraph is azt mondja, hogy: „mindez nem más, mint hamisítatlan és tiszta bolsevizmus, amit ha a Népszövetségi Tanács elfogad, teljesen Moszkva doktrináinak alapjára helyezkedik.”

— A külpolitikai tekintetben rendkívül számbaveendő Daily Telegraph mondhatnánk brutálisan szókimondó cikke azonban még az abban foglalt megállapításokon túlmenően is rendkívül jelentőségű. Leszögezi ugyanis azt a fölöttébb figyelemreméltó jelenséget, hogy még maga a hivatalos angol politika sem tette magáévá a Chamberlain által oly jobb ügyszökhöz méltó buzgalommal védett különleges, sőt veszedelmes jogi felfogást.

Amire Románia még ráfizet.

— Egész bizonyos azonban és ezt már a legutóbbi napok eseményeinek hatása-képpen igen számottevő politikai és pénzügyi körökben magam állapíthattam meg, hogy Románia, még ha megnyerné is magát a pert, nagyon rá fog fizetni a dologra. Hisz valóban a legelemibb üzleti tisztesség ellen vét az az állam és igazán nem támaszthat igényt arra, hogy megtűrjék a civilizált jogrend alapján álló államok sorában, amely egy végeredményben mégis csak jelentéktelen haszon kedvéért még a fizetést is megtagadja azért, amit amugyis jogtalanul elvett.

— Az a haszna azonban mindenesetre megvolt a vitának, — mondja most metsző gunnyal Lord Rothermere — hogy a világ bankárai és tőkebefektető közönsége végre a helyzetet abszolút ismerő és feltétlenül hiteles információt nyertek „Nagy-Románia” állami pénzügyeinek a kíváncsiak előtt eddig gondosan leplezett titkairól. Titulescu szivhez szóló könyörgését, mely szerint a román államot a csőd szélére juttatná, ha a magyar földbirtokosoknak járó 7 millió fontot ki kellene fizetnie, — bizonyára nagy örömmel fogják fogadni a világ pénzügyi köreiben, ahol meg tudják becsülni a megbízható helyekről jövő hiteles információkat . . .

— Egyébként azonban az ügy még egyáltalán nincs elveszve. Románia öröme még tulságosan korai. Hiszen a dolog decemberben újból a Tanács elé kerül. Már pedig úgy a mostani gyűlés lefolyásából és még sokkal inkább abból a kellemetlen fogadtatásból, ami a hármas bizottság bolsevista izü javaslatát az egész világsajtóban kísérte, világos, hogy a javaslatnak a Népszövetségi Tanács részéről való elfogadására nem sok kilátása van.

— Hiszen bármely, az angol politika méltóságára súlyt helyező és annak megóvásán fáradozó politikusnak egyenesen kínos volt látni, hogy az angol külügy-

miniszter hivatalos és egyéni presztízse mellett is mily erős ellenzés és nemtetszés fogadta az általa előterjesztett és támogatott javaslatot.

Apponyi diadala.

— A nyíltan fellépő Német- és Olaszországon kívül oly komoly és abszolút semleges államok is, mint Svájc, Hollandia és Finnország, szintén a magyar álláspont mellett foglaltak állást. Sőt bizonyos, hogy rajtuk kívül is még többen lettek volna a kommunizmus elvi alapjaira ráhelyezkedni nem tudó országok delegátusai között, akik feltétlenül Magyarország és az általa képviselt civilizált jogrend támogatására siettek volna, ha valóban végleges döntésre került volna a dolog.

— De abban, hogy ez így történt, hogy Magyarország ügye ily szimpatikus fogadtatásra talált a Népszövetség nemzeti körében, abban igen nagy része van az önök kiváló népszövetségi delegátusának. Én a világsajtóból is, de külön is, a Daily Mail Genfben küldött tudósítójának hozzám írt privát jelentéseiből, örömmel értesültem arról a legnagyobb nemzetek delegátusainak is csak igen ritkán osztályrészül jutó rendkívüli tiszteletről, amellyel gróf Apponyit Genfben mindenki körülvette. Magyarország nagyon-nagyon sokat köszönhet ennek a csodálatos fiatalságu „Great Old Man“-nek — mondja Lord Rothermere az őszinte tisztelet és csodálat meleg hangján.

— Ami viszont Chamberlain külügyminiszter szenvedélyes magyarellenes kirohanását illeti, igazán nem az ő, általam igen sok tekintetben becsült képességeit akarom leszólni akkor, amikor azt mondom, hogy ennek nem kell tulságosan nagy jelentőséget tulajdonítani.

— Elsősorban is, a jelentésekből tudjuk, hogy ideges volt. És érthető is ez a kis emberi gyengeség, ha meggondoljuk, hogy a Földközi-tenger enyhe szellőiről kellett lemondani a magyar—román tanácskozások bizony nem nagyon irigylendő döntőbírói tiszte miatt.

A rajtacsipett tolvaj.

— Az azonban legalább is tulságos jóhiszeműség volt Chamberlain részéről, hogy Romániát, mint a békülékenységet és engedékenységet angyalát jellemezte, míg ezzel szemben Magyarországot mint a telhetetlenséget és rendzavarás rossz szellemét állította be. Elvégre Romániának, noha megcáfolhatatlan tény az, hogy semmi lényeges engedményt nem tett, — könnyű lett volna engednie. Ez a híres engedékenységet azonban nagyon hasonlít ahhoz, mint hogyha a rajtacsipett tolvaj alkudozásba kezdene az őt tettenérő rendőrrel, hogy „engedékeny“ lesz és hajlandó visszaadni a zsákmány 10 százalékát, csak a többi 90-et viszi magával.

— Én ezt az alkudozást még akkor sem lennék hajlandó „engedékenységnak“ nevezni, ha a szorongatott alkudozó végül már abba is hajlandó lenne belemenni, hogy a lopott holminak csak a felét viszi el. . .

— Egyébként is Chamberlain a magyar kívánságok megtagadásával csak régebbi álláspontjához maradhat hű. Hisz már akkor is, amikor az ügy első ízben került a Népszövetség elé, mondhatni rajta múlt, hogy a magyar kormány bíróküldésre irányuló kérelme nem teljesült.

A békeangyal bűne.

— Hogy mi az oka Chamberlain román-barátságának? — Semmi. Hiszen ő nem is román-barát. A leghamisabb beállítás volna őt most egyszerre a románok különös barátja és támogatójaként beállítani. Én tudom és állítom, hogy nem az. Hogy pedig ennek ellenére most mégis Románia mellett foglal állást, annak egyedül az az oka — és ezt az elégtételt feltétlenül meg kell adnunk az angol külügyminiszternek — hogy noha teljesen félreismerte a hely-

zetet és ép ezért veszélyes és hamis alapra helyezkedett, eljárásában feltétlenül ideális célok vezeték. Chamberlain szereti magát Európa békeangyalaként feltüntetni s ennek megfelelőleg viselkedni. S ennek a számára legfontosabb vezérelvnek a szemelött tartásával úgy vélte, hogy a béke fenntartásának ügyét a jelen esetben a Románia mellett való állásfoglalás szolgálja jobban. Kétségtelen, hogy nem az az államférfi, aki céljainak elérésére új, talán merésznek látszó ideákat merne alkalmazni. Ép ezért inkább a mai helyzet minden áron való konzerválásával óhajtja a maga ideális békeeszméit megvalósítani. Ezért ellenez mindent, ami, ha talán csak közvetve is, a mai helyzet megváltoztatását eredményezhetné.

Trianoni béke : trianoni háború.

— Szerintem azonban éppen ebben van az angol külügyminiszter nagy és bizonyos körülmények között végzetesre fordulható tévedése.

Mert a világ békéje csakugyan veszedelemben van, nagyon komoly veszedelemben, — csakhogy ezt a veszedelmet úgy hívják, hogy trianoni béke.

— Ameddig Európa politikai életének ezt a legmérgezőbb fekélyét alaposan és végérvényesen ki nem operálják, addig teljesen hiábavaló a béke fenntartására irányuló minden fáradozás. Ha a mellény rosszul van begombolva, csak az segít, ha először teljesen kigomboljuk s azután újból s most már vigyázva, ismét előről kezdjük a begombolást. Hiába kísérletezik akár az egész világ diplomáciája az általuk is veszedelmesnek elismert középeurópai helyzet stabilizálásával, minden fáradozásuk eleve hiábavaló, ha nem merik rászánni magukat arra a bátor és határozott lépésre, hogy a baj mélyére tekintsenek s ne csak a tüneteket, hanem az azokat előidéző okokat is meggyógyítsák.

— Az az út, amelyre a népszövetség lépett, amikor nem adott helyet Magyarország indokolt és jogos kívánságának, — nem a béke fenntartásának, hanem a háború legbiztosabb előkészítésének utja. Ez csak szítja a középeurópai nyugtalanság és elégedetlenség lappangó tüzét, amely így sokkal hamarabb lángot fog vetni, mint azt a félénk tüzoltók gondolják és szeretnék. A felelősség azonban ekkor azokra fog hárulni, akik a maguk együgyű rövidlátásában nem ismerték fel idejében a fenyegető veszélyt.

— Ugyanekkor azonban nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy a népszövetség mostani gyűlése egy jelentékeny és örvendetes eredményt is hozott Magyarország részére. Az érdeklődés előterében álló magyar—román per miatt ugyan ez talán kissé elkerülte a magyar közönség figyelmét. Pedig a távolabbi jövő és Magyarország nagy céljainak megvalósítása tekintetében én őszintén szólva sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítok ennek az örvendetes eseménynek, mint a másíknak, amely, mondjuk, bizonyos csalódást hozott. És érdekes, hogy az örvendetes esemény éppen onnan jött, ahonnan a csalódás.

— Chamberlain külügyminiszter beszédére célok, amelyet, ha a kisantant-sajtó tárgyilagos volna, legalább ugyanolyan joggal állíthatná be a maga hatalmas kudarcának, mint amilyen zajjal a magyar—román vitában aratott „győzelmét” ünneplí.

Anglia nem tartja szentségnek Trianont.

— Véleményem szerint Chamberlain beszéde, amelyben Anglia álláspontját az európai határok garantálása tárgyában fejtette ki, sokkal fontosabb a román-magyar pernél és a kis-antant vezéréit méltán érthette hideg zuhanyként. Hisz tudvalevő, hogy az ő legfőbb igyekezetük évek óta az volt, hogy a híres genfi jegyzőkönyvnek Anglia által való elfogadtatásával Európa többi országai, főleg pedig Anglia számlájára és bérére biztosítsák jelenlegi, ugylátszik saját belátásuk szerint is tulságosan veszedelmes és tarthatatlan határaikat. Ők, 131

ugy látszik, a határok megvédésénél is azt a politikát akarják folytatni, amit azok megszerzésénél folytattak. A véráldozatot mással hozzadják, míg ők megelégedsznek azzal, ha tetszeleghetnek a hatalmas hódító szerepében.

— Ép ezért teljesen helyénvaló volt az az erős és félreérthetetlenül éppen a kisantant államai felé irányzott beszéd, amelyben az angol külügyminiszter kétségtelenül egész Anglia, sőt az egész angol birodalom véleményét juttatta kifejezésre. Épp ideje volt, hogy e hatalmát és fontosságát nagyon tulbecsülő társaság egy komoly intelemben részesüljön.

— „Ha önök azt kívánják tőlünk, — mondotta az angol külügyminiszter, — hogy vállalkozzunk az összes európai határok garantálására, akkor nyíltan meg kell mondanom, hogy lehetlent kívánnak. Bármily erős legyen is Anglia, egy ily lehetetlen feladat még a mi erőnket is felülmulja.”

— Ennél nyíltabban és erélyesebben igazán nem lehetett kifejezésre juttatni, hogy még az angol külügyminiszter is, akit pedig néhány nappal később oly nagy buzgalommal igyekezett „Románia nagy barátja”-ként feltüntetni a román sajtó, mennyire igazságtalannak és ép ezért tarthatatlannak véli Románia és Csehország határait. Mert hisz hogy ezekre a határookra célzott az angol külügyminiszter, az teljesen világos. Franciaország, Belgium és Németország határait ugyanis védi a locarnói szerződés. Hollandia, Svédország, Svájc vagy bármely más hozzájuk hasonló állam megtámadására pedig bizonyára senki sem gondol...

— Az intelem tehát kétségtelenül ama államok felé szólt, amelyek „hódításaik” szellemének megfelelőleg másokkal akarják megvédelmeztetni ujonnan felfedezett államaik „integritását”. Hisz szemmelátható, hogy a genfi jegyzőkönyv életbeléptetése körül indított egész harc mögött már a revíziótól, vagy a teljes felosztástól való félelem rejtőzik.

— Talán még Chamberlain beszédénél is fontosabb fázisa azonban az európai határok garantálása körül a kisantant részéről újból és újból felidézett harcnak az az általános helyeslés, amely a külügyminiszter erős beszédét az egész angol birodalomban kísérte. Ez csakugyan teljesen megsemmisíthette a kisantant optimistáinak kilátásait is, akik talán még Chamberlain beszéde után is reménykedtek, hogy esetleg egy angol rendszerváltozással kapcsolatban — a jegyzőkönyv eszméje tudvalevőleg MacDonaldtól származott s a munkáspárti kormány terjesztette elő Genfben — még megvalósítható lesz önbiztosításuknak ez a szerintük is egyetlen módja.

A magyar diadal.

— Az az éles hang azonban, amellyel maga Philip Snowden, a volt munkáspárti kormány pénzügyminisztere s így a miniszterelnök után hivatalból is, de egyéni sulyánál és képességeinél fogva is kétségtelenül legjelentékenyebb tagja szembe fordult a genfi jegyzőkönyvvel és a kisantant-határok garantálásával s helyeselte a konzervatív külügyminiszter politikáját, véglegesen lehűtheti őket.

— „Erejét felülmuló veszélyes kalandra vállalkoznék Anglia, ha belemenne egyes kis kontinentális országok határainak garantálásába. Ez államoknak valóban minden okuk megvan, hogy más államokkal s főleg Angliával garantáltassák a maguk határait, — ugyanakkor, amikor viszont ők sem anyagi, sem egyéb erő tekintetében semmi garanciát nem jelentenek nemcsak mások, de még csak a maguk határainak megvédelmezésében sem”, — jelentette ki a volt szocialista pénzügyminiszter.

— Újból hangsúlyozom, hogy a népszövetség mostani tárgyalásainak ezt a részét, amelyet a kisantant sajtója természetesen „elfelejtett” kellőleg méltatni, a magyar közvélemény pedig talán — bár nem tudom — ép a magyar—román perre irányított figyelme miatt nem méltatott kellő figyelemre, összehasonlíthatatlanul fontosabbnak tartom, mint az egész birtokper. Ez ugyanis egy kimondhatatlanul jelentős lépéssel vitte közelebb Magyarországot ahhoz, hogy nemcsak a birtokperben, de minden más ügyben is „elszámoljon” e két állammal...

— Ujból hangsúlyozom, hogy én minden pillanatnyilag tagadhatatlanul kellemetlen és deprimáló hatása ellenére, nem látok különösebb tragédiát a genfi birtokhatározatban.

— Kétségtelen, hogy minden becsületes érzésű ember szimpátiája azok felé fordul, akiket a román kormány bolsevista politikája mindenükből kiforgatott, — ugyanakkor azonban Magyarország talán távolabbi, de kétségtelenül fontosabb, nagyobb és szentebb céljainak érdekében talán még előnyösnek is látom a helyzet illetően való átalakulását.

— Hogy ha ugyanis a hármass bizottság, ha már igazságérzetét megtagadta is, de legalább bizonyos fokú diplomáciai érzéket árult volna el és ha már nem is teljes egészében, de legalább valamely elfogadható mértékben teljesítette volna Magyarország követeléseit, — akkor egészen bizonyos, hogy Magyarország belátható időn belül nem kérhetett volna semmit sem a népszövetségtől.

— Állandóan elébe tárták volna mostani kívánságának teljesítését s erre hivatkozva legalább is „jó és engedelmes magaviseletre“ figyelmeztették volna s arra, hogy nem illik mindig a maga panaszaival zavarni a fenséges Tanácsot.

— Röviden szólva, ha Románia elég okos lett volna és elvakult dühe helyett érdekeinek okos belátása által vezérelteti magát, akkor egy, — csak kissé is rendes pénzvisszonyokkal bíró állam részére igazán nevetségesnek mondható összeggel — 1—2 millió fonttal — hosszú időre megköthette volna Magyarország akciószabadságát. Így viszont, a méltatlan bánásmód miatt joggal elkeseredett magyar közvélemény számára megmaradt az a vigasztalás, hogy akciószabadságának, amit lényegileg talán nem is sokat jelentő kedvező döntés egész biztosan nagy mértékben befolyásolt volna, — hisz gondoljunk csak rá, hányszor kellett végighallgatnia Magyarországnak, hogy talpraállását voltaképp a kis-antantnak köszönheti, amely kegyes volt a maga engedélyét megadni ahoz, hogy Magyarország megkaphassa a népszövetségi szanalási kölcsönt — mondom akciószabadságának így legalább teljes birtokában van.

— És én, aki mindig a mérsékletet hirdettem és tanácsoltam Magyarország számára s akciómat is nagyrészt azért indítottam meg, mert láttam szomorú s tarthatatlan helyzetét s féltem, hogy ettől kényszerítve talán valamely magára és Európa egész békéjére végzetes kalandra ragadtatja el magát, most, a legutóbbi méltánytalanság mély hatása alatt — még most sem tanácsolok kétségbeesett lépéseket a magyar nép számára. Sőt újból és határozottan óvom ilyenektől! Magyarországnak még van veszíteni valója s ezt még a legnagyobb kétségbeesés perceiben sem szabad elfelejtenie!

A világ elé a magyar sebekkel.

— Azonban hosszas és komoly meggondolás s a helyzetnek minden oldalról való mérlegelése után azt igenis merem tanácsolni, hogy Magyarország ne csak a román-magyar birtokpért, de a trianoni béke egész komplexumát vigye a népszövetség elé.

— Tegye meg ezt tekintet nélkül arra, hogy vajjon van-e kilátása az azonnali sikerre? Nyugodtan megetheti. Hiszen hogy a békeszerződések pontos betartását, az elviselhetetlenül kegyetlen békefeltételek valóban emberfeletti teljesítését mire sem értékeli a népszövetség, arra ép most adott példát.

— És ép mivel ez az út nem bizonyult jónak és célravezetőnek s a régi sérelmek orvoslása helyett csak újabb sérelmeket mérnek ki, — meg kell próbálkozni a másik úttal! Nem kell félni! A világ legteljesebb nyilvánossága elé kell tární Magyarország vérző sebeit! Úgy a jogi, mint az erkölcsi alap teljes mértékben meg van erre. Ma még sokkal inkább, mint akármikor máskor! Lloyd George levele rendkívüli mértékben megszilárdította Magyarországnak a trianoni béke revízióját követelő jogait. Az eddig is meglévő erkölcsi alap mellé megadta a teljes és biztos jogi alapot.

— Éppen ezért nem szabad elcsüggedni. Nem szabad elfelejteni, hogy a nagy célok elérése sohasem történik máról-holnapra. Nekünk is állandó, kitartó, szakadatlan és mindjárt hozzáteszem, talán hosszú évekig tartó munkára van szükségünk. Magyarország jobb jövőjének magva el van vetve! Sőt én úgy látom, hogy ez a mag már serdülőben is van s talán hamarabb kalászt is fog érlelni, mint azt magunk is gondolnánk...

* * *

Rothermere hatalmas szózatának ezuttal is nagy-nagy echója volt. Nemcsak a barátságos, nemcsak az ellenséges sajtóban, de mindenekfelett a magyar milliók lelkében, amelyeknek erőt, hitet ad az a lankadatlan harc, amelyet egy idegen nemzet nagynevű fia vív értünk, mellettünk, igazainkért, a boldogságos magyar föltámadásért.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A FEJEDELEM INASA.

A REVIZIÓS MOZGALOM lelke Nagy Emil október 1-én számolt be a „Reviziók Lige” kérésére angliai tapasztalatairól és Rothermerevel való találkozásáról a Lige nyilvános nagygyűlésén, a melyre színültig megtelt a régi parlament.

Ajtay József dr. közigazgatási bíró, a Reviziók Lige alelnöke nyitotta meg a nagygyűlést, majd zúgó tapsok között Nagy Emil kezdte meg előadását. Elmondotta, hogy újabb angliai tartózkodása alatt gyönyörű politikai és társadalmi ismeretségi körre tett szert. Folytonosan előkelő politikai és társadalmi tényezőkkel érintkezvén — elborzadva vette észre, hogy micsoda óriási tudáshiány uralkodik még Anglia legjobb köreiben is a trianoni békediktátum irányában. Ekkor elkezdett agitálni, dolgozni, nem mulasztott el egyetlen alkalmat sem, hogy bárminő körben, vagy társaságban meg ne ismertesse Magyarország tragédiáját természetesen az integritási gondolat alapjára helyezkedve. De elszörnyedve látta, hogy ezzel semmi néven nevezendő hatást se tudott elérni. Mindenki szeretettel és sajnálkozással fogadta ugyan Magyarország tragédiáját, de az eredmény mindig csak az lett, hogy az integritás hirdetése a legjobb szándéku angol emberekben is illúziók kergetésének a látszatát keltette.

— Nyíltan meg is mondták, hogy miképpen képzei azt, „Miniszter de Nadzsi,” hogy amikor a magyarok ezer éven át nem tudták lelkileg magukhoz láncolni a nemzetiségi elemeket és azok a világháboru után szomszéd fajtestvéreikhez kívánczkoták, akkor most hogyan akadjon bárminő olyan hatalom a világon, amelyik ezeket újból visszakényszerítse magyar uralom alá.

Találkozás a lorddal.

— Hét nyilvános előadáson ismertettem meg Angliában a magyar igazságot. Egyik előadásomat — június 20-án az Angol Királyi Külügyi Társaságban tartottam meg. Ott Sir William Good ült az elnöki székben s amikor a tetszészaj elültével néhány meleg szóval megdicsérte előadásomat, megemlítette a hallgatóságnek, hogy az előadó eszmemenete annál is inkább érdekes és megragadó, mert hisz másnap reggel a „Daily Mail”-ben Rothermere lord majdnem szóról-szóra ugyanezt az eszmemenetet fogja kifejteni egy nagy cikkben. — Addig én Rothermere lordot nem ismertem. Nemsokára világtörténelmi jelentőségű cikkének megírása után ő értesített engem, hogy velem megismerkedni óhajt s ettől kezdve már megszüntem önállóan működő kisiparos lenni, hanem a nagy újságírófejedelem tanoncának csaptam fel s alaposan megtárgyalva és együttesen rendszerbe foglalva az ő nagy gondolatát, megírtam haza Rothermere lord üzenetét.

— Miután itthon azt tapasztaltam, hogy ezt a Rothermere-féle gondolatot nemcsak itthon, de a szomszéd országokban is több tekintetben félreértették, kötelességem, hogy mint hű tanonc kifejtsem a nagy mester eszmemenetének a valódi mibenlétét.

— Ennek a Rothermere-féle gondolatnak semmi köze az úgynevezett irredentizmushoz, sőt lord Rothermere mint gyakorlati angol ember abban az észszerű meggyőződésben él, hogy ha ezt a hamis néprajzi vonalat a Milerand-féle levél szerint kiigazítják s így a magyarságtól csak nemzetiségi testek esnek el, egyes magyar szigetek beszámításával, akkor magyarság öszintén ki tud békülni a szomszédjaival is s lehetővé válik a kettős monarchia romjain a különböző országok között a békés gazdasági összeműködés. Ez azonban mindaddig természetesen lehetetlen, amíg a trianoni diktátum nagy igazságtalanságai kiigazítva nincsenek.

— Ennek a középeurópai békének a megteremtése a cél s a kiáltó igazságtalanságok orvoslása ennek az eszköze. Lord Rothermere meggyőződése szerint ez az égető, mert mindaddig, ameddig Magyarország ilyen észbontó igazságtalanságok sulya alatt görnyed, a leghálásabb talaja lesz mindenféle háborus megmozdulás támogatásának, hiszen akár

az oroszok és a románok között, akár a szlávok és németek közt bármikor kiélesednék az ellentét, tenyéren fekszik, hogy az ellentétes felek rögtön ígéretet tennének a bátor és harcban kitünő magyarságnak, amelyek oda irányulnának, hogy egyes területek visszaigérése ellenében a magyarok háborus támogatását megnyerjék. Sőt azt is hiszi lord Rothermere, hogy előbb-utóbb rá fognak jönni maguk az érdekelt államok is, hogy nekik is érdekük az, hogy ezen kompakt magyar testek visszaadásával ők is békés helyzetbe kerülhessenek. De veszedelmes Magyarország legyöngítése a bolsevizmus veszedelme miatt is, amelynek egyik leg-erősebb gátja lehetne.

Együtt a Ligában.

— Ez a fogható magyar külpolitika, amelyet Rothermere lord hirdet, egy teljesen békés politikai irányzat. Ehhez csatlakoznék természetesen a kisebbségek jogainak a biztosítása, ami szintén könnyebben menne, ha a nagy igazságtalanságok kiküszöbölése révén békés szellem honolna a szomszédos országok között. Ehhez a reális külpolitikai látóhatárhoz csatlakoznék a rutén autonómia, amely már bent van a trianoni szerződésben is, csatlakoznék előbb-utóbb az erdélyi autonómia a három nemzetiség történeti egyenjogúsítása alapján és előbb-utóbb el fog következni a szlovák autonómia is. Ily módon nyugvópontra juttatván a jogos áramlatok, a volt monarchia területén őszinte béke honolhatna.

— Ezt a külpolitikát magáévá kell tenni az egész magyar társadalomnak. Össze kell állanunk valamennyiünknek a Revíziós Liga keretében, hogy kezünkbe vegyük az egész világ jóhiszemű részének a felvilágosítását, mert e tekintetben óriási még a tudatlanság mindenfelé hazánk felől.

— De ezt a munkát nem várhatjuk egyedül Rothermere lordtól. Az ő lapjai főleg arra alkalmasak, hogy a nagy angol néptömegekben terjesszék az igazságot, azonban ott van a baj, hogy például a Daily Mail óriási elterjedtségénél fogva hihetetlen hatalom ugyan szorosán vett angol kérdésekben, mert a föltétlenül titkosan szavazó néptömegek nagyon hallgatnak rá, de ezeket a nagy néptömegeket még Rothermere lord se tudja odáig vinni, hogy egy távoli ország ügyében megmozduljanak. Ezt csak az angol társadalom, illetve az amerikai s a többi jóhiszemű országok vezető köreitől lehet várni, ezek pedig, helyesebben mondva a törvényhozói körök nem mennek pusztán csak egy ujság után, bárminő népszerű legyen is az. Ezeket ismertető előadásokkal kell meggyőzni arról, hogy ez a magyar külpolitikai irányzat reális és a való igazságon alapszik.

Pergőtűz és roham.

— Az angolok azonban nagy súlyt helyeznek arra, hogy minden dolgot alapos részletességgel ismerjenek meg, mielőtt valaminő irányban komoly lépést tesznek s az angol kulturának egyik érdekes vonása az, hogy kutatja az igazságot s igen szívesen veszi a felvilágosító előadásokat. Ez a feladat vár a Revíziós Liga kebelében összetömörülő magyar társadalomra. Számos előadásom után mondhatom, hogy ha majd Angliában és Amerikában harmincan hirdetjük előadásunkon ugyanazt az igazságot, amit én most egyedül hirdettem, az eredmény óriási lesz. Rothermere adja most lapjaiban a pergőtűzet, nekünk kell csinálni majd a rohamot.

— De az is szükséges, hogy ezt a reális külpolitikát magáévá tegye maga a magyar törvényhozás és a kormányzat is. Ez nem irredentizmus, hanem egy külpolitikai irányzat, mely a Millerand-féle levél alapján is annyira jogos és törvényes, hogy az ellen semmi komoly kifogást sem lehetne tenni, hogyha a magyar alkotmányos kormány kitűzi maga elé azt a célt, hogy őszintén ki akar békülni a szomszédokkal s ennek elérése végett ki akarja igazítani békés eszközökkel a hamisan megvont néprajzi határt.

CE. HON. URSULA DAWSON'S WEDDING.

LORD ROTHERMERE receiving from Councillor H. O. Syrett (right), the chairman of Finchley Urban District Council, an illuminated copy of the resolution of the Council accepting the gift of the statue and offering thanks for it.

— Szükséges ez a külföldi felvilágosító munka hatásosabbá tételére, mert az én szerény működésemben is többször találkoztam olyanféle megjegyzéssel, hogy csak akkor lenne igazán sulya a társadalom felvilágosító munkájának, ha azt okkal-móddal maguk a külügyi képviselvek is alátámasztják, ilyesminek azonban hírét-hamvát se látjuk, mert mai külügyi képviselveink jórészt teljesen passzív tényezők. Bele kell azonban őket is vonni ebbe a reális nemzeti külpolitikába, hogy a reális nemzeti vágyak nagy hullámverésével ők is közönségben legyenek.

... Végül arra figyelmeztette Nagy Emil a magyar közönséget, hogy angliai tapasztalatai szerint nekünk ma tulságosan feudális és antidemokratikus hírnök van még a legjobb fajta angol körökben is. Ezen változtatni kell, mert ez jelentős akadálya nagy nemzeti vágyaink teljesülésének. Azért is szükséges ez, hogy hazánk vonzó erőt gyakoroljon a tőlünk elkapcsolt magyar néptömegekre, mert ez a vonzóerő is nagy szerepet fog játszani a siker szempontjából. S ha ezenkívül a magyar társadalomban megszűnik minden visszavonás, lustaság és kishitőség, megjön a mindnyájunk által várva-várt siker.

Percekig zugott a taps a nagyhatású beszéd után, amit az elnöklő Ajtay József dr. meleg szavakkal köszönt meg a szebb jövőt váró magyarság nevében, majd felbúgott a Himnusz ezernyi ajkon.

OSZK

Nemzeti Szabványi Könyvtár

LORD CECIL IS MELLETTÜNK.

Irta : RÁKOSI JENŐ.

MOST LORD CECILRŐL szól az ének, akivel egy magyar lap londoni munkatársa beszélgetést folytatott. Ez a beszélgetés is egy nagy ágyu, amely belelőtt a trianoni papirosvárba. Nemrég lepte meg egy angol nagyúr és miniszter a világot s különösen az angol és kontinentális politikai köröket azzal, hogy hirtelen váratlan lemondott miniszteri tárcájáról s minden ellenkező biztatás mellett is megmaradt lemondásánál. Lord Cecil a híres lord Salisbury-nak, a nagy Gladston konzervatív ellenfelének a fia. Beleszületett a politikába, melyben állandóan előkelő szerepet játszott. Nem mint apja fia (apja hire és nimbusza, valamint történelmi neve csak épen a janitora volt, aki a nyilvános szereplés aranykapuját előtte kitárta), tehát nem mint apja fia, hanem saját egyéni sulya és jelentősége vitte őt a magasságig, ahonnan ma beszél. Egy államférfi ez, aki eldobja magától a külső hatalmat, amikor az ő meggyőződésének belső hatalmával összeütközik. Otthagyta a genfi tanácskozást és letette a miniszteri tárcát, mert meglátta, hogy Európa, amelynek ma (egyébként fogatlan) szája a népszövetség, nem veszi sem komolyan, sem hivatásához méltón a feladatát. Ha a népszövetség nem a Párizs külvárosaiában összeütközött békék érdekét képviselné, hanem valóban Európa és a világ igazi békéjét: akkor nem lehetne más nézet, mint amelyet vall lord Cecil és első és legfontosabb kérdésnek a leszerelést tartaná, amit a lord állít. Mert micsoda béke az, amely kétféle nemzeteket tart fenn: egy csoportot, amely leszerelve, meg van fosztva nemcsak minden támadó erejétől, de attól is, hogy bármely támadás ellen magát hathatósan megvédhesse. És egy másik csoportot, amely állig fegyverben a fegyverteleneket őrzi. Ugy hogy Európa ma is egy siralomház képét mutatja, ahol a megbilincselte elítélte mellett áll a szuronyos őrkatoná.

Ez nem béke, annál kevésbé a béke s ezért lord Cecil kilép abból a szolidaritásból, amely ezt az állapotot őrzi, fentartja és újságjaiban is védelmezi, kilép és lemond a hatalomról. Lemond csak ezért a differenciáért, lemond egy ideális meggyőződésért, lemond a leszerelésért, lemond Európa békéjéért. És ez az ember, akinek meggyőződése, akinek lelkiismerete békéje fontosabb, mint az a fény, befolyás és hatalom, amely a brit birodalom miniszteri tárcájával jár, — amikor megkérdezik tőle, hogy mint vélekedik Trianonról, azt mondja: az én álláspontom mindig az volt, hogy a békeszerződéseket csak igazságos alapra lehet fektetni.

És mikor feladják neki a második kérdést, hogy mi a véleménye a Rothermere lord akciójáról, — akkor kiegészíti válaszával azzal, hogy Rothermere kezdése fölötté értékes és rendkívüli horderejű nemcsak Magyarország szempontjából, hanem a közép-európai béke és így a világbéke szempontjából is,

Ez egy rettenetes nagy ágyu, amelynek eképen kilőtt golyója végigsüvit Európa minden országán s ahol lecsap, megdermedve állanak meg az emberek. Mert e két válaszban három nagy szó van, amely ugyanazt jelenti, három szó, amelyben világdöntő erő rejlik; három szó, mely mintegy misztikus háromság tör be egyszerre együtt az emberek szívébe és elméjébe. Ez a három szó, mely ebben a vonatkozásban egyet jelent: az igazság, Magyarország és a világbéke. Nem lehet rövidebben megdöbbenően nagyobbat mondani. Magyarország igazán, tehát Trianon hazugságán Európa, sőt a világ békéje fordul meg. Mint ahogy Jeruzsálemben a farizeusok zsinagógájában Krisztus feltámadásától végigrepedt a frigyládát takaró kárpit, úgy kell Magyarország feltámadásáért ronggyá repednie a párisi farizeus-kárpitnak: a trianoni papirosnak.

Mily szegényes szemforgatás ezzel szemben a hajdan híres és tekintélyes párizsi Journal des Debats perbeszéde, amely a trianoni békemű fentartásában látja az európai béke biztosítását. 1918-ban ért véget a háború. Két évig csinálták Párisban a különféle békéket. És most már közel tizesztendeje, hogy folyton tanácskoznak hol itt, hol ott Európa első politikai tekintélyei és nem tudnak semmire sem menni; egy lépést tesznek előre, kettőt hátra és sem a politikai békét, sem a társadalmi békét, sem a gazdasági békét nem képesek meg-

teremtteni. Állandóan a szerencsétlen békék körül járják a haláltáncot; miniszterek, kormányok, megegyezések buknak el és a népek távolabb vannak egymástól, mint a háboruban voltak. Mert igaz, hogy a háboruban pusztítanak és öldökölnek, de ez becsületes és nyílt ellenségeskedés: most hitegetnek, alkudoznak, békét hirdetnek, de a kerítés mögött fojtogatnak, fosztogatnak és sanda szemmel, hit és bizalom nélkül néznek egymás kezére. Micsoda hipokrizis azt mondani: a békét akarom szolgálni, de ebből a mai meghasonlott állapotból nem engedek egy betűt sem és a kényszerzubbonyhoz, melybe Európát bujtattam, ragaszkodom.

A csehek lármájára nem adok semmit. Nem mintha azt várnám tőlük, hogy a jobb belátásnak engedve, a saját jól felfogott érdekükben is, hogy úgy mondjam, kardcsapás nélkül bocsássák vissza jogos tulajdonosa kezére ingyen kapott zsákmányukat. De nevetséges ripacstempónak látszik az a szavalás, mikor azt kell olvasnom cseh ujságban s azt kell hallanom cseh szónoklatokban, hogy a végsőig meg fogják védelmezni vérrel szerzett jogos birtokukat. Ugyan kérem, kinek a vérével? És kérem, milyen jogos birtok? A mienk volt ezer évig, a cseh kézen hat-hét éve van. És ha nem hangzanék el azóta is állandóan a tiltakozás, hogy nem, nem, soha! — akkor is országokat ilyen egyszerűen elbirtokolni nem lehet. És milyen érdekes, hogy a cseh kormány a Rothermere fellépését arra használja föl, hogy a körmöci pénzverőt átköltöztesse Prágába. A kormány embere pedig ezt azzal okolja meg, hogy elviszik, mert végre is nem tudhassa az ember, hogyan fordul a dolog. Erre a cseh lapok nagy zsinatot csinálnak, hogy azt mondják, a miniszter elszólta magát s az angol lord föllépését erősíti. A mi szegény tótjaink pedig nem veszik észre, hogy ez is csak ürügy, hogy Körmöcbányáról Prágába ültessenek át egy intézményt, amely a Felvidék százados jussa és büszkesége volt. A magángyáripart már tönkretették. Most elviszik az állami intézményeket is a tótságból.

Az európai béke természetesen az európai nagy nemzetek államférfiainak a gondja. De a magyar béke és a cseh béke, az a mi lelkünkre van bízva. És én tanuságot tehetek arról, hogy aktív cseh vezérpolitikusok előbb gondoltak a határkiigazításra Magyarország javára mint mi magunk magyarok s mint a nemes Rothermere lord. Mert a terv aktái az én kezemen mentek annakidején keresztül s én láttam a határkiigazítás vonalát is, amelyet cseh plajbásszal rajzoltak bele a térképbe. Mért vegyem hát tulságosan komolyan az erőszakolt tüntetéseket Rothermere tervei ellen?!

Leszögezem és százszor is megismétlem lord Cecil szavait. Hogy nagyszivü honfitársa akciója: „fölötte értékes és rendkívüli horderejű” nemcsak Magyarországra, hanem Európára, sőt hozzáteszem Csehországra nézve is. De nekünk épen olyan értékes és épen olyan rendkívüli fontosságú és épen olyan kedves és szívemelő a lord Cecil nyilatkozata is. Nekünk most nincsen hadseregünk, mert Trianon tiltja, hogy legyen. De Rothermere is, lord Cecil is fölért nekünk egy-egy hadsereggel, mert hallatlan erkölcsi erő rejlik abban, ha kiváló és önzetlen férfiak kiállanak a világ elé és irott törvények ellenében tanuságot tesznek rólunk és igazságunkról. Nem akarom az igazságot lavinához hasonlítani, mert a lavina felülről indul és rombolva s pusztítva robog lefelé. Az igazság ellenben fölfelé törtet, a tiszta csucok, az ideális magasságok felé. Abban azonban hasonlatos egymáshoz a kettő, hogy utjában, ha egyszer megindul, meg nem állítja semmi hatalom többé.

Beszélgetés lord Cecillel.

Ami az angol politikai körökben már hetek óta titokban lappangott, végre napvilágra került. Viscount Cecil, a Lancaster hercegség kancellárja, beadta lemondását. Aki igazán és jól ismerte a chelwoodi lordnak karakterét, annak ez az elhatározás nem volt meglepetés.

Amíg az angol lapok egyrészt egyhanguan helyeselték lord Cecilnek azt a törekvését, hogy a fegyveres erők létszámát csökkentse, ugyanakkor nem hallgatták el azt a véleményüket sem, hogy a tengerészeti konferencián egyes kérdésekben lord Cecil nézetei homlok-
egyenest ellenkeztek a brit érdekekkel.

Lord Cecil kilépése a kormányból természetesen maga után vonta azt is, hogy Nagybritanniát — amelyet 1923 óta Genfben a népszövetség előtt képviselt — tovább nem képviselheti. De ha a miniszteri székben pótolható is lesz lord Cecil, a genfi népszövetségi üléseken, ahol a legtekintélyesebb tagok közé tartozott és ahol szava nagy sullyal bírt, sokáig hiányozni fog.

Lord Cecil elhatározásához sokféle kommentárt fűznek. Az angol politikai körökben sokan azt sejtik, hogy lord Cecil és Sir Austin Chamberlain angol külügyminiszter között már évek óta éles ellentétek vannak, a Foreign Office viszont kijelenti, hogy lord Cecil lemondásának oka nem személyes, hanem tisztán politikai jellegű.

Hogy a magyar közönség ezt a homályos és érdekes ügyet tisztán lássa, a „Pesti Hírlap” munkatársa jónak látta ő lordságát felkeresni és megkérdezte lord Cecilt: mi indította arra az elhatározásra, hogy kiválják a kabinetből?

— Ez a kérdés — felelte Lord Cecil egészen világosan áll az angol közvélemény előtt, hiszen abban a levelezésben, amelyet Baldwin angol miniszterelnökkel folytattam és amelyet a napilapokban is közöltek, kellően meg volt indokolva lemondásom. Mégis a következőket kell kiemelnem: lemondásomnak, mint ahogy azt egyes esti angol lapok írták, nem személyes ellentét volt az oka. Én a legnagyobb egyetértésben dolgoztam úgy a miniszterelnök ural, valamint kollégáimmal és én sajnálom legjobban, hogy az utolsó időben történt politikai nézeteltérések miatt arra az elhatározásra kellett jutnom, hogy a kabinetből kiváljak. Elhatározásom nem mai keletű és valahányszor a népszövetség ülése előtt, vagy az angol minisztertanácsban a leszerelés kérdése felvetődött, én mindannyiszor különvéleményt adtam be. Elhatározásomnak oka tehát főleg abban rejlik, hogy az általános lefegyverezés kérdésében az angol kabinet többsége és én nem voltunk egy véleményen.

— Véleményem az, hogy a fegyveres erők általános csökkentése és annak nemzetközi szerződések által meghatározott létszáma nélkül a világ békéje biztosítva nincs.

A mai helyzet olyan, mintha a nemzetek újból háborúra készülnének.

— A három tengeri nagyhatalom tovább kovácsoltatja hadihajóit, a tengerészeti konferencián egyik állam sem akart engedni, a nagyhatalmak egyike sem akar lefegyverezésről hallani, és magam is kormányomtól oly utasításokat kaptam a tengerészeti konferencián, amelyek éles ellentétben vannak az én lefegyverzési politikámmal.

— Azt hiszem, a brit érdek megkívánta volna, hogy a lefegyverezés eszméjét a tengerészeti konferencián felvessük, hiszen a világ békéjétől nemcsak az európai civilizáció léte vagy nem léte függ, hanem a brit birodalom hatalmi állásának a megmaradása is.

— Már nemsokára tiz esztendeje, hogy a világháború befejeződött és nem találunk egy nemzetet sem, amely ne viselné a hátán a világháború véres foltját. A világháború láthatóan meggyöngítette a nemzeteket és

a győztes államok ha nevetnek, hamis fogaikkal nevetnek.

— Dolgozni fogok — ez a jövőre vonatkozó tervem — lankadatlanul hazámért és a *világbéke* érdekében. Meg vagyok győződve, hogy a kormányon kívül nagyobb eredménnyel tudok majd küzdeni azért a magasztos eszméért, hogy a nagyhatalmak a lefegyverzést ne csak szóban, hanem a valóságban is keresztül vigyék. Hangsúlyozni kívánom, hogy a kormányt továbbra is támogatni fogom és ismételten kijelentem, hogy valamennyi kollégámhoz szoros baráti kötelékek és a legmelegebb szimpátia fűznek és így lemondásomat csak úgy tessék értelmezni, hogy alapos megfontolás után az a nézet alakult ki bennem, hogy a fent említett okoknál fogva a kormánynak további hasznára nem lehetek.

— Ami Trianont illeti, kijelenthetem, hogy az én álláspontom mindig az volt, hogy a békeszerződést csak igazságos alapokra lehet fektetni. Lord Rothermere akcióját felette értékesnek és rendkívül horderejűnek tartom, nemcsak Magyarország szempontjából, hanem a középeurópai és így a világbéke szempontjából.

AZ IGAZSÁG VARÁZSA.

A BÁTOR KÜZDELEM, amelyet Rothermere lord hősköltevénynek beillő ujságcikke vezetett be, nap-nap után újabb segítőket hódít. Az újabb csatlakozók közül kimagaslának *Borah* szenátor, az amerikai szenátus külügyi bizottságának elnöke és Anglia volt munkáspárti miniszterelnöke *Macdonald*.

Borah szenátor immár másodszor irt cikket a közép európai békéről és Rothermere lord magyarbarát akciójáról. *Borah* fentartás nélkül kijelenti, hogy a trianoni békeszerződést Európa érdekében revideálni kell. A revízió — írja *Borah* — boldog napja lesz Európának és esetleg én magam is módot fogok találni, a revíziós mozgalomban való megfelelő részvételre.

... William E. *Borah* Idaho állam rebublikánus szenátora és a szenátus külügyi bizottságának elnöke. Miután megbízatása csak 1931 őszén jár le, kétségtelenül módja lesz, hogy a békeszerződés revíziójának kérdésében tekintélyes egyéniségének és nagy pozíciójának súlyát érvényesíthesse is.

Borah szenátor nem fog megállani ennél az ujságnyilatkozatnál. *Fodor* Nándor dr. „Az Est” amerikai szerkesztője informáló levéllel kereste föl az amerikai szenátus külügyi bizottságának elnökét, aki a következő levéllel válaszolt *Fodor* Nándornak:

Az Egyesült Államok szenátusának külügyi bizottsága.

Kedves Dr. *Fodor*:

Megkaptam levelét a nyomtatványokkal, amelyek Lord Rothermerének a Daily Mailben kifejtett nézeteit ismertetik.

Most még nem akarok erről a mozgalomról nyilatkozni abból az egyszerű okból, hogy jobb információkra szeretnék szert tenni a tényeket és azok részleteit illetőleg, mielőtt erre elhatározom magam.

Átfutva azonban Lord Rothermere véleményét, amit szándékomban van gondosan tanulmányozni, ki kell már most jelentenem, hogy szimpátiával viseltetem az abban kifejezett nézetek iránt. A helyzet valójában az, hogy ilyesfajta nézeteknek adtam kifejezést a szenátus vitáiban, bár a helyzetnek nem ezt a bizonyos fázisát illetőleg. Azt mondtam és még ma is kitartok amellett a véleményem mellett, hogy a versaillesi szerződés lehetetlen szerződés és addig, amíg azokkal a többi szerződésekkel együtt, amelyek ugyanazon a principiumon alapulnak, hatályban marad, nem lehet béke Európában.

Nagyon szívesen venném, ha további anyagot küldene időről-időre ebben az ügyben. Később igazolva láthatom, hogy nyilatkozatot adjak a kérdésről.

Őszintén köszönöm levelét és még egyszer kijelentem, hogy nagyon nagy mértékben érdekel a téma.

Teljes tisztelettel
William E. Borah, s. k.

Macdonald cikke a „Daily Herald”-ban jelent meg. A cikkben az angol munkáspárt vezére a békeszerződések általános revíziójának szükségességét fejtegeti és megjelöli azt az utat, amelyen e cél elérése érdekében haladni kell. Hogy milyen mértékig történjen ez a revízió, az attól függ, miként éltek az államok a nekik adott hatalommal. Ha elnyomó politikát folytatnak, akkor a revíziónak alaposnak kell lennie, ha azonban a faji és más problémákat rokonszenves megértéssel kezelik, akkor talán nyugalmat és elégedettséget keltettek, amely lehetővé teszi, hogy az eredetileg elkövetett igazságtalanságokat egyelőre meghagyják, már csak azért is, hogy Európát megkíméljék azoktól a borzalmas következményektől, amelyek előállnának akkor, ha Európát újból az olvasztótégelybe kellene dobni. Éppen ezért a népszövetségének kettőzött figyelemmel kellene őrködni affelelt, hogyan bánnak a kisebbségekkel, mert ettől a bánásmódtól nagyon sok függ. Azokat, akiknek ezt a kötelezett-

séget teljesíteniök kell, gyakran elkedvetlénítették, holott éppen ellenkezőleg: a legmesszebbmenően támogatni kellene őket, hogy fokozott nyomást gyakorolhassanak azokra az államokra, amelyek a rájuk ruházott szuverén hatalommal visszaélnék.

... Macdonaldnak ez a nyilatkozata kétségtelenül komoly hatást fog kelteni az utódállamokban. A volt angol miniszterelnök szavai ismét azt bizonyítják, mennyire általános már az angol közvéleményben a békerevizio szükségességének felismerése és kétségtelen, hogy amikor Macdonald egyes államokban „alaposabb revíziót” követel, elsősorban a kisántantállamokra gondol, amelyekről ma már Európaszerte tudják, hogy „visszaélnék a rájuk ruházott szuverén hatalommal”. Az angol közvéleménynek ez a fölébredése kell, hogy előbb-utóbb hatással legyen a hivatalos angol politikára is, amely ma még aggodalommal fogad minden revíziós kísérletet.

A Daily Mail propaganda-térképe.

A Daily Mail egy újabb cikke térképvázlatot közöl, amellyel a vázlatához fűzött cikk írója, Sidney Low, azt magyarázza az olvasóknak, milyen volna Anglia, ha nemzeti kisebbségeit más államokhoz csatolták volna, amint ez Magyarországon történt. Sidney Low a térképvázlattal azt a határtalan igazságtalanságot akarja bizonyítani, amely a magyar nemzetet érné, ha kényszerítenék arra, hogy örök időkre elismerje a trianoni békeszerződést. Rothermere lordnak minden oka megvan ahhoz a megállapításhoz, — írja Sidney Low, hogy egy, a kultúra oly magas fokán álló nemzet, mint a magyar, nem maradhat alacsonyabb kulturájú nemzetek elnyomása alatt.

Justice.

Magyarország igazságáért szállt sikra a Daily Telegraph egyik újabb cikke is, amelynek szerzője nem nevezi meg magát és amelynek aláírása: Justice (Igazság). A cikk a magyar—román döntőbírósi konfliktust tárgyalja és hosszasan részletezi a Genfben előterjesztett magyar kívánásokat. Senkisésem vonja ugyan kétségbe, — mondja a cikk — hogy Romániának jogában áll oly törvényeket alkotni saját alattvalói számára, amilyeneket csak akar, a román törvények azonban semmi körülmények között sem szüntethetik meg azokat a kötelezettségeket, amelyek az idegen állampolgárokkal szemben hárulnak a román államra. Attól kell tartani, hogy az utóbbi hónapok folyamán a vita jogi térről politikai térre terelődött. A népszövetségi tanácsra most az az óriási erkölcsi kötelezettség hárul, hogy ebben az ügyben pártatlan ítéletet provokáljon. Ezt az ítéletet vegyes döntőbírósnak kell meghoznia, még pedig vagy a hágai állandó döntőbírósnak, vagy pedig a nemzetközi ítélőszéknek. Teljesen lehetetlen az az álláspont, hogy Magyarországot még a pártatlan ítélet meghozatala előtt megfosztják bizonyos jogaitól.

A magyar juss az angol tanrendben.

Egy Budapesten élő angol ur akciójának eredményeképpen a minap jelent meg Londonban legújabb kiadása a híres Micklejohns-atlasznak, amelyet valamennyi angol középiskola használ.

Ez a kiadás már néprajzi térképeket is közöl s ezek sorában több etnográfiai térképet is találunk benne a régi Magyarországról. A térképek nyilvánvalóan Teleki Pál grófnak a béketárgyalásra készített monumentális munkái nyomán készültek és meggyőzően illusztrálva Csonkamagyarország jelenlegi határainak igazságtalanságát, nyilvánvalóvá teszik az új angol nemzedék előtt, hogy a magyar határokat másként kell megvonni.

Ennek a feladatnak a térképek annál könnyebben megfelelnek, mert utalás van mellettük arra, hogy néprajzi szempontból hol kellene vonulnia a magyar határnak s hol kell azt majd kitűzni a jövőben. Ez a határvonal azonos az ugynevezett „Rothermere-vonallal”.

Ugyanilyen fontosságu az a tény, hogy a középiskolai történettáítás kiegészítésére szolgáló kötelező olvasmányok közé beiktattak egy Magyarországról szóló történelmet is.

Ez a magyar történelem a legnagyobb tárgyilagossággal ismerteti a magyar nemzet sorsát s azt a szerepet, amelyet Magyarország a nyugati keresztény civilizáció érdekében a keleti barbarizmussal szemben töltött és tölt be. Ugy a néprajzi térkép, mint ez az intézkedés páratlan sikere a magyar igazságnak.

Angol könyv a román elnyomásról.

A „Times” irodalmi melléklete ismerteti *Tichner* Henrietta írónő könyvét, amely az amerikai vallási tanulmányi bizottságnak az erdélyi vallási kisebbségek helyzetéről szóló jelentésével foglalkozik. A Times hangoztatja hogy a román közigazgatás tagadhatatlanul sok balfogást követett el és el kell ismerni, hogy tudatlan, tisztességtelen és megvesztegethető. Miután a régi közigazgatási hivatalnokok egy része — Szent István koronájához ragaszkodva — nem volt hajlandó az új uralom alatt szolgálni, gyakran arra nem való, tudatlan, megvásárolható és kiméletlen embereket bíztak meg a felzudult lakosság kormányzatával, amely fajji ösztöne következtében nem tudott a dolgok változásába belenyugodni. Érthető, ha a magyarok hangosan hirdetik a magyar királyság iránt érzett leküzdhetetlen lelkesedésüket, hiszen akarataik ellenére annektálták őket. A könyv szerzője maga is több példát sorol fel, amelyek mutatják, hogy a román kormány a veszített ügy iránti ilyen megrázó hűségii tüntetésekkel szemben milyen nagy kiméletlenséggel járt el.

Kmoskó egyetemi tanár Rothermerehez.

A Pázmány Péter egyetem tót születésű professzora Kmoskó Mihály a *New Statesman* című angol folyóirat egy támadásával kapcsolatban érdekes levelet intézett Rothermere lordhoz, amelyre hamarosan megérkezett a lord válasza. Kmoskó tanár a következőket írta Rothermerének:

Méltóságos Uram! Amilyen hálásak vagyunk mi, Csonkamaagyarország polgárai, Méltóságod nagylelkűségért, hogy országunk igazáért szállt sorompóba, épp úgy sajnáljuk azokat a támadásokat, amelyeknek bizonyos angol sajtótermékek részéről ki van téve. Ide tartozik a *New Statesman* egyik cikke, amelynek szerzője azt kérdi: érdemes-e oly állam védelmére kelni, ahol a nemzeti kisebbségeknek, főleg a tótoknak sem iskoláik, sem ujságjaik, sem parlamenti képviselőik nincsen?

Legyen szabad nekem, aki tótnak születtem és több év óta Budapest környékén egy kis tót faluban lakom, e hármaskérdésre némi világot vetnem.

A trianoni békediktátum értelmében nem magyar községek maguk határozhatják meg az iskolai oktatás nyelvét. Dacára e jognak, tény az, hogy a tótok ebben az ügyben feltűnő közönyt tanusítanak. Miért? Először azért, mer ezek az egymástól elkülönített telepék apró nyelvsgigeteket képeznek, következöleg semmi józan okuk nincs nyelvi különállásukhoz ragaszkodni, amelynek az adott viszonyok között semmi hasznát nem látják. Másodszor azért, mivel Szent István koronájának esztelen feldarabolása következtében ebben az országban annyi a munkanélküli, annyi az éhes ember, hogy a mindennapi kenyérért küzdő tömegek nyelvészeti metafizikával egyáltalában nem törődnek s az ilyen kérdésekkel foglalkozni nem érnek rá.

Hogy a magyarországi tótoknak ujságjaik miért nincsenek, annak az az oka, mert kevesebben vannak és sokkal szegényebbek, mintsem egy napi-, avagy hetilapot fenn tudnának tartani. Cseh „testvéreink” szívesen árasztanak el az országot Csehszlovákiában készült ujságokkal, azonban nincs joguk panaszkodni, hogy a magyar kormány az ilyen sajtótermékeket az országba nem eresztii be, mert a csehek példája után igazodik. *Vicem pro vice!*

Ami a parlamenti képviselőt illeti, nehéz oly választási rendszert kitalálni, amely az ország területén elszórt tót diasporának parlamenti képviselőtét biztosítaná.

Egyébként a New Statesman cikkírója kétségen kívül nem angol ember. Mi legalább is sokkal jobb véleményrel vagyunk az átlagos angolok politikai képességei felől, mintsem feltehetnünk, hogy ha valaki közülük Középeurópa bonyolult problémái iránt csakugyan érdeklődne, ne fején találja a szegyet, hanem amellé üssön. Az egész cikk a cseh politikai vezérek beteges mentalitására vall, amelynek jellemző tünetei az őszinteség s a valódi politikai genius hiánya. Ezen állításom igazolására elég lesz néhány közismert tényre hivatkoznom.

Ilyen közismert dolog a neopánszlávizmus eszméje, vagyis az a politikai utópia, miszerint a csehek, mint a legműveltebb szláv nemzet, arra volnának hivatva, hogy az összes szláv népeket, kiváltképpen Oroszországot, saját kulturális és politikai hegemoniájuk alatt megszervezzék. Az is közismert dolog, hogy a csehek egy időben abban a szerencsés helyzetben voltak, hogy ezt az utópiát megvalósíthatták volna.

A világháború vége felé a cseh lapok azt az együgyűséget tálták fel győzelemittas olvasóiknak, hogy az osztrák flottát ők veszik át és Wladiwosztok lesz a csehek hadikikötője. Annyi tény, hogy a világháború után annyi cseh hadifogoly, helyesebben: hadiszökevény volt Oroszországban, hogy az akkori zürzavaros viszonyok között nagyralátó terveiket egy kis politikai tapintat mellett könnyen megvalósíthatták volna. A cseh hadifogolyfélék nagy számára vall maga a pusztán tény, hogy szembeszálltak Kolcsak seregével s azt legyőzték. Azonban a csehek az adott helyzet előnyeit nem tudták kihasználni. A cseh szökevények voltak a legnépszerűtlenebbek azon idegen elemek között, amelyek a világháború folyamán Oroszországba vetődtek, mert a bennszülött oroszokat lenézték, velük képzelt szellemi fölényüket durván éreztették és kezdettől fogva úgy viselkedtek mintha az ország urai volnának. Miután Kolcsak hadi-kincstárát kézrekerítették és elhurcolták, oly gyűlöletet keltettek magukkal szemben, hogy az általuk igényelt szervezői szerepben egyszer és talán mindenkorra megbuktak. A neopánszlávizmus immár letűnt politikai ábránd.

Ugyanez történt a Felvidéken. Előre kell bocsátanom, hogy a csehek a tótok között különös népszerűségnek sohasem örvendtek. Egy régi tót közmondás szerint: „zsákba a csehvel és vízbe a zsákkal!” 1818 október végén néhány luteránus egyházi férfiú konferenciát tartott Turócszentmártonban s anélkül, hogy erre népük részéről bárminemű felhatalmazásuk lett volna, az egész tótság nevében kijelentették, hogy Szent István koronájától elszakadnak s a cseh impériumhoz csatlakoznak. E deklaráció nyomán a csehek az ántánthatalmak engedelmével a Felvidéket megrohanták és elfoglalták. Noha ott is a „felszabadítók” szerepét játszották, ellenszenves viselkedésük következtében néhány hét múlva annyira népszerűtlenné lettek, amilyen népszerűtlenségnek az „elnyomó” magyarok sohasem örvendtek, sőt a cseh megszállás ötödik esztendejében a bámuló Európa szemei előtt lejátszódott a modern idők legnagyobb történelmi csodája — az, hogy amit az „elnyomó magyarok” ezer esztendő alatt nem tudtak és nem akartak megtenni, azt a csehek félévtized alatt valószínűleg meg, hogy minden jóra való tót ember tüntetőleg beszél magyarul, tiltakozásának adva ezzel kifejezést a „felszabadítók” elnyomása ellen és vágyódásának az „elnyomók” letűnt uralma után.

Nem hiszem, hogy Méltóságod hajlandó lesz készpénznek venni előadásomat, amely első hallásra ostoba fecsegésnek tűnhetik fel. Amint hogy azt senki el nem hiszi, aki e hihetetlennek látszó ténynek szemtanúja nem volt. Ha azonban a cseh állam gazdasági helyzetével tisztában jón az ember, e látszólagos lehetetlenség menten valószínűvé lesz.

Tudvalevő dolog, hogy a világháború előtt a cseh ipar uralta a Dunai Monarchia összes piacait, mintegy 600,000 négyzetkilométer területen. A világháború óta az ujdonsült cseh államot vámsorompók választják el a külvilágtól, minek következtében a cseh gyáripár régi piacait elvesztette, a legázolt Felvidék kivételével. Magától értetődik, hogy a csehek nem tűrhették a magyar tőkével alapított felvidéki gyárakat; ezeknek pusztulniok kellett, tekintet nélkül arra, hogy ennekfolytán ezer meg ezer tót munkás veszt el betevő falatját.

144 Hasonló sors érte a tót intelligens rétegeket is. A csehek szellemi proletariátusa oly

nagy, hogy csak úgy tudnak szabadulni tőlük, ha ezek megszámlálhatatlan raját a Felvidékre vetik, míg a tanult tótok örülhetnek, ha saját hazájukban szerény hivatalhoz jutnak. Nem csoda, ha a tótok hazájuk hajótörött állapotának láttára „felszabadítóikat” szivből utálják s a magyar uralom visszatérését óhajtják.

Egyenesen ostobaság, ha a New Stateszman cikkírója azt állítja, hogy a cseh alkotmány a magyarnál demokratikusabb és így rokonszenvesebb. Megengedem, hogy a magyar nép gondolkodása arisztokratikus, azonban az igazság érdekében ehhez hozzá kell tennem, hogy a magyar arisztokratikus gondolat értelme a legjobb, a szellemileg és anyagilag legkiválóbb elemek hegemoniája és mivel a politikai magyar nemzet fogalma Nagymagyarország összes gólgáira egyaránt kiterjedt, a legszegényebb tót is elérhette a legmagasabb állásokat, amint például Csernoch János, egy szegény tót béres ivadéka, az ország primásává lőn és Magyarország legmagasabb közjogi állását töltötte be.

A csehek immár maguk is érzik, hogy oly zsákutcába kerülnek, amelyből nincs kiút és most azon mesterkednek, hogy a Habsburg-monarchia államaít saját hegemoniájuk alatt gazdasági alapon összekalapálva, elveszett piacaikat visszaszerezzék és a cseh állam kikerülhetetlen gazdasági összeomlását megakadályozzák. Eltekintve attól, hogy a Dunai Monarchia általuk tervezett gazdasági rekonstrukciója politikai egység nélkül monstruózus abszurdum, hogyan képzeljük el oly népfaj bárminemű hegemoniájának lehetőségét, amely a hozzávaló politikai képesség teljes hiánya következtében mindenütt gyűlöletessé lesz, ahova beteszi lábát?

... Rothermere lord erre a levélre a következő sorokkal válaszolt:

Kedves professzor, nagyon lekötelezett hoszu és tanulságos levelével, valamint a kisebbségi kérdésnek az utódállamokban való világos előadásával. Minden elfogulatlan ember előtt nyilvánvaló, hogy a trianoni béke jelen alakjában tarthatatlan. Meg vagyok róla győződve, hogy a művelt világ figyelme immár annak oktalan és veszélyes rendelkezései felé fordult. A tettek következni fognak és Magyarország felszabadulásának napja csakhamar bekövetkezik.

A magyarországi tótok Rothermerehez.

Kmosko professzor levelével egyidejűleg Csonkamagyarország tót anyanyelvű polgárai több ezer aláírással ellátott üdvözlő levelet intéztek Rothermere lordhoz. Ehhez az üdvözlőlevélhez talán nem is kellene bővebb kommentár.

A csonka ország tót származású fiai elrabolt testvéreik nevében is a reménykedés fehér galambját küldik ki az idők vizei fölött Rothermere lord felé, ezzel nem bizonyítva, hanem még erőteljesebben hangsúlyozva azt az őszinte magyar érzésüket, amelyben a magyarságnak hinnie lehetett mindig. Amit az elszakított Felvidék tót népe némaságra kárhóztatva el nem mondhat, azt elmonják helyettük ők, a Csonkamagyarországon élő tót anyanyelvű magyarok. Elmondják azt, hogy úgy ők, mint testvéreik az elrabolt szülőföldön, magyarok voltak, ma is magyarok és magyarok is akarnak maradni.

Az üdvözlőlevél szószerinti szövege a következő:

— Mély tisztelettel alulírottak Csonka-Magyarország tót anyanyelvű polgárai, akik Nagy-Magyarország boldog korszakában szakadtunk ide a ma már elszakított Szlovenszkóról, valamint az otthonukból az új uralom által kiüldözött testvéreink, hálás szívvvel üdvözljük Lordságodat az igazság győzelméért megkezdett és férfias eréllyel folytatott harca alkalmából. Hálás üdvözlötünket küldjük ama sok ezrek nevében, akik szép, de szegény szülőotthonukból évek folyamán kiindulva itt kerestek és találtak megélhetést ebben a Trianon által csonkává lett hazában. Vágyaink, sóvárgásaink a trianoni határ felett naponta elszálnak otthagytott véreinkhez és így küldjük áldásunkat is a szlovenszkói régi otthonunkban domboruló

sírokra, melyekben őseink örök álmukat alusszák.

Lordságod talál köztünk minden társadalmi réteget képviselve Az értelmiség tagjait, akik tudományos képzettségükkel, tehetségükkel pozíciókat biztosítottak maguknak minden rangfokozatban, talál iparosokat, kereskedőket, akik praktikus pályán boldogulnak, talál egyszerű munkásokat, azok között nagy számban olyanokat, akik a szlovenszkói ipart tervszerűen tönkretévő cseh politika következményeképpen, mindennapi megélhetésük biztosítása végett, gyártelepeikkel és munkaadóikkal együtt kénytelenek voltak a mai Magyarország területére átköltözni. Megtalálja továbbá Szlovenszkó specialitását, a házaló tót iparosokat, a drótosokat és ablakosokat, akik régebben minden ősszel elindultak szlovenszkói otthonukból, hogy késő tavasszal oda ismét visszatérjenek, közben pedig a munkával szerzett pénzből szorgalmasan küldtek otthon élő családjuknak, hogy az inséget ne szenvedjen. Mindnyájan képviselve vagyunk itt ezen ünnepies alkalomkor, midőn hálás szívvvel gondolunk Nagyméltóságodra s nagyjelentőségű vállalkozásáról örömmel megemlékezvén, Isten áldását kérjük nemes munkájára.

Végül felajánljuk szolgálatainkat a tekintetben is, hogy rávilágítsunk Szlovenszkón maradt honfitársaink kulturális és gazdasági sérelmeire, amelyek következtében Magyarországba való kivándorlásuk még fokozottabb méreteket öltene, ha a trianoni határokkal erőszakkal meg nem akadályoznák őket abban.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

United States Senate

COMMITTEE ON FOREIGN RELATIONS

September 29, 1927.

WILLIAM B. BORAH, IDAHO, CHAIRMAN
MIRIAM M. JOHNSON, CALIF.
GEORGE H. MOSES, N. H.
FRYBEE L. LEHRD, WIS.
FRANK B. WILKIE, OHIO
GEORGE WHARTON PEPPER, PA.
GEORGE F. HICKMAN, CONN.
WALTER B. COPE, N. J.
ARTHUR CAPPER, KANS.
WILLIAM H. BUTLER, MASS.
HENRIE SMITHFIELD, MISS.
OLAUF A. SWANSON, VAS.
KEY PITTMAN, NEV.
JOSEPH P. ROBINSON, ARK.
OSCAR W. UNDERWOOD, ALA.
THOMAS J. WALSH, IOWA.
JAMES A. HALE, ND.
PAT HARRISON, MISS.

DR. RUBIN, CLP

Dr. Nandor Fodor.
302 E. 18th Street,
New York City.

My dear Doktor Fodor :

I have your letter under date of February 28th, together with the printed material giving Lord Rothermere's view in the London Daily Mail

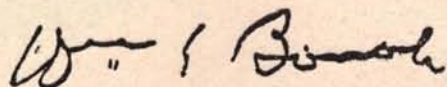
Doktor Fodor, I do not desire at this time to make any expression in regard to this move for the simple reason that I would like to be better informed as to the facts and the details before doing so.

I will say, however, in glancing over the opinion of Lord Rothermere, which it is my purpose to study more carefully, I find myself in sympathy with the views there expressed. In fact, I have given expression to some such views in the debates in the Senate, although not upon this particular phase of the situation. But I have said, and I still hold to that view, that the Versailles Treaty was an impossible treaty and that so long as it obtains, together with the other treaties founded upon the same principle, there can be no peace in Europe.

I should be glad if you would send me further material upon this subject from time to time and later I may feel justified in making a statement in regard to it.

I thank you sincerely for your letter and I want you to know I am very greatly interested in the subject.

Very respectfully,

Borah szenátor levele. Az amerikai szenátus külügyi bizottságának elnöke ebben a levélben Trianonra vonatkozó adatokat kér Fodor Nándortól. Ezeknek alapján foglalt állást Trianon ellen.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK SZENÁTUSA
KÜLÜGYI BIZOTTSÁG

1927 október 7.

Dr. Fodor Nándor szerkesztő úrnak,

302 E. 18th Street,
New York City.

Igen tisztelt Fodor doktor úr!

Megkaptam október 6-iki levelét.

Azóta hogy első levelére válaszoltam, gondosan átolvastam azt a cikket, melyet Öntől kaptam és amely Lord Rothermere nézeteit fejezi ki. Mielőtt a részletekbe belementem volna, úgy mint ez a cikk teszi, már meglehetősen erős impresszióim voltak az ügyről. Ugy tetszik nekem, doktor úr, hogy nem lehet feleletet adni Magyarországnak arra az argumentumára, hogy meg kell szabadítani őt a békeszerződés igazságtalanságaitól. A valóság az, hogy áldott napja lesz Európának, amikor a kártékony versaillesi szerződést és a versaillesi konferenciából kinőtt többi szerződéseket a lelkiismeret és igazság bázisán rekonstruálják.

Most nem tudom, hogyan nyújthatok ebben az ügyben segítséget Önnek, doktor ur. De megmondtam a véleményemet és talán találok utat arra, hogy megfelelően én is kivegyem belőle a részemet.

Nagyon őszintén hive

William E. Borah, s. k.

BORAH SENATOR, LORD ROTHERMERE FEGYVERTÁRSÁNAK LEVELE DR. FODOR NÁNDORHOZ.

WEDNESDAY, The Daily Mail

**AMERICAN
SUPPORT FOR
HUNGARY.**

**LORD ROTHERMERE'S
CAMPAIGN.**

**IMPORTANT LETTER FROM
SENATOR BORAH.**

A step of the utmost importance has been taken in support of the campaign inaugurated by Viscount Rothermere for the restoration of justice and liberty to the dismembered Hungarian nation.

Senator Borah, chairman of the Foreign Relations Committee of the United States Senate, has written to Dr. Nandor Fodor, a leader of Hungarian opinion in New York, a letter which appears in the English and Hungarian languages in *Le Est*, one of the most important Budapest newspapers.

Referring to Lord Rothermere's articles as published in *The Daily Mail*, Senator Borah says:

In glancing over the opinion of Lord Rothermere, which it is my purpose to study more carefully, I find myself in sympathy with the views there expressed. In fact, I have given expres-

TÜRELEM ÉS JÓZAN OKOSSÁG.

ROTHERMERE LORD — amint a Budapesti Hírlap 1927 október 2-iki száma írja — egy magyar látogatót fogadott s köztük a következő érdekes párbeszéd fejlődött ki:

— A közép-európai sajtó egy bizonyos része — mondotta a látogató — azzal igyekszik vigasztalódni, hogy Lordságod sajtókampányját szembeállítja az angol külpolitika irányával. Mint vélekedik erről?

— Anglia — mondotta erre a lord — szabad ország és a sajtó éppugy, mint a külpolitika, nyugodtan tovább halad a maga független útján. Utjaik gyakran különbözőek, sokszor azonban csak a tempójuk más. Tény, hogy az angol külpolitika igen gyakran praktikus helyeselte az általam hirdetett elveket. Az angol kormány ismételtén szükségesnek látta az aktív közbelépést, hogy az általános béke érdekében Magyarországot megmentse a szomszédok szorongatásától. Ime néhány példa:

— Közvetlenül Károly király második balulsikerült restaurációs kísérlete után Magyarországot a szomszédos államok egyesült haderői invázióval fenyegették, noha a szövetségesek valamennyi követelését előre teljesítette volt. Csak Anglia erélyes fellépésének sikerült ezt a veszedelmet a tizenkettedik órában elhárítani.

Midőn Magyarország előterjesztette kérelmét, hogy pénzügyeinek talpraállítására kölcsönt vehessen fel, az egymással váltakozó különböző politikai irányu angol kormányok egész befolyásukat kellett, hogy érvényesítsék s elérjék, hogy Magyarország szomszédai a talpraállításra irányuló tervvel szemben tanusított ellenséges magatartásukat ejtsék el és nyugodjanak bele a jóvátételi zálogok felszabadításába. Amikor a nemzetközi kölcsön kibocsátására került a sor, megint Anglia teremtette elő a szükséges tőke legnagyobb részét, figyelmen kívül hagyva a kis-antant szívós ellenállását és intrikáit.

— A rekonstrukció későbbi időszakában, amikor Magyarországnak hasznos beruházásokra kellett pénz, újra Anglia hathatós támogatására volt szükség és ez nem is maradt el.

— A rekonstrukciós munka szerencsés befejezése után Anglia egész súlyát vetette latba a kisantant intrikái ellen, mert ezek az államok minden követ megmozgattak a magyar pénzügyi ellenőrzés megszüntetésének megakadályozására.

— Ugyanez a játék ismétlődött a katonai ellenőrzés megszüntetésével kapcsolatban.

— A kisantant egyes ujságjai — mondotta a magyar látogató — azt állítják, hogy a trianoni békeszerződés revíziója érdekében külföldön megindult sajtókampány Magyarország érdekei ellen van, mert zavarja a Magyarország és szomszédai közti viszonyt, amely pedig már a javulás útján volt.

— A legutóbbi hét esztendő története — mondotta erre Rothermere lord — egyetlen megbízható tünetet sem mutat, amelyből e viszony tartós és komoly javulására lehetne következtetni.

— Magyarország kijárat a tengerhez — pedig ezt a békeszerződés biztosítja neki — még mindig nem valósult meg, noha Magyarország ebben az ügyben már egy esztendővel ezelőtt tapogatózott Jugoszláviában. Románia elkobozza az Erdélyben birtokos magyarok tulajdonát minden ellenérték nélkül és életre-halálra tiltakozik még annak a gondolata ellen is, hogy ellenértéket fizessen. Csehország a magyar mezőgazdasági termelés ellen irányuló agrárvámokat vet ki s ezeknek végzetes következménye máris mutatkozik a magyar külkereskedelmi mérleg egyre növekvő passzivitásában.

— A kisantant politikájának egész tendenciája kétségtelenül Magyarország tökéletes bekerítésére és gazdasági megfojtására irányul és emlékeztet az egykori kettős monarchiának Szerbiával szemben követett irányára.

— A kisantant egynémely politikusa — mondotta a látogató, — azt állítja, hogy jó egyetértést tudna teremteni a magyar néppel, ha Magyarország demokratikusabb kormányrendszert állítana a mostani helyébe.

— Furcsa dolog — mondotta erre *Rothermere* lord — ha úgy akarják a jó viszonyt a másik állammal megjavítani, hogy törvényes kormányának megbuktatására próbálják elcsábítani. A kisantant államai mindenesetre bőven válogathatnának azok között a különböző kormányrendszerek között, amelyekben Magyarországnak a békeszerződés óta része volt. 1918-ban és 1919-ben Magyarország valóban úgynevezett népköztársaság volt, amelyet állítólag az abszolút korlátlan demokrácia elvei szerint kormányoztak. És éppen ezt a népköztársaságot darabolták fel azok a szomszédok, akiknek ma a magyar demokratikus irány annyira szívükön fekszik.

— A cseh sajtópropaganda — mondotta a látogató — azt állítja, hogy a cseh köztársaságban élő magyarok azzal az elbánással, amelyben ott részesülnek, igen megvannak elégedve és tiltakoznak a régi hazájukhoz való visszatérésnek még a gondolata ellen is.

— Ha ez így van — mondotta *Rothermere* lord, — érthetetlen előttem, miért nem járul hozzá a cseh kormány, hogy ezeken a cseh területeken népszavazást tartsanak, holott ezt a kérdést egyszer s mindenkorra eldöntené. Természetesen nem lehet elvárni, hogy a magyar lakosság ez irányu igazi szándékát szabadon kinyilvánítsa, ameddig idegen uralom alatt áll. Ez a magyar lakosság ne is tegye ki magát további zaklatásoknak. Ha arra szólítják fel őket, hogy irjanak alá bizonyos hűségnyilatkozatokat, ezt nem kell megtagadniok. Ugy sem jogérvényes, amit kényszer alatt kell cselekedniök. Csak semleges felügyelet mellett keresztülvitt népszavazás illetékes e kérdés eldöntésére.

A kisantant egyes politikusai — mondotta a látogató — azt állítják, hogy Magyarország mai határait nem lehet megváltoztatni, csak háborúval.

— Sokkal valószínűbb — válaszolta a lord élénken. — hogy ellenkezően a mai határok fentartása végeredményben nem lesz lehetséges háború nélkül. A békeszerződésben megvont középeurópai határok legnagyobbbrészt tévedéseken alapulnak s ezeket irgalmatlanul le kell leplezni.

— Hogyan viselkedjék a magyar közvélemény a legközelebbi jövőben — volt a látogató ulolsó kérdése, amire *Rothermere* lord így válaszolt :

Legszigorubb önfegyelem, hallgatás és semmi illúzió, ami a legközelebbi jövőt illeti. Tanácsom ez : reményeiteket, vágyaitokat és terveiteket ne kössétek soha a nagyharangra. Ne szóljatok arról, hogy mit fogtok tenni és soha ki ne kürtöljétek, hogy állítólag már mire vittétek. Politikátok alapgondolata pedig legyen ez :

Türelem és józan okosság !

HÓDIT A ROTHERMERE NAGYSZERŰ MOZGALMA VILÁGSZERTE.

ROTHERMERE IGAZÁN kivitte a magyar ügyet a „nap alá”. Az ő fellépésére megmozdult itt is, ott is a közvélemény lelkiismerete.

MacDonald, az angol munkáspárt vezére a *Daily Herald* hasábjain jelenti ki, hogy a békeszerződések revíziójának szüksége kérdésében nem lehet nézeteltérés. A győzők a szerződéseket nem az igazságosság, hanem a bosszuvágy szellemében állapították meg. A szükséges revízió mértéke az új államok magatartásától függ. Ha ezek folytatják a bosszuvágy politikáját, akkor a revízióknak annál gyökeresebbnek kell lennie. Éppen ezért a Népszövetségnek kötelessége, hogy gondos figyelemmel kísérje a kisebbségek kezelését, mert ettől nagyon sok függ.

Nyolcvanadik születésnapja alkalmából Annie Besant, az ismert teozófus, hosszabb beszédet mondott a londoni Queenshallban Európa jövőjéről. Fejtegetései során nyomatékosan kangoztatta, hogy a trianoni szerződés a legsúlyosabb módon fenyegeti a békét. A béke, amelyet a győzők erőszakkal kényszerítettek rá a legyőzöttekre, szükségszerűen újabb háborúra vezet. Elképzelhetetlen, hogy egy olyan ország, amely ezer éven keresztül királyság volt és amelynek lakosságát szenvedelmes hazafiság tölti el, belenyugodjék lakossága és területe kétharmadának, valamint minden természeti kincsének elrablásába. Egyetlen ország sem élhet meg kizáróan a mezőgazdaságból, már pedig Magyarországot arra kárhoztatták, hogy kizáróan mezőgazdasági állam legyen. Magyarország nem óhajt háborút, de nem maradhat fenn mint nemzet, ha a trianoni szerződést nem veszik revízió alá.

Még a velünk nem igen rokonszenvező *Morningpost* is így ír, hogy a nagyhatalmak nem garantálhatják a trianoni békeszerződést.

„Elsősorban a kisantant tagjai csapnak nagy lármát és azt követelik, hogy Anglia szükség esetén fegyveres hatalommal oltalmazza ama szerződések revíziója ellen, amelyek meg nem érdemelt nagy területgyarapodásokhoz juttatták őket. Olyan védőfalat kívánnak a revízió ellen, amelyhez nem lehet hozzányulni, mert maguk tudják a legjobban, hogy ilyen védelem nélkül a revízió okvetlen bekövetkezik. Felelősségnélküli lépés lenne, ha a brit birodalmat Besszarábia állandó védelmére akarnák kötelezni. Ép úgy nevetséges és felelősségnélküli dolog lenne örök időkre garantálni a szerencsétlen trianoni szerződést, amely Magyarországot feldarabolta és lakosságának nagy részét Csehországba kebelezte be. Az ilyen igazságtalan elbánás nem érdemel sem rokonszenvet, sem védelmet. Lloyd-George bizonyoságot tett arról, hogy a békeszerződések szerzői nem tekintették a szerződéseket olyan okmányoknak, amelyekben nem lehet semmiféle változtatást végezni. Ha bebizonyul, hogy a területi rendelkezések igazságtalanok vagy méltánytalanok voltak, akkor meg kell azokat változtatni. Magyarországnak elvitathatatlan joga van, hogy ilyen változtatásokat követeljen. A Népszövetségnek haladéktalanul meg kell vizsgálni, hogy mikép volna lehetséges simán végrehajtani ezt a rendkívül szükséges rekonstrukciót. Chamberlain most figyelemreméltó nyíltsággal tárta fel a brit álláspontot. Nagybritannia haderőit nem fogják mozgósítani Közép- és Kelet-Európa új határainak védelmére, annál kevésbé, mert az angolok igen jól tudják, hogy e határok jórésze módosításra szorul. A Népszövetségnek legsürgősebb feladata, hogy ezt a módosítást elvégezze.”

Daudurand kanadai külügyminiszter szót emel kanadai lapokban a magyar kisebbségek mellett.

Söderblom upsalai evangélikus svéd érsekhez a megszállott Turócszentmártonban ülésezett evangélikus tót presbiterek memorandumot intéztek, amelyre válaszul az érsek rendkívül magyarbarát nyilatkozatot tett.

„Nem tudom megtagadni — írja többi között — a sorssujtotta magyarságtól rokonérzésemet. Mindenki, aki előítélet nélkül mérlegeli a dolgokat, kénytelen belátni,

A DAILY MAIL PALOTÁJA. NORTHCLIFFE HOUSE LONDONBAN.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1848. évi október 15. napján a Magyar Nemzeti Széchényi Könyvtár

hogy Magyarország magas kulturát képvisel és a magyar nemzetet a békeszerződés nagyobb mértékben csonkította meg, mint bármely más népet." A hercegek szerint is a legteljesebb mértékben helytálló az a megállapítás is, hogy a területek és határok nagy megváltoztatása és az új alakulatok okozói a békétlenségnek és a jogtalanságnak. A levél nagy feltűnést keltett a Felvidék evangélikusainak körében.

A *Deutsches Tageszeitung* 1927 okt. 6-iki számába Zedwitz gróf „Rothermere lord és mi” címmel vezetőcikket írt, amelyben az anyag teljes ismertetése mellett foglalkozik Rothermere lord magyarbarát akciójával. Kijelenti a többi között, hogy Rothermere lord tábora egyre növekszik és tekintélye akciója következtetésre annál nagyobb, mert csak ama jelszavakkal dolgozik, amelyeket Anglia a háború alatt a maga számára lefoglalt. Rothermere lord, a cikkíró szerint, Baldwin egyik bizalmasa és annak tudta és beleegyezése nélkül nem is fogott volna bele akciójába. E tényen nem változtathat az angol kormány cáfolata sem, mert arra kötelezve volt, miután Anglia aláírta a trianoni szerződést. Az összes békeszerződések azonban egyszerre érvénytelenné válnak, mihelyt Trianon elesik. Ez okból nevezetes és fontos Rothermere akciója német nézőpontból is. Az angol kormánynak álláspontja e pillanatban azonban még nem döntő fontosságú, mert elsősorban az a fontos, vajjon Rothermerenek sikerül-e egész Angliát zászlója alá egyesíteni. E tekintetben azonban máris konstataálni kell, hogy Rothermerenek sikerült sokat elérnie. Elsősorban az angol sajtó maga is kezd a kérdéssel foglalkozni, azután, hogy megszólaltatta hasábjain Lloyd Georget, aki egész nyíltan támogatja a béke revíziójának tervét. Az egész világ figyelme Rothermere lord akciója felé fordul s ezt az eredményt nem fogják sem a franciák, sem a csehek elhomályosítani tudni.

Jellemző, hogy még *Sohlmann* német volt belügyminiszter, aki mint szociáldemokrata, nagy ellensége a mai magyar rendszernek, így nyilatkozott a *Pesti Napló* munkatársának:

— Ami a *Rothermere-akciót* illeti, illetve minden olyan akciót, ami az 1919—20. évi békeszerződések revíziójára irányul, e tekintetben pártunk álláspontja — mondhatnám a német kormány álláspontjával azonos. Miként a német kormány, úgy a mi pártunk is szerencsétlen és tarthatatlan alkotásoknak, valódi „diplomáciai íróasztalmunkának (diplomatisches Schreib-tischwerk) tartjuk a békeszerződések, amelyek a való élet követelményeit tekintetbe nem véve, akták és papirosszagu meggondolások alapján jöttek létre. Ezért mi tarthatatlanoknak tartjuk ezeket és meg vagyunk arról győződve, hogy előbb-utóbb eljön annak ideje, amikor e szerződések komoly, alapos revízió alá kerülnek.

Az erre vonatkozó propaganda most már taktika kérdése. Mi azért nem erősítjük és forszírozzuk e propagandát e pillanatban, — s tudni vélem, hogy ez az álláspontja a német kormánynak is — mert úgy véljük, hogy minden hangos akció e körül a kérdés körül egyelőre ama német külpolitikai érdekek és céloknak ártana, amelyeknek elérésére a közel jövőben törekszünk. Úgy látom, hogy a német kormány bizonyos étape-rendszer szerint dolgozik: a közelebbi célokat nem veszélyeztetni távolabbiak hangsúlyozásával és hangoztatásával, s e tekintetben pártunk álláspontja azonos a kormányéval.

— Ez az álláspont lehet oka azután annak is, hogy a német sajtó rezerváltan viselkedik a Rothermere-akcióval szemben. Ne feledje el, Németország egy része még ma is megszállás alatt van, s nagyon sok aktuális részletkérdés áll tárgyalás alatt Németország és a volt antant hatalmak között . . .

— Másik oka a német sajtó tartózkodásának a magyar ügyekkel szemben az, hogy Magyarország híre Németország — főleg baloldali köreiből — nem a legkedvezőbb. Én tudom, hogy ebben a tekintetben sok a tuzás s egy bizonyos baloldali sajtóban ezzel visszaélések történtek.

A FOUCHET JEGYZÉK.

MIKOR A „Magyarság“ leköszölte azt az iratot, amelyben állítólag Paleologue pontokba foglalta, hogy mily feltételek mellett kész Franciaország jobb határokat eszközölni ki Magyarország számára — valósággal fáklyafény gyuladt ki: ime hát a franciák sem tartották mindig megváltoztathatatlan szentségnek a trianoni határokat. Világszenzációként hatott ez a leleplezés. S amikor *Paleologue Diamandi* párisi oláh követhoz intézett levelében igyekezett ezt a tényt elhomályosítani s csak annyit ismert el, hogy csupán „bizarr tárgyalások“ folytak, kénytelen volt a magyar kormány 1927 október 14-én közzé tenni a „bizarr tárgyalásokra“ vonatkozó hiteles okmányt. Ez mindenesetre megdöntötte véglegesen azt a látszatot, amelyet a Paléologue-féle levél közlésével felkelteni akartak. Paléologue szerint „bizarr“ tárgyalások valóban nem voltak, hanem voltak, — mint az alábbi jegyzék is bizonyítja — komoly tárgyalások, hivatalos formában folytatott tárgyalások a végből, hogy az európai helyzetet nyugtalanító békekötést helyes irányban módosítsák,

Szükséges volt ennek a hivatalos aktának közzététele más szempontból is. *Berlini* alattomos álhírterjesztést üzött a kisantant a külföldön Magyarország valamennyi, az egész világot foglalkoztó kérdésében: a Rothermere-ügyben, a magyar-román agrárvitában és a Trianon enyhítésére vonatkozó francia-magyar tárgyalások kérdésében. Hogy milyen gonosz ez a propaganda, azt megmutatja Benes francia nyelvű hetilapjának vezércikke, amely ezzel a címmel: *Les falsificateurs hongrois récidivent — A visszaeső magyar hamisítók —* alantas rágalmaktól hemzseg s azzal vádolja Magyarországot, amelyet szerinte új megbecstelenítő bélyeg ért, hogy a világ megtévesztésére és állítólagos sérelmei orvoslásának kierőszakolására hamisításokat üz. A magyar kormány mai közlése egyszeriben utját vágja a Benes által megindított rágalomhadjáratnak is.

Ezzel a közléssel végleg tisztán áll a világ előtt a hiteles történeti igazság s az a tény, hogy a franciák részéről messzemenő jóindulat nyilatkozott meg Magyarországgal szemben. A tárgyalásoknak, bizonyos további garanciák elmaradása miatt, nem lett eredménye. De bárha a viszonyok ma 1920-hoz képest lényegesen megváltoztak, az akkori tárgyalásokból még ma is nagy becsben tartjuk a franciáknak ezt a jóindulatát.

A francia okmány szövege.

Paléologue-nak, a francia külügyminisztérium volt főtitkárának, *Diamandi* Konstantin párisi román követhoz intézett, a román kormány által hivatalosan közzétett leveléből a külföldi sajtóban általában azt a következtetést vonják le, hogy az 1920. évben a magyar és francia kormány között egyáltalán nem voltak tárgyalások.

Minthogy ez a tényekkel ellenkezik, a magyar kormány szükségesnek tartja közzétenni *Fouchet* akkori magyarországi főmegbízottnak a francia kormány megbízásából 1920. évi június 24-én a magyar kormányhoz intézett alábbi jegyzékét:

HAUT COMISSARIAT
DE FRANCE EN HONGRIE

Budapest, le 24 juin 1920.

Monsieur le Ministre,

D'ordre de mon Gouvernement, j'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence qu'à la suite des conversations qui viennent d'avoir lieu au ministère des Affaires Etrangères à Paris j'ai été autorisé à lui faire la déclaration suivante:

„Le Gouvernement Français est convaincu que le prompt rétablissement de la prospérité dans l'Europe Centrale, qui constitue un élément essentiel pour la consolidation de la paix générale, ne peut être obtenu que par la collaboration réciproque des Etats intéressés. Il est donc prêt à faciliter toutes les conversations qui auraient lieu à cet

effet entre les gouvernements roumain, tchéco-slovaque et yougo-slava d'une part, et le gouvernement hongrois d'autre part, en vue d'assurer entre les dits Etats et Gouvernements la création des relations confiantes qui sont la base nécessaire d'une telle collaboration.

Fidèle observateur du traité de paix qui portait sa signature, le gouvernement français, s'inspirant des déclarations contenues dans la lettre d'envoi adressée par les Puissances alliées et associées à la Délégation Hongroise est disposé à prêter ses bons offices à toute tentative d'accord à l'amiable entre la Hongrie et ses voisins en vue de faire disparaître toute cause d'hostilité entre les parties intéressées qui recevraient une satisfaction commune.

Ces tentatives auraient pour but, dans les conditions indiquées par la dite lettre d'envoi, soit de corriger quelque injustice, économique ou ethnique, soit de compléter les stipulations déjà intervenues pour assurer la protection des minorités.

Le Gouvernement français est prêt, notamment, à faciliter au Gouvernement hongrois l'ouverture de tous pourparlers avec les gouvernements voisins pour le règlement équitable de leurs relations mutuelles concernant la liberté du trafic réciproque, la liberté des communications ferroviaires postales et télégraphiques, les questions financières, le régime des eaux etc., dans toute la mesure où ces conventions seront compatibles avec les traités auxquels la France a participé, comme une des principales puissances alliées et associées.

La présente déclaration n'aura ses effets que du jour au les accords conclus avec le groupe français auront acquis au regard de la législation hongroise leur pleine et entière validité."

En me félicitant d'être ainsi auprès de vous l'interprète du gouvernement de la République, je saisis cette occasion pour vous renouveler. Monsieur le Ministre, les assurances de ma haute considération.

Le Haut-Commissaire de la République

Française :
M. Fouchet, m. p.

Hiteles magyar fordításban a jegyzék így hangzik :

**MAGYARORSZÁGI
FRANCIA FŐBIZTOSSÁG**

Budapest, 1920 június 24.

Nagyméltóságu gróf Teleki Pál külügyminiszter urnak

Budapest.

Miniszter Ur !

Kormányom megbízásából van szerencsém Nagyméltóságod tudomására hozni, hogy a Párisban, a külügyminisztériumban folyt tárgyalások következményeként felhatalmazást kaptam arra, hogy Nagyméltóságod előtt a következő nyilatkozatot tegyem :

„A francia kormány meg van győződve arról, hogy Középeurópa jólétének gyors helyreállítása, mint ama lényeges eleme az általános béke megerősítésének, nem érhető el másként, mint az érdekelt államok kölcsönös közreműködésének útján. A francia kormány ehhez képest kész megkönnyíteni minden tárgyalást, amely ennek érdekében megindulna egyfelől a román, a cseh-szlovák és a jugoszláv kormányok, másfelől a magyar kormány között azzal a céllal, hogy a mondott államok és kormányok között megértő viszonyt teremtsen, amely szükséges alapja az ilyen együttműködésnek.

A francia kormány híven szem előtt tartva a békeszerződést, amelyet aláírt és attól a nyilatkozattól vezetve, amely a Szövetséges és Társult Hatalmak részéről a magyar Béke delegációhoz intézett kísérőlevélben foglaltatik, hajlandó jó szolgálatait érvényesíteni, minden olyan Magyarország és szomszédai között barátságos megegyezést célzó lépéshez, melynek célja kiküszöbölni az ellenségeskedés minden okát az érdekelt felek általános megegyezésére.

Ezeknek a lépéseknek az említett kísérőlevélben érintett feltételek között az volna a célja, hogy egyrészt orvosoljon bizonyos gazdasági és néprajzi igazságtalanságokat, másrészt kiegészítse a kisebbségek védelmének biztosítására már létesített határozmányokat.

A francia kormány nevezetesen kész a magyar kormány számára megkönnyíteni a tárgyalások megkezdését a szomszédos kormányokkal, hogy a forgalom kölcsönös szabadságára, a vasúti, posta- és távirati közlekedés szabadságára, pénzügyi kérdésekre vizügyekre stb. vonatkozóan kölcsönös viszonyuk méltányosan rendeztessék abban a mértékben, hogy a megegyezések összeegyeztethetők legyenek azokkal a szerződésekkel, melyekben Franciaország mint a Szövetséges és Társult Főhatalmak egyike részt vett.

Ennek a nyilatkozatnak hatálya attól a naptól kezdődik, amikor a francia csoporttal létesített megállapodások a magyar törvényhozásnak megfelelően teljes és tökéletes érvényt nyertek."

Örömmel tölt el, hogy ilyen módon a Köztársaság kormányának tolmácsa lehetek és megragadom az alkalmat, hogy megújítsam Miniszter Ur előtt nagyrabecsülésem kifejezését.

A francia Köztársaság Főmegbízottja:

M. Fouchet s. k.

A Fouchet-jegyzék világosan beszél. A hivatalos Franciaország a békeszerződés aláírása után pár héttel tárgyalásokat ajánlott fel köztünk s a mai kisantant államai között és pedig nemcsak „megértő viszony” teremtése érdekében, hanem hogy „orvosoljon bizonyos gazdasági és néprajzi igazságtalanságokat, másrészt kiegészítse a kisebbségek védelmének biztosítására már létesített határozmányokat.”

Eddig is már hatalmas ütőkártya tehát a jegyzék, hiszen a néprajzi, tehát területi igazságtalanságok orvoslását ígéri.

A szenáció azonban még csak ezután következik.

A Fouchet-féle jegyzék tudniillik megmagyarázza s kiegészíti a Millerand-féle kísérőlevelet és ezzel történelmi dokumentum jelentőségét nyeri.

A Fouchet-féle jegyzék kiegészíti a trianoni békeszerződést, az azt megalkotó Franciaország hivatalos magyarozatát adja az akkor alig egy hónappal előbb érkezett Millerand-féle kísérőlevélhez. Fouchet magyarozata, nem, Franciaországnak Fouchet útján küldött hivatalos, letagadhatatlan üzenete a Millerand-féle kísérőlevelet a területi békerevizio magyar magna chartájává teszi.

Mert mit mondott, mit üzent, mit magyarozott meg nekünk Franciaország 1920 junius 24-ikén, hat héttel a békeszerződés aláírása után? Azt, hogy „a francia kormány, hiven szem előtt tartva a békeszerződést, amelyet aláírt és attól a nyilatkozattól vezetve, amely a szövetséges és társult hatalmak részéről a magyar békedelegációhoz intézett kísérőlevélben foglaltatik”, hajlandó jó szolgálatokat érvényesíteni, lépéseket tenni, amelyeknek „az említett kísérőlevélben érintett feltételek között” az volna a célja, hogy orvosoljon . . . néprajzi igazságtalanságokat . . .”

Ezzel eldőlt a Millerand-féle kísérőlevél vitája. Nem csip-csupp, pár négyszögöles kiigazításokra vonatkozik tehát az, hanem — a néprajzi igazságtalanságok orvoslására.

Amikor tehát ennek ellenkezője történt, amikor a határkiigazító bizottságok munkájára az illett rá, hogy vajudnak a hegyek, de nevetséges egerke születik, akkor Fouchet lámpavilága nyomán most már urbi et orbi láthatja mindenki, hogy Magyarországot vakmerően megcsalták, hogy hamis ígéretekkel csalták bele a békeszerződés aláírásának kelepcebébe, hogy Magyarország a Millerand-féle kísérőlevélben — a Fouchet-féle jegyzékben az authentica interpretativ, a hiteles magyarozat kétséget nem tűrő szavaival megvilágított, — a szövetséges és társult hatalmakat terhelő ígéreteket nem házak és házcsoportok visszaadására kapott, hanem a néprajzi igazságtalanságok stb. orvoslására, a béke gyors reviziójára.

Ez a Fouchet-jegyzék történelmi és jogi hűséggel megállapított, perdöntő
156 jelentősége.

A HATÁRKÉRDÉSEK ELINTÉZÉSÉHEZ NEM ELÉG, HA A VILÁG ELISMERI IGAZUNKAT, ERŐ IS KELL HOZZÁ.

BETHLEN ISTVÁN gróf először az egységes párt értekezletén nyilatkozott a Fouchet ügyről. Beszéde ovatos és megfontolt. A miniszterelnök az ő felelős állásában nem beszélhet fesztelenül s ezért csak az érti meg így e beszédét, szóval képviselőházi beszédét, aki tud a sorok közt olvasni s megérti annak a súlyát is, amit a miniszterelnök — nem mondott.

E beszéde így hangzik.

— Röviden nyilatkozni kívánok arról az akcióról is, amelyet Rothermere lord folytat és folytatott a nyár folyamán azért hogy a magyar igazság a külföldön ismeretessé váljék; hogy ismeretessé váljanak azok az igazságtalanságok, amelyeket a trianoni szerződés tartalmaz és azok a veszedelmek, amelyeket ezek az igazságtalanságok a béke szempontjából a jövőben esetleg jelenthetnek.

— Magától értetődik, hogy ez az akció a magyar kormány tevékenységétől távol áll, s ennek az akciónak semmi köze és összefüggése a magyar kormánnyal nincs. Amikor ezt e helyen is megállapítom, ugyanakkor azonban ki kell jelentenem azt, hogy én is, mint magyar ember, abban a felfogásban vagyok, hogy Rothermere lord nagy hálaára kötelez bennünket és az egész nemzetet azért, hogy azt a fáradságot veszi magának, hogy egészen érdektelenül, mint felette álló bíráló egy különben tőle távol álló ügyben a magyar igazságot a világgal megismertesse. Azt hiszem, hogy erre ma nagyobb szükség van mint volt pár évvel ezelőtt, mert sajnálattal kell megállapítanom azt, hogy talán ma a külföldön, a külföld egyes köreiből nagyobb elszántság mutatkozik oly irányban, hogy a trianoni szerződés összes intézkedései, mint szentség álljanak, s noli me tangere-t képezzenek, amelyekhez hozzányulni nem szabad és nem lehet a jövőben sem.

A revízió problémája.

— Emlékezzünk egy kicsit vissza. A fegyverszüneti szerződés 1918-ban egészen más intézkedéseket tartalmazott, mint azok, amelyek később a trianoni szerződésben valóra váltak. A fegyverszüneti szerződés megkötésekor úgy látszik még nem volt meg az az elhatározás, hogy Magyarország megcsonkítása olymértű legyen, mint azt a békeszerződésben keresztülvitték. De emlékezzünk vissza arra is, hogy a Károlyi-kormány idejében az akkori kormány és a cseh-szlovák képviselők egyike — Hodzsa Milán — között tárgyalások voltak olyan határvonal megállapításáról, amely sokkal északabbra feküdt, mint az, amelyet a békeszerződés állapított meg. Hogyha akkor a Felvidéken lakó benszülöttek képviselője nem tartotta igazságtalanságnak és lehetetlen dolognak, hogy a békeszerződés rendjén más vonal állapítsák meg, érthetetlen és felfoghatatlan előttem, hogy ma úgy hivatkoznak a békeszerződésben megállapított határvonalra, mint az egyetlen lehetőre és az egyetlen olyanra, amely Közép-Európa békéjét garantálni tudja.

— Tovább megyek. mindenki tudja, vagy legalább is nagyon sokan nemcsak ebben az országban, de külföldön is, hogy a bolsevizmus előtt egészen más határvonalat terveztek, mint amilyeneket a bolsevizmus rendjén sikerült szomszédainknak a maguk számára kiharcolni, még pedig nem az igazság alapján, hanem annak a bolsevik rendszernek és kormányzatnak a következtében, amely akkor nálunk hatalmon volt. Ez újabb bizonyítéka annak, hogy abban az időben más volt még az igazság, más volt a felfogás, más volt az elhatározás, nem a mi részünkről, hanem azok részéről, akik ma csalhatatlannak jelentik ki a trianoni békeszerződést. Elég utalnom azokra a tárgyalásokra, amelyeket 1920 folyamán a magyar kormány megbízottai folytattak a francia kormány megbízottaival s amelynek célja az lett volna — és ezt nem kell szégyelniek e francia megbízottaknak, akik velünk arról tárgyaltak, —
hogy Magyarország és szomszédai között megegyezés létesüljön, amely Magyarországnak

igazságot szolgáltat, de a másik oldalon a békét is jobban biztosította volna, mint a trianoni szerződésben foglalt intézkedések. Nem kell szégyelniek e tárgyalásokat a francia megbízottaknak, mert ezek nem abban a szellemben folytak, hogy Franciaország megcsalja szövetségeseit, hanem hogy Franciaország egy országnak igazságát helyreállítva, Közép-Európa békéjét is szolgálja azoknak javára is, akikkel együtt vívta meg a világháborút.

— De tovább megyek, merem állítani, hogy éppen szomszédainknál és szomszédaink közül azoknál, kik ma a legintranzigensebb szószólói a békeszerződési orthodoxiának — egy pár évvel ezelőtt szintén más nyilatkozatokat tettek ebben az ügyben, s a maguk részéről nem tartották lehetetlennek a tárgyalást az ilyen határkérdésről, sőt ellenkezőleg, olyan nyilatkozatokat tettek, amelyekben ilyenirányú készségüket árulták el. Mindezek bizonyítékai annak, hogy a békeszerződési orthodoxia újabb jelenség az európai külpolitikában, s bár a lokarnói szellemre hivatkoznak, — amely állítólag Középeurópa és Európa békéjét szolgálja, — a lokarnói szellem ebben a kérdésben, úgy látszik, nem akar, vagy nem tud érvényesülni.

— Miért hozom fel ezeket? Azért, mert ezzel is bizonyítani akarom, hogy Rothermere lord a maga akciójával az igazságot szolgálja. Elismerem, hogy az igazság érvényesüléséhez nem elegendő az igazságnak önmagában rejlő ereje. Határkérdések nemcsak jog és igazság kérdései, hanem hatalmi kérdések is szoktak lenni. Jó, ha mi ezt megjegyezzük magunknak. Tudnunk kell azt, hogy a határkérdések elintézéséhez nem elégséges az, hogy a világ meg legyen győződve a mi igazságunkról, hanem szükséges, hogy olyan erők szálljanak síkra e mellett az igazság mellett, amelyek elég erősek arra, hogy a szükséges változásokat keresztül is vigyék.

— Ez az oka annak, hogy amennyire örömmel üdvözlöm a magam részéről azt, hogy akadnak a külföldön férfiak, akik a magyar igazság mellett síkra szállanak, amennyire helyeslem, hogy a magyar közvélemény háláját, elismerését és köszönetét fejezi ki, annak dacára ki kell jelentenem, hogy a magyar kormány saját akciójában kötelességszerűen kell, hogy óvatos és körültekintő legyen. A magyar közéletben kívánság merült fel az iránt, hogy a kormány a Népszövetségnek már a decemberi ülészak rendjén vesse fel a békeszerződés kérdését. Ha azt látjuk, hogy egy sokkal csekélyebb kérdés, a magyar optások kérdése alig intézhető el a jog- és igazság értelmében, holott ennél a kérdésnél nem a békeszerződés igazságtalanságának megszüntetéséről van szó, hanem ellenkezőleg a békeszerződésben részünkre elismert igazság érvényesítéséről; dacára annak, hogy e kérdésnek elintézésénél nem a magyar állam birtokállományának a békeszerződések által megszünt egysége helyreállításáról, hanem a magyar állampolgárok birtokállománya, a szerződés ellenére elkobzott részek visszaszerzéséről van szó; dacára annak, hogy egy Apponyi Albert ékesszólása is annyit tudott elérni, hogy katasztrofális határozat ne hozassék, hanem a kérdés elodáztassék; — ha így állanak az ügyek a Népszövetség előtt, meri-e valaki azt állítani, hogy a revízióknak már a decemberi ülészakon való felvetése egy tapodtat is előrevihetné ezt az ügyet és nem odavezetne-e inkább, hogy azt lehetlenné tegye és a revízióknak alkalmas időpontban való felvetését el is zárja előlünk.

— Ezeket azért kívántam elmondani, mert súlyt helyezek arra, hogy a magyar társadalom is tisztában legyen ezekkel a kérdésekkel és a maga feladataival; hogy lerója háláját azokkal szemben, akik a magyar igazságnak védelmére kelnek, s hogy a magyar társadalom elvégezze azt a munkát, amelyet még el kell végeznie a jövőben, hogy ne várja azt, hogy a sült galamb a szájába repüljön. Elmondottam mindezeket azért is, hogy a másik oldalon rámutassanak arra, hogy a magyar kormánynak nem feladata a propaganda, hanem az, hogy diplomáciai téren, nemzetközi téren összeköttetéseket szerezzen és megszervezze az együttműködését azokkal, akikkel közös érdekei vannak.

— Arra kérem a pártot, hogy ebben a munkában végezze el a pártnak minden egyes tagja a társadalmi részt is, de végezze el a munkát mint politikus is, még pedig oly irányban, hogy támogassa a kormányt, amikor ezen a téren tökéletességét végzi.

A képviselőházban csak igen röviden nyilatkozott a miniszterelnök e kényes 158 ügyről. Beszédének erre vonatkozó része így hangzott:

Bármilyen óhajandónak és kívánatosnak tartom is magyar szempontból, hogy ezek a tárgyalások minden részletükben feltárassanak, — mert magyar szempontból ezeknek a tárgyalásoknak a közzététele csak előnyös lehet, — mégis, miután ezek a tárgyalások nagyrészt bizalmasok voltak, azokat egyoldaluan a bizalmasság jellegétől nincs jogunk megfosztani.

Ezekről a tárgyalásokról a nemzetgyűlésnek igen tekintélyes része tájékozódva volt. Hogy tudtak róla, bizonyítja az a körülmény, hogy a Fouchet-jegyzék most nem először publikáltatott. Paul Boncourt francia szocialista képviselő ebben a kérdésben meginterpellálta a francia kormányt és felolvasta a francia kamara előtt ezt a jegyzéket. Danielou képviselő ur, aki a trianoni szerződés előadója volt, egy füzetet adott ki, amelyben egy-két idevonatkozó okmányt közölt. Azonban én a magam részéről kétoldalu hozzájárulást tartanék szükségesnek, hogy ezek a részek publikáltassanak és most nem érzem magam felhatalmazva, hogy olyan tárgyalásokat, amelyek nagyrészt szóbelileg és bizalmasan történtek, nyilvánosságra hozzanak, még ha ez a közzététel Magyarországra előnyös is lenne. Semmiféle parlamenti bizottság kiküldését nem látom tehát helyénvalónak.

— A külügyi bizottság mindig intézhet kérdéseket a kormányhoz és a bizottság ülései zártak lévén, amennyiben szükségesnek mutatkoznék, a tájékoztatást meg fogom adni. Most már azonban ennek a kérdésnek csak teoretikus értéke van és praktikus haszna nincs abból a szempontból, hogy a kormánnyal szemben konzekvenciákat lehessen levonni, illetve, hogy határozatot lehessen hozni. Azoknak a tárgyalásoknak az idején nem ez a kormány volt uralmon és azoknak a férfiaknak a nagy része, akik résztvettek bennük, nincsenek jelen és nem védhetik magukat. Én csak történelmi értéket látnék abban, ha a teljes megvilágítás megtörténnék, de ez nem lehet olyan nagy, hogy indiszkréciót kövessék el, melyre nem vagyok feljogosítva.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ECKHARDT TIBOR ÉS NAGY EMIL A REVIZIÓRÓL.

A REVIZIÓS LIGA és TESZ nagygyűlésén igen érdekes előadást tartottak a revizióról.

Eckhardt Tibor előadásának bevezető részében megállapította, hogy a békerevizió kérdésében valóban egységes az egész magyar nemzet. A Rothermere-akcióról megállapította, hogy annyi eredménye már is van, hogy a nagyvilágban újból él a magyar kérdés. Ezután ugyanazt a megállapítást tette, mint Nagy Emil, hogy ez az akció egyelőre csak az angol közvéleményt nyeri meg a részünkre, de hátra van még a súlyosabb feladat, az angol külügyi kormányzat meggyőzése. *Eckhardt* Tibor úgy látja, hogy kívülről jövő erőktől semmit sem várhatunk, magunknak kell küzdeni magunkért és vállalkozni feladatainkra, ha kínálkozik az alkalom. A francia rokonszenvet felénk kell fordítani, ki kell küldeni az embereinket Franciaországba is. Előadása végén kijelentette, véget kell vetni annak a helyzetnek, hogy a hivatalos Magyarország kompromisszumokba beleegyezzen Nagymagyarország visszaszerzésének a kérdésében.

A nagy szónoki hévvel elmondott érdekes előadást a hatalmas terem minden talp-alattnyi helyét megtöltő közönség nagy tapsal köszönte meg, majd Szontagh Tamás, a Tesz országos elnöke berekesztette a nagygyűlést.

Nagy Emil előadása során, amelyet volt iskolatársai körében tartott, megállapította, hogy már a nagy-antant körében is egyre tért hódít a felismerés, hogy Magyarország nem bűnös a háború felidőzésében. Kimerítően foglalkozott a Millerand-féle kísérő levéllel, amely békereviziót ígér. Ezután részletesen taglalja a kísérőlevelet, hogy kimutassa, milyen nagyjelentőségűek a levél egyes passzusai s hogy milyen sokat mondanak a diplomácia nyelvében. A kísérőlevél, fejtette ki Nagy Emil, azzal a megállapítással, hogy a határvonalakat nem lehetett úgy megvonni, hogy egyes szigetekkel el ne szakítsanak a csonka-ország kompakt magyar lakosságától, ezzel tulajdonképpen elismerte, hogy nem lett volna szabad kompakt magyar lakosságoknak átkerülniök idegen uralom alá. A határ ilyen megvonása annak idején nem történhetett másképp, mint megvesztegetett kisebb idegen hivatalnokok munkájából. Most mi állunk rá a Millerand-féle kísérőlevél alapjára és követeljük a világcsalás megváltoztatását, midőn odakiáltjuk: Adjátok vissza nekünk a mi magyar lakosságú területeinket. A Rothermere-akció elindulását és háttérét ismertette megemlítette, hogy elsőrendű angol érdek, hogy Közép-Európában a békés gazdasági lehetőségek mielőbb helyreálljanak. Ma már az angolok is tudják, hogy Közép-Európában Magyarország az egyetlen mentsvár a bolsevizmus ellen. Azonban nem elégséges, állapította meg előadásának befejező részében az a hatás, amelyet a Daily Mail és társai az angol tömegekre gyakorol, mert a magyar békerevizió kérdését még sem az angol tömegek fogják eldönteni, hanem az angol vezető körök. A külföldet járó magyaroknak erre különös gondot kell fordítaniok.

Nagy Emil nagy tapsal fogadott előadásáért Keömley Nándor nyugalmazott miniszteri tanácsos mondott köszönetet.

A CSEHEK 1918 ŐSZÉN CSAK TENYÉRNVI FÖLDET AKARTAK A FELVIDÉKBŐL.

BETHLEN ISTVÁN gróf miniszterelnök az egységes pártban megemlékezett arról, mennyire érthetetlen és illogikus, hogy a csehek a legorthodoxabb védelmezői a trianoni szerződésnek, mert hiszen 1918 őszén, a Károlyi-kormány idejében sokkal kisebb területtel, a mainál sokkal inkább északra fekvő határvonallal is megelégedtek volna. Ezt a történelmi ténymegállapítást ugyancsak alátámasztja a Károlyi-kormány Lindert követő hadügyminisztere, Bartha Albert, aki elmondja, hogy 1918 november havában a kis erőkkkel a Felvidékre beszivárogni kezdő cseheket magyar részről ugyancsak jelentéktelen különítményekkel verték ki. Majd így folytatja:

— December első napjaiban Vyx alezredes, a francia megbízott átirattal fordult a magyar kormányhoz, amelyben ezeknek a csatározásoknak azonnali beszüntetését követelte és kérte, hogy vele egyértelműen a magyar kormány egy demarkációs vonalban állapodjék meg.

— Én ennek az átiratnak a vétele után azonnal felkerestem Vyx-t és hangoztattam, hogy semminemű demarkációs vonalat nem állapítunk meg, amennyiben Csehország velünk szemben nem hadviselő állam. Aki onnan fegyverrel bejön, az csak mint közönséges rabló, vagy komitácsi jöhet és azzal mi ugyanilyen módon fogunk elbánni.

Vyx erre a következő kijelentést tette:

— Csehország az antanttal egyezményt kötött, amely szerint a nagyantant Csehországot szövetségesének ismeri el.

— Az én álláspontom ezzel szemben az volt, hogy ezt az egyezményt legfeljebb cseh magánszemélyek köthették meg és nem a hivatalos Csehország, amely akkor még nem is létezett. Így tehát határozottan megtagadtam a demarkációs vonal megállapítását, amelyet Vyx Pozsonytól északra a Kiskárpátok mentén, nagyjából a Vág folyó nyugati partján, egészen Zsolnáig húzott meg, kijelentve, hogy a cseh állam erre a területre igényt tart.

Akkor tehát csak ennyire és nem többre!

— Én ezt nem fogadtam el, annál kevésbé, mert nekem e területre vonatkozólag a németekkel bizonyos titkos megállapodásaim voltak.

Vyx elmondotta, hogy a csehek bizonyos területi igényekkel lépnek fel Magyarországgal szemben és ezeket azzal támasztják alá, hogy a magyar kormány a Diaz-féle fegyverszünet ellenére külön fegyverszünetet kötött Belgrádban, amelyben belement a Marosig való megszállásba.

— Vix kijelentette, hogy okmányok vannak a kezei között, amelyekkel bizonyítani tudja, hogy a magyar kormány tudott a Diaz-féle fegyverszünetről. Majd átnyújtotta nekem a honvédelmi minisztérium elnöki fogalmazóivét, amelyen a hadsereg főparancsnokság értesíti a magyar kormányt, hogy a fegyverszünet megkötött és az egyes hadszínterekre a részletes megbeszélésekre bizottságokat fognak kiküldeni. Vyx ezt a fogalmazóivet nekem át is adta azzal, hogy ő ezt egy tót nemzetiségű, volt magyar politikustól kapta és ugyancsak ettől származott az a bizonyos magyarázat, amelyre ők építik területi aspirációikat. Megállapítható tehát, hogy 1918 december elején még csak egészen kicsi cseh aspirációk voltak Magyarországra.

— De sőt Hodzsa Milán és társai még közvetlenül a forradalom után sem gondoltak magyar területek átcsatolására. Éppen Hodzsa Milán, a tót politikai mozgalomnak spiritus rectora és társai, Juriga, Bulisza és mások nov. 15-én a magyar kormányhoz memorandummal fordultak, amelyben csak bizonyos önkormányzatot követeltek a tót nép számára. A memorandum egy politikai és egy katonai részből állt. A politikai természetű követelése-

seket tartalmazó részt a kormány Jászi Oszkárnak adta át. Ebben a tót politikusok tót miniszteri tárcát, tót főispánságot és bizonyos nyelvi kedvezményeket, a tót nyelv használatát a törvénykezésben stb. kérték.

— A katonai kérdéseket tárgyaló memorandumot én kaptam meg. Ebben a memorandumban két eventualitást vetettek fel: az egyik az volt, hogy miként a horvát csapatoknál volt, a tót vidékekről rekrutálódó ezredeknél tót legyen a vezényleti és szolgálati nyelv, míg a másik eventualitásnál csak a vezényleti nyelv lett volna tót, de a szolgálat nyelve a magyar.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

LLOYD GEORG A ROSSZ BÉKE SZERZŐJE SAJÁT SZIVE BÉKÉJE ELLEN.

Lloyd George ma Európának nemcsak egyik legérdekesebb, hanem legnagyobb politikai vezértehetsége is. Kormányzó egyéniségének a nagyságát mi sem jellemzi jobban, mint hogy az angol hadseregnek világháborús vezérkari főnöke, *Wilson* tábornagy, kinek a múlt napokban közzétett feltűnést keltő emlékiratairól mostanában méltán sok szó esik, kurtán megállapítja róla, hogy a világháborút az antant számára egy ember nyerte meg: *Lloyd George*. — *Lloyd George* még a háborút követő években is Anglia miniszterelnöke s a liberális-párt vezére volt. Mint kormányelnök, ő is követett el hibákat, mert — mint ő maga szellemesen megállapítja — minden kormány arra van, hogy elégedetlenek legyenek vele és szidják. Az 1924. évi választáson pártja elvesztette erős pozícióját s a konzervatívok kerültek felül. Ám a lepergett három év alatt a konzervatívok elvesztették népszerűségüket, amit az időközi választások eredményei tanusítanak a legjobban. A liberális-párt pedig épp oly mértékben megerősödött s *Lloyd George* céltudatos politikai vezérkedésével egyre több talajt hódít vissza. A másfél esztendő mulva esedékes angol választáson s ennek előrelátható eredménye után tehát a liberális-pártra előreláthatóan nagy szerep vár és ezt a szerepet annál inkább vállalhatja, mert *Lloyd George* egyáltalán nem fázik az angol munkás-párt kormányviselt, mérsékelt szárnyával való együttműködéstől.

Az angol belsőpolitikai viszonyoknak ez a kerete fokozottan élénkebb szint és jelentőséget ad annak a beszédnek, melyet *Lloyd George* a népszövetségi egyesületek hétfőn Londonban megtartott közgyűlésén mondott. — *Lloyd Georgenak* minden beszéde esemény. Azzá teszik nemcsak temperamentuma, hanem ötletei, mindig elevent találó ítélete, határozott célkitűzése s az elhivatott államférfira valló fantázia szökellései mögül kiérezhető alkotó lélek szárnyverése. *Lloyd George* beszéde azonban még így is meglepetés.

Azonfelül, hogy megvan benne mindaz, amivel főntebb jellemeztük, egy világbirodalom miniszterelnökéhez méltó, nagyszabású, igazi békeprogram ez a beszéd, e program minden biztosságával s a program bátor szókimondásával és megvalósítani akarásának hajtáhatatlan erejével.

Lloyd George — aki *Wilson* marsall szerint — megnyerte a háborút, most Londonban bejelentette, hogy meg akarja csinálni az igazi békét is. Ma Európában nem béke van, hanem a békeszerződések és kivált e szerződések végrehajtása által teremtett ezerfajta háborús veszedelem. Európa manapi politikája nem békepolitika. Uj, igazi békepolitikára van szükség. Anglia kötelessége ilyen politikát diktálni s *Lloyd George* vállalja e gigantikus feladatot. A békeszerződések revízióját sem a Népszövetség alapítóokmánya, sem maguk a békediktátumok nem gátolják. Egyetlen akadálya a győztesek mérhetetlen fegyverkezése a védtelessé tett legyőzöttekkel szemben. Elsőbb le kell tehát szerelni tövig az egész vonalon, mindenkinek, ahogy meg is fogadták. S akkor fegyvertelenül, békét kívánó lélekkel, békésen és békében meg kell csinálni a békerevíziót.

Lloyd George csak odavetett gesztusokkal jelzi a fájó pontokat: rajnai megszállás, Oroszország, Balkán, Déleuropa, kisebbségek. Ebben a vázlatban benne vagyunk mi is vázzá fogyasztott magyarok. Hiába harsognak körülöttünk háborút! Nem háborút, békét akarunk. *Lloyd George* békéjét. Igazi békét! *Lloyd George* a minap Londonban felülmulta összes eddig aratott szónoki sikereit. Nagyobb dicsőséget nem arathat, mintha meg is tudja valósítani, amit ezuttal hirdetett.

Pompás beszéde alább következik:

— Arra a kérdésre kell válaszolni, hogy Európa helyzete szükségessé tesz-e új kezdést a békepolitika terén? A válasz erre ez: Európa helyzete tele van háborús lehetőségekkel. Angliában hajlandók agyonhallgatni ezeket a háborús lehetőségeket, 163

amelyek pedig minden kontinentális ujságban naponta részletesen szerepelnek. Ha a békepolitikára akarjuk lelkesíteni az angol népet, akkor kell lenni bátorságunknak, hogy figyelmeztessük az igazsághoz hiven a nagy veszedelmekre. Én vállalom ezt a feladatot.

— A háborus veszedelmek okai a határösszeütközésben vannak, amelyek abból keletkeztek, hogy 1919-ben teremtették meg a békeszerződéseket, amikor a hosszú háboru keserőségeivel voltak tele és a szövetségesek elégtelen és gyakorlatiatlan tájékoztatást kaptak az európai viszonyokról. Ezeket a határkérdéseket Európában csak békés uton a Nemzetek Szövetsége által és akkor is csak az európai hatalmak leszerelése után lehet megoldani. Sem a Nemzetek Szövetségének alapszabályai, sem a békeszerződések szövege nem zárják ki a békeszerződések revízióját. Ellenkezően: Clemenceau kísérőlevele a versaillesi szerződéshez kifejezetten megígéri Németországnak a revízió lehetőségét és a Nemzetek Szövetsége elfogja téveszteni hivatását, ha elhárítja magától azt, hogy a békeszerződések elleni panaszokról ítéljen. De a legsúlyosabb háborus okok egyike Európában nem a békeszerződések anyagi tartalma, hanem azoknak tulságosan kemény alkalmazása.

— A békeszerződések — és ezt Lloyd George valósággal beharsogta a gyülekezetbe — Isten a megmondhatója, már amugy is tulszigoruan sikerültek. De alkalmazásuknál figyelmen kívül hagytak minden rendelkezést, amelyet 1919-ben a legyőzöttek oltalmára beiktattak. A kisebbségek érdekében való védőintézkedéseket sohasem alkalmazták lojálisan.

— A Rajnavidék megszállását a békeszerződés szerint meg kellene rövidíteni, mihelyt Németország bizonyítékokat szolgáltat arra, hogy kész a békeszerződést becsületesen teljesíteni. Németország megteszi ezt már néhány év óta, de a szövetségesek táborában senki sem meri ezeket a rendelkezéseket szóba hozni. Ellenkezően, erős francia pártok azt kívánták a francia kormánytól, hogy a német területek megszállását terjessze ki 1935-ön tulra. Soha sem voltam barátja a megszálló uralomnak, de figyelmeztetem Európát, hogy nagy veszedelmeknek megy elébe, ha a megszállásnak 1935-ön tul való kiterjesztését egyáltalában fontolóra veszi. Akkor jaj Európának!

— A szövetségesek szerződészegése a megvert népekkel szemben az, hogy ezekre rákényszerítik a leszerelést, de maguk a szövetségesek eddig egyetlen lépést sem tettek a leszerelésre, amelyet pedig a megvert népeknek a legünnepiesebb formában megígértek. Lehet-e beszélni Európában biztosságról, ha a legvőzött népek egy-egy katonájára Franciaország husz, Cseh-Szlovákia négy katonát tarthat fegyverben. A megvert népeknek összesen 250.000 emberük van, holott szövetségeseink a kontinensen tízmillió embert tartanak fegyverben. Ilyen körülmények között a Nemzetek Szövetsége nem valósíthatja meg igazmondásait, mert nem mondhat ki olyat, ami az agyonfegyverzett nemzetek érdeke ellen való.

— Rendezett döntőbirósági eljárás Európában csak a lefegyverzés után lesz keresztülvihető. A fölfegyverzett népek inkább nagy fegyvertömegük sulyára bízzák magukat.

— A Balkán, amely 1914-ben Európát lángbaborította, továbbra is állandó háborus veszedelem. És a sarokba tolt elkeseredett, vérző Oroszország sötét árnyék, amely fenyegetően emelkedik Európa fölé. Én nem becsülöm le azt a veszedelmet, amely abban áll, hogy Oroszországot megint beiktassuk az európai közösségbe. De ez a veszedelem sokkal kisebb, mint az, ha Oroszországot még továbbra is meghagyjuk kint a sötétségben. Európában — ezt nem szabad elfelednünk — gazdaságilag feltörekvő országok vannak, amelyek magukat nagy politikai jogtalanság áldozatának érzik s amelyeknek érzelmei ennek folytán szörnyü háborus lehetőségekkel látják el Oroszországot. Dél-Európában is megvan a magja számos összeütközésnek. Ott sok politikai visszaélést követnek el.

— Vilna anektálása szintén oly probléma, amelyről Európa még sok mindent fog hallani.

— Itt az ideje, hogy megalakítsuk azt a tüzoltóságot, amely készen áll, hogy a világ háborus lehetőségeinek tüzét kioltsa. Most még itt van egy nemzedék,

amely fáradt a háborútól és amelynek a háboru az ő borzalmaival életeleven emlék. Ez a nemzedék nemsokára el fog tűnni. A következő nemzedék számára a háboru többé nem élmény, hanem szenzáció, amelyet filmen néz meg.

Lloyd Georgeon kívül a munkáspárt nevében *Snowden*, a tory-demokraták nevében *Cooper* beszélt, majd a nagygyűlés határozati javaslatot fogadott el, amelynek lényege, hogy a fegyverkezés gyökeres korlátozása és csökkentése nemcsak a brit világbirodalomra, hanem az egész civilizációra életbevágó szükség. Ez a leszerelés azonban csak bátor békepolitika útján érhető el.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ A SEB AMELYET TRIANON ÜTÖTT LENGYELORSZÁG FELOSZTÁSÁHOZ HASONLÓ.

FRANCIAORSZÁGBAN IS kezd lassan visszatérni az elfogulatlan belátás. Így a Le Correspondent című igen előkelő folyóirat, 1927. októberi számában Aldo Dami a lap élén foglalkozik lord Rothermere akciójával. A cikk, amelynek címe „Trianon”, időszerűtlennek mondja Rothermere akcióját, mindazonáltal elismeri, hogy a kérdés velejében Rothermere lordnak igaza van. A trianoni szerződés — írja — területi rendelkezései tekintetében a legigazságtalanabb mindama szerződések sorában, amelyeket a háboru befejeztével megkötöttek. Aldo Dami utal arra, hogy Elzász-Lotharingia annexója husz-harminc évre mérgezte meg Európa légkörét a frankfurti békeszerződés után és részben egyik oka volt a világháborúnak. Magyarországtól azonban nem két tartományt vettek el, hanem elvették területének két-harmadát és lakosságának hatvan százalékát. Igaz ugyan, — teszi hozzá a cikkíró — hogy ennek a lakosságnak egy nagy része nem óhajtott magyar szuverénitás alatt maradni és hogy a magyar nacionalisták tuloznak, amikor az integrális Magyarországot követelik, vagy tévedésben ringatják magukat, amikor azt állítják, hogy egy népszavazás megtartotta volna Magyarország számára ezeréves határait. Bizonyos azonban, hogy az egyetlen hely, ahol népszavazást rendeltek el — Sopron — és ahol a lakosság csakugyan más fajú volt és közvetlen összeköttetésben állott a vele egy nyelvet beszélő Ausztriával, a népszavazás Magyarország előnyére ütött ki. Milyen eredményre vezettek volna azoknak a németeknek a szavazatai, akik elszigetelve éltek Magyarország déli részében, a Bácskában, a Bánátban és Erdélyben. Ám ezeken a vidékeken a németek és a magyarok együttesen a legtöbb helyütt a lakosság nagy többségét alkotják. Iyen például a helyzet a Bánát középső és északi részén. Amikor azon igyekeztek, hogy Magyarországnak csak magyarokat hagyjanak meg, a végén is hatalmas „kisebbségekkel” terhelték meg az utódállamokat, olyan kisebbségekkel, amelyek műveltebb és európaiasabb elemet képviselnek, mint az új „többség”. Érdeke volt-e ez a civilizációnak?

Abból a tizenegy millió lakosból, akit Magyarországtól elvettek, három millió tiszta magyar és ebből a három millióból közel két milliót minden földrajzi nehézség nélkül meg lehetett volna menteni az idegen uralom alól míg ma a helyzet az, hogy szomszéd államokhoz csatolt három magyar „Elzász” mindegyikét harminc százalékban magyarok lakják. Ime:

Elzász-Lotharingiát messze tulhaladja ez az elrendezés.

Hozzá kell tennünk még azt is, hogy ha a határokat az etnikai határ szerint megváltoztatnák, még mindig igen sok magyar maradna a szomszédoknak.

Ha meggondoljuk, hogy Magyarország határai, amelyek Európában a „legtermészetesebbek” voltak, ezer éven keresztül nem változtak, hogy a trianoni határozatokat a realitással való érintkezés és az ország ismerete nélkül diktálták, — hogy a határokat zsinór szerint, megdöbbentő fesztelenséggel vonták meg, — hogy Sopron kivételével sehol nem kérdezték meg a lakosságot, — hogy Millerand levele, amely utat nyitott a határkiigazítások számára, halott betű maradt a határmegállapító bizottságok előtt, — hogy a nemzeti büszkeség igen eleven a magyaroknál: akkor megértjük gyászuk mélységét. Elkeseredésük rettentő. Ha a béke negyvenégy esztendeje nem gyógyította be a frankfurti sebet:

az a seb, melyet Trianon ütött, Lengyelország felosztásához hasonló.

Európa kénytelen lesz örökké erre gondolni. Soha Magyarország ebbe nem fog belenyugodni! Soha nem fogadja el sorsát az elcsatolt három milliónyi magyarság. Számuk jóval nagyobb is, semhogy asszimilálni lehetne őket. Másrészt a kisebbségi rendszer is hozzájárul ahhoz, hogy más fajú jellegüket hangsúlyozza és ennek következtében lassítja az asszimiláció folyamatát. Ha csak nem jön létre aránylag rövid időn belül egy olyan fajtájú gazdasági szövetség, mint aminőről gróf Coudenhove Kalergi álmodozott, hogy a határokat „láthatatlanokká” tegyék, vagy éppen konföderációt alkossanak Európából: a revízió kérdése — ez

bizonyos — előbb vagy utóbb fel fog vetődni. Ez tisztán a célszerűség kérdése.

Ide csatolhatjuk a nagy olasz lap — a *Popolo d'Italia* feltűnést keltő cikkét:

— Franciaország — írja a lap — az orosz veszedelem hatása alatt megcsillogtatta Magyarország előtt az igazságtalan határok revíziójának lehetőségét. Paléologue szeretetreméltó levélben megcáfolta ezeket a tárgyalásokat. Levelének célja volt, hogy a kis-antant államférfiit magukhoz térítse csodálkozásukból. De a Fouchet-jegyzék megdőnti a cáfolat értékét és megerősíti, hogy igenis, volt francia kezdés és hogy vannak igazságtalanságok, amelyeket ki akartak abban az időben küszöbölni, Fouchet jegyzéke bizonyítja, hogy Franciaország a veszedelem órájában opportunusnak tartotta a trianoni béke igazságtalanságának fölismerését. A történelem tanúsága szerint ugyanis a veszedelem órájában az emberek és az államok egyaránt bölcsebbekké válnak.

A cikk ezután rámutat arra, hogy a román-cseh korridor érdekében félmillió rutént kebeleztek be. Ezekről sem tudja, miért kell Prágához tartozniok. Masaryk és Benes — a demokrácia apostolai — még Csehország és Jugoszlávia között is korridort akartak teremteni és Magyarországot azzal fenyegették, hogy eltüntetik a föld színéről. Szerencsére ez a tervezet, amely nagyon emlékeztetett Lengyelország felosztására, Olaszország és Anglia energikus vétója miatt csupán jámbor óhaj maradt.

A magyar-francia tárgyalások napfényre kerülésének — folytatja a cikk — egyelőre nem lesz semmi következménye. De ez az ügy rávilágít a nemzetközi igazságtalanságokra, amelyek megérdemlik a bővebb figyelmet, mert ezek vezettek arra, hogy Európát teljesen balkanizálták. A francia demokrácia azt követeli a naptól, hogy álljon meg Versailles fölött, mert saját imperialista politikáját akarja megvédeni. A békét nem fogja örökéletűvé tenni; semmiféle jegyzőkönyv. Minden szerződés, minden kötelezettség csak arra való, hogy még jobban súlyosbitsa a rossz helyzetet. A béke csak akkor béke, ha az igazságban találja meg saját garanciáját.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BLUM, NAGY FRANCIA ELLENSÉGÜNK, A FOUCHET-JEGYZÉKRŐL.

NEM ÉRDEKTELEN az is, hogy Leon Blum, a francia szocialista vezér, akinél *senki kegyetlenebb igazságtalansággal nem bántotta a mai Magyarországot*, így ír rólunk a *Populaire*-ben :

— Lautiernek az *Homme Libre*-ben közölt cikkére — írja Blum — mindeztideig hiába vártunk hivatalos választ. A *Paléologue*-féle okmány hamisítvány voltát mindenki sietett megállapítani, elsőnek maga *Paléologue*; sőt a magyar kormány is beismerte, hogy a magyar külügyminiszterium aktái között nyoma sincs az okmánynak. De alig hangzottak el e hivatalos cáfolatok, a Magyar Távirati Iroda újabb — valóban meglepő — okmányt közölt,

Blum ezután szó szerint közli a Fouchet-jegyzék lényeges pontjait és kiemeli azt a részletét, amely szerint a francia kormány a jegyzékben foglalt ígéretének teljesítését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy a francia csoporttal kötött szerződések hatályba lépjenek.

Hogyan? — kérdi Blum — a békeszerződéseket követő napon már maga a francia kormány, élén Millerand elnökkel, elismerte, hogy a szerződések Magyarországgal szemben súlyos néprajzi és gazdasági igazságtalanságokat tartalmaznak? De hiszen ez egyértelmű a revízió kilátásba helyezésével. És milyen feltételekkel került volna erre sor? A magyar államvasutaknak egy francia csoport részére való bérbeadása fejében Millerand hajlandónak mutatkozott, hogy Magyarország határait saját szövetségeseinek, a kis-antant államoknak kárára kiigazítsa. Vajjon tudott-e erről a román kormány akkor, amikor legújabbán Millerandra bizta Hágában álláspontjának képviselőjét Franciaországgal szemben.

Blum ezután felveti a kérdést, vajjon hiteles-e a Fouchet-jegyzék szövege. Ha hiteles, akkor voltaképpen képmutatást követtek el, amikor megcáfolták a *Paléologue*-féle levelet, amely lényegében ugyanazt tartalmazta, mint a Fouchet-jegyzék. A revízióra való hivatkozás — folytatja Blum — Franciaország szemében hazaárulás. De ha Millerand követi el, akkor a hazaárulás megengedhető sőt nagy külpolitikai szolgálat és a hazának tett fontos érdem válik belőle.

Országos Széchenyi Könyvtár

Savoy Court
Strand London
9 August 1927

under which they are supported
through the provisions of the
Treaty of Trianon

Dear Mrs Landau

The inquiries I instituted

I am writing to you

during and since my visit to

to thank you for bringing

Arthur P. Sells confirmed everything

before me when I met you

in said and determined in

in Monte Carlo the gross injustices

my mind that the only way to

was by a drastic revision

preserve the peace of the world

of the Treaty.

which I am quite sure I
can bring to bear.

I urge you to assure

I see your sister sometimes

your friends that I shall

She is if anything a more

impaltringly continue the

agitation until success is attained.

enthusiastic pro-Slovakian than you

with Czechs Slovaks or the

are and is always pressing me

other members of the Little

forward in the good cause

Entente can for long withstand

Yours very faithfully

the pressure of world opinion

Rothermere

ROTHERMERE LORD LEVELE TRIANON ELLEN LANDAU VLADIMIRHEZ.

A MAGYAR TÁRSADALOM RAJONGÁSA A LORD IRÁNT.

ELMONDHATJUK, HOGY a darabokra tagolt, gyakran egymással szemben álló magyar társadalmat lélekben, gondolkodásban ma egy név köti össze: a Rothermere lord neve és egy akarat kovácsolja egységessé: a revíziós gondolat. Hála illeti ezért meg a *pompásan működő Revíziós Ligát*, annak nagyszerű vezetőségét, különösen *Herczeg Ferencet, Sebess Dénest, Ajtay Józsefet* s igazgatóját, akié az ötlet s akinek hallatlan hazafias, önzetlen buzgalma oroszlán részes a Liga sikerében: *Fall* Endrét.

A nemzet minden rétege elárasztotta szeretete kifejezésével a nemes lordot, az üdvözlők közül álljanak itt a következők:

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat ülésén az elnöklő Lukács György v. b. t. t. lelkes szavakban azt az indítványt terjesztette elő, hogy a magyar képzőművészek és műpártolók nevében küldjön a Társulat üdvözlő táviratot Rothermere lordnak, melyben hálás köszönetének ad kifejezést azért a nagyszerű kezdeményezésért és hősieles küzdelemért, melyet Magyarország érdekében elhatározott és folytat. Az indítványt egyhanguan nagy lekésedéssel fogadták el. Az ülés végén szólásra emelkedett Soltész Adolf és annak a véleményének adott kifejezést, hogy amikor a nemes angol lordot üdvözli a Társulat, a választmány fejezze ki ugyancsak hálás köszönetét az iránt a két férfiú iránt, akik a Társulat kötelékébe tartoznak, a nemes lord akciójának magyar részről való két nagyszerű segítő harcosa. Ez a két férfiú: Apponyi Albert gróf, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat örökös tiszteleti elnöke és Lukács György v. b. t. t., a Társulat jelenlegi elnöke. A választmány az indítványt nagy ovációval fogadta és annak értelmében határozott.

Az Asztalosmesterek Országos Szövetségének választmánya és a Budapesti Asztalos Ipartestület elöljárósága Nagy Antal elnök vezetésével ülést tartott. Az elnök meleg szavakka méltatta Rothermere lordnak akcióját és bejelentette, hogy Szabó Gyula szövetségi tag javaslatott tett arra nézve, hogy az asztalosiparosok egy remekbe készült íróasztalt és karosszékot ajándékozzanak a lordnak. Az ülés résztvevői nagy lelkesedéssel magukévá tették az ajánlatot és annak végrehajtásával az elnökséget bízták meg. Az elnökség Györki Dénes iparművész-tanárt kérte fel a terv elkészítésére. Az asztalosmesterek intenciója szerint az íróasztal elejére az ezeréves mult allegóriája, Szent István király megkoronázása, oldalaira pedig az elszakított négy nagy város: Pozsony, Kassa, Arad és Kolozsvár képei kerülnének művészi faragással. Az íróasztal lapjára faberakásból Nagymagyarország határai s a trianoni és Rothermere-határok kerülnének egyes történelmi események és az elrabolt műkincsek interzia-képeivel. A karosszék támlájára Szent István koronája készül angyalokkal.

A *Nemzeti Erekllye Országos Bizottsága* elküldte *Rothermere* lordnak a Nemzeti Erekllyét, amelynek kíséző okmányát *Szurmay* Sándor báró titkos tanácsos, mint az országos bizottság elnöke és *Horváth* Károly, mint az Országos Magyar Hadimúzeum-Egyesület igazgatóságának elnöke irtak alá. Az okmány angol szövege magyar fordításban így szól:

Magyarország vérrel, ezer év emlékével szentelt földjéből, a hatvanhárom vármegyéből őriz egy-egy porszemet a Nemzeti Erekllye. Fájdalmunk, hűségünk, minden szép reményünk pecsétje ez. Hozzon áldást Rothermere lordra, családjára és dicső nemzetére a magyarok talizmánja, amelyet örök hálánk jeléül nyujtunk át, emlékéül annak, hogy a nemes lord 1927. pünkösöd fényes napján megcsönkitott, szomorú földünkön jártában nemzetünk balsorsát szívébe zárta és elindult, hogy hirdesse az igazságot,

Az okmány aláírói Rothermere lordtól a következő válaszlevelet kapták:

170 Mélyen meghatott az önök gyönyörű szimbólikus ajándéka, a Nemzeti Erekllye, amellyel megtiszteltek.

A hazafias lélek számára elképzelni sem tudok szentebbet és felemelőbbet, mint szülőhazája földjének valóságos rögét. Mennyivel hatalmasabb érzéseket vált ki ez az emléktárgy, amely az ország valamennyi vármegyéjéből szimbólikus formában olyan rögöt őriz, amelyet ezer esztendő szeretete, szolgálata és áldozatai szenteltek meg.

Boldoggá tesz a tudat, hogy az egész civilizált világ figyelmét fölkelthettem a trianoni béke komor veszedelmeire és igazságtalanságaira. Hitem és meggyőződéseim, hogy — ha a magyarságban megvan ugyanolyan szellemegység, mint aminőt a Nemzeti Erekllye oly ékes-szóloán megtestesít — nem lehet messze a feltámadás napja.

Biztosíthatom önöket arról, hogy erőfeszítéseim nem fognak lankadni mindaddig, míg azokat eredmény nem koronázza. És legyenek meggyőződve, hogy fiam is és az ő utódai is az önök ajándékát, a Nemzeti Erekllyét, mint egyik legbecesebb kincsüket és örökségüket fogják megőrizni.

A magyar párt biharmegyei szervezetének kiépítése érdekében *Márkus Manó* volt főispán és *Kövér Gusztáv* földbirtokos a szükséges népgyűlések megtartására engedelmet kért *Lobontin Emil* biharmegyei prefektustól, aki azonban a kérelem teljesítését megtagadta. A megokolás szerint „a határszélen a Rothermere-akció folytán, különösen a falvakban, a népesség közt olyan hangulat uralkodik, amely kizárja, hogy nemcsak a magyar párt, hanem akár a románság részére is bárminemű politikai jellegű gyűlés megengedése véleményezhető lehetne.”

Debrecenben *Katona Imre* cukrászsegéd éveikig elálló cukorból elkészítette a nagytemplom művészi mását, amelyet annakidején a kiállításon első díjjal jutalmaztak. *Katona* az érdekes kis műremeket elküldte Rothermere lordnak.

A magyar nők körében mozgalom indult meg, hogy a magyar nemzet nagy jötevőjének, *Rothermere* lordnak karácsonyi üdvözlésül emlékalbumot küldjenek. A magyar nők Rothermere-emlékalbumának létrehozása érdekében számos nőegyesület jelentkezett s *Réthey Ferencné* dr-né, a Magyar Nemzeti Szövetség sashalmi bizottságának társelnöke, most felhívást intézett a magyar nőkhöz. A felhívás szerint az emlékalbumban festőművészeink megfestik a magyar nő évezredes történeti hivatását és neves írónőink magyarázó szöveget írnak a festményekhez. Az album kötése is az iparművészet remeke lesz s utolsó oldalain az emlékalbum gondolatát adományokkal s tevékenységükkel megvalósító nőegyesületek és pártfogók aláírását fogja tartalmazni. A felhívás arra kér minden magyar nőegyesületet és minden lelkes magyar nőt, hogy társadalmi és vallásfelekezeti különbség nélkül vegyenek részt az emlékalbum-mozgalomban.

Miskolc városa hatalmas tüntetést rendezett a revízió mellett. Két órán át tartott a város mintegy száz egyesületének, szervezetének és a polgárságnak felvonulása és féltizenkét óraker, mikor a népgyűlés megkezdődött, huszezer ember szorongott a téren.

A népgyűlést *Bujoszky Gusztáv* nyitotta meg. Utána ötszáz dalos a Magyar Hiszek egyet és a Szózatot énekelte el, majd *Lichtenstein László* felsőházi tag mondott nagyhatású beszédet, amelyben kiemelte, hogy ez az ünnepség a város egész társadalmát egyesíti, társadalmi helyzetre, pártállásra és felekezeti különbségre való tekintet nélkül. Ilyen egységben kell összeforrnia az egész nemzetnek, ha nagy céljait el akarja érni.

Ezután *Csik József* dr. emelkedett szólásra és határozati javaslatot terjesztett elő, amely elviselhetetlennek mondja a trianoni szerződést, követeli az igazságos revíziót. Egyben a gyűlés hódolatát fejezi ki Magyarországnak kormányzójának, felkéri *Bethlen* miniszterelnököt s az országgyűlésnek mind a két házát, kövessenek el mindent a békeszerződés megváltoztatására. Meleg szeretettel köszönti *Apponyit* és hálás köszönettel fordul *Rothermere* lord felé.

A népgyűlés következő szónoka *Borbély-Maczkó Emil*, *Miskolc* város országgyűlési képviselője volt, aki nagyhatású beszédben okolta meg a határozati javaslatot. Kifejtette, hogy a magyar nemzet sohasem nyugszik bele az ország megcsonkításába és azoknak az emlékeknek megszenteltetésében, amelyek a magyarságot a megszállott területekhez kötik. Az ország mai helyzetében gazdaságilag is életképtelen. Ezt az állapotot a

magyarság nem bírja tovább, mert életet és kenyeret akar. A világ lelkiismerete ébredszik. Rothermere lord volt az első, aki a magyar igazságot felismerte. Akciójával kapcsolatban a felvidéken a magyarságot fenyegetésekkel, parancsokkal, korbáccsal hajtják az akció ellen való tiltakozásra. A miskolci megmozdulás őszinte megnyilatkozás, amely biztatás kíván lenni Rothermere lord számára, hogy a végsőkig folytassa küzdelmét.

— A mi fegyverünk — mondotta — az egység és kultura fegyvere. Mert lehetnek köztünk differenciák, de abban, hogy hazánkat vissza kell szerezni, egységesek vagyunk.

A határozati javaslatot a népgyűlés nagy lelkesedéssel fogadta el, majd a huszezer főnyi tömeg a Városház-térre vonult, ahol rendben széjjeloszlott. Este a miskolci Nemzeti Színházban diszelőadás volt, amelyet hazafias prolog előzött meg.

Nagybánya városnak és vikékének elszármazottai a Pátria Klubban népes ülést tartottak. Az ülést Stoll Tibor dr. szentendrei ügyvéd nyitotta meg, majd Komoróczy Iván dr. nyugalmazott főispán egy Rothermere lordhoz intézendő emlékiratot terjesztett elő, amely történelmi és kulturális tények alapján Nagybányának és vidékének visszacsatolását kéri. Ezután Kóródi-Katona János ajánlotta a határozati javaslat elfogadását és indítványozta, hogy a kormányzót, akinek nagybányai a nemesi előneve, az ülés üdvözlje. Utána Földes Béla volt miniszter, Nagybánya utolsó országgyűlési képviselője beszélt Trianon igazságtalanságáról és hangoztatta a megszállott területek lakosaival való kapcsolat fenntartásának fontosságát. Kifejtette, hogy Amerikának kell megmozdulnia a zavaros európai állapotok megszüntetése érdekében és meggyőződése szerint a legközelebbi békekonferencia Washingtonban lesz. Ezután a gyűlés állandó bizottságot választott, amelynek tagjai Földes Béla dr., Komoróczy Iván dr., Kóródi-Katona János, Iványi-Grünwald Béla, Leitner Emil dr., Kossuthány István dr., Syntenis Ilona bárónő, Stoll Tibor dr., Weigant Anna, Komoróczy Péter, Nyireő István dr.

Pest-Hidegkúton a lakosság és több budapesti vendég részvételével hazafias ünnepet tartottak, amelyen Druisner György királyi tanfelügyelő „A németység feladatáról a magyar nemzet újraépítésében” beszélt; Liphay Béla központi titkár pedig statisztikai adatokkal és talpraesett okfejtéssel megmagyarázta a Rothermere-határokat. Utána a férfidalkör irredenta dalokat adott elő. Az ünnep méltó befejezéseként 200 aláírással ellátott németnyelvű köszönőiratot küldtek Rothermere lordnak.

Hódmezővásárhelyen a városi tanácshoz Kriván Zoltán nyugalmazott községi jegyző beadványt intézett, amelyben azt kéri hogy a Hal-teret Rothermere lordról nevezzék el.

Zalaegerszeg városa rendkívüli közgyűlést tartott, melyen elhatározták, hogy Aponyi Albert grótot és Rothermere lordot táviratban üdvözlik és nevükről utcát neveznek el.

Hevesmegye rendkívüli közgyűléséről *Hedry Lőrinc* főispán a következő táviratot küldte Rothermere lordnak.

Mélyen tisztelt Lord Ur!

Hevesvármegye törvényhatósági bizottsága a mai közgyűlésben kínákozó első alkalmat megragadta az iránt, hogy Lordságodnak az igazságtalan és szegény hazánkat teljesen tönkretévő trianoni békekötés megváltoztatására irányuló tevékenységéért leghálásabb köszönetét nyilvánítsa.

Hogy micsoda hiba volt a természettől földrajzilag teljesen egységesnek teremtett szép hazánkat széjjel darabolni, a szervesen összefüggő és egymásra ulalt részeket egymástól elszakítani, azt legjobban tudja Lordságod, aki ügyünk igazságáért minden befolyástól menten, önhatározásból szállott sikra és vivja állandóan a harcot azokkal akik az igazságot még most is tagadásba véve, ma is vonakodnak a józan belátás álláspontjára helyezkedni.

Teljes mértékben átérezzük tehát Lordságod tevékenységének nemes és önzetlen voltát, melyért a jó Isten áldását kérjük Lordságodra és egész családjára.

Egerben, Hevesvármegye törvényhatósági bizottságának 1927. szeptember 3-án tartott rendkívüli közgyűléséből.

Hevesvármegye közönsége nevében

Okolicsányi Imre
alispán.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AMERIKA MAGYARJAI ROTHERMERE LORDHOZ.

AZ AMERIKAI MAGYARSÁG állandóan a legnagyobb figyelemmel és lelkesedéssel kíséri azt az akciót amelyet Rothermere lord a magyar béke revíziója érdekében megindított. Az amerikai magyarok is a szeretetet és ragaszkodás legmelegebb kifejezéseivel halmozzák el Rothermere lordot. Legújában a *roebingi* (New Jersey), a *newbrunswicki* és a *dupneyi* (Pensylvánia) magyar származású amerikai polgárok intéztek üdvözlőiratot Rothermere lordhoz, akit a Perth amboy-i naggyűlésről is ünnepélyesen köszöntött az amerikai magyarság.

Amerika magyarjai közt a Rothermere-ügy vezére a nagyon érdemes *Berkó D. Géza* s hazafias kitünő lapja, az Amerikai Magyar Népszava e mozgalom lelke.

New Brunswickról, az Amerikai Polgári Kör, amely a magyar származású amerikai polgároknak tekintélyes szervezete, a következő kábel utján hódolt Rothermere lordnak :

VISCOUNT ROTHERMERE

c/o Daily Mail
London, England

Your Excellency :—

As a corporated body of non partisans and independent political as well as civic organization in the County of Middlesex, New Brunswick, New Jersey, we have noted your most noble efforts in the interest of Hungary. Indeed, it was a pleasure to see the expression of gratitude and respect on their faces for the man who has lifted up his voice for the land of their Fathers and Mothers and with enthusiastic cheers this Hungarian American Civic Club of American Citizens of Hungarian descent unanimously accepted the motion to send you this letter of thanks and appreciation and encouragement for all that you have done so far for our Motherland Hungary, and for what you can do in the future for this noble country Hungary which has been existing for over a thousand years.

In testimony to the sincerness of our affection we all wish to thank you again in behalf of all the Hungarians in this vicinity as well as for the Hungarians in general, as we know that there are many other Hungarian organizations in this Country sending their gratitude for your noble deed.

Yours for the truth of Hungary we remain yours respectfully

AMERICAN CIVIC CLUB

JOSEPH F. HALYUS, Secretary.

LOUIS GYARMATI, President

A new brunswicki magyar származású amerikai polgárok fenti angolnyelvű kábel üdvözlétének magyar szövege így szól :

Excellenciás Ur! Pártonkívüli független politikai és polgári szervezetünk, amely New Brunswick városban, Middlesex megyében, New Jersey államban működik, örömmel értesült Magyarország érdekében megnyilatkozó nemes törekvéseiről. Megragadó látvány volt, amikor tagjaink tiszteletüknek és nagybecsülésüknek adtak kifejezést azzal a férfiuval szemben, aki apáink és anyáink földje védelmében emelte fel szavát, Amerikai Magyar Polgári Körünk magyar származású amerikai polgárai óriási lelkesedéssel egyhangulag elhatározták, hogy Önhöz ezt a hálalevelet intézzük, elismerésünket és bátorításunkat fejezve ki mindazért, amit eddig tett és amit a jövőben tenni szándékozik az ezer évnél hosszabb idő óta létező Magyarorszáért. Érzelmek bizonyossága gyanánt ennek a környéknek magyarsága nevében újból köszönetünket nyilvánítjuk Önnek elismerésünket és bátorításunkat fejezve ki mindazért, amit eddig tett Magyarország igazáért.

Kitünő tisztelettel :

Itt említjük meg, hogy a new brunswicki „Sunday Times” nevű angolnyelvű ujság Rothermere lordnak „Hungary's Place in the Sun” című cikke eredeti szövegét teljes tartalma szerint közölte le.

* * *

Az Amerikai Magyar Segélyező Szövetség tisztikara — a Magyarország érdekében indított akcióért hódoló kábelt küldött Rothermere lordnak. A Magyarország ügyét szíven viselő angol lord Dezső János szövetségi elnök címén az alább angol nyelven és magyar fordításban közölt köszönő levelet intézte a Szövetség tisztikarához és tagjaihoz:

THE DAILY MAIL, LONDON

Telegrams Daily Mail London
Telephone: Central 6000

Editorial Department
Northcliffe House, E. C. 4
2nd August, 1927.

John Dezsó, Esq.,
President of the Hungarian
Aid Association of America

Dear Sir,

Will you please accept for yourself and convey to your official colleagues and the members of your association my sincere thanks for your telegram.

It is with feelings of deep satisfaction that I have been able to do something to help to secure justice for your unhappy country and as I hope, to avert the disaster of another European war. It must be a great consolation to Hungarian Nationals both in Hungary and in the Succession States to feel that their fellow countrymen though living voluntarily in the United States of America still share in the National hopes and aspirations of their own people.

I trust that those aspirations may soon be realized by the revision of the Treaty of Trianon.

I have the honour to be,

Yours very faithfully,
ROTHERMERE.

DAILY MAIL, LONDON

Táviratcím: Daily Mail London
Telefonszám: Central 6000

Szerkesztőség:
Northcliffe House, E. C. 4
1927, aug. 2.

Tisztelt Uram!

Fogadják úgy ön, mint tisztviselő társai, valamint testületüknek tagjai a küldött sürgönyért őszinte köszönetemet.

Nagy megelégedésemre szolgál, hogy képes voltam valamit tenni az önök szerencsétlen hazája igazságának kivívása érdekében, hogy ezáltal — amint azt remélem

— egy másik európai háboru borzalmait kerülhessük el. — Ugy a Magyarországon, valamint az utódállamokban lakó magyaroknak nagy megnyugvására szolgálhat az a tudat, hogy önként Amerikába vándorolt testvéreik — nemzeti reményeikben és törekvéseikben velük együtt éreznek.

Remélem, hogy ezek a reményeik mihamarabb valóra fognak válni a trianoni szerződés revíziója által.

Őszinte tisztelettel,
ROTHERMERE.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZÉTOSTOTTÁK ROTHERMERE LORD SZÁZEZERPENGŐS ADOMÁNYÁT.

A TÁRSADALMI Egyesületek Szövetségének intéző bizottsága foglalkozott a Rothermere lord által a menekültek segítésére adományozott 100.000 pengő szétoztásával. Az elnöki jelentés szerint 10.507 menekült nyújtott be kérést a TESz-hez szeptember 25-ig, a kitűzött határidőig. A folyamodók nagy számára való tekintettel a vezetőség kénytelen volt a kérvényeket úgy csoportosítani, hogy elsősorban a keresetképtelen rokkantak, munkanélküli családfentartók jussanak némi segítséghez és a szegénysorsu, vagyontalan, de valamelyes kereseti forrással rendelkezők csak másod- és harmadsorban kerüljenek elbírálás alá. Ennek az elvnek a szigorú érvényesítésével ezideig 4303 menekült részesült összesen 93.225 pengő segítségben. A fennmaradó 6775 pengő folyamatosan szintén vagyontalan, nyomorral küzdő menekült családok között kerül kiosztásra. A kiosztással kapcsolatban felmerült költséget a bizottság határozata értelmében a TESz saját alapjaiból fedezi költség számlája terhére. A kifizetett összeg kiosztására vonatkozó jegyzőkönyveket és számadásokat a számvizsgáló bizottság is felülvizsgálta és az elszámolást teljesen rendben találta.

A TESz elnöksége a bizottság rendelkezése alapján a segítség kiosztására vonatkozó jegyzőkönyveket, mint a kifizetéseket igazoló eredeti nyugtákat, postai elismervényeket, részletes elszámolás kíséretében elküldi Rothermere lordnak, annak az igazolására, hogy a nagylelkű adomány az ajándékozó intenciójának megfelelően azok számára szerzett — ha pillanatnyilag is — enyhületet, akik arra leginkább rá voltak szorulva.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ROTHERMERE LORD ÉRDEKES FELELETEL

A NEMES LORD minden hozzá intézett levélre, üdvözlésre felel s e válaszok közül itt adjuk az érdekesebbeket:

A Magyar Reviziós Liga levélben üdvözölte Rothermere lordot azért a lankadatlan és nagyjelentőségű munkáért, amellyel a trianoni igazságtalanságot a világ közvéleménye elé tárta és a magyar ügyet európai ügyé fejlesztette. A levélre Rothermere lord a következő választ küldte *Almásy* Imre grófnak, a Magyar Reviziós Liga társelnökének:

Kegyelmes uram!

Nagyon le vagyok kötelezve szives és hasznos közlésért, amelyet hozzám intézett s kérem, adja át köszönetemet a Magyar Reviziós Liga tagjainak és tisztviselőinek.

Nagyon örvendek, hogy hallom, hogy a Liga békés és gyakorlati irányban akar dolgozni azért a célért, amely előttünk lebeg, mert nagy szerencsétlenség volna, ha a nemzeti egység jelenleg megnyilvánuló nagyszerű szelleme céltalan lelkesedésben merülne ki.

Bármiféle kormány alakuljon is meg a jövőben, mindig szüksége lesz egy komoly és jól informált hazafias szervezet támogatására. Hiteles és megbízható adatok gyűjtésével a legnagyobb szolgálatot teheti a Liga a magyar kormánynak, valamint az én törekvésemnek, amellyel a magyar követelések igazságát a világ elé akarom tárni.

Minden sikert kívánok a mozgalomnak és biztosíthatom, hogy az én erőfeszitésem nem fog lankadni, míg azt eredmény nem koronázza.

Vagyok excellenciádnak kiváló tisztelettel alázatos szolgálja

Rothermere.

A debreceni ügyvédi kamara távirati üdvözlésére Rothermere lord a következő levéllel válaszolt:

Kőrösy Kálmánnak, a debreceni ügyvédi kamara elnökének, *Debrecen.*

Nagyon lekötelezett az a levél, amelyet a debreceni ügyvédi kamara nevében hozzám intézett. Őszintén ki kell jelentenem, hogy az ön nézetében osztozva, én is azt vallom, hogy Közép-Európában szomorú következmények fognak beállani, ha nem revideálják a trianoni szerződés veszedelmes és igazságtalan intézkedéseit. Magyarország részére már elérkezett az alkalom. Küzdelmet indítottam, hogy az egész művelt világ figyelmét felhívjam azokra a súlyos igazságtalanságokra, amelyek Magyarországot és az utódállamokban élő magyar nemzetiségeket érték. Meg vagyok győződve, hogy ha az ön honfitársai megragadják az alkalmat és teljes nemzeti egységben összeforva határozott hangon adnak igényeiknek nyomatékot, akkor az igazságot nem sokáig tagadhatják meg tőlük. Legyen meggyőződve ön és a tisztelt ügyvédi kar, hogy küzdelmemet mindaddig folytatom, amíg azt nem koronázza siker.

Rothermere lord ugyancsak megleghangu levélben mondott köszönetet Müller Vilmos dr. királyi tanácsosnak, aki nemrég cikket küldött a Daily Mailnek, amelyben Magyarország egészségügyi viszonyait ismertette. Rothermere válaszelevele így hangzik:

Nagyon köszönöm levelét és érdekes cikkét, amelyben Magyarország közegészségügyét és Vass József népjóléti miniszter ur működését ismertette. Ezzel igen értékes szolgálatot tett az ügynek s megkönnyítette munkámat, amelyet Magyarország igazságának kivívásáért folytatok. Annak a nemzetnek helye, amely a világot egy *Semmelweis*szel ajándékozta meg, valóban a napon van. Meggyőződése, hogy Magyarország felszabadulásának napja már nincs messze és hogy honfitársai nemsokára mint egy egységes nemzet haladhatnak előre a civilizáció és a boldogulás útján.

A Magyar-Lengyel Egyesület elnöke, *Nyáry* Albert báró, figyelmébe ajánlotta Rothermere lordnak a rutén terület részére megígért népszavazás szorgalmazását, megokolva ezt azzal, hogy így a magyar-lengyel közös határ rövidesen megvalósítható volna.

A memorandumra a lord a következő levélben válaszolt:

Kedves *Nyáry* báró! Fogadja a saját és a Magyar-Lengyel Egyesület tagjai nevében legszívesebb köszönetemet hozzám intézett leveléért.

Legyen róla meggyőződve, hogy a rutén terület nem kerülte el figyelmemet, de előnyösebbnek vélem egy időben csak egy dologra szoritkozni, s az én véleményem szerint a legnagyobb szolgálat amelyet Magyarországnak, sőt egész Középeurópának tenni lehet, az, hogy a világ figyelmét elsősorban a Cseh-Szlovákiában uralkodó állapotokra irányítjuk.

Bizonyos lehet benne, hogy nem fogom a magyar kisebbségek igazságának kivívása érdekében kifejtett működésemet megszüntetni, amíg csak azt siker nem koronázza.

Rothermere lord a Debrecen által annak idején hozzáintézett üdvözlésére levelet küldött *Magoss* György polgármesternek. A válaszirat a következő:

Tisztelt Uram! Kérem, fogadja és továbbítsa a vezetése alatt álló tanács tagjainak, valamint Debrecen város polgárságának őszinte köszönetemet azért a nagyon kedves leveléért, amelyet ön hozzám intézett. Most, amidőn sikerült a világ lelkiismeretét a trianoni békeszerződés igazságtalanságai miatt felébreszteni, meg vagyok győződve arról, hogy Magyarország felszabadításának napja nincs messze. Legyen nyugodt, hogy nem fogom erőfeszítéseimet abbahagyni addig, amíg azokat siker nem koronázza.

Rothermere lord a következő levelet intézte a Pénzüntézeti Központ igazgatóságához:

Uraim! Igen leköteleznek azzal, hogy gazdasági jelentésük példányaikat részemre rendszeresen megküldik.

Biztosítom önöket, hogy a vezető nyelveken szerkesztett jelentésben foglalt közlésnek az egész világon való terjesztése igen nagy értékű szolgálatot tesz Magyarországnak.

Rothermere lord *Horváth* Kálmánhoz, Vas vármegye alispánjához a következő levelet intézte:

Igen tisztelt Uram: A gyönyörű üdvözlőlevél, amelyet Ön oly szíves volt Vas vármegye lakosságának nevében hozzám eljuttatni, mélyen meghatott. Történelmi területeknek kegyetlen és értelmetlen szétszaggatása azok lakosságának nemzetiségére, sőt politikai, társadalmi és ipari kötelekeire való mindennemű tekintet nélkül, nem csupán súlyos igazságtalanság Magyarországgal szemben, hanem egyszersmind komoly veszedelmet is jelent egész Európa békéjére. Ez okból meg vagyok győződve, hogy a trianoni szerződés revíziójára szükség van. Igazán nagyon örvendek, hogy a magyar nép, mégpedig nem csupán Magyarországon és az utódállamokban, hanem az egész földkerekségen is, egységesen támogatja fáradozásainkat, hogy a súlyos igazságtalanságoknak jóvátétele biztosítható legyen. Ön, uram és az Ön megcsonkított megyéjének lakossága legyen meggyőződve, hogy fáradozásaimat mindaddig folytatom, amíg azokat siker fogja koronázni.

Cinkota község üdvözlétére *Laukó* János községi bíró a következő levelet kapta a Daily Mail főszerkesztő-tulajdonosától:

Kedves Uram: Fogadja kérem és adja át egyszersmind Cinkota község előljáróságának és lakosságának hálás köszönetemet a nekem küldött üvözlétért. Nagy örömömről szolgál, hogy az egész civilizált világ figyelmét feltudtam hívni a trianoni békekötés alkalmával elkövetett hibákra és igazságtalanságokra. Meg vagyok róla győződve, hogy a felszabadulás napja hamarosan be fog következni Magyarország számára és biztosítom Önöket, hogy továbbra is lankadatlan kitartással fogom törekvéseimet a magyar nemzet érdekében folytatni, mindaddig, amíg azokat teljes siker nem koronázza.

A budapesti kereskedelmi és iparkamara évi jelentésének angol nyelvű kötetéből Rothermere lordnak is küldött egy példányt. A lord a figyelmességet a kamara elnökéhez intézett következő levélben köszönte meg:

— Fogadja köszönetemet a „Magyarország kereskedelme és ipara az 1926. évben” című kiadványáért, melyet megküldött s amelynek részleteit érdeklődéssel tanulmányozom.

Egyben kérem, szíveskedjék a kamara tagjai előtt is köszönetemet tolmácsolni azon határozatért, melyet hozzám juttatni szívesek voltak.

Teljes mértékben méltányolom azokat a nagy nehézségeket, melyekkel az ipari és kereskedelmi élet Magyarországon küzd, midőn az ország leggazdagabb területeinek oly hatalmas részei és népességéből annyi ezren vannak idegen és ellenséges hatalmak kezén.

De most, hogy sikerült a művelt világ figyelmét felkeltenem és reáirányítanom arra az igazságtalanságra és azokra a veszedelmekre, melyeket a trianoni szerződés magában rejt, meg vagyok győződve, hogy a megváltás napja már nincs messze.

Biztosíthatom önöket, hogy a küzdelmet nem adom fel addig, amíg azt siker nem koronázza.

A tiszai evangélikus egyházkerület, amelyet Trianon az összes magyarországi protestáns egyházkerületek közül a legérzékenyebben csonkított meg, közgyűléséből táviratban üdvözölte Rothermere lordot.

Hogy ezt az Árvamegyétől a brassómezei csángó-magyar vidékig tértfoglaló egyházkerületet milyen nagymértékű csapás sújtotta a békeszerződéssel, mutatja az, hogy békében tíz esperessége volt és csak két esperessége maradt meg, százhetvenhét egyházközsége közül pedig csak tizenöt. Elvesztette Szepes-, Gömör-, Sáros vármegyében fekvő valamennyi polgári iskoláját, teológiai akadémiáját, öt főgimnáziumát, árvaházát, teológiai otthonát, nagyhirű kollégiumi könyvtárát, amelyeken kívül még számos más kultur- és szeretetintézménye is az elcsehesítő politika martalékaul esett.

Az üdvözlő sürgönyre *Geduly* Henrik püspök a következő választ kapta:

— A legmélyebb rokonérzéssel fordulok az ön gonoszul megcsonkított egyházkerülete felé. Valóban rendkívül nehéz olyan egyháznak helyzete, amelynek kerülete négyötöd-részt, számos történelmi nevezetességű várossal együtt elszakították és idegen hatalom igája alá hajtották. Boldog vagyok, hogy a művelt világ figyelmét sikerült felhívnom arra az igazságtalanságra, mely alatt Magyarország szenved és szilárdan meg vagyok arról győződve, hogy a felszabadulás napja már nincsen nagyon messze.

A főváros a közgyűlés határozata szerint díszes emlék-okiratot küldött Rothermere lordnak, hogy megköszönje azt a nagy jóindulatot és munkát, amelyet a magyar igazság diadalrajutása érdekében a világ közvéleménye előtt kifejt. A főváros köszönetére a lord a következő választ küldte *Sipőcz Jenő* dr. polgármesterhez:

„*Sipőcz Jenő* dr. urnak Budapest polgármesterének,

Magyarország.

Kedves Polgármester Ur!

Nehezen tudom megfelelően kifejezni azt a mélységes örömet, amelyet Budapestnek — Magyarország fővárosának — törvényhatósága nevében küldött nekem és az a szép levél, amely ahhoz mellékelve volt.

— Ajándékuknak minden egyes részlete önmagába véve olyan művészi alkotás, amelyet meggyőződésem szerint a világnak egy tervezője, vagy iparművésze sem tudna felülmulni. Az a szimbólum, amely az aranytollban testesül meg, egyesíti egy korábbi művészi korszaknak artisztikusan finom elképzelését az aranyművesség legmodernebb tudásával, míg az albumnak és tokjának szép anyaga és művészi díszítése olyan kincs, amelyet én és gyermekeim legdrágább értékeink közé fogunk számítani.

— Igazán meghatott levelének szívélyessége, különösen pedig annak befejező része. Nagyon boldoggá tesz az a tudat, hogy azokra a komoly igazságtalanságokra, amelyeket Magyarország a trianoni békeszerződés folytán elszenvedett, a művelt világ figyelmét felhívhattam. Egész Európának békéje és boldogsága azon mulik, hogy ezek az

igazságtalanságok jóvátétessenek, a jog uralma fenntartassék és hogy Magyarországnak azok a nagy történelmi területei visszaálltassanak, melyeken a trianoni békeszerződés aláírásának idejében tulnyomóan magyarok laktak.

— Legkomolyabban remélem, hogy Magyarország jogos igaza, a világ nemzeteinek igazsága és Európa békéje érdekében ez a komoly kérdés gyorsan megoldódik.

— Legyen meggyőződve arról, hogy a magyar nép támogatása mellett erőfeszítéseim addig nem fognak csökkenni, amíg azokat siker nem fogja koronázni.

Maradok kiváló tisztelettel hive:

Rothermere sk."

A budapesti jogászok Verbőczy bajtársi egyesületének üdvözlő iratára az egyesület vezére Rothermere lordtól a következő választ kapta:

Kedves Uram! A hozzám intézett kedves leveléért fogadja őszinte köszönetemet és kérem, hogy az Önnel összeköttetésben álló budapesti jogászok Verbőczy B. E.-nek tolmácsolja.

Nincs társadalmi osztály, mely országa népére nagyobb hatással volna, nagy külföldi államokkal szemben nagyobb sulyra volna képes szert tenni, mint az, mely a joggal és igazságszolgáltatással szoros kapcsolatban áll. Levelük megerősíti bennem a magyar nép összes társadalmi osztályának egységessége és lelkesedése nyomán kelt mély benyomást.

Meggyőződésem, hogy ha ez a szellem megmarad és az alkotmányos keretek irányában dolgozik, akkor már nincs messze az idő, mely valóra váltja az új reményeket és felkeltett törekvéseket.

Nagy örömemre szolgál, hogy e cél érdekében tehettem valamit ama törekvéssel, hogy Magyarországnak igazságot szerezzek és ezáltal egy új európai háboru borzalma elkerülhető legyen.

Tisztelettel:
Rothermere.

Rothermere lord a Magyar Vaskereskedők és Vasiparosok Országos Egyesülete elnökéhez a következő sorokat intézte:

— Kérem fogadja köszönetemet a Magyarországnak szerzendő igazság érdekében kifejtett munkámat méltányoló átiratért. Teljes mértékben értékelem azon nehézségeket, amelyek mindazoknak utjában állanak, akik ipari vállalkozásban tevékenykednek országuk széttagolása folytán, amelynek következtében elvesztették nyersanyaguk nagyobb részét. Megvagyok győződve, hogy a „Felszabadulás napja” már nincs messze és biztosak lehetnek abban, hogy én nem fogom munkámat Magyarország érdekében abban hagyni, amíg ezt siker nem koronázza.

Rothermere lord *Benedek* Sándor felsőházi taghoz, a Székely-Magyar Szövetség elnökéhez a következő levelet intézte:

Uram! Nagy örömmel vettem azt a gyönyörűen írott és nagy jelentőségű üdvözlő iratot, amelyet Ön nekem küldött és amely oly sok kiváló magyar aláírását viseli, akiknek neve messze Magyarország határain túl is híres.

Teljes mértékben megérttem azt a nagy keserűséget, amely Magyarországot érte azáltal, hogy leggazdagabb területének oly nagy részét elszakították. Ugy szintén tudatában vagyok azoknak a sulyos bajoknak, amelyek még ma is sújtják azokat, kiket kiméretlenül elszakítottak honfitársaiktól és ellenséges hatalmak igájába hajtottak.

Most azonban, hogy módomban volt a világ figyelmét a jelen helyzet veszedelmeire és igazságtalanságaira felhívni, meg vagyok győződve, hogy elhatározó lépések fognak a bajok orvoslására tétetni és hogy Magyarország megváltásának napja már nincs messze.

Ön és kiváló barátai meg lehetnek győződve, hogy törekvésem mindaddig nem fog gyengülni, amíg azt siker nem koronázza.

Kiváló tisztelettel
Rothermere.

Telegrams Daily Mail London.
Telephone Central 6000.

Editorial Department.
Northcliffe House, E.C.4.

Dr. Janos Koncz,
President of the Parish Clerks Association,
VIII. Jozsef-korut 41,
Budapest, HUNGARY.

18th October, 1927.

Dear Sir,

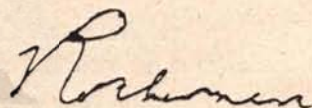
I have been deeply moved by the eloquent terms of the address you have sent to me on behalf of the Parish Clerks of Mutilated Hungary.

The more I study the present frontiers of your mutilated country the more convinced I become that they can not endure.

Justice to Hungary and the Peace of Europe alike demand that the Trianon frontiers should be revised and I am convinced that with the united support of all Hungarians my efforts to achieve this result will speedily be crowned with success.

I have the honour to be,

Yours very faithfully,

The Daily Mail, London.

Telegrams, Daily Mail London.
Telephone, Central 6000.

Editorial Department,
Northcliffe House, E. C. 4.
1927. október 18.

Dr. Koncz János urnak,
az Országos Jegyzőegyesület elnökének

Budapest, VIII.
József-körut 41.
Magyarország.

Kedves Uram!

Mélyen meghatott Csonkamagyarország Jegyzőegyesületének nevében hozzám intézett magasszárnyalásu levele.

Minél jobban tanulmányozom megcsonkított országuknak jelenlegi határait, annál inkább meggyőződöm annak tarthatatlanságáról.

Az igazságosság Magyarország iránt, valamint az európai béke megkövetelik a trianoni határok revízióját és erős a meggyőződésem, hogy az összes magyarok egyesült támogatásával az eredmény érdekében tett fáradozásaimat hamarosan siker fogja koronázni.

Vagyok Önöknek őszinte tisztelettel:

Komárom szabad királyi város képviselőtestülete *Surányi Ferenc* apátplébános indítványára üdvözölte *Rothermere* lordot. Az üdvözlő iratra *Rothermere* lord a következő választ küldte *Alapi Gáspár* kormányfőtanácsos, polgármesterhez :

Mélyen tisztelt uram! Rendkívül meghatott az az üdvözlő levél, amelyet ön Komárom város képviselőtestülete nevében hozzám intézett. Minél tovább tanulmányozom a felдарabolt Magyarország jelenlegi határait, annál inkább meggyőződöm arról, hogy azok fenn nem tarthatók. Remélem, hogy a magyar nép együttes támogatásával rövid időn belül siker fogja koronázni Magyarország igazságának és szabadságának helyreállítására irányuló törekvéseimet. Hűséges hive : *Rothermere*.

A kereskedelmi Szakiskolai Tanárok Országos egyesülete évi rendes közgyűlése alkalmával üdvözölte *Rothermere* lordot, aki az üdvözlésre *Dengl János* dr. egyetemi tanárhoz, az egyesület elnökéhez a következő levelet intézte :

Kedves Professzor Ur! Évi közgyűlésük alkalmával küldött kedves soraikért fogadják mind Ön, mind pedig kortársai hálás köszönetemet. Számos forrásból azt a bőséges tapasztalatot merítettem, hogy Magyarországon az ezer éven át táplált hazafias érzés a most élő és sarjadzó nemzedékben is változatlanul él. Meg vagyok róla győződve, hogy ez a tanárok bölcsessége által vezérelt szellem a közeljövőben meg fogja érnei reményeinek teljesedését az újra egyesített Magyarországon. Legyen meggyőződve, hogy törekvéseim nem fognak megszűnni, amíg azokat siker nem koronázza.

Zala vármegye törvényhatósága közgyűlésén meleghangú hosszabb táviratban üdvözölte és köszöntötte lord *Rothermeret* a magyar igazság érdekében kifejtett önzetlen munkásságáért. Az üdvözlő sürgönyre megérkezett *Visc. Rothermere* sajátkezűleg írott levélválasza *Bödy Zoltán* alispánhoz, amely szószerint a következőleg hangzik :

Kedves Uram!

Nagyon íe vagyok kötelezve azért a határozatért, amelyet Ön *Zala* vármegye népének megbizásából küldött és örömmre szolgál, ha megkapom az albumot is.

Megelégedésemre szolgál, hogy sikerült felráznom a civilizált világ lelkiismeretét és felkelteni figyelmét a trianoni béke súlyos veszélyeire és igazságtalanságaira.

Meg vagyok róla győződve, hogy Magyarország felszabadulásának napja nincs már messze.

Legyen meggyőződve, hogy Magyarország jogainak biztosítása érdekében kifejtett fáradozásaimat nem fogom abbahagyni mindaddig, amíg munkámat siker nem koronázza.

Rothermere.

Hasonló tartalmu, de más szövegű levelet kapott *Horváth Vilmos* vármegyei tb. főjegyző is.

Az *Országos Ügyvédszövetség* Balatonfüreden tartott vándorgyűlésén üdvözlő távirattal köszöntötte *Rothermere* lordot, kérvén őt a magyar igazság szolgálatában végzett munkájának lankadatlan folytatására.

Erre a táviratra *Király Ferenc* dr.-hoz, az *Országos Ügyvédszövetség* ügyvezető titkárához most érkezett meg *Rothermere* lord válasza, amelynek szövege a következő:

„— Kedves *Király* dr., rendkívül hálás vagyok a magyarországi *Országos Ügyvédszövetség* tagjainak azért a szívből jövő határozatukért, amelyeket Ön hozzám továbbított. Boldog vagyok, hogy a világ figyelmét a trianoni békeszerződés közvetlen és katasztrofális következményeire felhívtam és megvagyok győződve arról, hogy törekvéseimet, ha azokat az egységes és céltudatos nemzet támogatja, a nem távoli jövőben siker fogja koronázni.

Az Ön készségesen tisztelő hive

Rothermere s. k."

Nagy Károlynak, a makói református egyház lelkeszelnökének Rothermere lord a következő választ küldte:

„Nagytiszteletű Uram! Mélyen megdöbbent az az üdvözlés, amelyet hozzám intéztek és mély benyomást tett rám az a körülmény, hogy egész Magyarország vallásfelekezeti, politikai és társadalmi egyesületei milyen teljes egységben vannak egymással. Nagyon boldog vagyok, hogy sikerült a civilizált világ véleményét és lelkiismeretét felébresztenem és ráirányítanom a trianoni békekötés veszedelmeire és igazságtalanságaira. Önök nyugodtak lehetnek, hogy munkámat nem fogom abban hagyni mindaddig, amíg siker nem koronázza. Meg vagyok győződve, hogy Magyarország felszabadításának napja nincs messze.

A Kalocsai Diákok Országos Szövetsége, melynek elnöke *Skerlecz Iván* báró v. b. t. t., ny. horvát bán, angol nyelven a következő üdvözlő iratot intézte Lord Rothermerehez:

Magyarország egyik legnagyobb kollégiumának, a kalocsai kollégium volt tanulóinak országos szövetsége közgyűléséből kitörő örömmel és tisztelettel üdvözlöi Lordságodat, mint a magyar nemzet igazi barátját és jóakaróját és mélyszéges köszönetét nyilvánítja megcsontított országunk érdekében kifejtett odaadó tevékenységéért. Magyarországnak területi megcsontításával a legszebb délvidéki kulturvidékek és azoknak magyar értelmisége idegen uralom alá jutott. Az elszakadt délvidéki területek értelmiségének legnagyobb része Kalocsán, az ezeréves érseki székhelyen, a magyar kultúra egyik leghíresebb gócpontjában 65 év óta fennálló Jézus-társasági nevelő-és tanintézetből került ki. Elszakadt diák testvéreink az anyaországhoz, a nyugateurópai kultúra védőbástyájának közszabadságra és jogrendre alapított, az anyagi és erkölcsi boldogulás lehetőségeit legjobban biztosító uralma alá kívánkoznak vissza.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

LORD ROTHERMERE AZ AMERIKAI SAJTÓT IS FELVILÁGOSITJA A TRIANONI BÜNTÉNYRŐL.

LORD ROTHERMERE akciója a Magyarországon elkövetett igazságtalanságok jóvátételére elérte végre az amerikai sajtót is. Az angol újságkirály tanulmányt irt a trianoni büntényről a North American Newspaper Alliance számára. A tanulmány a newyorki Evening World-ban „Hungary Shorn to Czech's Gain” cím alatt jelent meg. Magyarul így szól:

Az ántántnak az volt a legfőbb törekvése a háboru alatt, hogy a békét, ha eljő, állandóvá tegyék. Bármi más egyebet eredményezzen a háboru, a szövetséges nemzetek biztosítani akarták, hogy ne legyen több Elzász-Lotharingia, mely élessze a háboru szellemét.

Ez volt a nyíltan bevallott célja a békekonferenciának, amikor 1919-ben Párisban összeült, hogy az önrendelkezés elve alapján újra kijelölje Európa határait. Amint a munka előrehaladt, ez az elv eltűnt a láthatárról. Az eredmény az lett, hogy Közép-Európa ma erősen meg van rakva olyan anyagokkal, amelyek új konflagrációt idézhetnek elő.

Ennek főoka a trianoni szerződés, amely kompakt és az ország testével összefüggő tömegben 600.000 magyart juttatott Romániának (az elszakítottak összes száma 1,750 ezer volt), 1.000,000-t Csehszlovákiának és 400,000-t Jugoszláviának.

A német békeszerződésben az önrendelkezés elvét olyan szigorúan betartották, hogy még Schleswigben is népszavazást rendeltek el, pedig Schleswiget még 1864-ben veszítették el a dánok. A versaillesi szerződés után az ántánt nem erőltette meg többé magát. Másodrendű dolognak tartották a többi legyőzött ország békeszerződését, rábizták delegációk alárendeltebb tagjaira. A világ érdeklődése is csökkent. A béke további művének nem szenteltek annyi publicitást. Zárt ajtók mögött, az érdeklődés általános hiányával szövegezték meg a hátralevő békeszerződéseket. Ez a hanyagság kapóra jött a kisebb nemzeteknek. Előzőnlőték Párist és mindent elkövettek, hogy a kötendő békeszerződések a lehető legprofitábilisabbak legyenek. Így történt, hogy súlyos visszaélések csusztak be a béke művébe és elvetették jövő háboruk magvait . . .

Ezeket a visszaéléseket az önrendelkezés nevében követték el. Ha ezt a principiumot betartották volna, nem lenne panaszra ok. Csehszlovákiát azonban erőszakos operációval teremtették meg, amely operáció éppen az önrendelkezési jog principiumát taposta sárba. Sosem volt csehszlovák állam vagy nemzet. A középkorban volt ugyan egy Bohémia nevű királyság, ennek határai azonban nem hasonlítottak Csehszlovákia határaihoz.

A cseheknek a tótokkal való egyesülése a pittsburghi egyezmény szüleménye. A mai csehszlovák kormány azonban ennek az egyezménynek feltételeit nem tartotta be. A felemás állam területét csak az önrendelkezési elvvel való összeütközés teremthette meg.

Alig lettek urrá a csehek a nekik átengedett magyar tömegek felett, amikor olyan elnyomásnak vetették alá, amely mellett jelentéktelenné süllyedt Elzász Lotharingia germanizálása. A csehszlovák kormány eltökélt kisajátítási politikára határozta el magát a magyar kisebbséggel szemben és ezt zavartalanul folytatja ma is. A kártérítés olyan sovány volt, hogy a kisajátítás elkobzással volt egyértelmű. Semmiféle elszámolást nem tettek közzé. Nem lehetett erre rávenni a cseh kormányt. Hacsak a fele igaz ezeknek a birtokhistóriáknak, a csehszlovák kormányt a legsúlyosabb csalások felelőssége terheli az európai közéletben. Nem törődtek a magyar kisebbségi képviselők tiltakozásával, Európa sem figyelt szavukra. Az ántánt is csak most, ráérő idejében kezdi belátni, hogyan csavarta ki Csehszlovákia és Románia a trianoni szerződés nyakát. Ez a két nemzet kapzsiságával és elnyomásával két új Elzász Lotharingiát teremtett. Ezek üszkös sebei Európa szívének.

Az eljárás különösen Csehszlovákia részéről nemtelen. Szerencsegyerekek a csehek, az osztrákok oldalán küzdöttek, mégis diadalmas hódítók lettek Magyarország, a védtelen áldozat felett. Csehszlovákia egyedül Anglia, Franciaország, Olaszország és

Amerika filantropiájának köszönheti függetlenségét és hogy ha be tudja látni, mi az érdeke, vigyázni fog, hogy ne veszítse el ezeknek az országoknak jóindulatát. A köztársaság helyzete semmi esetre sem biztos. Antagonisztikus elemei felbomlást teremthetnek. Ez az európai puska-poros hordó. Mindenre el lehetünk készülve. Egy forradalom egyik éjszakáról a másikra letörölheti Európa térképéről.

Egy bizonyos, Csehszlovákia nem folytathatja mai kizsákmányolási politikáját, mert a világ közvéleményét vágja arcul. Modern állam nem vállalhat ilyen kockázatot. A csehszlovák kormánynak hamar döntő elhatározásra kell jutnia. Kerülgetni fogja-e a trianoni revíziót vagy hallgatni fog-e a józan észre és igazságra annak kijelentésével, hogy nem akar kompakt magyar tömegeket megtartani akaratuk ellenére határain belül és belemegy a népszavazásba.

Ha erre az eligazításra sor kerül, javasolnám, hogy Magyarország fizessen meg minden pénzt Csehszlovákiának, amit ezekre a területekre költött, kárpótolja az állami tisztviselőket, akik állásukat veszítik, de viszont tegye ugyanezt Csehszlovákia azokkal a magyarokkal, akiket birtokaiktól megfosztott.

A független Csehszlovákia gondolata először a Daily Mail-ben és társlapjaiban bukkan fel Nyugat-Európában és nem tudom, hogy enélkül a publicitás nélkül ma léteznék-e. Masaryk ezeknek a lapoknak munkatársa volt a háború alatt. Meg vagyok győződve róla, hogy ő sincs megelégedve a magyar kisebbségek helyzetével. „Uj Európa” című elmefuttatásában azt írta a minap: „A néprajzi határok talán egyes esetekben ideiglenesek. Mihelyt megnyugszanak a nemzetek és elfogadják az önrendelkezés elvét, izgalom nélkül, kellő megfontolással keresztülviszik az etnográfiai határok és a kisebbségi kérdés rendezését.”

Elmondja ezután Lord Rothermere, hogy ő egyike volt azoknak, akik örömmel köszöntötték a független Csehszlovákiát és hogy nagyon sajnálná, ha ez az ország eljátszaná a belé helyezett bizalmat. Két évvel ezelőtt határozta el, hogy felhívja a figyelmet a trianoni béke veszedelmeire, de várni akart teljes hét évig, hátha eljön az érettebb megfontolás ideje. Vannak némi reményei, hogy Csehszlovákia be fogja látni, mit kell tennie. Magyarország számára csak elemi igazságot követel. A békebeli határok visszaállításáról nem lehet szó. Magyarországnak a legyőzetés büntetését meg kell fizetnie. Ez azonban nem lehet jogcím azokra az igazságtalanságokra, amelyeket elkövettek. Magyarországnak tökéletesen jogos követelése van a tulnyomólag magyaroktól lakott összefüggő területekre. Súlyos sérelem esett egy ősi, nagy-szerű népen, amelynek ezer éves történelme nemes törekvések krónikája. Alapvető hiba történt, amelyet fenntartani nem lehet. Most van az ideje a békés elintézésnek. Ha becsukjuk a szemünket, a gyűlölet és ellenségeskedés szelleme lobogva marad és kikerülhetetlenül katasztrófális háborúhoz vezet. Csak nem leszünk olyan vakok, hogy szaporodni engedjük egy ilyen borzalmas konfliktus elemeit. Franciaországnak, Angliának és Olaszországnak, akik mint a Liga tagjai első sorban felelősek a mai helyzetért, kötelessége lépéseket tenni Magyarorszáért. Nagylelkűségükkel nem fognak visszaélni. Olyan nemzettel tesznek jót, amelynek karaktere és páratlan tradíciói vannak.

Ismétlem, Magyarország természetes szövetségese Angliának, Franciaországnak és Olaszországnak Közép-Európában. Nemeslelkűségét megmutatta már a háború alatt Angliával és Amerikával szemben, amikor nem internálta alattvalóikat. Inkább csak technikailag volt ellensége ennek a két országnak. Lojális, megbízható barátja lesz annak a nemzetnek, amely a megpróbáltatások óráiban feléje nyújtja segítő kezét.

FENYŐ MIKSA HATALMAS ELŐADÁSA A REVIZIÓRÓL.

A Magyar Reviziós Liga előadásorozatában a harmadik előadó *Fenyő Miksa*, a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének igazgatója volt. Óriási és előkelő közönség töltötte meg a padsorokat, melynek soraiban ott voltak *Herczeg Ferenc*, a Liga elnöke, *Sebess Dénes* ny. államtitkár, *Görgey István*, *Rassay Károly* országgyűlési képviselők, *Ajtay József*, *Szász Zsombor* és *Szörtsey József* a TESZ vezetőségéből és még igen sokan, különösen a magyar közgazdasági, ipari és kereskedelmi élet kitünőségei közül.

Nagy Emil volt igazságügyminiszter, országgyűlési képviselő nyitotta meg, közvetlen melegséggel az ülést. Szavai után a közönség tapsa között kezdte meg *Trianon* és *Locarno* című előadását *Fenyő Miksa*, aki bevezető szavaiban mindjárt rámutatott, hogy mint aki a gazdasági élet számvetéseiben is a józan megfontolás útján halad, óvatosan és körültekintően ugyan, de mégis ugyanoda jut el a jövőt illetően, mind a legálmodozóbb hazafiak: a revízió szükségességéig.

A jobb jövőhöz elsősorban hitre van szükség. Nekünk ugyan nagyon nehéz hinni, hiszen *Wilson* tizennégy pontjában való feltétlen bizakodásunk omlasztott össze minket. A tizennégy közül ugyan egynéhányat átmentettek a Népszövetség alapokmányába is, mint amilyen a lefegyverzés, a kisebbségek joga és a revízió lehetősége, amik új reményekre jogosíthattak volna bennünket, de e pontoknak eldigi kezelése kezdeti bizakodásunkat már nagyon is megtépázta. Igaz ugyan, hogy a békére a győztesek közül is volt, aki ráfizetett, legalább ezt igazolja Amerika legutóbbi üzenete Franciaország számára; Ezután Európa csak készpénzfizetés ellenében viselhet háborút.

Hogy velünk mi történt a béketárgyalásoknál, azt jóformán még azok sem tudták, akik a békeszerződéseket csinálták. *Lansing*, az amerikai külügyi államtitkár, háromkötetes emlékiratában például Magyarországról csak háromszor emlékezik meg; először mikor naplójában megemlíti, hogy *Vyx* ezredes a négyes tanács tudta nélkül jegyzéket adott át Magyarországnak, hogy így Magyarországon előidézzék a bolsevik felfordulást, mert a francia főhaditanács a még akkor Európában lévő kétmillió amerikai katonával Magyarországon keresztül Oroszország ellen kívánt felvonulni; második följegyzése arról szól, hogy az olasz *Sonnino* külügyminiszter erélyesen állást foglalt a csehek túlzó határköveteléseivel szemben; harmadszor egy megjegyzés csak, hogy *Hoover*, az élelmiszerdiktátor jelentette, hogy az élelmiszerküldeményeket az utódállamok nem akarják Magyarországra beengedni.

A versaillesi békeszerződésből fakadó nyomoruságot a győztesek is hamar észrevették és így jutottak el *Locarno*hoz, ahol azonban megint csak nem esett szó rólunk. Mégis érdemes megfigyelnünk az ottani megállapodásokat, mert hiszen itt látták be a győzők először, hogy egész nemzeteket nem lehet rabszolgasorsban tartani és itt történt meg, hogy a nagyantant a világtörténelemnek ez a legnagyobb zsákmánybiztosító szövetkezete végre is legalább egyik kezét levette Németországról. Amint *Briand* mondta: *Locarno*ban Európa országai megízenték egymásnak a — békét.

A jobb belátás nyoma Németországgal szemben rövidesen eredményeket is hozott: leszállították a rajnai megszálló hadsereg létszámát és Németország megint bekapcsolódott a világkölpolitika irányításába, Amerika trezorjai kinyitlak a német kölcsönök számára, sőt tárgyalások indultak meg Belgiummal *Eupen* és *Malmedy* visszaadására, igaz ugyan, hogy ezek később Franciaország tiltakozására meghiusultak. Számunkra a legnagyobb jelentősége a *locarnói* paktumnak abban van, hogy míg a nagyhatalmak garantálták a nyugati határokat, a keleti határokat nem biztosították. Már pedig a mi törekvéseink is a keleti határok fogalma alá esnek. Németország tehát követelheti majd határai kiigazítását Lengyelország, sőt Csehország felé is. De ezzel még nincs elintézve Európa békéje. Mindaddig, míg *Lokarno* szelleme nem érvényesül velünk szemben is, itt békesség nem lehet, mert mi soha nem tudunk és nem akarunk belenyugodni a trianoni szerződés határozataiba.

Csehország részéről többször hangzott el nyilatkozat, hogy hajlandó velünk garanciális szerződést kötni. De hát mi legyen a mi garanciális szerződésünkben? Hogy amink van, azt megtarthatjuk? Vagy hogy mi újra ünnepiesen garantáljuk az ő határait? Erre magyar politikus nem volna kapható. Ha le akarnak ülni velünk, azon kell kezdeni, hogy Trianont nem tekintik többé tabunak.

Nem tartja kielégítő megoldásnak azt a francia tervet, amely csak azért, hogy megakadályozzák Ausztriának Németországhoz való csatlakozását, Magyarország és Ausztria között a régi monarchiához hasonló valamiféle kapcsolatot akart megteremteni, hogy így egy bizonyos gazdasági vérátömlesztéssel Ausztria erősebb, a veszedelmes Magyarország pedig gyöngébb legyen. Egy másik koncepció a Duna-konföderáció volt, melynek azonban szintén megoldhatatlan gazdasági és külpolitikai nehézségei vannak.

Mi az tehát, amit tennünk kell, hogy Locarno szelleme mégis megvalósuljon? Nagy barátunk, Rothermere lord, már rámutatott, hogy nagy magyar tömböket szakítottak el amelyekkel szétválaszthatatlan közösségben éltünk. Ez az a pont, ahol a változásnak el kell következni. Ha mi az erről szóló bizonyító aktáinkat egy döntőbíró elé terjeszthetjük, kimutatva a Pozsony—Ungvár, Szatmár—Arad, Bácska és baranyai háromszög vidékéről, hogy ezeknek visszacsatolása ötvenmillió ember békéjét és nyugalma jelenti, lehetetlen, hogy a döntőbíró minket kérésünkkel elutasítson.

Részletesen ismerteti a Rothermere-vonalat, amely Pozsonyt, Nyitrát, Rozsnyót, Kassát, Munkácsot, Ungvárt, Szatmárnémetit, Nagyváradot, Aradot, Temesvárt, Szabadkát és Zombort visszacsatolja hozzánk. Ez a határ azt jelenti hogy Csehország a tőlünk elvett 63.000 négyzetkilométerből 14.000-et, a három és félmillió lakosból 1.090.000-et, Románia a 102.000 négyzetkilométernyi elrabolt területből 10.100-t, az 5.200.000 lakosból 880.000-t, Jugoszlávia a a 64.000 négyzetkilométernyi területből 8500-t és az elszakított 2.400.000 lakosból 610.000-t adna vissza Magyarországnak. A visszacsatolandó terület tehát harmincnégyezer négyzetkilométert tenne ki, mintegy 2.600.000 lakossal, vagyis az elvett területek 15 és a lakosság 20 százalékát. Ha figyelembe vesszük, hogy Franciaország le tudott mondani még a győzelem mámorában is a Rajnáig való végleges előretörésről, pedig stratégiai érdekei és évszázados történelmi aspirációi hajtották, akkor mennyivel inkább le kell tudni mondaniok a területekről az utódállamoknak, akik számára e területek és népük örök teher, mely őket fegyverbenállásban készítetik, míg a mi számunkra ellenben ezek: a kenyér, a víz, a levegő — az élet.

A revíziót lehet a történelem lassan ható, immanens erőire is bízni, a másik mód az aktív külpolitika. Nem adhat tanácsot a hivatalos külpolitikai orientáció tekintetében, de teljes mértékben elfogadja Eckhardt Tibor multkori előadásában megjelölt utat, hogy tudniillik a trianoni béke revíziójához az ut Párison keresztül vezet. Ez a megállapítás nem aratott valami nagy tetszést, de én teljesen aláírom, mert Angliának ma az a politikája, hogy Franciaország nélkül, vagy ellenére, kontinentális politikát nem csinál. Ha mi megértetjük, hogy az ezerévesmultu Magyarország fennmaradása Franciaország érdeke, akkor a franciákat is jobb belátásra bírhatjuk.

Fenyő Miksa mélyenszántó és nagyjelentőségű előadását a közönség többiben megtapsolta és lelkes éljenzéssel fogadta. A gyűlés Nagy Emil volt igazságügyminiszter köszönő szavaival ért véget.

BENES ÉS MASARYK ELISMERI, HOGY A BÉKE- DIKTÁTUM NEM — TÖKÉLETES.

EXPOZÉJA SORÁN kénytelen volt Benes is megemlékezni a Trianon revíziója kérdéséről. Beszédének erre vonatkozó passzusai a következők:

— Fontosnak tartom, hogy a cseh közvélemény figyelmét felhívjam arra, hogy ily természetű akciók — hogy úgy mondjam — az idők jelének tekinthetők. Feszültebb vagy nem világos nemzetközi helyzetekben mindig mutatkoznak és ismétlődnek hasonló akciók. Ez azt jelenti, hogy ügyelnünk kell és nem szabad megfeledkeznünk ezeknek az időknek különféle veszedelmeiről.

— Mindig mondtuk, és az egész világ tudja ezt, hogy a békeszerződések műve nem tökéletes. De azt állítottuk és azt állítjuk ma is, hogy a világ mai helyzete jobb, mint a háboru előtt volt, jobb a politikai szempontokra való tekintettel és a nemzeti igazságosság szempontjából is.

— A békeszerződések ebben az értelemben fogták fel az egész kérdést. Mindenki tudta azonban, hogy a határokat nem lehet egyszerűen valamely politikai vagy nemzeti ideológia szerint megállapítani, hanem csak nagyon komplikált megfontolások alapján, amelyekben a történelmi fejlődést történelmi jogok, gazdasági szükségességek, földrajzi viszonyok, etikai és politikai szükségletek mérvadóak.

Ezt mindenki tudta és mindenki meg volt arról győződve, hogy kisebb vagy nagyobb kisebbségi tömegek fognak maradni az új és a régi államokban.

Egyébként ugyyszólván nincs is állam, amelynek nemzeti kisebbségei ne lennének. Épp ezért fogadták el a szerződéseknek a kisebbségek védelméről szóló elvét. Azonban még a békekonferencián sem állították azt, hogy a békeszerződések és más szerződések örökkévalók és ezért a Nemzetek Szövetsége alapokmányába, amely valamennyi békeszerződésnek alkotórésze, beiktatták a 19. szakaszt, amelyben a szerződések megváltoztatására gondolnak. Ezt valamennyien aláírtuk, be is tartjuk, és jogosan hivatkozhatunk rá. E tekintetben minden állam a Nemzetek Szövetségében előterjeszheti valamely szerződés megváltoztatására irányuló kérelmét. Mindennek az előfeltétele azonban, hogy az illető állam betartja a Nemzetek Szövetsége alapokmányában előírt alapelveket s ezek; lojalitás és békeszeretet a másik fél iránt, továbbá be kell bizonyítani, hogy az eddigi szerződés a politikai gyakorlatban nem hajtható végre és végül, hogy az illető állam jóhiszemű politikát folytat.

Ebben az értelemben egyetértek Lloyd Georg-al abban, hogy valamely szerződés megváltoztatása csak békés uton, a Nemzetek Szövetsége révén érhető el, még pedig egyedül a Nemzetek Szövetsége alapokmányának 19. szakasza alapján és e szakasz rendelkezései értelmében.

A gyűlölködő propaganda.

Ezzel szemben a szerződések revízióját célzó mostani propaganda két teljesen ellentétes alapelven nyugszik;

1. Mindenekelőtt ez a propaganda közvetlenül vagy közvetve fenyegető jellegű. Nem nyugszik mindaddig amíg a dolgon nem változtatnak, más szóval, a nemzetközi nyilvánosságot mindaddig nyugtalanítani fogja és a konszolidációt akadályozza és ezzel akarja egyengetni az illető államok közti egyezmény útját, csak hogy nyugtalanságot és káoszt teremtsen és hogy ily módon bebizonyítsa, hogy a mostani viszonyok mellett a dolog nem megy és a jövőben sem fog menni. Valamennyien ismerjük ily megnyilatkozások egész sorát. Megengedhető-e, hogy a nemzetközi életben ily módszereket alkalmazzanak? Csak el kell képzelní, hová vezetne ez.

2. Nem gondolnak arra, hogy bármiképp is történjék valamely határ megváltoztatása, a viszonyok ezzel nem javulnának, mert a legtöbb esetben új igazságtalanságok keletkeznének és a probléma ugyanaz maradna. Erre azoknak kell gondolni, akik valóban azt hiszik, hogy revíziós akció révén a béke konszolidálása felé lehet előbbre jutni. Újabb alakban a konfliktus ismét kitörne.

A megoldás csak abban állhat, hogy az államok és a határokon belül a nemzetek együttműködésre, a nemzetiségek között liberális szellemű politikára és a szomszéd államok szoros gazdasági együttműködésre törekszenek, hogy a határok ne váljanak kínai falakká.

3. Ezt a propagandát általában a gyűlölet és az ellenségeskedés szelleme tölti be. Az államok között új viszályokat támaszt nagyrészt valótlanosságokon, helytelen statisztikákon, álokmányokon és helytelenül értelmezett megnyilatkozásokon alapszik, nyugtalanságokat terjeszt, káoszt idéz elő és a nemzetközi életben két jelenség a következménye:

a) növeli a bizonytalanságot, a nyugtalanságot, a politikai, de főképp a szociális káoszt, mert egyidőben alapul szolgál azoknak, akik a hamarosan bekövetkező háboruban és akik a szociális forradalomban hisznek:

b) terjeszti a háborus szellemet és oly légkört készít elő, amelyben mindenki háborútól tart.

E beszédről igen érdekes vezércikket irt a *Budapesti Hírlap*, amely kivonatossan így hangzik:

B e n e s.

Benes megszólalt.

Még nemrég a prágai szenátus külügyi bizottságában spongyával akarta letörölni Rothermere nyílt leveleit, mondván, »ezzel az ügyel nem akarok foglalkozni, mert ennek semmi jelentősége nincs, ilyen propagandával nem lehet eredményt elérni, a külügyminisztérium nyilvántartja ugyan ezeket az ügyeket, de bele nem avatkozik, mert e propaganda-tünetek csak azt a célt szolgálják, hogy ellenségeskedést szítsanak a szomszéd államok között . . . « Aztán erre hamarosan megkapta a lord válaszát.

»Sokkal nagyobb véleménnyel vagyok excelenciádnak államférfiúi képességeiről, semminthogy elhígyjem, hogy ön higgyen a tartós béke lehetőségében a mai határok alapján, magyar területek visszaadása nélkül . . . ön ép úgy tudja, mint én, hogy a trianoni béke egyedül azért jöhetett létre, mert a nagyhatalmak képviselői teljesen tájékozatlanok voltak a területek bonyolódott nemzetiségi és politikai viszonya felől«. A levél végén dördült meg azután a nagyágyu: »Ha az ön országa visszaél azzal, amit kapott, úgy el kell készülnie arra, hogy Anglia barátsága és érzelmei teljesen elfordulnak országától . . . «

Mióta a kardok így megkóstolgatták egymást, július vége óta sok víz folyt le a Dunán, az új cseh Dunán is.

Benes csak Chamberlainre utal, aki állítólag felhatalmazta őt (!) annak a kinyilatkoztatására, hogy rendületlenül áll a békeszerződések álláspontján. Nem tud ugyan senki sem róla, hogy a brit isten Benes Mózeset megbizta volna azzal, hogy a prágai égő bokorból nevében kinyilatkoztatásokat tegyen vagy akár a Sinai-hegyet képviselő Hradsinból, de Benes mond — s ha Benes mond valamit . . . Európa csak arról tud, hogy a prágai angol követ nyilatkozott, a francia külügyi főtitkár vizitelt ugyan, de mintha nyilatkozataik és vizitjük mögött, mint motivum, ott szerepelt volna a kényes és „hamis" Paléologue-jegyzék, a kényes és „hamis" Fouchet-jegyzék, melyről a mai gonosz és nyilván hamis híradások szerint akkor London is tudott.

Európa arról is tud, hogy Chamberlain Genfben hallani sem akart arról, hogy Lengyelország és társai határait garantálja, holott angol törvények is lettek a békeszerződésekben, angol miniszterek fogadtatták el egykor az angol parlamentben, hogy mindazok a területek, „amelyek 1914. évi augusztus hónap 1-én a volt orosz birodalom részei voltak", függetlenek.

Európa tehát tud róla, hogy van a békeszerződéses határoknak egy része, a keleti vonal, amelyet Anglia nem véd, nem garantál. Ez Benes szenátusi idézett beszéde óta történt.

De törtétek azóta más apró-cseprő dolgok is,

Igy például napvilágra került a hiteles Fouchet-jegyzék, hogy a világ mind a mai napig azon rágódjék s kitünt, hogy 1920-ban a békeszerződés aláírása előtt és után Franciaország hajlandó volt radikális békerevizióra, nemcsak hajlandó volt, de nagyszerű zenekiséret mellett fel is ajánlotta.

Talán azt is megtudjuk nemsokára hitelesen, miért hallgatott el a francia zenekar olyan hirtelen. Napvilágra került azután Lloyd George, a békeszerződéseket megteremtő, szellemi kovászszal ellátó egykori angol miniszterelnök levele, mely szánja-bánja Trianont s három nap se választ el bennünket Lloyd George, Anglia jövődi miniszterelnöke, beszédétől, amiben tüzoltóságot követel a békeszerződések gyujtotta vad tüzek eloltására.

Napvilágra kerültek az ásatag beszédek, amiket a francia parlamentben eleven franciák tartottak a trianoni határok ellen . . .

Benes tehát ujra megszólalt.

A hang is, a kéz is még mindig Ézsaué, de az ézsau hangon, mely a testvértől mindent elkövetel, eloroz, elvitat, mely bűnnek bélyegzi egy ősi nemzet élethez való jogát, mely gyűlölködő propagandának hirdeti egy néma nemzetért hangosan küzdő idegen, érdektelen államférfiui nagyságok tollának nagyszerű erőfeszítését, mely világ csufjára jobbnak hirdeti az elrabolt magyarság sorsát az el nem rabolténál s jobbnak hirdeti a csalással létrejött határokat a történelem ezeréves fenséges patinájával fedett régi határoknál, az ézsau hangon két megdöbentő felismerés tör át.

Benes elismeri, hogy a békeszerződés megváltoztatására van jogalap. Benes tehát egy lépést tett előre. Arca dühös, szava érdes, lelke tele gyűlölettel, fufanggal, — de egy lépést tett előre.

Van azonban beszédében egy olyan mondat, mely mellett sokan mentek el ma közömbösen, pedig beszédének talán ez az egyetlen mondata, aminél tulajdonképpen érdemes megállni. Valamit érez, szagol Benes. Azt hisszük, a végzetet szagolja. Hallgassuk csak meg ezt a mondatot: „A nemzetközi helyzet változásaiból kétségkívül oly kérdések és nehézségek támadhatnak, amelyek akarunktól függetlenek és hatalmunkon tulesnek.” Elő akar valamit készíteni a cseh Talleyrand nemzete számára? Érti talán, hogy a történelmi erők vulkánjai messziről dohognak már s jöhetnek vis majorok, amiknek elhárítására providenciális tehetségei, Machiavellitől örökölt szellemi fringái sem lesznek elegendők?

Érti talán ez az ember, aki évekkal a világháboru kitörése előtt magános álmaiban, számüzetéseiben már megrajzolta Cseh-Szlovákia térképét, érzi ez a delejes ember, ki megérzi a föld mélyének mozdulásait, hogy jön néhány év most, a hét kövér esztendő után hét sovány s Cseh-Szlovákia elveszti a háját?

Valamit sejt Benes, valamit érez?

Szimatja eddig csalhatatlan volt. Járt lábujjhegyen, járt lélekzetviassafojtva, vad bokrok mögött megbujva, tüskétől megtépve, erdőn, hegyen, völgyön át, mig a királyi vadat hátulról, mikor mit sem sejtett, leteritette.

Járt lábujjhegyen, járt lélekzetviassafojtva, de a királyi vadnak mégis csak a lábába és nem a szívébe sikerült belelőnie. A királyi vad szabadon jár. Valamit sejt Benes, valamit érez. Talán azt, hogy a királyi vadaskertnek csak bérlője s nem tulajdonosa és nem lesz már alkalma ujra tölteni.

Masaryk.

Masaryk beszédéből pedig, amelyet október 29-én tartott a cseh nemzeti ünnepen, vegyük ki a következő részt:

— Sohasem titkoltam, hogy a békeegyezmények és különösen Európa új felosztásának műve nem minden részletében tökéletes, mert hiszen emberek munkája. A reparációra alkalmas részletekről lehet beszélni, de a róluk való tárgyalásnak egészen objektívnek kell lenni, mentnek minden agitatórius szellemtől és közvetlenül az érdekelt államok között kell lefolyni. A békeszerződésekhez azonban nem lehet nyulni, mert — ugymond — nem engedhetjük meg, hogy ezek a szerződések, amelyeken Európa mai új rendje nyugszik, papírrongyokká foszoljanak.

Amikor már ennyit kénytelen elismerni ő is, akkor nagyon csehül kezhetnek állani a csehek és dereng valami a Felvidék felől.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

„TRIANONT SOHA SE FELEJTİK EL A MAGYAROK.”

A *WEECKLY DESPATCH* Horthy Miklós kormányzó fényképének a kíséretében cikket közöl *Heathcoth* tollából ezzel a címmel: *Hungary will never forget.* (Magyarország sohasem fog felejteni.) Olyan sok háborus szellemet ébrentartó igazságtalanságot, mint a trianoni szerződés, sehol se észlelhetünk. Magyarország, amelynek nevében a magyar miniszterelnök, Tisza István, ellenezte a háborút,

**a világháboru előtt virágzó ország volt, ma pedig elkeseredett,
megcsonkított ország.**

A háboru után először a bolsevizmus tette tönkre, azután a románok rabolták ki, végül pedig a békeszerződés betetőzte a tragédiát.

**Trianon, — írja a lap, — sokkal nagyobb hiba, mint a minő az
1871-iki francia—német béke volt,**

mert míg 1871-ben csupán egy Elzász-Lotharingia maradt mint probléma, addig Trianonban négy Elzász-Lotharingiát csináltak Európa közepén.

A magyar Elzász-Lotharingiák között itt van először a cseheknek adott terület, amelyen csonka Magyarországgal határos tömbökben egy millió magyar él politikai, kulturális és gazdasági elnyomatásban.

Romániában két Elzász van.

Egyik a csonka országgal határos terület hatszázezer magyarral, a másik pedig Erdély belsejében egymillió székelylyel. Az utóbbiak visszacsatolása reménytelen, írja a lap, majd megállapítja, hogy

**a korrupt román kormányzat a magyarok kisebbségi jogait elko-
bozza, földreform révén megfosztja őket birtokaiktól.**

A negyedik Elzász Bánát és Bácska, amelynek félmillió magyarja hasonló elnyomás alatt él. Ezután megállapítja a cikk, hogy a Magyarországtól elvett tizenegymillió lakósból legalább kétmilliót hagyhattak volna magyar uralom alatt az utódállamok sérelme nélkül. A franciák — ugymond — negyven év alatt nem felejtették el Elzászt, a magyaroknak száz év is kevés lesz az elzásziakról való lemondásra. A magyarok, így végződik a cikk, sohasem felejtik el Trianont s minden magyar szívében ott él a jelszó:

Nem, nem, soha!

LORD ROTHERMERE NEK ÁTADTÁK A MAGYAR NEMZET HÁLAI RATÁT.

A MAGYAR NEMZET hálairatait Rothermere lordnak november 10-én adta át Londonban a magyar társadalom tagjaiból alakult küldöttség. Az átadásnak tudvalevőleg Párisban kellett volna megtörténni még szeptemberben, az átadást azonban elhalasztották, nehogy francia részről tüntetésnek minősítsék a Párisban lejátszódó aktust. A küldöttségben, amelyet *Vermes Béla* földbirtokos vezetett, résztvettek *Nagy Emil* volt igazságügyminiszter, *Visnya Ernő* felsőházi tag, gróf *Erdődy Rudolf*, az Országos Mezőgazdasági Kamara, *Fellner Henrik* és *Fenyő Miksa* a Gyáriparosok Országos szövetsége, *Horváth Nándor* az OMKE képviselőjében, *Antal Géza* dunántúli ref. püspök, *Balogh Elemér* felsőházi tag, a Hangya vezérigazgatója és felesége, *Kirchknopf Ernő* konzul és még néhányan. Az aláírásokkal együtt adták át *Csók István* festőművésznek a Hiszekegyet allegorizáló festményét.

Az átadás előtt *Vermes Béla* megleghangu beszédben üdvözölte a lordot, majd átnyújtotta az aláírásokat tartalmazó köteteket. Az átadás után Rothermere lord löncsöt adott a küldöttség tiszteletére.

A villásreggeli után a lord felköszöntötte az angol királyt és a magyar kormányzót. Óriási tetszéssel fogadott beszéde után *Nagy Emil* szólalt fel, aki a következőket mondotta :

Nagy Emil köszöntője.

Az Ur 1927. évének egyik legjellegzetesebb vonása az óceán többszöri átrepülése. Azok között a bátor pilóták között, akik ezt a csodás dolgot véghez vitték, Lordsgod a legnagyobb pilóta, mert Ön még a hamisságok és igazságtalanságok óceánján is keresztül tudott repülni,

És Önnél ennek az óceánnak az átrepülése nem volt pusztán öncél, hanem Ön megtalálta és beemelte a léghajójába azt a leggyönyörűbb kincset, mit Ég és Föld valaha kitaláltak : az Igazságot, az Emberiességet egyedüli igaz elvét.

Önt nem ünneplik ezért a nemes tényéért a nagy méltóságok : királyok és köztársasági elnökök, hanem csakis egy szétmarcangolt és irgalmatlanul földre tiport ország szerencsétlen gyermekei küldik Önnek mi általunk örök hálájuk jelét és mélységes elismerésüket azokért a soha el nem muló érdemekért, amiket Ön a nemzetközi igazságosság szolgálatában szerzett.

Mi tisztában vagyunk azzal, hogy azokat a nagy államférfiakat, akiknek az volt a feladatuk, hogy a szerencsétlen nagy háboru után az ugynevezett békeszerződések révén nemzetközi igazságot szolgáltassanak, a legjobb szándékok vezérelték.

De ugyanakkor nagyon jól tudjuk azt is, hogy ők igen jelentékeny hibákat követtek el és igen súlyos igazságtalanságokat hajtottak végre.

Ezt meg lehet érteni, ha meggondoljuk azt, hogy azok a békeszerződések a háboru utáni atmoszférában születtek, s ha figyelembe vesszük azt a sok nehézséget, amiket leküzdeni kellett.

De minden igazi államférfiu legszebb erénye az, ha be tudja ismerni, hogy tévedett, s a földre tiport s irgalmatlan kegyetlenséggel megbüntetett magyar nemzet semmi egyebet nem akar a világon, mint csak azt, hogy hozzák helyre a világ hatalmasai azokat a tévedéseket, hibákat és kiáltó igazságtalanságokat, amiket akaratlanul elkövettek. Nemcsak a saját érdekében kívánja ezt a magyar nemzet, hanem a nemzetközi béke és igazságosság eszméjének az érdekében is.

A küldötség átadja a magyar nemzet háláját tolmácsoló aláírásokat a Warwick Houseban. Baloldalt Nagy Emil és Vermes Béla, középen Lord Rothermere, jobb oldalt Horváth Nándor és Fenyő Miksa állanak

OSZK

Országos Széchényi

Mert teljes lehetetlenség az, hogy tévedésekre és igazságtalanságokra Békét és Igazságot lehessen alapítani.

A kulturvilág nem ismer semmiféle olyan ítéletet, amelyet ujrafelvétellel meg ne lehetne változtatni, ha az elítélt bebizonyítja ártatlanságát és ki tudja mutatni, hogy bírái az ítélet meghozatalakor súlyos tévedésben voltak.

A mi hazánk — egy több mint ezeréves ország, — igaztalanul és tévesen elítélt vádlottnak tekinti magát — Trianon elítéltjének — s mi könnyen be tudjuk bizonyítani a trianoni súlyos ítélet minden botlását és igazságtalanságát, ha egyszer egy tisztességes, korrekt tárgyaláson nekünk erre alkalmat adnak.

Én nem mehetek bele a részletekbe ennél az ünnepies alkalomnál.

Megtettük ezt eddig is más tereken, s meg fogjuk tenni ezután is, az igazságért való küzdelmünk során, s lelkünk mélyében hisszük azt, hogy ez a harc végre is meg fogja hozni a kívánt eredményt.

Mi felvilágosítással és érvekkel akarunk harcolni s végre is meg akarjuk győzni igazunkról az egész jóhiszemű világot.

Nekünk nem az a célunk, hogy zavarokat támasszunk, sőt éppen ellenkezőleg, a mi törekvésünk oda irányul, hogy őszinte és tartós béke legyen Középeurópában és az összes utódállamok szivből jövő közreműködésével.

De lehetetlenség azt elképzelni, hogy mindaddig valódi béke honoljon a volt osztrák-magyar monarchia területén s képtelenség addig elképzelni a szomszédos államok őszinte békés közreműködését, ameddig a trianoni szerződés kiáltó igazságtalanságai orvosolva nincsenek, s a meddig a világ intéző tényezői az elintézetlen magyar problémát meg nem oldják.

Lordságod a dicső angol nemzet fia, szabad és nemes polgára a nagy Brit Birodalomnak. Mint ilyen messze esik tőlünk, Szent István király szerencsétlen gyermekeitől, de Lordságod még ebből a nagy távolságból is észrevette, megértette és szívére vette azokat az elviselhetetlen igazságtalanságokat, amik alatt ez a megalázott ország senyved és céljává tette azt, hogy segít eme nagy igazságtalanságok jóvátételében s erre a célra beállítván a csatasorba világhírű lapjainak hatalmas csapatjait s még személyes támogatását is rendelkezésünkre bocsájtotta, elszántan kiállva a küzdőterre a jogért és igazságért.

Mi elhoztuk Lordságodnak a magyar hála jelképét, milliónyi magyarok hálás aláírását.

Kérjük Önt arra, hogy folytassa nemes harcát az Igazságért lankadatlan eréllyel s meg lehet arról győződve, hogy sok millió magyar imádkozik Önért a trianoni határok mentén, azokon belül és azokon kívül egyaránt.

Isten áldja meg Lordságodat. Éljen Lord Rothermere!

Rothermere lord válasza.

Rothermere lord mélyen meghatva válaszolt:

— A mai megtiszteltetést — mondotta — olyan kitüntetésnek veszi, amelyben magánembernek soha még nemzettől nem volt része. Erre a megtiszteltetésre úgy érzi, nem szolgált rá, s az a kevés, amit a magyar nemzet érdekében tett, spontán cselekedet volt a béke és az igazság érdekében. Első cikke óta a hálalevelek egész özönét kapja, s most az egész nemzet együttes manifesztációját meghatva fogadja. Az aláírásokat örökös kötelékeknek tekinti az ő szíve és a magyar szívek között, s a kötetek családi ereklyeként fognak családjában apáról fiúra szállani.

— Magyarországot — mondotta a továbbiakban Rothermere lord — a sors keze akaratán kívül sodorta a háboruba, amely után sokkal keményebben bűnhődött, mint ahogy érdemelte volna. A brit nép semmi ellenérzést nem táplál a magyar nép iránt. Tudjuk, hogy ezt a nemzetet a balsors vitte a nagy háboruba és nem felejtettük el azt a

lovagias bánásmódot, amelyet a háboru alatt honfitársaink iránt tanusított. Fáj azt látnunk, hogy az érdeke'tek megtévesztő adatai alapján megcsonkították és tiszteljük azt az erőt, amelylyel a kommunizmusnak véget vetett. Csodáljuk nemzetüknek a jövőbe vetett hitét.

— Azt üzenem önöknek, hogy ügyük igazságos és győzni fog! A türelem, a kitartás és a hit meghozza a szabadulást. Harcomat Magyarország érdekében az egész világon tovább folytatom. Olyan nemzet, amelynek multjában olyan hősök vannak, mint az Árpád-házi királyok, mint Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István és Kossuth Lajos, olyan életerővel rendelkezik, hogy minden csapáson át győzedelmeskedni fog. Viszonzásul azért a páratlan megtiszteltetésért, amelyben ma részesültem, kötelezem magamat a magyar ügynek minden olyan eszközzel való szolgálására, amely saját hazám iránti lojalitással összeegyeztethető. Minden hívásra készen fogok állni!

— Önöknek, Vermes ur és kegyelmes uram, személyes köszönetemet fejezem ki és az egész küldöttséget arra kérem, adják át a magyar nemzetnek örök hálám kifejezését ezért a megtiszteltetésért. Uraim — fejezte be a lord beszédét — ürítsük poharunkat Magyarország boldogulására.

OSZK

Országos Szabványi Könyvtár

A CSEH FÖLDREFORM TIPIKUS PÉLDÁJA A RABLÁSNAK.

Zoch Sámuel szlovenszkói tót evangélikus püspök tudvalevően hevesen megtámadta Lord Rothermere-t magyarbarát akciójáért, levélváltás folyt kettejük közt. Zoch püspök második levelet is intézett a lordhoz. Lord Rothermere a következőkben válaszolt arra:

„*Főtisztelendő Uram!* Valamit késtem október 16-iki soraira való válaszzal, mert előbb meg akartam győződni róla, hogy van-e olyas valami levelében, amely megdönti állításaim valamelyikét, vagy ami további bizonyítást tenne részemről szükségessé.

Alapos vizsgálat után úgy találok, hogy ön képtelen volt argumentumaim bármelyikét is megcáfolni,

ellenkezőleg, egy pár igen fontos pontra nézve ön szükségesnek látta beismerni, hogy előbbi állításai helytelenek voltak és mentséget igyekezett ezekre találni, minek következtében levele tele van különös ellentmondásokkal.

Például, míg Ön azt állítja, hogy a csehek és szlovákok a Cseh-Szlovák Köztársaságba egyesült nép, egyttal elismeri az én állításaim igazságát, mely szerint, — hogy saját szavait idézem — „a csehek és szlovákok között nézeteltérések vannak.” Nekem sok bizonyítékom van arra, hogy ezek a „nézeteltérések” sok tekintetben fundamentálisak és hogy úgy a csehek, mint a szlovákok el vannak határozva arra, hogy nem adják fel nemzeti egységüket abból a célból, hogy egy egységes népet alkossanak.

Igen különös ellentmondásba esik Ön akkor is, amikor a cseh-szlovák sajtó szabadságáról beszél. Mialatt gondosan elkerüli ama állításomra való válaszolást, mely szerint a cseh kormány azokat az újságokat, melyek tőlem hoznak cikket, elkoboztatja. Ön beismeri, hogy még az általam Önhöz intézett levelekből is — bár ezeknek Ön teljes publicitást szán — egész részek kihagyattak, egyes részek pedig meg lettek változtatva, Önnek az az állítása, hogy ezeket a változtatásokat és kihagyásokat a szerkesztők önkényesen eszközölték, oly nyilvánvalóan nevetséges, hogy nem is kell vele egy pillanatig sem foglalkozni.

Egy szabad ország szerkesztői nem csinálnak ilyesmit.

Ellenkezőleg, magam is sok olyan újságot láttam, melyből az újság szerkesztőségének tiltakozása dacára egész hasábokat törölt az Ön kormányának hivatalos cenzurája. Ön azt állítja, hogy a cseh-szlovákiai kisebbségek teljes politikai szabadságnak, egyenlőségnek és nemzeti jogaik szabad gyakorlatának örvendenek az Ön republikájában. Erre nézve egy más alkalommal több mondanivalóm lesz még. Jelen alkalommal azt kérdem Öntől: Ha én Cseh-Szlovákiában olyan magyar újságot adnék ki, amely az én tulajdonom, szabad lesz-e mindarról írnom, amit én akarok? Nagyon érdekelne, ha erre a kihívásomra autentikus választ kaphatnék. Mielőtt tovább mennék, engedje meg, hogy csak két kis esetet idézek itt abból a sok százból, melyre felhívták a figyelmemet, két kis esetét az Ön ugynevezett egyenlő igazságának és szabadságának.

A jelen pillanatban börtönnel fenyegetnek egy jól ismert magyar munkásvezért akit erőszakkal tartanak vissza Cseh-Szlovákiában, azért, mert, merészelt nekem táviratot küldeni.

A másik esetben egy jámbor magyar polgárnak, aki virágot akart vinni szülői sírjára, visszautasították határátlépés iránti kérelmét, hacsak előbb alá nem ír egy olyan nyilatkozatot, mely szerint ő tökéletesen jól érzi magát cseh-szlovák uralom alatt. Ennek a nyilatkozatnak a másolata elküldetett nekem és én nem habozok ezt az eljárást a legtirannikusabb eljárásnak és világcsalásnak bélyegezni.

Ami az Ön ugynevezett földreformját illeti, az esetek százait jelentették nekem, melyekben szerencsétlen magyarokat könyörtelenül megcsaltak. Erre vonatko-

zólág idézek egy levelet, melyet nem az én ujságjaimhoz küldöttek, hanem a Manchester Guardiánban jelent meg, mely a pontosság és becsületesség tekintetében páratlan az egész világsajtóban. A levél ezt mondja: „Szlovákiában negyedrészen tulajdonosa vagyok egy föld-birtoknak. Ebből körülbelül 6000 hektár szántóföld, 1000 pedig erdő és valami szőlő. Mint-hogy az állam a szántóföldet 1926 októberében, majdnem az egész erdőt pedig most (1927 szeptember) birtokba vette, nekem az egész birtokból mindössze kb. 120 hektár maradt. Nem kaptam semmi kompenzációt, de nem is fogok kapni, mert az ugynevezett átvételi ár két, a birtok pátrónusa alatt állott templom fenntartására és előbbi alkalmazottaink erőszakkal ránk kényszerített nyugdíjára fordítatik. Következésképpen nekem, a tulajdonosnak, megélhetéshez semmi sem maradt.

A lakosság itt kizárólag magyar, ennek dacára a tőlem elvett föld nem osztatott ki az itteni lakosság között, hanem az állam vette át. Ugyanazon a napon, melyen tőlem elvették, legnagyobb részben bérbe adták az én eddigi bérlőmnek, egy csehofil cukorgyárosnak. Körülbelül kétszáz hektárt két szlovák testvér kapott, ezer hektár pedig a cseh politika egy itteni exponensének, a pozsonyi kerületi főnök fiának, adatott rövidlejáratu szerződéssel bérbe. A modus procedendi a következő: Az ingatlant valóságos értékének körülbelül 5%-ára értékelik és ez a feltételezett értéket az ugynevezett kompenzációs számlán a tulajdonos javára írják. A cseh törvény azt írja azonban elő, hogy ez az összeg nem fizetendő ki a tulajdonosnak, hanem évi 4% kamatot kellene utána kapnia. Eddig semmi kamatot sem kaptam, és úgy látszik, hogy ezután sem fogok kapni, szóval a tulajdonos sem az ellenértéket, sem a kamatot nem kapja meg tulajdona után.”

Ez, minden látszat szerint tipikus példája annak a rablásnak, melyet önök földreformnak neveznek.

— De tovább menve, egyéb különös ellentmondást találok az ön állításai és a tények között, azt a szerepet illetőleg, melyet a csehek a nagyháboruban játszottak. Ön teljesen ignorálja előbbi levelem azon adatait, melyekben számokat sorol fel arranézve, hogy hány cseh tábornok harcolt Ausztria és Németország oldalán. Miért? Ön csupán arra tér ki, hogy a cseh katonák azért harcoltak csupán a másik oldalon, „mert rabszolgák voltak”. Nem nagyon hizelgő ez a megjelölés az ön honfitársaira nézve, azonkívül történelmileg nem is igaz. Erre a pontra nézve bizonyosan elég, ha emlékeztetem önt Arz tábornoknak, a háboru alatti osztrák-magyar vezérkari főnöknek f. évi október 25-én tett kijelentésére. Szíves engedelmevel idézni fogom ezt a kiváló és felelős tisztet: „Természetes, hogy lord Rothermerenek igaza van. Én a statisztikai adatok tömegével tudom igazolni, hogy a cseh csapattestek minden veszélyen át ragaszkodtak a zászlóhoz”. Ön még mindig nem felelt korábbi kérdéseimre,

milyen alapon állítja ön, hogy az önök előbbi fegyverbarátai a magyarok ellenséges állam polgárai?

Arra a másik kérdésemre sem kísérelte meg még a válaszadást: Ha az önök kormányának békések a szándékai, miért foglalkoztatják önök és a kisantant egyéb államai fegyvergyáraikat éjjel-nappal? Örvendek hogy birtokában vagyok az ön nyilatkozatának, mely szerint „saját nemzetének a szabadsága még nem ad jogot mások elnyomására”. A magam részéről teljesen egyetértek ezzel, de ha ezek tényleg az ön nézetei is, miért támogatja ön az ön saját csehszlovák kormányát az önök korábbi szövetségesének, a magyaroknak elnyomásában?

Egy ellentmondásnak őszintén örülök. Levele egyik részében Ön azt mondja, hogy Cseh-Szlovákia sohasem fogja feladni új határait és integritását „az utolsó csepp véréig” megvédi. Mégis később azt mondja, hogy ha lehetséges volna oly területeket, ahol tulnyomórészen magyarok élnek visszacsatolni Magyarországhoz, anélkül, hogy ezzel egy szlovák is a magyar iga alá kényszerítették, úgy esetleg lehetne gondolkodni a dolog felett. Üdvözlöm ezt a békülékeny szellemet és őszintén bizom benne, hogy az gyümölcsözni fog az egész világ épülésére és nem is tulmesszi jövőben. Ebben a reményben

további bátorítást nyerek Massaryk elnök és dr. Benes legújabb nyilatkozataiból és általuk mondottakból arra lehet következtetni, hogy a kérdések egy új és barátságos rendezésének utja nincs már oly reménytelenül elbarrikádózva, mint ez egy pár hónappal ez előtt látszott.

Meggyőződésem, hogy az Ön kormánya nem engedheti meg magának azt, hogy teljesen ignorálja az amerikai szenátus külügyi bizottsága elnökének, Borah szenátornak fontos nyilatkozatát, aki igen erősen a magyar ügy mellett emelt szót.

Borah szenátor mögött Amerika pénzügyi támogatásának és közvéleményének hatalmas ereje áll.

Sem Cseh-Szlovákia, sem a kisantant bármelyik állama nem óhajtja az angol és amerikai érzelmeket maga ellen hangolni.

Főtisztelendő uram, ezeket az igen fontos kérdéseket Önnek meggondolásra előterjesztem és vagyok őszinte tisztelője

Rothermere.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

»A REPARÁCIÓNAK EL KELL KÖVETKEZNI . . .«

CSONKA ZEMPLÉN vármegye csonka székhelye 1917. november 19. és 21-én tartotta meg Trianon elleni tiltakozó nagygyűlését, amelyre messze vármegyékből is érkeztek küldöttségek. Sátoraljauhely már három nap előtt zászlódiszt öltött magára, az utcákon végig kivilágított ablakok, két erre a célra emelt magaslaton hatalmas transparensok, ezer és ezer ember az utcákon.

November 19-én este szitáló esőben körülbelül hatezer ember gyűlt össze a Kossuth szobor előtt, ahol Farkas Andor ny. polgármester beszélt Trianonról. Egyidőben a város négy másik helyén dr. Dubay István, vitéz Bisztray László, Józsa Imre és Poéh József tartottak beszédeket. Mindenütt zeneszóval felvonuló lampionos és fáklyás tömegek.

Vasárnap reggel zenés ébresztő volt. Megérkezett a miskolciak nagy küldöttsége is. Eljöttek a Turul szövetséghez tartozó bajtársi egyesületek is, hogy a tüntető felvonuláson résztvegyenek. Az ünnepi beszédet dr. Szirmay István tartotta. Lelkes szavakkal mondott köszönetet Rothermere lordnak, hogy a világ közvéleményét felrázta és Magyarország igazát a fülébe dörögte. Utána Görgy István országgyűlési képviselő beszélt.

— Nyolcz év óta szenvedünk, tűrünk — ugymond — és bizonyítjuk Európában, hogy ebben az országban csend és nyugalom van. Csend és nyugalom van — igaz, de csak olyan csend és nyugalom, amely a vihart előzi meg . . . Figyelmeztetjük a világot, hogy már hallatszik morajlása a közeli viharnak. Magyarországnak joga van követelni azokat a jogokat, melyeket a trianoni szerződés biztosít a számára. Ideig-óráig félre lehetett vezetni a világot, de a reparációnak el kell következnie.

Dr. Buza Barna ügyvéd, a szervezőbizottság elnöke, terjesztette ezután elő következő határozati javaslatát:

„A trianoni szerződéssel nyomorba döntött és pusztulásra ítélt Sátoraljauhely város közönsége a közös szenvedésben és a nemzetre szakadt igazságtalansággal szemben való elszántságban egyesülve, a mai napon tartott népgyűlésén az egész világ színe előtt kimondja, hogy a trianoni szerződés meg nem érdemelt, kegyetlen intézkedéseit immár nem bírja tovább elviselni.

Ezért a világ lelkiismeretéhez fordul s az ezeréves Magyarország és a magyar nemzet számára igazságot és valódi békét kér.

A magyar nép békét és igazságot akar. Kéri tehát a trianoni szerződés sürgős és gyökeres revízióját, mert ez a szerződés porba tiporja az igazságot és veszélyezteti a békét.

A város egész közönségének népgyűlése elhatározza, hogy Magyarország kormányzójának törhetetlen ragaszkodását nyilvánítja és biztosítja, hogy őt hűséges egységben követi.

Elhatározza, hogy felkéri gróf Bethlen István miniszterelnököt a m. kir. kormány élén, hogy továbbra is kövessen el mindent az elviselhetetlen szerződés megváltoztatására és biztosítja őt, hogy ebben a kérdésben Sátoraljauhely város egész közönsége teljes erővel mellette áll.

Elhatározza, hogy felkéri az országgyűlés mindkét házát, hogy ebben a küzdelemben a kormánnyal és a néppel egyek legyenek.

Elhatározza, hogy meleg szeretettel köszönti gróf Apponyi Albertet és kéri, hogy fáradhatatlan energiáját továbbra is állítsa a nemzet igaz ügyének szolgálatába.

Elhatározza, hogy hálás köszönettel fordul lord Rothermerehez és biztosítja arról, hogy igazságunk bátor hirdetésében megnyilvánult nemes törekvését soha sem feledni el, mert az őszinte hála kitörülhetetlen a magyar szívekből.

Végül elhatározza a népgyűlés, hogy felhívja a békerevizions ligát, hogy igazunkat tudományos feldolgozásban tárja fel a művelt világ ébredező lelkiismerete előtt.”

A népgyűlés több ezer főnyi közönsége ezután tüntető menetben vonult végig a városban.

**A Juniusi bajtársak szövetségének Rothermere lord lb. taggá választása
alkalmával küldött díszoklevél és bilincs jelvény**

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ROTHERMERE LORD LEVELE KARAFIÁTH JENŐHÖZ.

Az *Országos Testnevelési Tanács* teljes ülése az egész magyar sporttársadalom nevében üdvözölte Rothermere lordot, akit Magyarország igazságos ügye érdekében kifejtett hasznos munkásságáért a tanács nagy plakettjével tüntetett ki. A nagy plakettet, melyet Horatius klasszikus szavai: Nil sine magna vita labore dedit mortalibus diszitenek, az Országos Testnevelési Tanács csak a legkivételesebb esetekben adományozza.

Karafiáth Jenő az üdvözlő levélben utalt arra a kegyetlen érzésre, mely az elszakított területeken élő magyar testvéreink lelkét kinozza és marcangolja, akkor, amikor nemzetközi mérkőzéseken — s így majd a legközelebbi amszterdami olimpiászon is — bár fajuk dicsőségéért, de idegen lobogók alatt, idegen érdekekért kell tulajdon testvéreikkel szembeállniok, sokszor talán magyar fajtestvéreik sikereinek veszedelmeztetésére.

Levelében fölvette azt a kérdést is, hogy beilleszthető-e az angol gondolatvilágba, vagy angol felfogás szerint egyáltalán elképzelhető-e, hogy a nemzetek kulturfokmérő küzdelmeiben az angol nemzet fiai testvérharcot folytassanak idegen lobogók alatt, idegen impérium dicsőségéért.

Rothermere lord az üdvözlésre a következő levélben válaszolt:

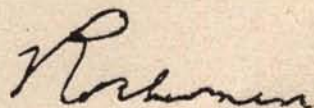
Kedves Uram!

Kérem, legyen szives, közölje az Országos Testnevelési Tanáccsal köszönetemnek és nagyrabecsülésemnek kifejezését azért a kedves elhatározásáért, hogy megtisztelték engem nagy plakettjükkel, melyet szives volt hozzám juttatni. Meggyőződésem, hogy nem akad angol sportember, aki valamilyen atlétikai versenyben hajlandó volna olyan ország színeit képviselni, melynek kormánya alá akarata ellenére, igazságtalan békeszerződés kényszerítette.

A magyar sportembereknek a legutóbbi olimpiai játékokon tapasztalt méltatlanul sérelmes helyzetére ujságjaimban nyomatékosan rámutattam és semmi kétségem nincsen a felől, hogyha az eljövendő olimpiai játékok során ugyanezek a jelenségek megismétlődnek, akkor egyre többen követelik a megfelelő magyarázatot.

Az Ön magyar testvéreinek helyzete az egész világ sportszerető népében a legmesszebbmenő rokonérzést keltette és bizom abban, hogy erőfeszítéseim eredményeképpen hamarosan megszűnnek majd azok a méltánytalanságok, melyek alatt Önök szenvednek.

Igaz nagyrabecsúlással

BE NEM TARTOTT IGÉRETEK.

A PRÁGAI KORMÁNY minden esetben idegesen szisszen fel, valahányszor Rothermere nyilatkozata, vagy cikke megjelenik. Tehetetlenségükben egyre-másra iratják a tótokkal a Rothermere ellenes cikkeket. Pörölyütésként érte ezért a cseh kormányt az a pittsburgi tiltakozás, melyben Rothermeret éppen a pittsburgi szerződés aláírói üdvözlötték.

Érdemes végigfogatni a történelem lapjait s újra elolvasni a pittsburgi szerződést, melyet az antant azért követelt, hogy legyen egy írás, ami Csehszlovákia egyesítését tartalmazza. Amikor Clemenceau kifejezésre juttatta, hogy a tótokkal is egyezzenek meg a csehek, 1918 május 30-án Masaryk Pittsburgban megköti a három amerikai egyesülettel, a Národní Slovenski Spolokkal, a Slovenká Ligával és az amerikai cseh-szlovák Jednotával az egyezményt, melyet ő maga és Benes is aláírt.

A történelmi jelentőségű okirat így hangzik :

„Cseh tót megegyezés, megkötve Pittsburgban, Pa., 1918. évi május hó 30-án. Az Egyesült-Államokbeli tót és cseh szervezetek, nevezetesen a Tót Liga, a Cseh Nemzeti Szövetség és a Cseh Katolikusok Egyesületeinek vezetői megtárgyalták a Cseh-Tót Nemzeti Tanács elnöke, Masaryk tanár jelenlétében a cseh-tót kérdést és az eddig megállapított programjukat és a következőkben állapodtak meg: Helyeseljük azon politikai programot, a mely a csehek és tótok egyesülésére irányul a cseh tartományokból és Tótföldből álló független államban. Szlovenszónak saját külön közigazgatása lesz, saját országgyűlése, saját bírósága. Tót nyelv lesz a hivatalos nyelv az iskolában, hivatalban és általában a közéletben. A cseh-tót állam köztársaság lesz s alkotmánya demokratikus. Az Egyesült-Államokban élő csehek és tótok megszervezett közös működése a szükség és változó viszonyok szerint közös megegyezéssel ki lesz mélyítve és irányítva. A cseh-tót állam megszervezésére irányuló részletes intézkedések a felszabadított csehek és tótok jogszerű képviselőinek hatáskörébe utaltatnak. Albert Mamatey, Ján Jancek ml., Milan Getting, Ján Pankuc, Rev. Jozef Murgac, Rev. Jan Kubasek, Andrej Schustek, Rev. Parel J. Siska, T. G. Masaryk, Karel Pergler, Hinek Dostal, D. Fischer, B. Simek, Vojta Benes, J. Zmrhal, Rev. Innocent Restl, Ján. Straka.”

Látható fentiekből, hogy a tótoknak Pittsburgban saját országgyűlést, saját bíróságokat, tót hivatalos nyelvet ígértek. Az ígéret azonban csak papíron maradt meg. A tótok nem kaptak semmit; Prága úgy gazdaságilag, mint kultura tekintetében elnyomta a Felföldet.

ROTHERMERE LEVELE PÉCS POLGÁRMESTERÉHEZ.

Nendtvich Andor polgármester Pécs szabad királyi város törvényhatósági bizottsága nevében üdvözlő táviratot küldött Rothermere lordhoz. A lord válasza most érkezett meg a polgármester címére és a következőképpen szól:

„Kedves Uram!

Előkelő városának történetét jól ismerem, polgárai iránt igen nagy rokonszenvvel viseltetem azért a sok szenvedésért, amelyet el kellett viselniök. Ezek legnagyobbika, úgy érzem, országuknak a trianoni szerződéssel történt megcsonkítása volt. Jóllehet, nehéz az igazságért küzdeni — ahogy Ön is mondja — mégis meg vagyok róla győződve, hogy türelemmel és határozottsággal az igazság az önök országát illetőleg is győzedelmeskedni fog most, hogy alkalmam volt a világot az önök ügye jelenlegi állása felől tájékoztatni.

Igaz tisztelője
Rothermere.

ROTHERMERE LORD VÁLASZA A TANITÓK EGYESÜLETÉNEK.

Az Állami Tanitók Országos Egyesülete üdvözlő táviratot küldött *Rothermere* lordnak, aki a következő választáviratot intézte az egyesülethez:

„Hozzám intézett szívélyes levelüket nagyon köszönöm. Nagyra becsülöm a magyar tanitóság fontos szerepét abban a nagy feladatban, mely előttünk áll, igazságot szerezni Magyarországnak s kárpótolni a sérelmeket, melyeket az igazságtalan s ezért elviselhetetlen trianoni békeszerződés okozott. Biztosíthatom Önöket, hogy a jövőben is, bármily módon is alkalmam lesz működni ez igaz ügyért, megragadok minden alkalmat, hogy oly eredményt érjünk el, melyet egész Magyarország aggódva vár. Bátorítólag hat rám az a tudat, hogy ebben a munkában a Magyar Tanitók értékes támogatását bírom, kiknek kezébe van letéve a magyar ifjuság nevelése, azé az ifjuságé, mely az ország jövő reménye.

Hisszük, hogy úgy lesz.

Maradok kiváló tisztelettel
Rothermere.“

Z Á R S Z Ó.

AZ ÉRVEK, az igazságok mázsányi sokasága hirdeti e munkában a magyar igazságot; mutatja, hogy mily nagy és hatalmas munkára van szükség; a küzdelmek mily sokaságát kell megvívunk, míg eljutunk a mindenki által oly hön várt sikerhez. Az igazság döntetetlen érveit szegezi Rothermere lord a magyarság ellenségeinek melle felé; a hála virágait méltán rakhatjuk le ezért lábaihoz. E munka kutforrása annak: mit tett érettünk a nemes lord. Megtudhatják az utódok: távol tőlünk akadt egy igazi férfi, aki mindenkivel szemben, önzetlenül, az igazság érzésétől áthatva hirdette: igazságtalanság a magyarság letiprása, nem engedhető meg, hogy egy jobb sorsa érdemes kulturnemzet fiai milliószámra idegen járom alatt nyögjenek.

E munkában apró mozaik-képek vonulnak el az olvasó előtt; összetéve a magyar történelmet adják. Ma még egyik-másiknak nem tűnik ki teljességében a jelentősége, a későbbi idő azonban meg fogja mutatni, mit hordoztak méhül ben.

Apró jelenések, kicsiny történések döntik el sokszor országok, népek sorát, Nélkülözhetetlen, hogy a legkisebbet is meg ne örökökítsük.

A krónikás összegyűjtötte a minden-napok eseményeit. Sorjában egymás mellé is rakta. Nem látta el kritikai megjegyzésekkel. Megakart krónikásnak maradni; mert a kritikát a távlat hiánya miatt elfogulatlanul nem gyakorolhatta.

A tegnap történetei bent foglaltatnak a munkában, melyet a magyar közönségnek ajánlunk fel. Forgassák igaz lelkesedéssel és a jövőbe helyezett hittel, reménnyel.

Olvassák! Szívják magukba a remény felemelő érzését, amely megerősíti lelküket, akaratukat és alkalmassá teszi őket a közel jövő küzdelmére. A betük, amelyek a Rothermere akciót örökítik meg, a jövő történelmének festői. Lerögzítik a Ma megnyilvánulásait a Holnap számára, hogy a magyarság rendelkezék az érvek, a súlyos igazságok arzenáljával. Mert mi is a mi fegyverünk? Ugy vagyunk, mint a bibliabeli Dávid, aki egyszerű parittyával győzte le hatalmas ellenfelét. A mi fegyverünk is csak a szintiszta igazság. Nincsenek ágyunk, hatalmas fegyvereink. Harcba visszük e könyvben megörökített igazságokat! Szálljanak azok szerte szét az országban és hirdessék: ne csüggedjünk, bízzunk egy szebb jövőben. Higgyük, hogy hamarosan bekövetkezik mindannyionk óhaja: a nagy, boldog Magyarország.

Addig azonban dolgozunk, küzdenünk kell!

